Durum • Ekim 2013 SAYI: 77

Durum

DIŞ TİCARETTE

EKİM 2013

TÜRKİYE DIŞ TİCARET DERNEĞİ

TURKTRADE®

FOREIGN TRADE ASSOCIATION OF TURKEY

Egemen Bağış
T.C. Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci
Avrupa Birliğinde Ekonomik ve Siyasi Bunalım

M. Haluk Ilıcak
Büyükelçi, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı Müsteşarı
AB'de Ekonomik ve Siyasi Kriz ve Etkileri

Mehmet Gücük
Büyükelçi, T.C. Dışişleri Bakanlığı Ekonomik İşler Müsteşar Yardımcısı
Avrupa'nın Krizi ve Türkiye

Selim Yenel
Büyükelçi, T.C. Avrupa Birliği Daimi Temsilcisi, Brüksel
Euro Krizi, AB'ye ve Türkiye ile İlişkilere Etkisi

Murat Yapıcı
T.C. Ekonomi Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürü
Euro Krizinin AB'nin ve Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkileri

AVRUPA'NIN KRİZİ

kapak77.indd 1 02.10.2013 23:45

VESTEL

ÖNCE KOY KARIŞTIR, SONRA AL DOLAŞTIR.

**Vestel Mix&Go, içeceğinizi tek tuşla hazırlamanın yeni ve pratik yolu.
Damak tadınıza uygun içeceğinizi evinizde hazırlayın, şişesini kolaylıkla çıkarıp spora, ofise, sahil yürüyüşlerine yanınızda götürün.**

ZORLU 60.yıl | www.vestel.com.tr | 44 44 123 | /Vestel

dost teknoloji VESTEL

KAPAK ICLERI.indd 4 03.10.2013 09:34

yaşar dış ticaret a.ş.

Güçlü uluslararası iş ortakları,
özgün hammadde portföyü ve
yurt çapında stoktan teslim olanaklarıyla;
yurt içinde yem sanayimizin,
yurt dışında gıda distribütörlerinin
hizmetindedir.

Gazi Osman Paşa Bulvarı No: 10/1 Batı İşhanı Kat: 4-5 35210 İZMİR Tel: +90(232) 489 01 21 • Fax: +90(232) 425 66 67 • Web:www.yasardis.com.tr • e-mail:info@yasardis.com.tr

Yaşar

00-suleyman77.indd 1 03.10.2013 09:24

Durum'dan

Dr. Süleyman Gedik
TURKTRADE Genel Sekreteri

Irak ve İran ile mevcut sorunların üzerine, önce Suriye ardından da Mısır'da yaşananlar, Avrupa Birliğine Türkiye penceresinden bakıldığında iki önemli unsuru ortaya koyuyor. Bunlardan biri, karşılaştırmalı statik yöntemle değerlendirilen dış ticaret rakamları zaman zaman sanki bu sefer işler farklı olacakmış görüntüsü verse de, dinamik perspektif gümrük birliği içinde olduğumuz AB'nin Türkiye açısından öneminin giderek azaldığı değil arttığı düşüncesini destekliyor. İkincisi, bölgedeki uluslararası sorunlar gümrük birliğinden tam üyeliğe evrilecek yolun önünü de büyük ölçüde kesiyor. Çünkü Türkiye'nin tam üyeliği, Birliği dünyanın en sorunlu bölgelerinden biriyle doğrudan sınır komşusu yapıyor. Bir başka deyişle, içinde yaşadığımız bölgenin bitmek tükenmek bilmeyen sorunları su yüzüne çıktığında AB'nin Türkiye açısından taşıdığı önem anlaşılıyor, ama tam üyeliğin önü de tıkanıyor.

Tabi ki tam üyeliğe engel tek konu AB'nin komşuluk politikaları değil. Her iki taraf da çeşitli türden engelleri kaldırmamak için adeta özel gayret sarf ediyor. Söylem, ucu açık bir üyelik süreci; eylem de aman ha kazara kapanmasın yönünde. İlişkinin başlangıcından bu yana, Avrupa'nın demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, kısacası bu güne kadar geliştirdiği değerler sistemi nedeniyle Birliğe tam üyeliğe olumlu ve istekli bakanlar için bile bu büyük proje giderek sonu gelmez bir öyküye dönüşüyor. Üstelik öyle bir öykü ki, elli yıl sonra geriye dönüp bakıldığında bunu kaleme alan tarafların okura hikâyenin sonunu tahmin edebilme lüksünü bile tanımadıkları anlaşılıyor.

Ama üyelik gemisi istenen limana varmayabilir diye gemiden inmeye niyet etmemek gerek. Çünkü yolculuğun kendisi varılacak limandan daha önemli. İnsan hakları, kişi özgürlüğü, demokrasi, azınlıklar, kadın hakları açısından gemide sunulan hizmetler, limana varıldığında kucaklanacak değerler sistemini tanımlıyor. Şimdilik elli yıl sürmüş, gelecekte ise ne kadar daha süreceği belirsiz bu yolculuk açısından tek korkum, ben gemideyken varış limanındakilerin bu değerleri geçen uzun süre içinde unutmuş olmaları. Olur mu böyle şey demeyin; iki savaş arası dönemde iki yıl içinde unutmuşlardı hepsini.

Durum'un bu ve izleyen sayısı ülkemizin gelecek kuşakları açısından büyük önem taşıdığına inandığımız Avrupa Birliği konusunda. Amaç da, siyaset, sivil toplum ve kamuoyu nezdinde bir süredir ivmesini kaybetmiş gözüken konunun hak ettiği önem ve önceliği yeniden kazanmasına katkıda bulunmak. Bu sayı, Avrupa Birliğinin karşı karşıya kaldığı iktisadi ve siyasi sorunları anlamaya yönelik. Aralık sayısı ise, Müzakere Sürecinden, Gümrük Birliğine, Yeni Nesil Serbest Ticaret Anlaşmalarından, AB-ABD Transatlantik Ticaret ve Yatırım Anlaşmasına uzanan geniş bir alanda Türkiye-AB ilişkilerini yeniden değerlendirmeyi hedefliyor.

AB üzerine en temkinli sözlerin sarf edildiği bir dönemde, üstelik siyasette ve kamuoyunda konu arka plana itilmişken, desteğini esirgemeyen yazarlarımıza Durum adına yürekten teşekkürler.

00-suleyman77.indd 2 03.10.2013 09:24

Başkan'dan

Hakan Bulgurlu
TURKTRADE Yönetim Kurulu Başkanı

Avrupa Birliği'nde yaşanan ekonomik krizin temellerinde ABD'de emlak kredi balonunun patlaması, AB üyelerinin aşırı borçlanmaları, bankacılık sektöründeki gevşek mali disiplin ve denetimdeki eksiklikler yatıyor.

Avrupa'da artan işsizlik, mali disiplin içerikli ekonomik reçeteler, uygulamadaki zorluklar, sosyal ve siyasi içerikli tepkileri hareketlendirirken; ekonomik altyapısı zayıf Güney ülkelerinde krizin daha fazla hissedilmesi, Kuzey-Güney ayrımını pekiştirdi. Bu ayrımı işsizlik rakamlarından görüyoruz; Temmuz 2013'de Almanya'da işsizlik oranı %5,3, İspanya ve Yunanistan'da %27 seviyelerinde seyrederken Portekiz ve İrlanda kronikleşen işsizlik ile mücadele ediyor. Kuzey-Güney farkı genç işsizlik oranlarında belirginleşti ve Temmuz 2013'de bu oran Almanya'da % 7,7, İspanya'da %56, Yunanistan'da Mayıs ayında %63 seviyelerinde gerçekleşti.

Merkel'in ülkesini Euro krizinden korumak için gösterdiği çaba ve sağladığı ekonomik istikrar; Birliğe yön veren Almanya'da Merkel'e seçimleri bir kez daha kazandırdı. Yunanistan, Portekiz, Güney Kıbrıs ve İrlanda Euro Bölgesi kurtarma fonlarından 400 milyar Euro üzerinde desteklendiler. AB'de belirsizlik ortamının sürmesine ve Avrupa'daki pek çok zengin ülkenin hala kriz öncesi Gayri Safi Yurtiçi Hasılalarının (GSYH) altında olmasına rağmen toparlanma sinyalleri gelmesi umut verici. 18 aylık durgunluğun ardından Euro bölgesi GSYH'sı 2. çeyrekte sene başına göre %0,3 artış gösterdi. Artışta Almanya GSYH'sının %0,7 büyümesi, Fransa'nın da beklenenin üstünde bir performansla %0,5 büyümesinin payı büyük. Bu artışa rağmen Euro bölgesi GSYH'sı geçen seneye göre %0,7 daha düşük. Yüksek kamu borcu/GSYH oranlarına sahip ülkelerde uygulanan kemer sıkma politikalarının işsizliği artırması ve zengin yaşlı nüfusun talep yaratma etkisinin düşük olması ekonomide durgunluğa yol açıyor.

AB'deki borç krizi ve ekonomik durgunluk, daralan talebe bağlı olarak ihracatımızda düşüşe sebep oldu. Türkiye AB ile olan ekonomik entegrasyonunun doğal sonucu olarak 2001 krizi sonrasında güçlendirdiği kamu maliyesi ve bankacılık sektörü sayesinde bu düşüşten sınırlı etkilendi. 2008-2012 dönemlerinde AB dışı ülkelere olan ihracatımız yaklaşık %35 artarak 69 milyar Dolar seviyelerinden 93 milyar Dolar seviyelerine çıktı. Aynı dönemde AB'ye olan ihracatımız 63 milyar Dolar seviyelerinden 59 milyar Dolar seviyelerine geriledi.

Sonuç olarak AB ile olan ilişkilerimizin seyrine baktığımızda; AB halen Türkiye'nin en büyük ticaret ortağı konumunu sürdürüyor. Avrupa Birliği'nde yaşanan toparlanma ile AB'ye artacak olan ihracatımız ve diğer ülke grupları ile artarak devam edecek ihracat rakamlarımız sayesinde dış ticaret açığımız olumlu etkilenecek, 2023 yılında 500 milyar Dolar ihracat hedefimize ulaşmamız çok daha hızlı olacaktır.

00-suleyman77.indd 3 03.10.2013 09:24

içindekiler

Kapak Resmi:
The Return of Ulysses, 1968
De Chirico

32

8 **Egemen Bağış**
TC. Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci
Avrupa Birliğinde Ekonomik ve Siyasi Bunalım

12 **M. Haluk Ilıcak**
Büyükelçi, TC. Avrupa Birliği Bakanlığı Müsteşarı
AB'de Ekonomik ve Siyasi Kriz ve Etkileri

22 **Mehmet Gücük**
Büyükelçi
T.C. Dışişleri Bakanlığı Ekonomik İşler Müsteşar Yardımcısı
Avrupa'nın Krizi ve Türkiye

26 **Selim Yenel**
Büyükelçi, T.C. Avrupa Birliği Daimi Temsilcisi, Brüksel
Euro Krizi, AB'ye ve Türkiye ile İlişkilere Etkisi

32 **Murat Yapıcı**
Ekonomi Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürü
Avro Krizinin AB'nin ve Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkileri

38 **Uluç Özülker**
Büyükelçi (E)
Euro Bölgesi Krizi ve Avrupa Birliği Üzerindeki Etkileri Konusunda Kısa Değerlendirme

48 **Özdem Sanberk**
Büyükelçi (E)
Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Başkanı
Elveda Avrupa

54 **Prof. Dr. Haluk Kabaalioğlu**
İKV Başkanı
Avrupa Birliği ve Krizler

60 **Prof. Dr. Sema Kalaycıoğlu**
AB Tünelin Ucundaki Işığı Görmeye Ne kadar Yakın?

DIŞ TİCARETTE DURUM
Türkiye Dış Ticaret Derneği, Ekim 2013 Sayı: 77
Sahibi: Türkiye Dış ticaret Derneği adına Yönetim Kurulu Başkanı Hakan BULGURLU
Editör: Dr.Süleyman GEDİK
Danışma Kurulu: Michel AKAVI - Hikmet ALTAN - Hakan ATEŞ - Vedat AYDIN - Hayrettin ÇAYCI - Turan ERDOĞAN - Serdar KOÇTÜRK - Fatya MAMCU - Pulat OKTAY
TURKTRADE Yönetim Yeri: Yzb. Kaya Aldoğan Sokak, Genç Apt., No:11 D.8
34394 Zincirlikuyu - İSTANBUL Tel. 0.212 272 69 81 - 91 Faks: 0,212 275 51 36
www.turktrade.org.tr e-mail: infoturk@turktrade.org.tr

durum icin77.indd 2 02.10.2013 09:32

içindekiler

76 **Dr. Bahadır Kaleağası**
Bopshorus Enstitüsü Başkanı
TÜSİAD Uluslararası Koordinatörü
Türkiye'nin Transatlantik Ufku

80 **M.Haluk Özelçi**
İTKİB Temsilcisi, Brüksel
Avrupa'nın Krizi

86 **Can Baydarol**
AB'nin Krizi Bitti Mi?

90 **Mehmet Y. Aktuğan**
Küresel Piyasalar Uzmanı
Avrupa'nın Krizi Bitiyor mu?

94 **Kader Sevinç**
CHP Avrupa Birliği Temsilcisi ve PES Yönetim Kurulu Üyesi
Avrupa Birliği'nin 2014 Takvimi

100 **Aydın Sezer**
Kapitalizmin Temel Dinamizmi Krizler Mi?

106 **Ömer AK**
Çankırı Karatekin Üniversitesi Araştırma Görevlisi
Normatif Avrupa'nın Dış Politika Krizi:
Suriye Sorunu

110 **Şevket Sürek**
AB, Gümrük Birliği ve
Serbest Ticaret Anlaşmaları

118 **Evren Güldoğan**
Promaya Danışmanlık
Av. Ramazan Arslan
Albayrak & Arslan Hukuk Bürosu
Türk Şirketleri Avrupa Birliği Makamları Nezdinde Haklarını Nasıl Arar?

86

Kapak Tasarımı: Mert GÜRELİ
Tasarım: Kayra ÖZYÖN
Baskı: Uniform Basım ve Turizm Ltd. Şti. : 0212 429 10 00 Faks: 0212 629 06 00

- Bu dergide yer alan imzalı yazılar, yazarların kişisel görüşleri olup Türkiye Dış Ticaret Derneği' ni bağlamaz.
- Bu dergide yayınlanan yazılar "TURKTRADE' in Dış Ticarette Durum Dergisi' nden alınmıştır" ibaresi konulmak şartıyla izinsiz olarak yayınlanabilir.
- Okuyucu mektupları ad, soyad ve açık adres belirtilerek iletilmelidir.
- Dış Ticarette Durum, Türkiye Dış Ticaret Derneği (TURKTRADE) tarafından üç ayda bir yayımlanır.

durum icin77.indd 3 02.10.2013 09:32

Avrupa Birliğinde Ekonomik ve Siyasi Bunalım

Egemen Bağış
TC. Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci

2008 yılında Euro'nun 10. Yıldönümü kutlanırken, Avrupa bütünleşmesinin bu en parlak siyasi sembolünün başarısı ekonomik ve siyasi çevrelerin büyük bölümü tarafından alkışlanmaktaydı. O dönemde Avrupa halkları için Birliğin en büyük kazanımlarından biri olarak görülen Euro'ya dair bu coşkunun üzerinden sadece beş yıl geçmişken, bugün aynı kıtada sadece Euro'nun değil bütünleşme sürecinin bizatihi kendisinin sürdürülebilirliği ve geleceği ciddi biçimde tartışılmaktadır. Zira küresel ekonomik sorunlar, beşinci yılında hala en kalıcı etkilerini siyasi nitelikli bir güven ve hatta varoluş krizi olarak Avrupa Birliği üzerinde göstermektedir.

Siyasi motivasyonlarla belirlenmiş iktisadi temelleri zayıf prensipler ve sözde bunları gözetmekle yükümlü ama gerçek anlamda yaptırım gücü bulunmayan kurumlar üzerine inşa edilen Ekonomik ve Parasal Birlik, küre-

001-EGEMEN BAGIS 77.indd 2 02.10.2013 09:02

sel kriz testini geçememiş ve bugün içerisinden çıkılması güç bir sosyal ve siyasi açmazın nedeni haline gelmiştir. Kriz öncesinde Anayasal Antlaşma sürecine ilişkin olarak Birlik içerisinde yaşanan fikir ayrılıklarına, siyasi bütünleşme yolundaki aşılması zor tıkanıklıklara ve demokratik meşruiyet tartışmalarına bir de devasa ekonomik sorunların eklenmesi, Birliği "çok boyutlu yapısal kriz" içerisine itmiştir. Birliğin içine düştüğü girdaptan kurtulması, tüm tarafların elini taşın altına koyduğu bütüncül bir yaklaşımı ve güçlü bir siyasi kararlılığı gerektirmektedir.

Krizin nedenlerine ve çözüm sürecinin önündeki engellere bakıldığında, ekonomik bütünleşmenin siyasi açıdan parçalı bir yapıyla birlikte gerçekleştirilmeye çalışılmasının AB'de yaşanan krizin asıl kaynağı olduğu görülmektedir. AB liderleri arasında kapalı kapılar ardında üzerinde sözde anlaşılan, ancak bazılarının bağlayıcılığı dahi olmayan düzenlemeler ya uygulanamaz ya da halk desteği meşruiyetinden yoksun anti-demokratik inisiyatifler niteliğindedir. Yaşanmakta olan kriz, ekonomik bütünleşme yoluyla siyasi birliğin sağlanmasını öngören "Monnet Yöntemi"nin en büyük sınavı görünümündedir. Avrupa'nın 500 milyon tüketiciye hitap eden Tek Pazarı, bütünleşme için eskisi kadar güçlü bir argüman olmaktan çıkmıştır. Almanya ve İngiltere gibi Birliğin ticari dinamoları yüzlerini büyüme potansiyeli olan yerlere yani gelişmekte olan piyasalara çevirmektedir.

Pek çok üye ülkede kriz öncesi zirve yapan ekonomik dengesizlikler yavaşça düzelme eğilimine girse de, ödenmekte olan sosyal ve siyasal bedeller son derece ağırdır. Yüksek işsizlik oranları, durağan büyüme, alınan sıkı kamu maliyesi tedbirleri ve refah sistemlerini sarsan yapısal reformlar, halklar tarafından ortak paranın doğrudan sonucu olarak görülmektedir. Gittikçe küreselleşen, ancak kolay getiri peşinde aynı ölçüde sorumsuzlaşıp batağa saplanan finans sektörünü kurtarma amacıyla çıkarılan paketlerin ceplerini yaktığı sokaktaki Avrupalı, bugün bir de geçmişte kurallara uyma konusunda hassasiyet göstermeyip tek başına ayakta duramaz hale gelen komşu üye ülkelere yönelik yardım paketlerini finanse etmek sıkıntısıyla baş başadır. Açıkçası, AB coşkusu yerini yaygın bir karamsarlığa terk etmektedir.

Kriz öncesinde Anayasal Antlaşma sürecine ilişkin olarak Birlik içerisinde yaşanan fikir ayrılıklarına, siyasi bütünleşme yolundaki aşılması zor tıkanıklıklara ve demokratik meşruiyet tartışmalarına bir de devasa ekonomik sorunların eklenmesi, Birliği "çok boyutlu yapısal kriz" içerisine itmiştir. Birliğin içine düştüğü girdaptan kurtulması, tüm tarafların elini taşın altına koyduğu bütüncül bir yaklaşımı ve güçlü bir siyasi kararlılığı gerektirmektedir.

Yaşanan kriz ekonomi düzleminde sınırlı kalmamış ve etkileri doğal olarak ülkelerin iç siyasetinde de yansımalarını bulmuştur. Özellikle krizin daha derinden sarstığı üye ülkelerin vatandaşları, AB'nin ağır yaptırımlarını, geçmişte alışılan sosyal refah düzenini alt üst eden tedbir paketlerini ve AB'nin ulusal karar alma süreçlerine olan doğrudan müdahalesini bağımsızlığa yönelik bir saldırı olarak görmektedir. Siyasilerin yayılan ve derinleşen krizi yönetmedeki başarısızlığı nedeniyle kimi üye ülkelerde hükümet başkanlıklarına teknokratlar getirilmiştir. Tüm bu gelişmeler hâlihazırda "demokrasi açığı" sorunuyla malul AB projesine olan güvenin daha da azalarak, AB kimliğinin ve AB'nin geleceğinin sorgulanır hale gelmesine yol açmıştır. Öte yandan yaşanan derin ekonomik sıkıntıların Avrupa genelinde zaten artma eğilimi gösteren milliyetçiliği ve AB karşıtlığını körüklediği aşikârdır. Bu dinamik, en kötü senaryo gerçekleşirse, Euro Bölgesi'nden ayrılan ülkelerin AB içindeki varlıklarının da soru işaretlerine maruz kalacağı bir dizi siyasi gelişmenin fitilini ateşleyebilecektir. Böyle bir durumda, siyaseten hayli zayıflamış ve derin bir ekonomik kriz içine girmiş AB'nin kendi iç sorunlarına odaklanarak, genişleme vizyonunu tamamen kaybetme-

001-EGEMEN BAGIS 77.indd 3 02.10.2013 09:02

si kaçınılmaz hale gelebilecektir. Gerçekleşmemesini dilediğimiz bu kötümser senaryoda, genişleme perspektifi netliğini yitiren bir AB ile Türkiye arasındaki müzakere sürecinin, kabul edilemez bir takım siyasi engellerle zaten yavaşladığı bugünkü dinamiklerinin ötesine taşınması daha zor olacaktır.

Kriz aslında Avrupa için büyük bir reform fırsatı doğurmuştur. Birlik, kendi yapısal sorunlarını, yıllardır biriken dengesizliklerin arkasındaki politik ve kurumsal mimarisini gözden geçirme sürecine girmiştir. Zira Avrupa siyasetinde bugüne kadar etkin olan parçalı yapı, krize yönelik sistematik önlemleri ve gerekli reformları geciktirmiştir. Krize çözümler üretme konusunda Avrupa'da liderler arası görüş farklılıklarının yarattığı gerilim, ortak bir paydada buluşmak için harcanan uzun zaman ve çaba söz konusu güçlükleri gözler önünde sermiştir. Aslında siyasi tarihinde krizlerden güçlenerek çıkmayı bilen AB bir kez daha görmüştür ki, gerçek bir ekonomik ve siyasi birliğe giden yol, uzlaşı gerektiren sıkıntılarla dolu çetrefilli bir süreçtir. Üye ülkelerin, işbirliği alanlarının yeniden belirlenmesinden AB ülkelerinin menfaatlerinin korunmasına, Tek Pazarın işleyişinin sürdürülmesinden dış ilişkilerin başarılı bir şekilde yönetilmesine kadar çok geniş bir politika yelpazesinde uzlaşması gerekecektir. Bu politika koordinasyonu süreci anlaşmazlıkların ortadan kalktığı uzlaşı düzlemine kadar bisiklete binmeye benzemektedir; durulması halinde Avrupa ülkeleri açısından pek çok kazanımın ve hatta geleceğin kaybedileceği bir yolculuktur.

Büyük, güçlü ve kapsayıcı kalmak isteyen Avrupa, Euro Bölgesi'nin ihtiyaç duyduğu siyasi olarak bütünleşmiş çekirdeği de muhafaza etmelidir. Küreselleşme dinamikleri daha Avrupalı bir Birlik için çağrıda bulunurken, AB yeni bir perspektife ihtiyaç duyduğunu da kabul etmek durumundadır. Daha fazla Birlik daha fazla bütünleşmeyi gerektirmektedir. Daha fazla bütünleşme de daha fazla demokrasi olmadan mümkün olmayacaktır. Her şeyin temelinde ise tüm üye devletlerin aynı gemide olduklarını kabul etmeleri ve Avrupalı üst kimliğini içselleştirmeleri yatmaktadır.

Küresel bir aktör olma iddiasındaki AB'nin yeni anlayışına Türkiye'nin büyük katkı sağlayabileceğine olan inancım tamdır. Krizin en başından beri kanıksanmış, ancak sonuç üretmeyen içe kapanık formüllere odaklanmak yerine, AB'nin krizin yarattığı fırsatları değerlendirerek çözüm konusunda sınırlarının ötesine gitmesi gerektiğini düşünüyoruz. Görülmelidir ki, Avrupa'nın bu denklemindeki eksik değişken Türkiye'dir.

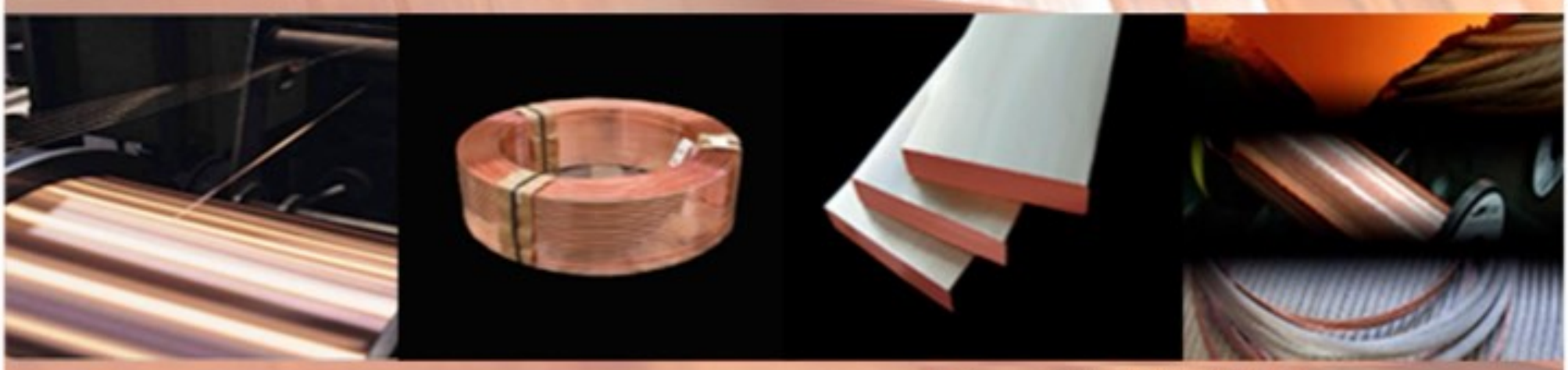

001-EGEMEN BAGIS 77.indd 4 02.10.2013 09:02

Sarkuysan yaşamımızı renklendiren ve kolaylaştıran,çağdaş nice endüstriyel ürünlerin üretimi ile iç ve dış piyasalarda pek çok sektöre dünya standartlarında girdi sağlamaktadır.

sarkuysan

Tel : 0262 676 66 00
Fax : 0262 676 66 84
e-mail : pazarlama@sarkuysan.com
www.sarkuysan.com

001-EGEMEN BAGIS 77.indd 5 02.10.2013 09:02

AB'de Ekonomik ve Siyasi Kriz ve Etkileri

M. Haluk Ilıcak
Büyükelçi, TC. Avrupa Birliği Bakanlığı Müsteşarı

AB'deki ekonomik kriz, nedenleri ve etkileri

2008 yılı Eylül ayında ABD'de patlak veren ve kısa sürede tüm dünyaya yayılarak küresel çapta bir mali ve reel sektör krizine dönüşen sürecin olumsuz etkileri Avrupa Birliği'nde hala ciddi boyutlarda hissedilmektedir.

Bugün Avro Bölgesi'nde yaşanmakta olan sorunların nedeni, tetikleyicisi ve hızlandırıcısının, ABD'deki finans sektörünün yüksek faizli ipoteklerle desteklenen borcu yeniden düzenleyerek Avrupa bankalarına satması yoluyla yaşadığı suni karlılık sürecinin çevrilemez hale gelmesi olduğunu söylemek mümkündür. Esasen, ekonomik kriz ortaya çıktığında, Avrupa bankalarının zararda oldukları ve bilançolarını dengelemek için devlet yardımlarına ihtiyaç duyabilecekleri tüm ilgili çevrelerce biliniyordu.

Başlangıçta Birlik içerisinde yalnızca çevre

002-HALUK ILICAK 77.indd 2 02.10.2013 09:05

(periferik) ülkeleri saran geçici nitelikli bir ekonomik kriz olarak algılanan sorunlar, AB'nin karar alma süreçlerinde yaşanan gecikmeler ve krizdeki aşırı borçlu ülkelerin hükümetlerinin ilk başlarda siyasi gelecek kaygılarıyla önlemlere direnmeleri sonucunda, gelinen aşamada, Birliğin temellerinin, değerlerinin ve geleceğinin sorgulandığı bir güven ve varoluş krizine dönüşme eğilimine girmiştir. Avrupa bütünleşmesinin en önemli siyasi ve ekonomik sembolü olan Avro da mevcut durumda hala ekonomik ve siyasi krizin tam ortasında durmaktadır.

Ekonomik ve Parasal Birliğe ilişkin teknik nedenlere dayalı sorunların nasıl "Avrupa bütünleşme projesi çerçevesinde siyasi nitelikli bir varoluş krizine" dönüştüğünü anlamak için Avrupa'nın kendine has eksen değişikliğine ve ekonomik ve mali konulardaki uygulamalarına bakmak gerekir.

II. Dünya Savaşı ve bunu takip eden Soğuk Savaş döneminin kötü hatıraları Avrupalıları, Avrupa tarihinde eşi görülmemiş ölçüde bütünleşmeye yöneltmiştir. Ancak, bir yandan Berlin Duvarı'nın yıkılması ertesinde aceleyle ve Merkezi ve Doğu Avrupa'nın II. Dünya Savaşı sonrasında Sovyet bloğuna bırakılmasının yarattığı suçluluk duygusunun yönlendirdiği siyasi kararlarla yapılan genişlemenin etkileri, diğer yandan ekonominin en temel kurallarını dahi dikkate almayan yetersiz iktisadi temeller üzerine kurulmuş olan Ekonomik ve Parasal Birliğin sorunları tarihin en büyük barış ve bütünleşme projesini yanlış bir istikamete doğru sürüklemeye başlamıştır. Bir diğer ifadeyle, gerekli katılım şartlarını tam olarak yerine getirememiş ülkelerin de AB'ye kabulü ve ortak/uyumlaştırılmış bir hazine, bütçe ve vergi politikası olmadan gerek yapı gerek verimlilik gerek büyüklük ve potansiyel olarak birbirinden çok farklı ekonomilerin ortak para politikasına tabi kılınması krize adeta davetiye çıkarmıştır. Nitekim Maastricht Antlaşmasının içeriğinin ve getirdiği kuralların sürdürülebilir bir ortak para alanı yaratmaya ne ölçüde hizmet ettiği iktisatçılar arasında başından itibaren ciddi tartışma ve eleştiri konusu olurken, bir de söz konusu kurallara uyulmasında başından itibaren yaşanan ciddi aksamalar olayı iyice içinden çıkılmaz hale getirmiştir.

Almanya'nın birleşmeyi finanse etmek için Maastricht kriterlerini ilk delen ülke olması, onu Fransa'nın takip etmesi parasal birliğin temelini oluşturan Maastricht kriterlerinin diğer ülkelerce de delinmesinin önünü açmıştır. AB Komisyonunun ve AB Merkez Bankasının üye ülkelerin verilerinin denetiminde yetersiz kalması, suistimallere göz yumması ve gerekli uyarı mekanizmalarını işletememesi de ekonomik krize yol açan önemli faktörler arasında sayılabilir. Sonuçta, disiplinleri ve verimli ekonomik yapıları sayesinde Almanya ve kuzey ülkeleri borçlarını orta seviyelerde sürdürmeyi başarırken, çevre ülkelerin birçoğu kamu borcu ve bütçe açıklarında uç noktalara varmışlardır. Bunda, AB ülkeleri hükümetlerinin, şirketlerinin ve bireylerinin, Avro Bölgesinin sağladığı güvenilirlik sayesinde çok düşük faiz oranlarıyla borçlanabilmeleri ve böylece cari harcamalarını önemli ölçüde artırarak, temeli olmayan suni bir refah ortamı içinde yaşamaya başlamaları da önemli rol oynamıştır.

Yaşanan kriz söz konusu yapay refah ortamının büyüsünü bozduğunda ise, ülkelerarası farklılıkların belirginleşmesi, çözüme yönelik ortak siyasi iradenin inşa edilememesi ve katlanılan sosyal maliyetler Avrupa bütünleşmesini sağlayan motivasyon kaynaklarının kaybolmaya başlamasına yol açmıştır.

Yaşanan kriz söz konusu yapay refah ortamının büyüsünü bozduğunda ise, ülkelerarası farklılıkların belirginleşmesi, çözüme yönelik ortak siyasi iradenin inşa edilememesi ve katlanılan sosyal maliyetler Avrupa bütünleşmesini sağlayan motivasyon kaynaklarının kaybolmaya başlamasına yol açmıştır.

AB'deki ekonomik krizin beş ana nedenden kaynaklandığını söylemek mümkündür:

- Finans sektöründeki sorumsuz uygulamalar,

002-HALUK ILICAK 77.indd 3 02.10.2013 09:05

- Sürdürülemez hale gelen kamu borcu,
- Birçok AB ülkesinde rekabet edebilirlik alanında yaşanan sıkıntılar,
- Maliye uygulamaları ve vergilendirme alanında Avro Bölgesi üyesi ülkeler arasındaki farklılıklar,
- AB Komisyonu ve Avrupa Merkez Bankasının gerekli denetim ve uyarı görevini yerine getirememesi.

Bu teknik nitelikli aksaklıklara oylama prosedürlerini de içeren sistemik yanlışlıklar da eklendiğinde durum daha da karmaşık bir hale gelmiştir. Birçok konuda başvurulan oybirliği ilkesi ve özellikle üye ülkelerin kendileriyle ilgili kararlarda birbirlerine ihtiyaç duyabilecekleri endişesiyle diğer üye ülkelerle ilgili yanlışlara gözlerini kapama, yaptırım uygulamama alışkanlığı ise, denetimlerin aksamasına, uyarı sinyallerinin göz ardı edilmesine ve gerekli önlemlerin zamanında alınamamasına yol açmıştır. Oybirliği / konsensüs ilkesi ve yanlış yorumlandığı kesin olan üye ülkeler arasındaki neredeyse "koşulsuz dayanışma" zihniyetinin AB'nin doğru kararları zamanında alabilme yeteneğini bugün dahi büyük ölçüde etkilediğini söylemek mümkündür.

Ayrıca AB'nin, bazı ülkelerin Avro Bölgesine katılması kararı gibi son derece teknik konularda dahi siyasi motivasyonla hareket ettiğine ve daha sonra da hastalığa doğru teşhisi koymamakta direnerek, sözde "dayanışma ruhu" içinde suçu başkalarına atma şeklindeki eski alışkanlıklarından maalesef vazgeçmediğine şahit oluyoruz. Çok uzun süre Avro Grubu Başkanlığını yürüten bir üye ülkenin Başbakanının, Fransız "Politique Internationale" Dergisinin Mayıs 2012 sayısında yayımlanan mülakatı, hatalı teşhiste direnmenin ve sosyal psikolojide "projeksiyon metodu" olarak adlandırılan suçu başkasında görerek rahatlama tutumunun en güzel örneğini oluşturmaktadır. Bu mülakatında sözkonusu Başbakan, Yunanistan'ın içinde bulunduğu durumdan Osmanlı İmparatorluğu'nun sorumlu olduğunu iddia etmekte ve "Yunanistan'da mali sistem işlememektedir. Kadastro sistemi, ticaret sicil sistemi bulunmamaktadır. Bunlar Osmanlı mirasıdır" diyebilmektedir. Yunanistan'ın 185 yıl önce bağımsızlığını kazanmış olduğunu ve 32 senedir AB üyesi olduğunu söylemek, düşünce bulanıklığının boyutunu göstermek bakımından herhalde yeterli olacaktır.

Burada, sıkça gündeme gelen "Almanya ne zamana kadar zor durumdaki Avro ülkelerine yardıma devam eder" sorusunu ben, kısaca, "Almanya, Avro kullanılmasından sağladığı avantaj Avro Bölgesini yaşatmak için verdiği paradan fazla olduğu sürece bu yardımlara devam eder ve bu şartlar altında hiçbir ülkenin Avro Bölgesinden çıkmasına ve Avro'nun zarar görmesine müsaade etmez" şeklinde yanıtlamayı tercih ediyorum.

Sonuçta bugün, Avrupa'nın 500 milyon tüketiciye hitap eden Tek Pazarının halklar için zenginlik ve refah kaynağı ya da bütünleşme için eskisi kadar güçlü bir çekim merkezi olmaktan uzaklaşmaya başladığı söylenebilir. Almanya ve İngiltere gibi yoğun mal ve hizmet ihracatı yapan ülkeler, yönlerini büyümenin kaynağına, yani gelişmekte olan piyasalara çevirmektedir. Merkez Ülkelerdeki muhafazakâr politikacı ve iktisatçılar ise, Avro Bölgesi'nin ve hatta barış ve bütünleşme odaklı Avrupa projesinin sonunu getirebilecek yanlış bir makroekonomik politika paketinin uygulanması konusunda ısrar etmektedir.

Son beş yıllık gelişmelere bakıldığında, AB'de yaşanan krizin asıl nedeninin ekonomik bütünleşmenin siyasi açıdan parçalı bir yapıyla ve birbirinin dengi olmayan ülkelerle gerçekleştirilmeye çalışılmasından kaynaklandığı görülmektedir. Krizin asıl kaynağı olan ABD, AB'ye nazaran daha hızlı toparlanmaktadır. Zira, siyasi açıdan parçalı ve üyesi olan ülkelerin ortak bir mali sistemi ve bütçesi olmayan AB'ye kıyasla ABD, krize yönelik kapsamlı tedbirleri çok daha hızlı ve etkin bir şekilde alabilmektedir. Büyüme ve işsizlik oranlarında da ABD'de güçlü bir iyileşme görülürken, AB'de, son çeyrekte yaşanan cılız büyümeye rağmen (resesyondan çıkılamadı-

002-HALUK ILICAK 77.indd 4 02.10.2013 09:05

ğını söylemek mümkündür), özellikle çok yüksek seviyelerde seyreden gençler arasındaki işsizliğin yeni sosyal krizlere zemin hazırladığı söylenebilir. Krizin devam eden etkileri, alınan sıkı kamu maliyesi tedbirleri ve kredilerdeki zayıf seyir sebebiyle Avro Bölgesi'ndeki düzelme maalesef istenen ölçüde ve hızda sağlanamamaktadır.

Avro Bölgesine genel olarak baktığımızda, krizden büyük yara alanlar ve krizden durumlarını güçlendirenler şeklinde ayrışan iki grup ülke görüyoruz:

- Avro kullanan çevre ülkeleri, paralarını devalüe ederek rekabet güçlerini artırma imkanı bulamadıkları gibi kendilerine empoze edilen sıkı kemer sıkma/tasarruf tedbirleri nedeniyle büyümelerini sağlayamamakta, işsizlikle mücadele imkanlarını kaybetmektedir. Bu ülkelerin krizden çıkmalarının çok uzun zaman alacağını ve büyüme eksikliği ve işsizlik gibi nedenlerle sosyal çalkantıların devam edeceğini söylemek mümkündür.
- Başta Almanya olmak üzere, rekabet gücü yüksek Avro Bölgesi ülkelerinin ise krizden çok daha az etkilendikleri hatta kazançlı çıktıkları söylenebilir. Çevre ülkelerinin uzun yıllar boyunca bir anlamda kendi sanayileri pahasına başta Almanya olmak üzere, rekabet gücü yüksek ülkelerin mallarını almak durumunda kalmaları, dış ticaret ve kamu açıklarını da ulaşabildikleri ucuz borçlanmayla kapatmaları güçlü Avro ülkelerini daha hegemon hale getirmiştir.

Burada, sıkça gündeme gelen "Almanya ne zamana kadar zor durumdaki Avro ülkelerine yardıma devam eder" sorusunu ben, kısaca, "Almanya, Avro kullanılmasından sağladığı avantaj Avro Bölgesini yaşatmak için verdiği paradan fazla olduğu sürece bu yardımlara devam eder ve bu şartlar altında hiçbir ülkenin Avro Bölgesinden çıkmasına ve Avro'nun zarar görmesine müsaade etmez" şeklinde yanıtlamayı tercih ediyorum.

Ekonomik kriz ve yaşanan gelişmeler, uzun süredir zaten tartışılmakta olan "demokrasi açığı" sorunun ağırlığını koruduğu AB projesine olan güveni daha da azaltarak, AB kimliğinin ve bütünleşmenin geleceğinin sorgulanır hale gelmesine yol açmıştır. Derin ekonomik ve sosyal sıkıntıların, Avrupa genelinde zaten artma eğilimi gösteren milliyetçiliği ve AB karşıtlığını körüklediği, aşırı milliyetçi sağ partilerin yükselişe geçtiği görülmektedir. Özellikle Papandreou'nun referandum çağrı-

002-HALUK ILICAK 77.indd 5 02.10.2013 09:05

sı, Merkel-Sarkozy mekanizmasının güçlenmesi, Berlusconi'nin istifası, Yunanistan'da ve birçok ülkede ırkçı partilerin parlamentoya girmeleri/oylarını artırmaları, İtalya ve bazı ülkelerde seçimle gelenlerin yerine atanan teknokrat hükümetler, birçok Avro ülkesinde yaşanan siyasi krizler, İngiltere'nin antlaşma değişikliklerine karşı duruşu ve ardından İngiltere'nin AB üyeliğini referanduma götürme ihtimali, Birlik ve üye ülkeler düzeyindeki mevcut siyasi çatlakları daha da belirginleştirmiştir.

AB ülkeleri arasında dış politika ve dünyadaki siyasi gelişmelere bakış açısından da bir ahenk olduğunu söylemek mümkün değildir. Hala tüm üye ülkeler ve özellikle de lokomotif olarak nitelenen büyük ülkeler, milli menfaatlerini gözeten milli dış politikalarını sürdürmek eğilimindedirler. AB üyesi ülkelerin, kendi siyasi emellerini gerçekleştirmek için AB'nin ortak menfaatlerini göz ardı etmeleri, AB üyeliğini kendi sorunlarını çözmek için kullanmaya çalışmaları da sıkça karşılaşılan bir durumdur. Lizbon Antlaşmasıyla kurulan "Dış İlişkiler Servisi"nin bu sorunlara çare olabildiğini söylemek de bugün için maalesef zordur. Bu durum, AB'nin siyasi güç ve ağırlığının ekonomik ağırlığının altında kalmasına yol açmakta, dünya siyasetinde oynayabileceği rolü ciddi şekilde sınırlamaktadır. Bugün için "AB'nin ekonomik bir dev ama siyasi bir cüce olduğu" yolundaki söylemde doğruluk payı olduğunu kabul etmek durumundayız.

Bugün kimse Avro Bölgesi'nin bu zorlukların üstesinden gelip gelmeyeceğini tam olarak bilememektedir. Birbiriyle çelişen birçok senaryo ortada dolaşmaktadır. Bu şartlar altında her şeyden önemlisi, Avro ülkelerinin, Avro krizinin sadece ekonomik bir sorun değil, aynı zamanda ve özellikle de siyasi bir sorun olduğunu ve AB'nin bu sorunu çözebilecek olgunluğa sahip bulunduğunu görmeleri, buna inanmaları gerekmektedir. Zira, Avrupa'nın borçlu ülkelerine uygulanan ters tepen politikalara ve Avro'nun içinde bulunduğu duruma rağmen, AB hala dünyanın en büyük ekonomik gücüdür. Havacılık, otomotiv, mühendislik, eczacılık ve tıbbi ürünlerde dünya lideridir ve doğrudan dış yatırımın en büyük kaynağıdır. Avrupa, Amerikan üniversiteleriyle yarışan eğitim kurumlarına, gelişmiş mesleki eğitim sistemlerine, mükemmel bir altyapıya ve nitelikli iş gücüne sahiptir. Avrupa ekonomik modelinin bugünkü sıkıntılarına ve bir resesyon içinde

002-HALUK ILICAK 77.indd 6 02.10.2013 09:05

bulunduğuna bakarak ki, resesyondan çıkış sinyalleri belirginleşmektedir, Parasal Birliğin sürdürülemez hale geldiğini söylemek mantıklı olmayacaktır.

Hâlihazırda krizden çıkabilmek için AB'nin yerine getirmesi gereken üç temel ödev bulunmaktadır:

- Rekabet gücünün artırılması ve sürdürülebilir büyüme için çözümler geliştirilmesi,
- Mali sürdürülebilirliğin sağlanmasının önündeki engellerle mücadele edilmesi,
- Ekonomik ve Parasal Birliğin sağlıklı temellerle yeniden inşası için ekonominin gerektirdiği tedbirlerin ivedilikle alınması.

Bunların tümünde başarı için ise, ortak siyasi iradeye dayanan, kararlı ve hızlı hareket edebilme kabiliyetini haiz özgün ve güvenilir bir mali yapıyla birlikte tam donanımlı bir ekonomik yönetişim geliştirilmesi gerekmektedir.

Ancak, yukarıda sayılan hususların gerçekleştirilmesi için önemli bir şart olarak gözüken ve başta ekononomiye ilişkin olanlar olmak üzere, yeni kurumsal yapıların inşası ve güçlendirilmiş işbirliğinin tesis edilmesi ise, mevcut Kurucu Antlaşmalar ile mümkün gözükmemektedir. AB'nin bir bütün olarak rekabet gücünün arttırılması için temel şart olan "ortak ekonomik yönetim", ulusal parlamentoların en önemli egemenlik göstergesi olan bütçe konusundaki yetkilerinin kısıtlanmasını gerektirecektir. Bunun kolay olmayacağı konusunda ise, herkes hemfikirdir. Ancak, kısa dönemli siyasi bedelinden çekinmeden, AB'nin gideceği yöne bir an önce karar vermesi ve bütünleşme hedefinden daha fazla sapmadan bu yolda gerekli tedbirleri hızla alarak, ilerlemesi gerekmektedir. Daha fazla birlik, daha fazla bütünleşmeyi, daha fazla bütünleşme ise, daha fazla demokrasiyi gerekli kılmaktadır. AB üyesi ülkelerin, her şeyden önce, aynı gemide olduklarını görmeleri, kabul etmeleri şarttır.

Diğer taraftan mevcut krizin, Avro ve AB açısından tarihi bir fırsata kapı araladığını söylemek de mümkündür. Nitekim bütünleşmenin daha da artırılması konusu kriz öncesi dönemde neredeyse hiç konuşulmazken, "ortak tahvil çıkarılması" ve özellikle "finans sektörüne yönelik vergiler" yoluyla AB bütçesinin artırılması gibi geçmişte marjinal sayılabilecek birçok önerinin bugünlerde kapsamlı bir şekilde tartışılmaya başlandığını görmekteyiz.

AB'nin bir bütün olarak rekabet gücünün arttırılması için temel şart olan "ortak ekonomik yönetim", ulusal parlamentoların en önemli egemenlik göstergesi olan bütçe konusundaki yetkilerinin kısıtlanmasını gerektirecektir. Bunun kolay olmayacağı konusunda ise, herkes hemfikirdir.

Avro Bölgesini sağlıklı bir ekonomik birliğe götürecek yol, ortak siyasi irade ve kurumsal reformlardan geçmektedir. Bu sıkıntılı süreç, işbirliği alanlarının yeniden belirlenmesinden AB ülkelerinin menfaatlerinin korunmasına, Tek Pazarın işleyişinin sürdürülmesinden dış ilişkilerin başarılı bir şekilde yönetilmesine kadar çok geniş bir politika yelpazesini kapsamaktadır. Ancak, bu kararların ve özellikle de finans sektörüne yönelik vergilendirmenin mutlaka konsensüsle alınması, bir başka değişle tüm üye ülkelerin bunu kabul etmesi başarının yakalanabilmesi bakımından önemlidir. Aksi takdirde, örneğin finansal ve parasal işlemlerde tartışılan önlemleri kabul etmeyen üye ülke/ülkelere doğru bir sapma olması kaçınılmaz hale gelecek, bu da bu kararları kabul eden ülkelerin banka ve ilgili kuruluşlarının rekabet gücünü ve mali piyasalarını olumsuz etkileyerek, başka sorunlara/bölünmelere yol açabilecektir.

Kriz'in Türkiye'ye etkileri

Avrupa'nın yaşamakta olduğu krizin, bir bütün olarak AB'yi olduğu kadar, Türkiye'yi, ekonomik performansımızı ve sürdürmekte olduğumuz AB'ye üyelik müzakerelerini de derinden etkilediğini söylemek mümkündür. Dış ticaretimizin yarısını oluşturan, ülkemizdeki toplam yabancı sermaye yatırımlarının yaklaşık %75'ini, teknoloji yatırımlarının

002-HALUK ILICAK 77.indd 7 02.10.2013 09:05

ise %90'ını sağlayan AB'nin istikrarlı ve öngörülebilir bir yapıya ivedilikle kavuşması başta ekonomi olmak üzere, her alanda Türkiye açısından kritik önemi haizdir. Sadece dış ticaretimize baktığımızda dahi, AB'de yaşanan ekonomik krizin bizi ve ihracatımızı ne denli etkilediğini görebiliriz.

Ekonomik kriz öncesinde, 2007 yılında 107,3 milyar ABD Doları olan toplam ihracatımızın 60,4 milyarlık bölümünü yani %56'sını AB'ye yapılan ihracat oluşturmuştur. Krizin başladığı yıl olan 2008'de ise, toplam ihracatımız %21,1 artışla 132 milyar ABD Dolarına yükselirken, AB ülkelerine olan ihracatımız sadece %4,9 artışla 63,4 milyon ABD Dolarına yükselmiş, toplam ihracatımız içinde AB'nin payı %48'e gerilemiştir. 2012 yılına baktığımızda ise, 152,5 milyar ABD Doları olan toplam ihracatımızın 59,2 milyar ABD dolarının AB ülkelerine yapıldığını ve AB'nin toplam ihracatımız içindeki payının %38,8'e düştüğünü görüyoruz.

Rakamlara değişik bir açıdan bakarak, AB'ye olan ihracatımız 2007 yılı toplam ihracatımız içindeki %56'lık payını korumuş olsaydı, 2012 yılında AB'ye olan ihracatımızın 59,2 yerine 87,2 Milyar ABD Doları olarak gerçekleşebileceğini söylemek mümkündür. Aynı hesaplamayı toplam ihracatımızdaki artış oranına uyumlu şekilde yaparsak (2007-2012 yılları arasında ihracatımız %42 artış göstermiştir), AB'ye ihracatımızın 2012 yılında 59,2 milyar ABD Doları yerine 85,8 ABD Doları olarak gerçekleşmesi gerekecekti.

Yukarıdaki rakamlar 2008-2012 yılları arasındaki 5 yıllık kriz döneminde AB'ye olan ihracatımızdaki gerilemenin toplamda 50 milyar ABD Dolarına yakın bir ihracat kaybına yol açtığını göstermekte olup, bunun ekonomimiz, cari açık ve büyüme hedeflerimizin tutturulması bağlamındaki önemi açıktır.

Avrupa Birliği'nin iktisadi açıdan daha da zayıflaması ve içine düştüğü siyasi açmazlardan çıkamaması, AB'nin Türkiye'nin üyeliğini sorgulayan ve hatta dışlayan çifte standartlı politikalarıyla birleşince, ülkemizde AB'ye üyelik perspektifinin siyaseten sorgulanır hale gelmesine yol açabilmektedir. AB'nin temsil ettiği düşünülen ekonomik refah düzeyinin düşmesi, bazı AB üyesi ülkelerin tutarsız menfi tutumlarını devam ettirmesi halkımızın AB'ye üyelik motivasyonunu daha da zayıflatacaktır.

Transatlantik ilişkilerinde ve AB sürecinde ülkemiz yanlısı bir tutum benimseyen İngiltere'nin, krize çözüm için önerilen yeni politikaların/ önlemlerin yani kısaca ileri bütünleşmenin dışında kalarak denklemdeki etkinliğini yitirmesi, Türkiye karşıtı cephenin AB içinde tek sesli ve daha güçlü bir konuma yükselmesine yol açabilecektir.

Birlik içerisinde Akdeniz kuşağında yer alan çevre ülkelerde Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik siyasi ve toplumsal destek AB ortalamasının üzerindeyken, Almanya, Avusturya, Hollanda gibi yoğun Türk nüfusuna sahip merkez ülkelerde Türkiye karşıtlığı oldukça yüksektir. Türkiye'nin AB üyeliğini görece destekleyen çevre ülkelerin, ki çoğu ekonomik krizden en fazla etkilenen ülkelerdir, AB'deki güçlerinin azalması ve özellikle de en kötü senaryo çerçevesinde Avro bölgesinden ayrılmak durumunda kalmaları halinde bu ülkeler ekonomik ve siyasi açıdan iyice zayıflayacakları için AB bütünleşme projemiz üzerinde zaten sınırlı olan etkileri daha da azalabilecektir. Transatlantik ilişkilerinde ve AB sürecinde ülkemiz yanlısı bir tutum benimseyen İngiltere'nin, krize çözüm için önerilen yeni politikaların/önlemlerin yani kısaca ileri bütünleşmenin dışında kalarak denklemdeki etkinliğini yitirmesi, Türkiye karşıtı cephenin AB içinde tek sesli ve daha güçlü bir konuma yükselmesine yol açabilecektir.

Tam Üyelik Müzakere Süreci

Ülkemizin AB ile ilişkilerinin ve bu bağlamda tam üyelik müzakerelerinin bugün ciddi bir sınavdan geçtiğini kabul etmek gerekir. Türkiye, 2005 yılında başlayan müzakere sürecin-

002-HALUK ILICAK 77.indd 8 02.10.2013 09:05

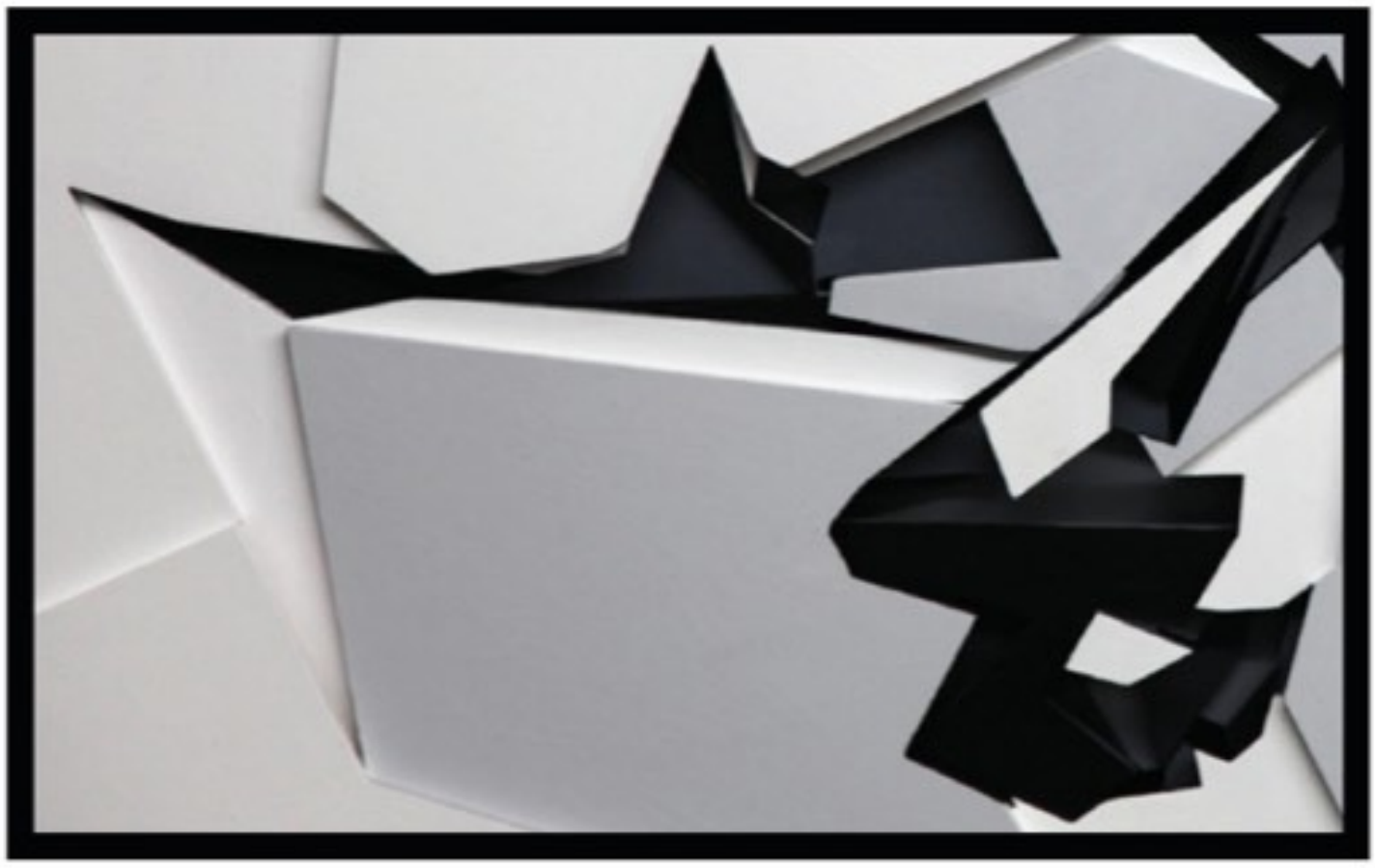

de halen toplam 35 fasıldan 13'ünü açmış, birini de geçici olarak kapatmıştır. Geriye kalan 22 fasıldan 16 tanesi siyasi nedenlerle bloke edilmiş durumdadır. Bunlardan 8 tanesi "Katma Protokol'den kaynaklanan yükümlülüklerimizi yerine getirmediğimiz" gerekçesiyle AB Konseyi tarafından bloke edilmiştir. Bahsekonu 8 fasla ilaveten GKRY 6 faslın, Fransa 4 faslın, Almanya-Avusturya'da 1 faslın açılışını veto edecekleri açıklamışlardır. Sözkonusu 4 ülkenin veto edeceklerini açıkladıkları fasıllardan bazıları AB Konseyi tarafından bloke edilen 8 fasıl içinde yer almaktadır.

AB'nin Türkiye'ye karşı uygulamakta olduğu çifte standartı göstermek bakımından GKRY tarafından tek taraflı bloke edilmiş olan 23 (Yargı ve Temel Haklar) ile 24 (Adalet, Özgürlük ve Güvenlik) fasılların durumlarına bakmak yeterli olacaktır. AB Konseyi, Karadağ ile müzakereleri başlatmadan önce oybirliği ile aldığı kararla söz konusu iki faslı ilk açılacak fasıllar olarak belirlemiş ve bunlar açılmadan başka fasıllar açılamayacağını hükme bağlamıştır. AB Konseyinin oybirliğiyle aldığı bu kararın altında imzası bulunan GKRY ise, bu fasılların Türkiye tarafından açılmasını tek taraflı olarak veto etmeye devam etmekte, diğer üye ülkeler de buna seyirci kalmaktadır. Başka bir deyişle, konu Türkiye olduğunda AB kendi kararlarının uygulanmamasını bile rahatlıkla kabul edebilmektedir. Konunun trajikomik diğer bir yönü ise, AB'nin başta insan hakları, ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, kaçak göçmenler vb. olmak üzere, Türkiye'ye yönelttiği eleştirilerin çok büyük bir kısmının bu iki fasıl ve özellikle de 23. Fasıl kapsamına girmesidir. Yani AB Türkiye'yi bu konularda eleştirmekte ama ev ödevini söylememekte, resmi işbirliğine yanaşmamaktadır. Bu şartlar altında, AB'nin bu konularda Türkiye'ye yönelttiği eleştirilerin etik temelinin bulunmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Öte yandan, AB'ye katılım sürecini ülkemizin en önemli çağdaşlaşma projesi olarak gören yaklaşımımız çerçevesinde gerekli reform çalışmaları, fasılların açılıp, açılmamasından bağımsız olarak, kararlılıkla sürdürülmektedir. Nitekim yapılan çalışmalar ve gerçekleştirilen reformlar sayesinde, siyasi nitelikli engellemelerin kalkması halinde 12 ayda 10 faslı, 18

002-HALUK ILICAK 77.indd 9 02.10.2013 09:05

ayda da 15 faslı açacak seviye gelmiş bulunmaktayız. Birçok fasılda birçok kapanış kriterini yerine getirdiğimiz AB Komisyonu tarafından tarafımıza yazılı olarak da bildirilmiştir. Türkiye ayrıca, Maastricht kriterlerini karşılama bakımından da birçok Avro Bölgesi üyesi ülkeden daha iyi durumdadır.

AB tam üyelik sürecinden temel beklentimiz halkımızın en ileri standartları yakalama sürecine katkıda bulunması, bu süreci hızlandırmasıdır. Bu nedenle, nihai aşamada hedefimiz tam üyelik olmakla beraber, Türkiye'nin, katılım müzakerelerinin siyasi engellemeler olmaksızın sorunsuz bir şekilde yürümesine tam üye olmaktan daha fazla önem verdiği söylenebilir. Sonuçta tam üyelik siyasi bir karardır ve gerek AB gerek Türkiye tarafından yapılacak referandumlarla kararlaştırılacaktır. İçinde bulunulan süreçte bazı AB üyesi ülkeleri rahatsız eden tam üyelik üzerinde durmak yerine, müzakere sürecine odaklanmamız ve tam üyeliği zamanı geldiğinde ele almamız en doğru yöntem olacaktır. Ben, karar günü geldiğinde, AB'ye üyelik için gerekli şartları/kriterleri karşılamış bir Türkiye'ye hiçbir AB üyesi ülkenin hayır demiyeceğine, diyemeyeceğine inanıyorum.

Öte yandan, unutmayalım ki Türkiye, coğrafi konumu ve büyüklükleri (yüzölçüm, nüfusu, ekonomisi) itibarıyla birçok AB üyesi ülkeden çok farklıdır ve ekonomik, siyasi ve sosyal gelişimini AB üyesi olmadan da sağlayabilecek durumdadır. Ancak AB'de de galebe çalmasını arzu ettiğimiz mantık, birbirlerinin eksikliklerini tamamlayacak farklı özelliklere sahip AB ve Türkiye'nin bütünleşmesinin her iki tarafın yararına olacağının ve medeniyetlerarası barışa yapacağı katkılar çerçevesinde küresel huzur ve istikrarın sağlanmasına yardım edebileceğinin anlaşılmasını gerektirmektedir. Ben, şahsen, AB üyesi ülkelerin, eninde sonunda ön yargılarından arınacaklarına ve Türkiye'nin tam üyeliğiyle sağlanacak bu kazan-kazan ilişkisinin sağlayacağı avantajlardan yararlanmayı tercih edeceklerine inanıyorum.

Not: AB ile ABD arasında görüşmeleri başlayan ve AB ile olan Gümrük Birliğimiz nedeniyle ülkemizi de yakından ilgilendiren "Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı" Anlaşmasına (TTIP-Transatlantic Trade and Investment Partnership) ayrı bir makale konusu olabilecek içeriği nedeniyle bu makalede değinilmemiştir. D

002-HALUK ILICAK 77.indd 10 02.10.2013 09:05

Kingtom

www.kingtom.com.tr

sağlık için

seçmece...

%100 YERLİ

Kingtom

domates salçası

ASSAN GIDA

SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

Assan Gıda bir KİBAR HOLDİNG kuruluşudur.

002-HALUK ILICAK 77.indd 11 02.10.2013 09:05

Avrupa'nın Krizi ve Türkiye

Mehmet Gücük
Büyükelçi
T.C. Dışişleri Bakanlığı Ekonomik İşler Müsteşar Yardımcısı

Bugün Avrupa Kıtası, 28 ülkeden oluşan Avrupa Birliğinin temsil ettiği büyük bir ekonomik ortaklığa ev sahipliği yapmaktadır. Avrupa Birliği bir bütün olarak değerlendirildiğinde dünyanın en büyük ekonomisi konumundadır. Benzer şekilde, Avrupa Birliği ticaret hacmi bakımından dünya genelinde ilk sıradadır.

Sahip olduğu bu özellikler nedeniyle dünya ekonomisinde kilit bir konumda olan AB'de küresel mali krizin etkileri de ciddi boyutlarda hissedilmektedir. Küresel krizle birlikte AB Hükümetlerinin gerçekleştirdiği finansal sektöre yönelik kurtarma paketlerinin, küresel ekonomideki risk algısındaki artış nedeniyle borçlanma maliyetlerindeki artışların ve gerileyen büyüme ve ticaret rakamlarının sonucunda AB ülkelerinin kamu açıkları ve borç stokları ciddi boyutlarda yükselmiş ve kamu maliyelerinin sürdürülebilirliği tehlikeye girmiştir. AB, tarihindeki en büyük ekonomik daralmayı yaşamıştır.

Bu olumsuz gelişmelerin sonucunda, ekonomik entegrasyonu en üst düzeyde sağlayan yegâne örnek olan ve dünya ölçeğinde başarılı bir ekonomik proje olarak gösterilen AB, yıllardır birikmiş olan ve son finansal krizle beraber belirgin bir biçimde ortaya çıkan ağır

003-MEHMET GUCUK 77.indd 2 02.10.2013 09:14

sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Euro Bölgesinde ekonomik ve mali istikrarsızlık ortaya çıkmış, ülkelerin büyüme oranları yavaşlamış ve Euro sisteminin temelleri sorgulanmaya başlanmıştır.

Euro Bölgesi'ne dâhil olan üye devletlerde ortak para birimi olan Euro'nun kullanılması ve bu ülkelerde para politikasının Avrupa Merkez Bankası (AMB) aracılığıyla tek elden yürütülüyor olması, söz konusu ülke ekonomilerinin birbirine sıkı bir şekilde bağlı olmasına ve böylelikle bir Euro Bölgesi ülkesinde meydana gelen olumsuz gelişmelerin diğer Euro Bölgesi ülkelerine de kısa sürede yayılmasına yol açmıştır. Bunun yanı sıra, AB üyesi ülkelerin finans ve reel sektörlerinin yüksek entegrasyon düzeyi de ülkelerin birbirinden etkilenme seviyesini ve hızını artırmıştır.

AB içerisinde tek merkezden uygulanan para politikalarına karşı yerel veya ulusal düzeylerde ortaya çıkan asimetrik şoklara cevap verecek maliye politikaları araçlarına sahip bir mekanizmanın bulunmaması krizi daha da derinleştirmiştir.

Küresel kriz ve bunun sonrasında gerek AB üyesi ülke ekonomilerinin bu krize verdiği tepki, AB'de ekonomik yönetişim alanında kapsamlı reformlar yapılması gerektiğini açıkça ortaya koymuştur. AB ekonomisinin karşılaştığı sorunlar, sistemin eksikliklerini gözler önüne sermiş ve AB'yi Euro bölgesinin istikrarını ve varlığını sürdürebilmesi için mevcut politikaların, mekanizmaların ve ekonomik yönetişim sisteminin güçlendirilmesine yönelik yeni arayışlara sevk etmiştir.

AB ülkeleri, Euro Bölgesi'ndeki istikrarı korumak için bir bütün olarak kararlı ve koordineli hareket etme yolunu seçmiş ve bu noktada gerekirse büyümelerinden ödün verme pahasına çözüm yolları geliştirmişlerdir. Ancak tercih edilen çözüm yolları genel hatları itibariyle kısa vadeli çözümlerden öteye gidememiş ve bu durum kurumsal bir istikrar mekanizması fikrinin geliştirilmesini hızlandırmıştır. Bu çerçevede, yaşanmakta olan sorunların çözümünde yetersiz kalan mevcut politikaların güçlendirilmesi amacıyla AB düzeyinde yeni mekanizmaların oluşturulmasına çalışılmaktadır.

Bu süreç halen devam etmekteyse de, atılan adımların yapısal sorunlarla mücadele bakımından yetersiz kalması, AB Hükümetlerinde

AB içerisinde tek merkezden uygulanan para politikalarına karşı yerel veya ulusal düzeylerde ortaya çıkan asimetrik şoklara cevap verecek maliye politikaları araçlarına sahip bir mekanizmanın bulunmaması krizi daha da derinleştirmiştir.

sorunların kalıcı biçimde çözülmesine yönelik siyasi irade bulunup bulunmadığının sorgulanmasına yol açmaktadır. Nitekim AB'nin krizin üstesinden gelmeye yönelik olarak son dönemde attığı adımların etkileri yavaş da olsa görülmeye başlanmışsa da, ihtiyaç duyulan büyüme oranları hala yakalanamamakta, sosyal sarsıntılara yol açan yüksek işsizlik oranları düşürülememektedir. Birçok AB ülkesinde düşük rekabet gücü, yüksek kamu borçları, banka kredilerinin tıkanması ve yapısal sorunlardan kaynaklanan güçlükler sürmektedir.

AB bünyesinde alınan kararlar krizin temel nedenleriyle mücadelede birçok bakımdan yetersiz kalmakta, ayrıca kararların gereken hız ve etkinlikte hayata geçirilememesi faturayı büyütmekte, böylelikle bir kısır döngü meydana gelmektedir. Ayrıca, yüksek cari fazlası ve yüksek cari açığı bulunan üye ülkeler arasında krizin çözümü bağlamında ortaya çıkan görüş ayrılıkları mali piyasalara güven verici mesajlar gönderilmesine engel olmakta, bu da reel sektöre kredi akışının yeniden canlandırılmasına yönelik çabaları olumsuz etkilemektedir.

Büyüme oranlarının düşmesinin ötesinde, AB'nin ve özellikle Euro Bölgesinin içinde bulunduğu ekonomik kriz, bilhassa genç nesillerin geleceğe dair beklentilerini olumsuz etkilemekte, halkların AB'ye ve Euro'ya olan güvenini ve inancını sarsacak derecede menfi etkiler yaratma tehlikesini doğurmaktadır. Bu bakımdan, AB'nin krizinin mümkün olan en kısa zamanda ve kalıcı bir şekilde aşılması Birliğin geleceği açısından temel öncelik haline gelmiştir.

Gelinen aşamada, AB ve Euro Bölgesinin krizinin çözümü için kapsamlı mali ve yapısal

003-MEHMET GUCUK 77.indd 3 02.10.2013 09:14

reformların daha fazla gecikilmeksizin hayata geçirilmesinin elzem olduğu kabul edilmektedir. AB Hükümetlerinin gerekli reformları uygulamaya koymak için ciddi siyasi irade göstermelerine yönelik çağrıların da giderek kuvvet kazanması beklenebilecektir.

AB'nin krizi, AB üyesi ülkeler kadar, Avrupa'yla her alanda kökleri yüzyıllara uzanan ilişkilere sahip olan ve tam üyelik müzakerelerini kararlılıkla sürdüren Türkiye'yi de doğrudan ilgilendirmektedir. Tüm zorluklara rağmen, AB Türkiye'nin en büyük dış ticaret ortağı olma özelliğini korumaktadır. Halen ticaretimizin yüzde 40'a yakını AB ile gerçekleştirilmektedir. Türkiye'ye doğrudan yatırımların yüzde 70'inden fazlası AB ülkeleri tarafından yapılmaktadır. Ülkemizi ziyaret eden turistlerin yarısından fazlası AB ülkelerinden gelmektedir. Bu bakımdan, AB'deki krizin derinleşmesi, ülkemizi de ekonomik açıdan olumsuz etkileme potansiyeline sahiptir. Krizin bir an evvel aşılması AB ülkelerinin olduğu kadar Türkiye'nin de yararına olacaktır.

Esasen, Türkiye'nin son yıllarda birçok alanda hayata geçirdiği kapsamlı reformların ve uyguladığı politikaların AB ülkeleri için olumlu örnek oluşturduğunu belirtmek mümkündür. Türkiye, mali disiplinden taviz vermeden yüksek büyüme oranlarını yakalayabilen bir ülke olarak dünyada örnek gösterilmektedir. Hükümetimizce uygulamaya geçirilen köklü yapısal reformlar yalnızca ekonomimizi daha güçlü hale getirmekle kalmamış, Türkiye'yi dünyanın 16ncı, Avrupa'nın 6ncı en büyük ekonomisi konumuna yükseltmiştir. Bu alandaki kuvvetli performansımız kredi derecelendirme kuruluşlarının kredi notumuzu "yatırım yapılabilir ülke" seviyesine artırmalarında yansımasını bulmuştur. Bu bakımdan, AB ülkelerinin yapısal sorunlarının üstesinden gelme ve borç kriziyle mücadele bağlamında Türkiye'nin son yıllardaki tecrübelerinden faydalanmaları için geniş bir potansiyel mevcuttur.

Türkiye ve AB ortak bir geleceği paylaşmaktadır. Bugünkü krizi ortak geleceğimizi şekillendirmek için bir fırsat olarak değerlendirmek doğru olacaktır. Bu doğrultuda atılması gereken ilk adım, halklarımız arasındaki etkileşim, diyalog ve işbirliğinin ileri götürülmesini engelleyen yapay engellerin kaldırılması olmalıdır. Girişimci Türk vatandaşları Avrupa'da serbestçe hareket edebilmeli, ortak geleceğimizin şekillendirilmesine katkıda bulunabilmelidirler.

Avrupa Birliği, önümüzdeki süreçte kendine güvenini yeniden kazanmak ve krizden güçlenerek çıkmak için gerekli birikime ve potansiyele sahiptir. Türkiye, AB'nin yaşadığı bu gelişmeleri yakından takip etmekte, kendisini geleceğin Avrupa Birliğine tam üye olacak şekilde hazırlamaya devam etmektedir. AB, Türkiye tam üye olarak katıldığında çok daha güçlü hale gelecek, "çeşitlilik içinde birlik" vizyonunu tam manasıyla hayata geçirebilecektir. Türkiye bu yolda üzerine düşen tüm görevleri kararlılıkla yerine getirmeye, AB'den de ahde vefa çerçevesinde kendi yükümlülüklerini yerine getirmesini beklemeye devam edecektir. D

003-MEHMET GUCUK 77.indd 4 02.10.2013 09:14

fastPay

Askere, öğrenciye, herkese; cepten, anında para göndermek çok kolay!

SADECE 1 TL

Ayrıntılı bilgi:
www.fastpay.com.tr

App Store · Google play · Windows Phone

SBERBANK

DenizBank bir Sberbank Grubu kuruluşudur.

DenizBank

www.denizbank.com | 444 0 800

003-MEHMET GUCUK 77.indd 5 02.10.2013 09:14

Euro Krizi, AB'ye ve Türkiye ile İlişkilere Etkisi

Selim Yenel
Büyükelçi
T.C. Avrupa Birliği Daimi Temsilcisi, Brüksel

Avrupa Birliği'nin Euro krizi Topluluk için şimdiye kadar görülmemiş oranda varoluşsal bir bunalım yaratmıştır. Bu bunalım henüz atlatılmamış olup, AB'nin özgüvenini sarsmıştır.

AB, İkinci Dünya Savaşından sonra bir daha savaş olmasını önlemek gibi siyasi bir hedefe ulaşmak için ekonomik ve ticari mekanizmalar üzerine kurulmuştur. Zaman içinde Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Topluluğu gibi çeşitli oluşumlar geçirerek mevcut tüm alanları kapsayan bugünkü Avrupa Birliğine dönüşmüştür. Bugün AB'nin 28 ülkesi daha önce hiç görülmemiş bir şekilde birbiriyle bütünleşmiş bir hale gelmiştir. Ancak Euro krizi bu bütünleşmeyi temelden etkileyecek nitelikte olmuştur.

Euro Krizi ve etkileri

On yıl öncesine dönecek olursak AB bir

004-SELIM YENEL 77.indd 2 02.10.2013 09:18

yandan genişlerken öte yandan Tek Pazar çerçevesini derinleşmekteydi. Yine o tarihlerde Schengen sayesinde serbest dolaşım sağlanmış, tek para Euro'ya geçilmiş, genişleme çekici gücüyle tüm eski komünist ülkeleri "yuva"ya döndürmüştür. Hatta zamanında Avusturya'da aşırı sağ bir partinin iktidara ortak olmasına Komisyon tepkisini göstermiş ve değişim sağlanmıştır. Bugüne kıyaslama yaparsak durum tersine dönmüştür. Schengen sistemine Romanya ve Bulgaristan'ın sokulmamasına çalışılmakta ve hatta sınır kontrollerinin tekrar konması istenmektedir. Euro krizi AB ortak değerlerini/önceliklerini alt üst etmiş, genişleme gündemin alt sıralarına düşmüş, AB kurumlarının ağırlığı azalmış, bazı üyelere söz bile geçirilememiştir.

Euro krizinin yarattığı olumsuzluk havası sürmektedir. Krize müdahalede geç kalınmış, hatta başlarda hafife alınmıştır. Bu nedenle başta yapılan müdahaleler yetersiz ve eksik kalmıştır. Bunun ötesinde, alınan kararların halka anlatılamayacak/yansıtılamayacak kadar karışık ve karmaşık olması kadar vaat edilenlerin hayata geçirilememesi olumsuz havayı dağıtamamıştır. Bugüne kadar Avrupa Dönemi (European Semester), Mali Sözleşme (Fiscal Compact), İkili Paket, (Two-Pack), Altılı paket (Six-Pack), Avrupa Finansal İstikrar Fonu (European Financial Stability Facility) gibi oluşturulan mekanizmalar atılan adımlardan sadece birkaçıdır.

Bütün bunlar belirsizlik ve ilk kez geleceğe bakışta tereddütler yaratmıştır. Bunun sonucunda da AB kurumlarına olan güven azalmıştır. Ekonomik krize AB'nin kendi özgün kurumları yerine dışarıdan IMF'in çare olarak görülmesi duyulan güvensizliği pekiştirmiştir.

Bir yandan AB'nin müktesebatı adaylara empoze edilirken, AB'nin kendisinin kriz içine girmesi bu kez AB'ye karşı şüphe doğurmuştur. Esasen sistemden veya düzenlemelerden ziyade uygulamada olan hatalar, eksiklikler ve istisnalar bu duruma yol açmıştır. Uygulamalar daha katı bir şekilde yapılsaydı sorunların bu boyutta olmayacağı belirtilmektedir. Sadece şu an sorunlu görülen küçük ülkeler değil, geçmişte Maastricht kriterlerinden istisna isteyen Fransa ve Almanya da bu durumdan sorumludur.

AB çok hızlı büyümüş olup, Euro bölgesi de bundan nasibini almıştır. Genişleme sırasında aday ülkeler AB'ye hazırlanırken AB kendini aynı oranda hazırlama gereğini duymamıştır. Bunun neticesinde AB'nin kendisi ilk kez bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. AB'nin dünya sahnesindeki ağırlığı siyasiden ziyade ekonomik ve ticaret alanında iken şimdi bu boyut dahi sorgulanmaktadır.

AB çok hızlı büyümüş olup, Euro bölgesi de bundan nasibini almıştır. Genişleme sırasında aday ülkeler AB'ye hazırlanırken AB kendini aynı oranda hazırlama gereğini duymamıştır. Bunun neticesinde AB'nin kendisi ilk kez bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. AB'nin dünya sahnesindeki ağırlığı siyasiden ziyade ekonomik ve ticaret alanında iken şimdi bu boyut dahi sorgulanmaktadır.

İşte bütün bunların sonucunda AB'nin özgüveni sarsılmış durumdadır. Üye ülkeler arasında yapılan tartışmalar Euro'nun kurtarılıp kurtarılamayacağı ve hatta akabinde AB'nin nasıl bir değişim göstereceği şeklinde gelişmiştir.

Yunanistan'daki krizden önce de çeşitli ekonomik sorunlar mevcut idi. Ancak bunlar çözümlenebilir diye düşünülmüştü. Hatta Yunan krizinin dahi Euro'yu bu denli sarsabileceği akla gelmemiştir.

İşte bu hafife alma neticesinde AB'nin en temel niteliklerinden biri olan dayanışma sınanmıştır. Yunanistan'ın Euro'dan çıkarılması kadar Euro'nun tamamen bırakılmasını savunanların sesleri daha yüksek duyulmuştur. Bugüne kadar yapılmış olan onca siyasi ve ekonomik yatırım ile uğraş hesaba katıldığında, Euro'nun bırakılması üye ülkeler için büyük bir hezimet sayılacağından böyle bir gelişmeye fırsat verilmesi mümkün olamazdı.

AB basit bir oluşum değildir. Herhangi bir üye ülke, hangi ekonomik saikle olursa olsun Euro bölgesinden atılsaydı, diğer güç durum-

004-SELIM YENEL 77.indd 3 02.10.2013 09:18

daki ülkelere etkisi kadar piyasaları da olumsuz etkilerdi. Psikolojik faktörlerin piyasaları nasıl etkileyebildiğine hepimiz şahidiz. Nitekim böyle bir gelişmeye izin verilmemiştir.

Euro bölgesinin en büyük eksikliği ortak bütçe, ortak mali politikaların olmaması ve sonuçta her üyenin farklı ekonomik politikalar uygulayabilmesiydi. Bankacılık Birliği gibi önlemlerle artık bunların bu şekilde devam edemeyeceği ortaya çıkmaktadır.

Konsey Başkanı Van Rompuy'un 2012 Aralık ayında sunduğu "Ekonomik ve Parasal Birliğe Doğru" raporu atılacak adımlarını göstermektedir. Van Rompuy geçtiğimiz Mayıs ayında ülkemizi ziyaret ettiğinde Sayın Cumhurbaşkanımız ve Sayın Başbakanımızla görüşmelerinde Euro krizinin artık geride kaldığını ancak ekonomik krizin sürdüğünü belirtmişti. Fransız Cumhurbaşkanı Hollande da aynı hususu Ağustos sonunda vurgulamıştır.

Euro krizinin atlatıldığına dair bir başka gösterge Letonya'nın 2014 den itibaren bu para birimine dâhil olacağının açıklanmasıdır.

Büyüme ve işsizlik

Şimdi odaklanılan konular büyüme ve işsizlikle mücadeledir. Ancak büyüme yaratacak ve istikrar sağlayacak önlemler üzerinde toplu bir mutabakat henüz sağlanamamıştır. Almanya'nın başını çektiği ülkelerin daha disiplinli ve kemer sıkan politikası bir an önce büyümenin sağlanmasına çalışan kriz içindeki ülkeleri karşı karşıya getirmiştir. Almanya'nın 22 Eylül'de yapılacak seçimlerden sonra daha esnek bir politika uygulayabileceği beklentisi olmakla beraber, bir süre daha katı politikaların uygulanmasını beklemek gerekir.

Ekonomik büyümedeki olumsuz seyir işsizlik oranlarının da artmasına yol açmıştır. 2011 yılı başında AB genelinde %9,5 olan ortalama işsizlik düzeyi, Haziran 2013 itibariyle, cılız da olsa ilk kez düşüş göstermesine rağmen, %10,9 seviyesinde gerçekleşmiştir (26,4 milyon kişi). 15-24 yaş arası nüfusun işsizlik oranı ise Haziran 2013 itibariyle %23,2 seviyesinde yer almaktadır (5,5 milyon kişi). Euro Bölgesinde ise bu oranlar %12,1 (19,3 milyon kişi) ve %23,9 (3,5 milyon kişi) olarak tarihi yüksek seviyelerde gerçekleşmiştir. Giderek yaşlanmakta olan AB nüfusu içerisinde, genç kesime ait işsizlik oranının yüksekliği

Şimdi odaklanılan konular büyüme ve işsizlikle mücadeledir. Ancak büyüme yaratacak ve istikrar sağlayacak önlemler üzerinde toplu bir mutabakat henüz sağlanamamıştır. Almanya'nın başını çektiği ülkelerin daha disiplinli ve kemer sıkan politikası bir an önce büyümenin sağlanmasına çalışan kriz içindeki ülkeleri karşı karşıya getirmiştir.

önemli bir sorun olarak durmaktadır.

Avrupa'da devam etmekte olan zayıf ekonomik görünüm ve birçok üye ülkede özellikle genç işsizlik oranlarının oldukça yüksek düzeylerde seyretmesi, gençlerin istihdamı konusunun geçtiğimiz Haziran ayında yapılan Zirve'nin en önemli gündem maddelerinden biri olmasına yol açmıştır. Genç işsizliği ile mücadele amacıyla Genç İstihdamı Programının (Youth Employment Initiative) Ocak 2014 itibariyle işlevsel olması yönünde hazırlıkların ve ayrıca Genç Garanti (Youth Guarantee) programının uygulamasının hızlandırılması kararlaştırılmıştır.

Bu çerçevede, ABD ile yakında başlaması öngörülen Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Anlaşması bir çıkış yolu olarak çok önemli bir araç şeklinde görülmektedir. Bir yandan büyüme öte yandan istihdam sağlayıcı bir imkân olarak izah edilmektedir. Bu konu önümüzdeki dönemde gündemi daha fazla işgal edecektir. Burada sağlanacak başarı AB'nin küresel güç iddiasına katkıda bulunacaktır. Ancak iki yıl içinde bitirileceği açıklamaları iyimser sayılır. İki tarafın da beklentileri yüksek olup müzakerelerin kolay geçmeyeceği daha şimdiden bellidir.

Öte yandan olumsuz gelişmelerin birçok üye ülkede milliyetçilik, bölgeselleşme hatta yerellik gibi ayrımcı duyguları ön plana çıkarabildiği görülmektedir. Bu duygular sade-

004-SELIM YENEL 77.indd 4 02.10.2013 09:18

ce yabancılara karşı değil ülke içindeki yıllardır beraber yaşayanlara karşı da gelişebilmektedir. Ekonomik zorlukların sürmesi, büyümenin yetersiz kalması ve işsizliğin önüne geçilememesi halinde önümüzdeki dönemlerde yapılacak ulusal seçimler ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde arzu edilmeyen denklemlerin çıkması muhtemeldir.

Türkiye-AB ilişkileri

Bütün bu gelişmelerin etkisi Türkiye - AB ilişkilerine de yansımıştır. Bu dönem içinde AB içe dönmüş, zaten zor olan Türkiye ile ilişkiler, genişlemenin AB içinde önceliğini yitirmesi ile gündemin gerisine itilmiştir. Başta Fransa (Mayıs 2012 seçimine kadar) ve Almanya'nın Türkiye'nin üyeliğine karşı söylemi, Kıbrıs sorununun fasılların açılmasını engellemesi ve Türkiye'nin artık Zirvelere çağrılmaması gibi gelişmeler Türkiye'deki kamuoyunu da AB'ye karşı soğutmuştur. Buna rağmen Gümrük Birliği devam etmiştir.

Finansal krizin ortaya çıktığı 2008 yılı ile 2012 yılları arasındaki Türkiye - AB ticaretinin seyrine bakıldığında, Türkiye'nin AB'ye olan ihracatı, 2011 yılında 62,3 milyar dolardan, 2012 yılında 59,2 milyar dolara düşmüştür. AB'den yapılan ithalat ise, bir önceki yıla göre %3,7 oranında düşüş kaydederek 91,2 milyar dolardan, 87,8 milyar dolara gerilemiştir. Her şeye rağmen, Türkiye 2008'deki beşinci sıradaki yerini 2012'de de korumuş ve istikrarlı bir şekilde AB'nin en önemli ilk beş ihracat pazarından biri olma özelliğini sürdürmüştür.

Krizin sonucu olarak ortaya çıkan talep daralmasının ülkemizin AB ile dış ticaretine somut yansıması 2012 yılı rakamlarından hareketle net bir şekilde görülmektedir. Nitekim Türkiye'nin dış ticaret hacminde AB'nin payı bir zamanlar %50 civarında seyrederken 2012 yılında 1985 yılından buyana kaydedilen en düşük oran olan %38'e kadar düşmüştür. Afrika'ya yaptığımız açılım sayesinde Orta Doğu ve Afrika ülkelerinin payı ise %36'ya kadar çıkmıştır. Bununla birlikte, AB ülkemizin en önemli ticaret ortağı olmaya devam etmektedir.

Diğer taraftan, ülkemize yönelik uluslararası doğrudan yabancı yatırımlar bağlamında ise, AB ülkeleri hep önde gelmiştir. 2012 yılı Ocak-Ağustos döneminde nakit sermaye girişinin %77,4'ünün AB ülkeleri kaynaklı olduğu görülmektedir. Krizin Türkiye'nin dış ticareti üzerindeki etkileri; dış talep ve yatırımlarda

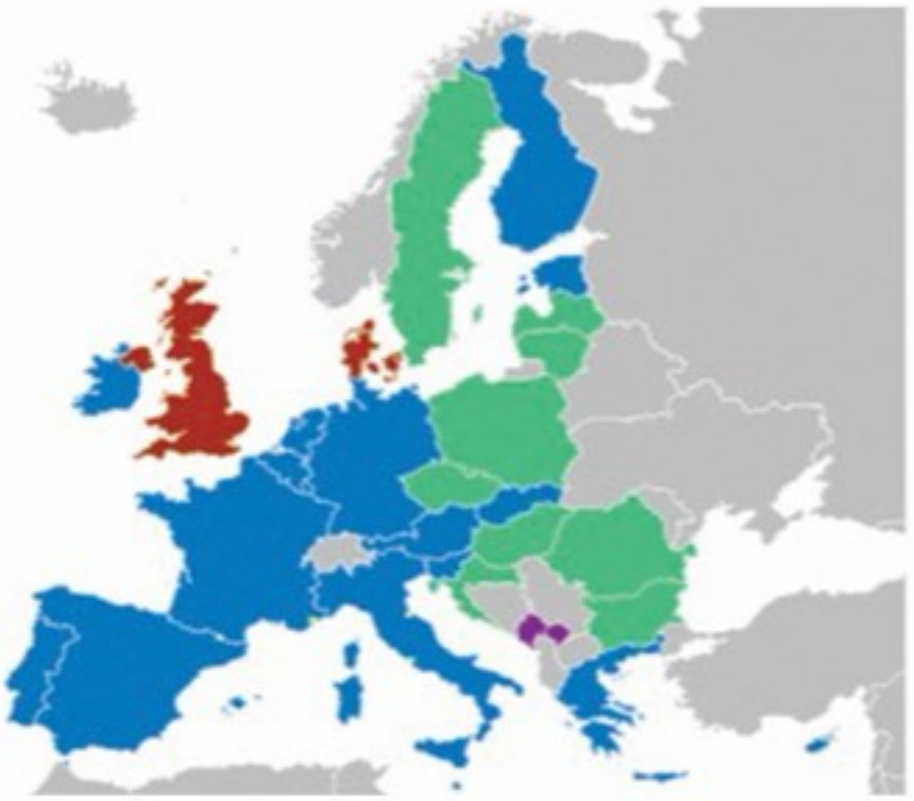

004-SELIM YENEL 77.indd 5 02.10.2013 09:18

daralma, Euro/Dolar paritesindeki dalgalanma ve emtia ile enerji fiyatlarındaki düşüşler ve finansman imkânlarındaki daralma, artan korumacılık şeklinde özetlenebilir.

Ancak AB'deki ekonomik krizin atlatılması ve büyümenin tekrar sağlanması ile AB'nin ülkemizden ithalatının artması beklenebilir. Netice itibariyle AB Türkiye'nin en büyük ticari ortağı olarak kalacaktır. Bu nedenle de AB'nin bu ekonomik krizi bir an önce atlatması Türkiye'nin de çıkarına olacaktır. Üyelik olsun veya olmasın, iki taraf arasındaki girift ve karmaşık ilişkiler manzumesi AB ve Türkiye'nin birbirine karşılıklı bağımlılıkları sonucunu doğurmaktadır. Önemli olan bunun dengeli ve sürdürülebilir bir şekilde yürütülmesidir.

Üyelik olsun veya olmasın, iki taraf arasındaki girift ve karmaşık ilişkiler manzumesi AB ve Türkiye'nin birbirine karşılıklı bağımlılıkları sonucunu doğurmaktadır. Önemli olan bunun dengeli ve sürdürülebilir bir şekilde yürütülmesidir.

Euro Bölgesi ülkeleri

Euro Bölgesinde olmayan üye ülkeler

Euro Bölgesine girmekten imtina eden üye ülkeler

AB üyesi olmayıp para birimi Avro olan ülkeler

	Avrupa Birliği	Avro Bölgesi
Üye Sayısı	28	17
Nüfus (Ocak 2012)	506.820.764	331.405.319
Yüzölçümü (km²)	4.381.324	2.627.122
GSYH (2012) (milyar $)*	16.697	12.235
Kişi Başı Gelir (2012) ($)*	32.677	36.551

**Kaynak: Dünya Bankası*

AB Üyesi Ülkeler (AB28):
Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İtalya, Letonya[1], Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İngiltere ve Hırvatistan.

Euro Bölgesi Ülkeleri (AB17):
Avusturya, Belçika, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Portekiz, Slovakya, Slovenya ve İspanya.

1 Ocak 2014 tarihinden sonra Euro Bölgesine dahil olacaktır.

004-SELIM YENEL 77.indd 6 02.10.2013 09:18

İSTANBUL'DA BUGÜN İMZALANMIŞ BİR SÖZLEŞME, YARIN WALL STREET'TE.

Uluslararası hızlı hava taşımacılığının uzmanları olarak sürekli zamanla yarışıyoruz. Tıpkı New York'ta sunduğumuz helikopter servisi gibi zaman kazandıran hizmetlerimizle, DHL Express olarak daha fazla ülke ve bölgeye teslimat yapabiliyoruz.
Biz buna Sarının Hızı diyoruz.

www.dhl.com.tr/express

EXCELLENCE. SIMPLY DELIVERED. DHL

004-SELIM YENEL 77.indd 7 02.10.2013 09:18

Avro Krizinin AB'nin ve Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkileri

Murat Yapıcı
TC. Ekonomi Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürü

Amerika Birleşik Devletleri eşik altı konut kredileri piyasasında 2008 yılının ikinci yarısında ortaya çıkan finansal kriz, küresel finans piyasalarının yüksek düzeydeki entegrasyonu sonucunda kısa sürede başta Avrupa olmak üzere tüm dünya finans piyasalarını etkisi altına almış; bilânçolarında yüksek miktarlarda ABD eşik altı konut kredilerine dayanan varlıklar barındıran Avrupa bankaları, söz konusu varlıkların değerlerinde yaşanan sert düşüşler neticesinde önemli miktarda zararlara uğramıştır. Avrupa'daki finans kuruluşlarının yeniden sağlıklı bir sermaye yapısı tesis edebilmek amacıyla zorunlu olarak sermaye artırımına gitmeleri ise AB genelinde önemli bir kredi ve dolayısıyla likidite daralmasına yol açmıştır.

Avrupa piyasalarında likidite daralmasına bağlı olarak ortaya çıkan güven bunalımı ve 2009 yılında %4 oranında rekor düzeyde kaydedilen ekonomik daralma, Avrupa Merkez Bankası Başkanı Jean Claude Trichet'nin deyimiyle Avrupa'yı İkinci Dünya Savaşı'ndan beri yaşadığı en büyük şokla karşı karşıya bı-

005-MURAT YAPICI 77.indd 2 02.10.2013 09:20

rakmıştır. Bu şoka karşı AB ülkeleri ekonomik büyümeyi yeniden tesis etmek amacıyla genişlemeci maliye politikalarına yönelmiş, ancak söz konusu genişlemeci maliye politikaları kamu maliyesinin sürdürülebilirliğine ilişkin olarak önemli risklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bununla beraber, kriz öncesi Yunanistan, İtalya gibi kamu borcu yapısal olarak yüksek olan ülkeler krizin etkisi ile yaşanan kredi daralması sonucu kamu borçlarını finanse edemez hale gelmiştir. Bu nedenle, yaşanan ekonomik kriz kamu açığı ve borcundaki artışa bağlı olarak sürdürülebilir kamu maliyesi politikaları uygulamakta zorluklarla karşılaşmaya başlayan Yunanistan, İrlanda, Portekiz ve daha sonra İtalya ve İspanya'yı doğrudan etkilemiştir.

Söz konusu ekonomilerde yaşanan daralmanın AB ekonomisinin genelini etkilemesinin önüne geçilmesi amacıyla AB kurumları tarafından çeşitli kurtarma ve yardım mekanizmaları oluşturularak, bir dizi önlem alınmıştır. Bu mekanizmaların en önemlileri hiç şüphesiz ödeme güçlüğündeki ülkelere yardım amacıyla 750 milyar Avro büyüklüğündeki Avrupa İstikrar Mekanizması'nın oluşturulması, AB ülkeleri arasında maliye politikası alanında eşgüdüm sağlamaya yönelik ortak kurallar benimsenmesi ve tasarruf tedbirleri uygulanmasının yanı sıra, ekonomiyi yeniden canlandırmak üzere özellikle daralan dış ticareti geliştirmek için agresif bir politika benimsenmesidir.

Avrupa piyasalarında likidite daralmasına bağlı olarak ortaya çıkan güven bunalımı ve 2009 yılında %4 oranında rekor düzeyde kaydedilen ekonomik daralma, Avrupa Merkez Bankası Başkanı Jean Claude Trichet'nin deyimiyle Avrupa'yı İkinci Dünya Savaşı'ndan beri yaşadığı en büyük şokla karşı karşıya bırakmıştır.

Krizin AB'nin dış ticaretine etkileri incelendiğinde, AB'nin genel ihracatı, krizin etkilerinin yoğun olarak hissedildiği 2009 yılında % 16,5 oranında azalırken, 2010 yılında % 23 oranında artışla bir toparlanma eğilimi kaydedilmiş, 2012 yılında ise gerek Avro'nun geleceğine ilişkin kaygıların artması gerekse gelişmiş ekonomilerde yaşanan düşük büyüme oranları nedeniyle tekrar durulma sürecine girilerek artış oranı %o 7,9'a gerilemiştir (Şekil 1).

Diğer taraftan, Avro krizi sonucu uygulanan sıkı maliye politikaları talep daralmasına neden olarak AB'nin ithalatında da gerileme-

005-MURAT YAPICI 77.indd 3 02.10.2013 09:20

Doha müzakereleri kapsamında çok taraflı müzakerelerde yaşanan tıkanmaya ek olarak küresel kriz sonrası duraklayan ticaretin canlandırılması amacı tüm dünyada bölgeselleşme eğiliminin artmasına neden olmuş, AB de hâlihazırda Küresel Avrupa Stratejisi'nde belirlemiş olduğu serbest ticaret hedefine yönelik olarak özellikle serbest ticaret anlaşmalarına özel bir önem vermiştir.

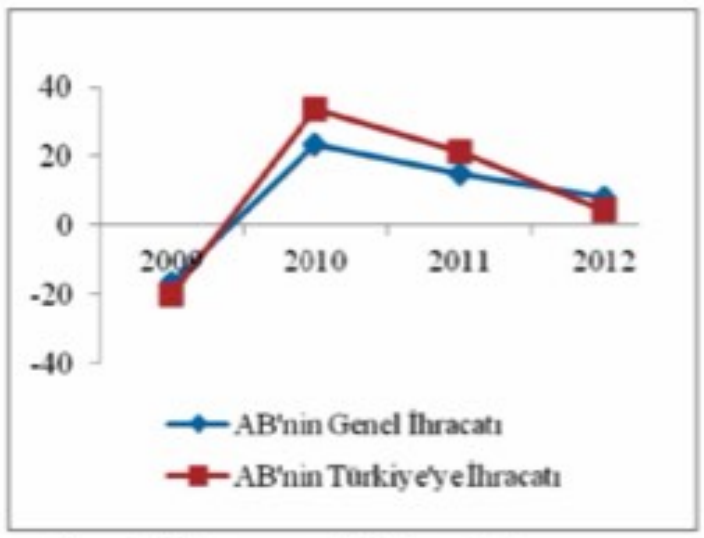
ye yol açmıştır. Bu çerçevede, AB'nin toplam ithalatı 2009 yılında %22 oranında azalırken, 2010 yılında %24 artış kaydetmiştir. 2012 yılında ise artış hızı önemli oranda azalarak %3,7 olarak gerçekleşmiştir (Şekil 2). 2013 yılının ilk beş ayında ise AB'nin toplam ihracatında %6,7 oranında artış görülürken, ithalatında %6 oranında düşüş kaydedilmiştir.

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) verilerine göre, AB içi ticaret hariç tutulduğunda dünya ithalatından %15 oranında pay alan AB ekonomilerinde zayıflayan ithalat talebi dünya ticaretini de etkilemiştir. AB içi ticaret dâhil edildiğinde, 2009 yılında %11 oranında azalan dünya ticareti, 2010-2012 döneminde sırasıyla %14, %5 ve %2 oranında artış göstermiştir.

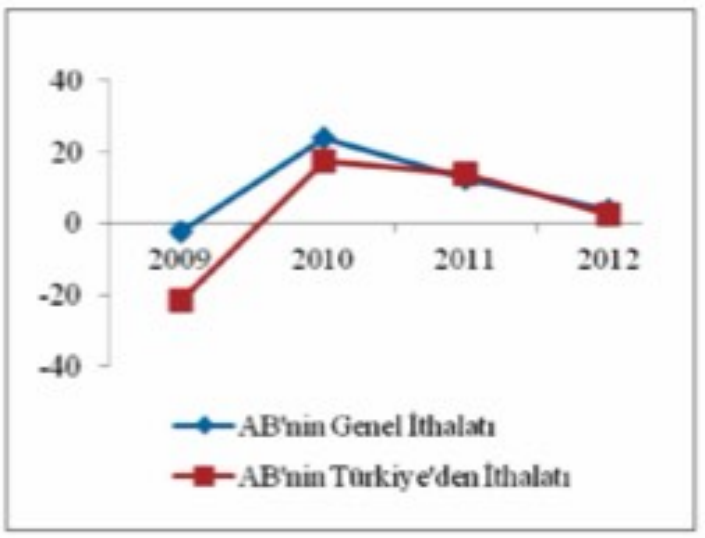
Hiç şüphesiz ki Avro krizi 1995 yılından beri Gümrük Birliği ortağı olan ve en büyük ticaret partneri Avrupa Birliği olan ülkemizin dış ticaretini etkilemiştir. AB'nin dış ticaretinde gözlenen eğilim doğrudan ülkemizin AB ile ticaretine de yansımıştır. Bu çerçevede, talep daralmasına bağlı olarak AB'nin genel ithalatında yaşanan düşüş, AB'ye ihracatımızda yaşanan düşüşle paralellik arz etmiştir. AB ile ticaretimizde 2009 yılında yaşanan sert düşüşün ardından, 2010 yılında artış kaydedilmiş, 2012 yılında AB'ye benzer şekilde durgunluk sürecine girilmiştir. 2013'ün ilk altı ayında ise, 2012 yılına benzer bir seyir izlenmiştir. Krizin etkisi ile ticaretimizde AB'nin payı 2007 yılında %46,5 seviyesinden 2012 yılında %37,8 seviyesinde gerilemiştir.

Öte yandan, DTÖ kurallarının ülkelerin tarifeleri yükselterek korumacı politikalar izlemesini engellemesi, kriz sonrası korumacı politikalar izleyen ülkelerin tarife dışı engellere başvurma oranını artırmıştır. Doha müzakereleri kapsamında çok taraflı müzakerelerde yaşanan tıkanmaya ek olarak küresel kriz sonrası duraklayan ticaretin canlandırılması amacı

Şekil 1. AB'nin Genel İhracatı ve Türkiye'ye İhracatının Değişimi (%)

Şekil 2. AB'nin Genel İthalatı ve Türkiye'den İthalatının Değişimi (%)

Kaynak: Eurostat ve TUİK verileri

005-MURAT YAPICI 77.indd 4 02.10.2013 09:20

tüm dünyada bölgeselleşme eğiliminin artmasına neden olmuş, AB de hâlihazırda Küresel Avrupa Stratejisi'nde belirlemiş olduğu serbest ticaret hedefine yönelik olarak özellikle serbest ticaret anlaşmalarına özel bir önem vermiştir.

ABD - Güney Kore STA müzakerelerinin başlaması bu konuda itici güç olmuş, Avrupa Birliği de Küresel Avrupa Stratejisi doğrultusunda pek çok ülke ile sadece mal ticaretini değil hizmet ticaretini de içeren ve ayrıca yatırımlar, rekabet kuralları, fikri mülkiyet hakları ve kamu alımlarını düzenleyen aynı zamanda tarafların tarife dışı engellere başvurmasını engelleyen yeni nesil kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşmaları imzalamaya başlamıştır. Sonuç olarak, küresel kriz bölgeselleşmenin kapsamını hem genişletmiş hem derinleştirmiştir.

Avrupa Birliği'nin hâlihazırda 2 trilyon Dolar ithalat pazarı büyüklüğüne sahip 23 STA'sı bulunmakta iken, 5,3 trilyon Dolar ithalat pazarı büyüklüğüne sahip 16 ülke/ülke grubu ile STA müzakereleri yürütmektedir. Ülkemiz de hem Gümrük Birliği yükümlülüklerinin hem de Latin Amerika, Afrika ve Komşu Ülke Stratejilerinin bir sonucu olarak pek çok ülke ile STA imzalama yoluna gitmiştir. Bu çerçevede, Türkiye'nin hâlihazırda pazar büyüklüğü 1,2 triyon Dolar olan 17'si yürürlükte olmak üzere 18 STA'sı[1] bulunmaktadır. Ülkemiz ayrıca, 14 ülke/ülke grubu[2] ile STA müzakereleri yürütmekte, 12 ülke/ülke[3] grubu ile STA müzakerelerine başlamak için girişimde bulunmaktadır. AB'nin derin ve kapsamlı STA politikasına paralel olarak, ülkemiz de mal ticaretinin yanında hizmetler, yatırımlar, fikri mülkiyet hakları gibi alanları bazı ülkelerle STA müzakerelerine dâhil etmiştir.

Söz konusu pazar çeşitlendirme stratejisi sayesinde, Avro krizi sonrası ihracatımızda payı azalmış olan Avrupa Birliği'nin yerini başta Kuzey Afrika, Yakın ve Orta Doğu ülkeleri olmak üzere üçüncü ülkeler almıştır. Zira 2012 yılına gelindiğinde, Dolar bazında AB'ye ihracatımız %5 oranında azalırken, Kuzey Afrika ülkelerine %40,9 oranında, Kuzey Amerika ülkelerine %22 oranında, Yakın ve Orta

(1) İsrail, Makedonya, Bosna-Hersek, Fas, Filistin, Tunus, Suriye (6 Aralık 2011 tarihinde askıya alınmıştır.), Mısır, Gürcistan, Arnavutluk, Karadağ, Sırbistan, Şili, Ürdün, Güney Kore, Morityus, Lübnan (iç onay süreci devam etmektedir) ve EFTA.

(2) Ukrayna, Kolombiya, Ekvator, Malezya, Kosova, Moldova, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Gana, Kamerun, Seyşeller, Körfez İşbirliği Konseyi, Libya, MERCOSUR ve Faroe Adaları

(3) ABD, Kanada, Japonya, Hindistan, Endonezya, Vietnam, Peru, Orta Amerika Birliği, Diğer Afrika, Karayip Pasifik ülkeleri, Cezayir, Meksika, Güney Afrika Cumhuriyeti.

005-MURAT YAPICI 77.indd 5 02.10.2013 09:20

Doğu ülkelerine %52 oranında, STA ülkelerine ise % 6,7 oranında artış kaydetmiştir.

Böylelikle, Avro krizi sonrası AB'ye azalan ihracatımız büyük oranda diğer ülkelere yapılan ihracatın artışı ile telafi edilmiştir. Bununla beraber, toplam ihracatımızda %38,8 paya sahip AB ülkeleri hala ülkemizin en önemli ticaret partneri konumundadır. Nitekim, 2012 yılında Türkiye'nin otomotiv ihracatının %67'si, tekstil ve konfeksiyon ihracatının %62'si, makine ihracatının %48'i ve elektronik ihracatının %50'si AB'ye gerçekleştirilmiştir.

Avro krizi sonrasında Türkiye'ye doğrudan yabancı yatırım girişleri de önemli ölçüde etkilenmiştir. Yatırım girişlerindeki değişim oranları da ticaret rakamlarındaki değişim oranlarına paralellik göstermektedir. Bu bağlamda, 2008 yılında 14,7 milyar Dolar olan yabancı yatırım miktarı krizin etkisiyle 2009 yılında %57 oranında azalarak 6 milyar Dolara gerilemiş, 2011 yılında %147 oranında artarak 16 milyar Dolara ulaşmıştır. 2012 yılında ise %37 oranında azalarak 10 milyar Dolara seviyesine inmiştir. Doğrudan yabancı yatırımlardan kriz öncesi dönemde %75 pay alan AB, 2012 yılında payını %70,8'e düşürmüş olsa da, 2012 yılı itibariyle 7 milyar Dolarlık yabancı yatırımla hala en önemli paya sahiptir.

Öte yandan, her ne kadar ülkemiz ekonomisini ve dış ticaretini etkilemiş olsa da Avro krizi ülkemiz ekonomisinin kriz karşısındaki dayanıklı yapısını da gün yüzüne çıkarmıştır. Avrupa'nın en hızlı büyüyen ekonomisi durumunda olan ülkemiz 2011 yılında %8,8 oranında bir büyüme yakalarken, Avrupa ekonomisinde sadece %1,5 oranında büyüme kaydedilmiştir. 2013'ün birinci çeyreğinde Türkiye ekonomisi %3'lük bir büyüme oranı yakalarken, AB ekonomisi %0,1 oranında daralmıştır. Diğer taraftan, 2013'ün ikinci çeyreğinde AB ekonomisinin %0,3 oranında büyüyerek 2011 yılından beri ilk defa büyüme performansı göstermesi beklenmektedir.

Bu noktada vurgulanması gereken bir diğer husus ise, Türkiye'nin, çoğu AB ülkesinin aksine, %36,2 oranındaki kamu borcu ve %2 oranındaki bütçe açığı oranları ile Maastricht kriterlerini karşılamakta olduğu gerçeğidir.

Sonuç olarak, her ne kadar en büyük ticaret partnerimiz olan AB ekonomisinde yaşanan krizin ülkemize yansımaları olsa da, gerek güçlü ekonomisi gerekse Pazar Çeşitlendirmesi politikaları ile krizin etkileri büyük ölçüde bertaraf edilmiştir. Bununla beraber, Gümrük Birliği'nden kaynaklanan köklü ticari ilişkimizin yanı sıra öngörülebilir ve istikrarlı yapısı ile AB ülkemizin hala en önemli ticaret ortağıdır.

005-MURAT YAPICI 77.indd 6 02.10.2013 09:20

in love

Arçelik'ten ilk ve tek

Çayınız hep ilk içtiğiniz təzelikte.

in love Gurme çay məkinesi

Filter Sense teknolojisiyle çayınızın təzeliğini
iki kata kədər daha uzun süre koruyan,
Türkiye'nin ilk ve tek otomatik çay məkinesi.

Bağımsız onay kuruluşlarınca; çaydanlıkta demlenen çaya göre, Arçelik in love Gurme çay makinesi; çayı 2 katına kadar daha uzun süre taze tutabilmektedir.
Bu süre çay çeşitlerinin tür ve kalitesine göre değişiklik gösterebilmektedir.

Koç

Arçelik Yetkili Satıcıları
arcelik.com.tr/inloveserisi

444 0 888
YETKİLİ SERVİS İÇİN TEK NUMARA

arçelik
Yeniliği əşklə təsərlər

005-MURAT YAPICI 77.indd 7 02.10.2013 09:20

Euro Bölgesi Krizi ve Avrupa Birliği Üzerindeki Etkileri Konusunda Kısa Değerlendirme

Uluç Özülker
Büyükelçi (E)

Avrupa Birliği bünyesinde 17 üye ülkeden oluşan Euro Bölgesi, 1 Ocak 1993'de yürürlüğe giren Maastricht Andlaşmasından başlayarak, 1 Ocak 1999'a kadar, adım adım oluşturulmuştur. Robert Mundell daha 1950'lerde yazdığı bir makalede, ortak para için üç önemli faktörün bir araya gelmesi gereğinden söz etmiştir. Buna göre:

- Tarafların öncelikle aralarında bir ekonomik entegrasyon gerçekleştirmiş olmaları gereklidir.
- Entegrayon içindeki taraflar olası ekonomik şoklara farklı tepki vermemelidirler.
- Taraflar arasında kaçınılmaz olarak var olabilecek farklılıkları tedavi edebilecek ortak mekanizmalar oluşturulması da elzemdir.

Jean Pisani-Ferry ise, Mundell'in düşüncesini paylaşmakla birlikte, entegrasyon içinde olsalar bile, hükumetlerin, üç nedenle ortak mekanizmaların getireceği önlemlerden

006-ULUC OZULKER 77.indd 2 02.10.2013 09:21

kaçınma eğiliminde olduklarını savunmuştur:

- Dalgalı kur sistemini sevmemektedirler.
- Sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi, üye ülkeler arasında benzer para politikalarını veya en azından dalgalanmayı zorlayacağından, kabulde çekinceli davranmaktadırlar.
- Kendilerine özgü siyasi nedenlerle, peşinen bağlanmaktan hoşlanmamaktadırlar.

Bir dönem Avrupa Birliği Komisyon Başkanlığı yapmış ve Tek Pazar programının babası olan Fransız politikacı Jacques Delors, ortak parayı, Avrupa Birliğinde federasyon yolunda bir merhale olarak tanımlamıştır. Aslında bu görüş, üye ülkelerin üzerinde hala mutabakat sağlayamadıkları bir husustur. Avrupa Birliği nihai hedefi olarak vazettiği siyasi birliğin federasyon mu, konfederasyon mu olması gerektiğini henüz sonuca bağlayamamıştır. Nitekim Almanya Delors'un tanımına hemen karşı çıkarak, ortak paranın işlevini, aynı parayı paylaşan halkların birleştirici bağı olarak gördüğünü açıklamıştır. Euro'yu belki de en iyi açıklayan Fransız halkının benimsediği slogandır : "Devletsiz Para."

Yukarıda özetlemeye çalıştığım nedenlerle Euro, hayata geçtiğinden bu yana, yürürlükte olduğu ülkelerde dayanışmanın en alt düzeyde olduğu ortak para şeklinde algılanmaktadır. Buna karşın, ekonomik entegrasyonda ne kadar ileri gitmiş olurlarsa olsunlar, Euro Bölgesine katılabilmek için üye ülkelerin, asgaride kalsa bile, bazı uyulması zorunlu kaideleri yerine getirebilecek düzeyde olduklarını kanıtlama yükümlülüğü de vazedilmiştir. 1 Ocak 1993'de yürürlüğe giren ve Maastricht kriterleri adıyla anılan bu kaideler satır başı halinde şöyledir:

- Üye ülkeler, en düşük yıllık enflasyon ortalamasından en fazla % 1,5 sapabilirler.
- Devletlerin borçları GSYİH'lerinin % 60'nı aşmamalıdır.
- Bütçe açıkları GSYİH'nin % 3'ünü geçmemelidir.
- Üye ülkelerdeki faiz oranları, yıllık bazda en iyi durumdaki üç ülkeninkinden en fazla iki puan yukarıda olabilir.
- Üye ülkeler arasında son iki yıl itibariyle devalüasyon yapılmamış olmalıdır.

Maastricht kriterlerinin vazediliş nedeni, Avrupa Birliğinin, başta yeni bağımsızlığına kavuşmuş olanlar olmak üzere, kuruluşundan sonra ilk kez gelişme yolundaki ekonomileri bünyesine katma hazırlığıyla bağlantılıdır. Birlik, genişleme sürecini başlatmadan önce kendi istikrarını sağlama amacını taşımaktadır. Buna derinleşme denmektedir.

Maastricht kriterlerinin vazediliş nedeni, Avrupa Birliğinin, başta yeni bağımsızlığına kavuşmuş olanlar olmak üzere, kuruluşundan sonra ilk kez gelişme yolundaki ekonomileri bünyesine katma hazırlığıyla bağlantılıdır. Birlik, genişleme sürecini başlatmadan önce kendi istikrarını sağlama amacını taşımaktadır. Buna derinleşme denmektedir. Üye ülkeler ayrıca, bundan böyle katılmaya aday olacak ülkeler için siyasi kriterler de kabul etmişlerdir. Bunlara da Kopenhag kriterleri denmektedir. Bütün bu önlemlere rağmen, ekonomik gelişmişlik farkı içindeki 12 yeni üyenin massedilmesi sorunlar yaratmıştır. Kısaca, Avrupa Birliği, temelinde siyasi nedenler bulunan son genişlemesinin üstesinden gelmekte hala zorlanmaktadır.

Bu hususa ilaveten, 2007'de ABD'de başlayan ve süratle yayılan ekonomik krize cevap vermekte hem geciken hem zorlanan Avrupa Birliği, dışarıdan da ciddi biçimde etkilenmiştir.

Euro Bölgesi ülkelerinde kriz farklı nedenlere dayanmaktadır. Bunları özetle, ciddi yapısal sorunlar, gayrimenkul sektöründeki suni şişmeler, bankaların krediler yönünden üstlendiği aşırı riskler, özellikle finans ve bankacılık sektörlerinde zamanında tepki verememe, düşük büyüme, uzun vadeli tahminlerin küçülme üzerine bina edilmesi, kamuoylarının tedirginliği, sorumluluğu kimin alacağı sorusu, çoklu karar mekanizmalarının hep geç

006-ULUC OZULKER 77.indd 3 02.10.2013 09:21

kalması, bazı operatörlerin bundan yararlanma ve krizi derinleştirmekte beis görmemesi şeklinde tanımlamak mümkündür. Üye ülkelerin Maastricht Kriterlerine uyum konusunda AB Komisyonuna verdikleri bilgilerin gerçeklerle uyuşmaması da önlemlerde gecikmelerin bir nedenini oluşturmuştur.

Euro Bölgesi krizinin kontrol dışına çıkmaya başladığı yıl 2010'dur. Üye ülkelerin etkilenme düzeylerine bakılarak, krizi, derinlemesine yaşayanlar, krizin eşiğindekiler, riskli ama krizde olmayanlar şeklinde tanımlamak olasıdır. Yunanistan ciddi sorunlar yaşayan ilk ülke konumundadır. Üye ülkeler krizin böylesine derin olduğunun ve Euro Bölgesinin bütünü, hatta Avrupa Birliğinin geleceğini ipotek altına alma tehdidi taşıdığının bilincine ancak bundan sonra varabilmişlerdir. Bu noktadan itibaren Almanya'nın bilinen üstünlüğünün hegemonya diye adlandırılabilecek bir boyuta ulaştığı da gözlemlenmiştir. Yunanistan'ın devlet borçlarının GSYİH'nın % 120'ne, bütçe açığının ise GSYİH'nın % 13'üne ulaştığı ve ekonominin yönetilemez olduğu anlaşılmıştır. Bütçe açığı konusunda Yunanistan'ın verdiği bilgilerin gerçek rakamlardan % 2,2 düşük olduğu da ortaya çıkmıştır.

Özetle, Yunanistan'ın, Avrupa Birliği Fonlarının da desteğiyle, sanal refahını alabildiğine sürdürdüğü ve altından kalkamayacağı bir sonuca sürüklendiği gerçeği artık gizlenemez bir hal almıştır. Bu durum aslında adı konmamış bir iflastır. Devletlerde iflas olmadığına göre, bunu, Yunanistan'ın Euro Bölgesinden çıkmaya zorlanması şeklinde tanımlamak da mümkündür. Ancak olası çıkmanın Bölge için de bir felaket senaryosu içermesi nedeniyle, Yunanistan öncelikle ortaklarına başvurma şıkkına yönelmiştir. Bunlar da, çıkmaya zorlamanın bedelini hesaplayarak, Yunanistan'a destek vermeyi tercih etmişlerdir.

Üye ülkelerin, ağırlaştırılmış koşullar içeren, 110 milyar Euro'luk kurtarma planı 7 Mayıs 2010'da kabul edilmiştir. Bu meblağın 80 milyarı Euro Bölgesi ülkeleri, 30 milyarı ise IMF tarafından karşılanmaktadır.

Yunanistan plana uyum sağlayamamıştır. Ancak, başta Fransa ve Almanya olmak üzere üye ülkeler, Yunanistan'dan büyük miktardaki alacaklarının ciddi risk altında bulunma-

006-ULUC OZULKER 77.indd 4 02.10.2013 09:21

Yunanistan ciddi sorunlar yaşayan ilk ülke konumundadır. Üye ülkeler krizin böylesine derin olduğunun ve Euro Bölgesinin bütününü, hatta Avrupa Birliğinin geleceğini ipotek altına alma tehdidi taşıdığının bilincine ancak bundan sonra varabilmişlerdir. Bu noktadan itibaren Almanya'nın bilinen üstünlüğünün hegemonya diye adlandırılabilecek bir boyuta ulaştığı da gözlemlenmiştir.

sı ve olası bir iflas kararının kendi ekonomileri kadar bir bütün olarak Euro Bölgesini de kaosa sürükleyecek olması endişesinden hareketle, gönülsüz de olsa, yeni bir plan sunma yoluna gitmişlerdir. Üye ülkeler bu arada, 10 Mayıs 2010 tarihli kararlarıyla, krizin yayılması halinde bu kere süratle müdahalede bulunabilme amacıyla, "Avrupa Mali İstikrar Fonu"nu (AMİF) oluşturmuşlardır.

Yeni planın ana hatları şöyledir: 109 milyar Euro'luk yeni bir mali yardım yapılacaktır. Bunun 79 milyarı AMİF kaynaklarından, 30 milyarı özelleştirme gelirlerinden sağlanacaktır. Özel sektör de 49,7 milyarla operasyona katılacaktır. AMİK'in faizi %4,5'dan 3,5'a indirilmekte ve geri ödeme süresi uzatılmaktadır. Yunanistan onaylanmış reformları yapamadığı cihetle, bu yolda destek vermek üzere, AB ve IMF uzmanlarından oluşan bir "task force" ihdas edilmektedir. AMİK, zordaki bankalara yardım ve sıkışan ülkelere kredi açmak amacıyla piyasadan tahvil alabilecektir. Yunanistan'ın 380 milyara ulaşan borcunun 130 milyarı affedilmektedir. Kalan 250 milyar Euro için yeni ödeme planı yapılmaktadır.

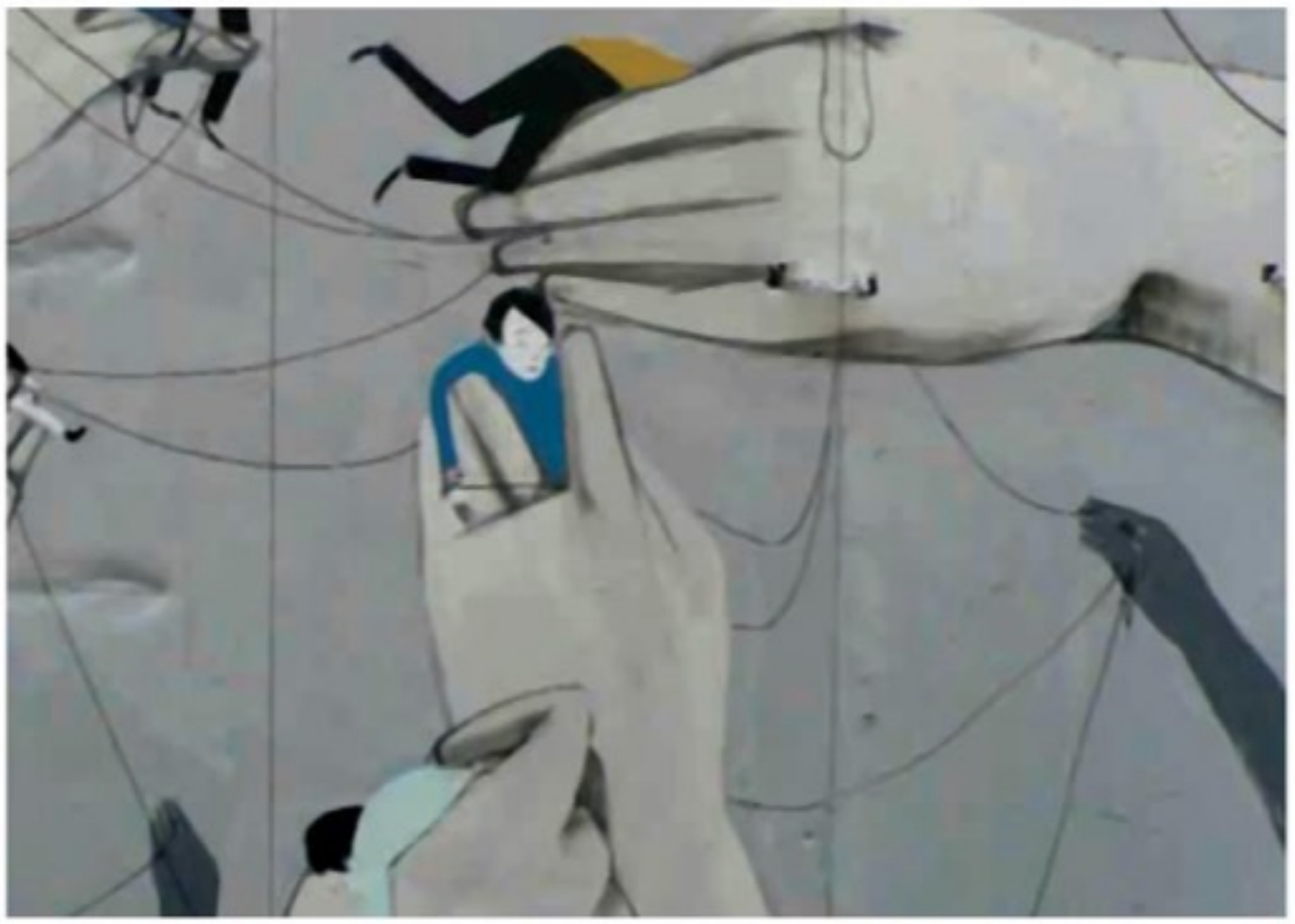
Yunanistan koşulları kabullenmekte zorlanmış, siyasi krize düşmüş, iflasını ilan ederek Euro Bölgesinden çıkarılmayı göze alamamış, koşullara boyun eğen ulusal mutabakat hükumeti kurmuş, ama hala acı reçetenin altında ezilmekten kurtulamamış durumdadır.

Krizden etkilenen diğer bir ülke de İrlanda'dır. İrlanda Avrupa Birliği üyeliğinden en fazla yararlanmayı başaran iki ülkeden biridir. Bu başarı nedeniyle, Uzakdoğu ülkelerinden mülhem olarak, "Celtic Kaplanı" olarak adlandırılabilmiştir. Bu bakımdan, krizin bu ülkedeki boyutunun biraz sürpriz oluşturduğu dahi söylenmiştir. Ancak, İrlanda'nın da sanal büyüme kurbanı olabileceğine dair işaretlerin varlığı bilinmekteydi. Bunların başında gayrimenkul yatırımlarındaki aşırı şişme gelmekteydi. İrlanda 2008'de krizle bu sektörden başlayarak karşılaşmıştır. 2010'da bankalarda baş gösteren likidite sıkıntısıyla birlikte bu sektör de ciddi biçimde etkilenmiştir. Hükumet bankalara 50 milyar Euro civarında bir yardımda bulunmak zorunda kalmış, bütçe açığı GSYİH'nın %32'sine yükselmiştir. Büyük sıkıntıya rağmen hükumet, ulusal onur ve şirketler vergisinin yükseltilmesinin istenmesi beklentisi nedeniyle, AMİK'e başvurmaktan kaçınmıştır. Buna karşılık üye ülkeler, krizin Portekiz ve İspanya'ya sıçrama riski dolayısıyla İrlanda'ya AMİK'e başvurmayı ısrarla telkin etmişlerdir. Aslında bu yaklaşım telkinden daha ileri düzeydedir ve bir baskıdır. Portekiz ve İspanya ise tablonun bir kısmıdır. Almanya ve Fransa kendi bankalarının alacaklarından endişe ettiklerinden, öne çıkmadan baskıyı usturuplu biçimde yapmayı teşvik etmişlerdir. Sonuçta AMİK İrlanda'ya da 80-90 milyar olarak belirlenen bir yardım yapmıştır. Ancak kurtarma planı yetersiz kaldığından, kamuoyunun baskısıyla gidilen seçimlerde hükumet değişikliği olmuş, yeni hükumet birçok bankanın ulusallaştırılması yolunu seçmiştir. Bu arada bankalara yeniden sermaye oluşturmalarını teminen 24 milyar Euro'luk bir fon daha verilmiştir. İrlanda krizi şimdilik aşmış görünmektedir.

Krizin, koşulların oluşmuş olduğu Portekiz'e sıçramasının önüne geçilememiştir. Bu ülke de Avrupa Birliği üyeliğinden en fazla yararlananlardan biridir. Portekiz 2011 Nisan'ında krize girmiştir. Dış borç stoku GSYİH'nın %100'üne ulaşmıştır. Borçlanma faizleri yükselmiştir. Kamusal açık GSYİH'nin %9,8'ine çıkmıştır. Portekiz'in avantajı, dış borcun neredeyse tümünün yabancılara olması ve pazarlık marjının bu nedenle yüksekliğidir.

Avrupa Birliği ve IMF Portekiz'e 78 milyar Euro'luk bir yardım yapmışlardır. Bu ara-

006-ULUC OZULKER 77.indd 5 02.10.2013 09:21

da Portekiz Hükumeti de, işin ciddiyetini kavramış olarak, siyasi mülahazaları aşıp, güçlü istikrar planlarıyla krizin üzerine gitmiştir. Portekiz'de durum iyiye gitmektedir.

İflas noktasına gelen diğer ülke GKRY'dir. Bu ülkenin krizinde Yunanistan ile olan yakın ilişkisi başı çekmektedir. Yunan ekonomisinin çöküşü, GKRY bankalarının bu ülkede %40'a varan varlıklarının geri dönüşünü engellediğinden, büyük sıkıntı baş göstermiştir. GKRY'nin borcu 17 milyarlık GSYİH'nı aşmaktadır. Ayrıca GKRY, başta Rusya olmak üzere, "off-shore" yatırım cennetidir. Bu da Avrupa Birliği için ciddi sorunlardan biridir. Kriz GKRY'nin Avrupa Birliğinden yardım talebinde bulunmasını zorunlu kılmıştır. Üye ülkeler 16 Mayıs 2013'de 17 milyar Euro'luk Kurtarma Planını onaylamışlardır. Buna göre, GSYİH'nın %55'ine tekabül eden 10 milyar nakit verilecektir. Geri kalan 7 milyar banka mevduatına getirilecek ek vergilerle karşılanacaktır. Plana göre 100 bin Euro'ya kadar olan mevduata %6,75, bunun üzerindekilere %9,9 faiz uygulanacaktır. GKRY bunu reddetmiştir.

Bu önlemin arkasında "off-shore" hesaplarla ilgili düşünceler de yatmaktadır. Nitekim Avrupa Birliği, ilerleyen müzakerelerde, bugüne kadar bu hesaplardan büyük çıkar sağlamış olan ülkelerin de operasyona katılmaları gereğini ısrarla dile getirmiştir. GKRY hükumeti Rusya'da bu bağlamda sondajlar yapmış, ancak beklediği sonuca ulaşamamıştır. Ancak, açmazda olan GKRY'nin de, Yunanistan gibi, iflası kabullenerek Euro Bölgesini terk etmek veya plana olumlu yaklaşmak dışında bir seçeneği bulunmadığından, Avrupa Birliği de olası iflası riskli gördüğünden, plan küçük bir değişiklikle 25 Mayıs'ta onaylanmıştır. Değişiklik 100 bin Euro'nun altındaki mevduat faizlerine dokunulmamasıyla ilgilidir. Aksi takdirde küçük mevduatın kaçması tehlikesi mevcuttur. Büyük mevduatın önemli bir bölümü de esasen "off-shore" yatırımlardan oluştuğundan, yükseltilmiş faizlerle bu hesapların sahibi olanların da planın finansmanına dolaylı katılmaları sağlanmış olmaktadır.

İspanya da krize giren ülkelerdendir. Yukarıdakilerden farkı, çözümü önce kendi içinde oluşturmak amacıyla ciddi önlemleri resen almayı başarabilmiş olmasıdır. Buna rağmen,

006-ULUC OZULKER 77.indd 6 02.10.2013 09:21

Avrupa Birliğinin önemli ekonomilerinden olması hasebiyle, derinleşecek krizin bedelinin çok daha ağır olma riski dolayısıyla, dikkatler üzerine gene de görece daha fazla yoğunlaşmıştır.

İspanya'nın 2009'da ulusal kamu açığı GSYİH'nin %11,2'sine yükselmiştir. İlaveten İdari Bölgelerin açıkları da endişe verici bir noktaya çıkmıştır. Hükumet Nisan 2012'de 39,5 milyar Euro tasarruf içeren bir istikrar paketini yürürlüğe koymuştur. Bu kapsamda ulusal bakanlıkların bütçelerinde %17'ye tekabül eden 27,3 milyar kesinti yapılmış ve ayrıca 12,3 milyar Euro vergi artışına gidilmiştir. Öte yandan, Mayıs 2012'de çok zorlanan Bankia bankasının 23,5 milyarlık kamulaştırılması sağlanmıştır. İlaveten, bankaların Avrupa Merkez Bankasından 3 yıllık vadeyle 144 milyar Euro çekmelerine izin verilmiştir. Bu miktar acil ihtiyaçlar için yeterli olup, gerçek gereksinme 250-300 milyar Euro arasında tahmin edilmektedir.

Hükumet bu adımları attıktan hemen sonra, Haziran 2012'de AMİK'den de 100 milyar Euro istemiştir. AMİK ise ihtiyacı 62 milyar olarak değerlendirmiştir. Bunun üzerine Hükumet Temmuz'da yeni bir planla talebini 65 milyar olarak revize etmiştir. Bu arada KDV %21'e, faizler ise %10'a çıkarılmıştır.

İspanya'nın krizi tamamen atlattığını söylemek güç olmakla birlikte, içeride kararlı politikalar izlenmesi ve dış desteğin de yetişmesiyle, durum iyiye doğru gitme görünümü vermektedir.

Aynı kategoride yer alan bir başka önemli ülke İtalya'dır. İtalya'nın dış borç stoku 2011'de GSYİH'nın %120'sine yükselmiştir. Bu rakam Euro Bölgesinin %25'ne tekabül etmektedir. Borcun kritikliğinin başlıca nedenleri, iç politikadaki ciddi zaafların yanı sıra, dış alacakların önemli bir bölümünün, kendisi de krizde olan Portekiz kaynaklı olmasıdır. İtalya'da da hükumet bir istikrar planı hazırlamışsa da, buna uymadığı kısa sürede anlaşılmış ve bu ülke de Avrupa Birliği Komisyonu ile IMF'in denetimini kabullenmek zorunda kalmıştır. Planın öngördüğü 80 milyar Euro'luk tasarrufa rağmen resesyon önlenememiştir. İtalya'nın borcunun bütçeye getirdiği yük 70 milyar Euro'dur.

Kriz İtalya'da siyasi hayatı da altüst etmiştir. Büyük yolsuzluklarla itham edilen seçilmiş hükumetlere olan güvensizlik nedeniyle, istikrar planının başarıyla uygulanması, dayanabildiği tarihe kadar, bir teknokratlar hükumetince sağlanmıştır. İtalya da henüz düzlüğe çıkabilmiş değildir.

Riskli ancak krizde olmayan ekonomi olarak Fransa'yı saymak olasıdır. Bu ülkenin krizdeki üyelerden olan alacakları endişe yaratmaktadır. Örneğin Fransa'nın sadece İtalya'dan alacağı 106 milyar Euro'dur. Öte yandan, Fransa yapısal reform ihtiyacını yakından hissetmektedir. Bu bağlamda, 2011'den başlayarak iki planı yürürlüğe koyma kararı almıştır. İlki 2011-2012 döneminde 11 milyar tasarrufu, ikincisi ise 2018 için öngörülen reformların bir yıl öne çekilmesini içermektedir. Bu arada, bütçe açıklarının önemli iki kalemini oluşturan ve ancak geçici çözüm getirilebilen emeklilik ve sağlık reformlarının da hayata geçirilmesi gerekmektedir. Almanya ile birlikte Avrupa Birliğinin lokomotifi olan Fransa resesyondan ciddi biçimde endişe etmektedir. Bununla beraber, son veriler Fransa'da büyüme yönünde kıpırdanma olduğunu göstermektedir. 0,2'lik bu rakam dahi bu bağlamda umut kaynağı olmuştur.

Görüldüğü gibi, Avrupa Birliği sıkıntılı bir dönemden geçmektedir. Çok sayıda ve farklı çıkarları olan ülkeleri asgari müşterekte olsa dahi, etkili bir karar etrafında birleştirmek hem zahmet hem zaman gerektirmektedir. Oysa evrensel boyuttaki krizin ne bu kararları bek-

İspanya da krize giren ülkelerdendir. Yukarıdakilerden farkı, çözümü önce kendi içinde oluşturmak amacıyla ciddi önlemleri resen almayı başarabilmiş olmasıdır. Buna rağmen, Avrupa Birliğinin önemli ekonomilerinden olması hasebiyle, derinleşecek krizin bedelinin çok daha ağır olma riski dolayısıyla, dikkatler üzerine gene de görece daha fazla yoğunlaşmıştır.

006-ULUC OZULKER 77.indd 7 02.10.2013 09:21

leyecek ne de acıyacak hali vardır. Bu bakımdan, üye ülkeler, yeni darbelere süratle cevap verebilmek amacıyla, gecikerek de olsa, yeni mekanizmalar geliştirmektedirler. Bu arada, krizi en zararsız atlatan Almanya'nın diğerleri için de umut kaynağı olması, bir yandan gözleri bu ülkenin desteğine çevirirken, çok daha katı politikaları disiplinli şekilde uygulayabildiğinden, ağırlığını ve etkisini ister istemez arttırmaktadır. Nitekim yeni mekanizmaların oluşumunda, finansman konusunda kendi içinde de ortodoks davranan Almanya'nın Avrupa Merkez Bankasıyla örtüşen görüşleri dayatmaya dönüşmüş ve büyük ölçüde hayat bulmuştur. Örneğin Lizbon Antlaşması'nın revizyonu talebinde bulunan Almanya'nın üç önerisi özetle şöyledir: Sürdürülebilir devlet finansmanı, Euro Bölgesinin çalışma koşullarının güçlendirilmesi ve büyümeyi yeniden yakalama. Bu cümleden olarak, Yunanistan'ın, Almanya'dan gelen, mealen, "bizim vergilerimizin ve alın terimizin çalışmadan katkılarımızla müreffeh yaşayagelmiş bu ülkeye aktarılmasının kabul edilemez olduğu" şeklinde özetlenebilecek onur kırıcı ancak yadsınamaz uyarıya verdiği şiddetli tepki de hatırlardadır.

Bu vesileyle, Avrupa Birliğinin 27 Kasım 2011'de gerçekleştirdiği anlaşmaya da değinelim. Birlik, son adım olarak, alacaklı özel bankaların Yunanistan'ın kendilerine olan borçlarının yarısından vazgeçmelerini sağlamıştır. Aksi takdirde borçların tamamını kaybedecekleri savı ve yapılan baskılar sonucunda, bankalar bu kararı kabullenmek zorunda bırakılmışlardır. Ayrıca bankalara 106 milyar Euro mali destek verilmiştir.

Geliştirilen ilk mekanizma, yukarıda da değindiğim, 750 milyarlık Avrupa Mali İstikrar Fonu'dur. Fon Euro Bölgesi ile sınırlıdır. Bu meblağın 440 milyarı üye ülkeler, 250 milyarı IMF'in katkılarından oluşacak, ayrıca Komisyon da 60 milyar piyasalardan borçlanacaktır. Almanya 123 milyarla tek başına üye ülkeler katkılarının %28'ne garantördür. Fransa'nın katkısı ise 90 milyardır. Bu iki ülkenin katkıları üye ülkeler bütününün %48'ine eşittir. İsveç ve Polonya, Euro Bölgesinde bulunmamalarına rağmen, gönüllü olarak AMİK'e katılmışlardır. İngiltere ise yine dışarıda kalmayı yeğlemiştir.

AMİK Fonu'nun yeterliliği hemen sorgulanmaya başlamıştır. Zira krizdeki ülkelerin kabaca hesaplanan gereksinmeleri bile şimdiden 600 milyar olarak tahmin edilmektedir. Fon'un 1,2 trilyondan az olmamasını savunanların sayısı hiç de az değildir. Ancak üye ülkeler buna hazırlıklı görünmemektedirler.

AMİK bilahare, meblağa dokunulmadan ancak kapsama alanı Avrupa Birliğine yükseltilerek, "Mali İstikrar Mekanizması"na dönüştürülmüştür. Portekiz, İrlanda ve Yunanistan'a verilen borçlarla ilgili olarak AMİK'in sadece bu kapsamda devam ettirilmesi de kararlaştırılmıştır.

Ayrıca Avrupa Merkez Bankasının sermayesi 6 milyar Euro'dan 10,76'ya çıkarılmıştır. Banka Aralık 2010'da 72 milyar Euro'luk devlet tahvili satın almıştır.

11 Mart 2011'de "Euro İçin Pakt" kurulmuştur. (Pakta yol açan öneri Almanya'dan gelmiştir. Almanya'nın önerisi "Rekabet İçin Pakt" idi. Yeni mekanizma bunu da kapsayan daha geniş bir alanı içermektedir.) Pakt için dört hedef saptanmıştır: Rekabeti güçlendirme, istihdamı teşvik, kamu finansmanının yaşayabilirliğini arttırma ve finansal istikrarı güçlendirme.

30 Ocak 2012'de, İngiltere ve Çek Cumhuriyeti hariç, Avrupa Birliğinin 25 üyesi, "Ekonomik ve Mali Birlik'te İstikrar, Eşgüdüm ve İyi Yönetişim Antlaşması"nı imzalamışlardır. Antlaşma Avrupa Adalet Divanı'nı ekonomik alanda da yetkili kılmaktadır. Öte yandan, yapısal açıkların GSYİH'nın %0,5'ni aşamayacağı kaidesi getirilmiştir. Aştığı takdirde, düzeltme mekanizmaları otomatik olarak devreye sokulacaktır. Açık %3'ü geçerse, herhangi bir karar beklenmeksizin, mekanizma resen müdahaleye başlayacaktır.

Nihayet 2013'de "Banka Denetimi Ortak Mekanizması" da ihdas edilmiştir.

Görüldüğü gibi, Avrupa Birliği ve Euro Bölgesi ülkeleri, geç de olsa, ihtiyaçları tam karşılayabileceği kuşkulu da gözükse, arzuladıkları düzeye tekabül de etmese, gerekli önlemlerle nihayet olabildiğince mücehhez kılınmayı başarmışlardır. Yukarıda da değindiğim gibi, bu hususlar aslında Avrupa Birliğinin çalışma kriterlerinden kaynaklanmaktadır. Birliğin daha etkili faaliyet gösterebilmesini teminen yeni reformlar yapmasının kaçınılmazlığı bu vesileyle daha net ortaya çıktığından, bundan sonraki adımların bu yolda atılması beklentisi daha sık telaffuz edilmeye başlanmıştır.

006-ULUC OZULKER 77.indd 8 02.10.2013 09:21

30 Ocak 2012'de, İngiltere ve Çek Cumhuriyeti hariç, Avrupa Birliğinin 25 üyesi, "Ekonomik ve Mali Birlik'te İstikrar, Eşgüdüm ve İyi Yönetişim Antlaşması"nı imzalamışlardır. Antlaşma Avrupa Adalet Divanı'nı ekonomik alanda da yetkili kılmaktadır.

Bir başka deyişle, alınan mali önlemler yapısal değişimlerle temelden desteklenmediği takdirde, ileride yeniden tekerrür etmez mi sorusu gündemi işgal etmeye başlamıştır. Gerçekten, krizden önce dahi üye ülkelerin büyük çoğunluğunda yapısal reform ihtiyacı dile getirilmekteydi. Bu yolda bazı adımlar da atılmıştı. Ancak, alışılmış kalıplarının dışına çıkmakta ve küresel gelişmeye ayak uydurmakta zorlanan pek çok üye ülkenin varlığı, Avrupa Birliğinin uluslararası planda rekabetçi bir aktör olabilmesinin önünü tıkamaktadır. Almanya'nın "Rekabet İçin Pakt" önerisinin gerisinde esasen bu faktör de bulunmaktadır.

Avrupa Birliğinde var olan sorunlara gelince, ekonomistler özetle başlıca aşağıdaki zaaflara dikkat çekmektedirler:

- Büyüme hızı yetersizdir. Yakın bir gelecekte gerekli büyümeye ulaşılacağı ümidi zayıftır. Çözüm üretme yeteneği ve iradesi yeterince ilerletilememektedir. Hükumetler gerçeği göğüsleme hususunda cesaret sahibi değildir. İyimser davranmayı yeğlemektedirler.
- Başta Güney kanadı ülkeleri olmak üzere Avrupa Birliği, genelde, faaliyet yaratıcı makroekonomik politika üretmede, mali çözüm önerileri geliştirmede, genişleyici para politikalarına başvurmada, yeniden sınai yapılanmaya gitmede yetersiz kalmaktadır. Öte yandan, Güney kanadın sanayi yenileşmesini gerçekleştirme kapasitesi kuşku yaratmaktadır. Örneğin 2008'den bu yana sanayi üretimi İspanya'da %27, Portekiz'de %26 ve Yunanistan'da %30 gerilemiş durumdadır.

006-ULUC OZULKER 77.indd 9 02.10.2013 09:21

- Uzun vadeli reform ihtiyacı vardır. Özellikle istihdam piyasası, mal ve hizmet sektörü, emeklilik konusu, sağlık alanı, finans ve bankacılık sektörü alarm vermektedir. Krizle birlikte bu ihtiyaç tüm zaaflarıyla su üstüne çıkmıştır.

Üye ülkeler, bu ihtiyaçları karşılayacak adımların, var olan refahlarından fedakârlık yapmadan, zahmetsizce atılması peşinde gözükmektedirler. Oysa kısa vadeli acısız reform yapılması mümkün değildir. Kısa vadede karşılaşılacak faaliyet kaybının teşvik edici makroekonomik politikalarla telafi edilmesi güçtür. Bu arada, kriz sonrası doğan güven sorununa da bağlı olarak, borçlanma faizlerinin hayli yüksek, buna karşılık mevduat faizlerinin düşük olduğu da unutulmamalıdır. Uzun vadede reformların başarıya ulaşıp kalıcı büyümeyi yakalayabilmek için kısa vadede düşük büyümeye razı olmak gerekmektedir. Kamuoyları bu hususta hazır değildir.

Bir diğer sorun, bütçe açıklarıdır. Örneğin 2013'de İspanya'da kamusal açık %8, Portekiz'de %9, Yunanistan'da %15, İrlanda'da %4 düzeyindedir. Yunanistan dışındakilerin açığı makul seviyelere çekme şansları bulunduğu kabul edilmektedir. Ancak uzun vadeli başarı için geçici çözümler değil, borçlanma düzeyini GSYİH'ya göre istikrarlı hale getirmek önemlidir. Düzeyin gerilemesiyle birlikte hükumetler ellerini rahat hissederek, yeniden eskiye dönme eğilimindedirler.

Avrupa Birliğinde, işletmelerin karlılık oranlarının gerilemesi, teknik ve teknolojik yaratıcılığın düşmesi, yaratıcı yeni şirketlerin azlığı, sanayinin daralması, istihdam ve işsizlik sorunları, sermaye birikiminde sıkıntı gibi temel güçlükler giderek artmaktadır. Avrupa Merkez Bankasının genişleyici para politikasına yönelmeyi nihayet kabul etmiş olmasına rağmen, faizlerin yükselmesi ve enflasyon baskısının baş göstermesi sonucunda, yeterince başarılı olabildiğini söylemek de güçtür. Kaldı ki, Bankanın üye ülkelerle ilişkileri serbest hareket etmesine engeldir.

Yukarıda yaralan hususlar kamuoylarında Avrupa Birliğinin geleceği konusunda soru işaretlerine sebebiyet vermektedir. Bu kuşkular doğru mudur? Bunun cevabını da kısaca vermekte yarar görüyorum.

006-ULUC OZULKER 77.indd 10 02.10.2013 09:21

Bilindiği gibi Avrupa Birliğinin, kuruluşundan beri ana hedefi siyasi birliktir. Bu hedefe ulaşabilmek için ekonomik birliğin gerçekleştirilmesi gereklidir. Birliğin altı üyeli olduğu dönemde bu husus görece kolaydı. Ancak arka arkaya gelen genişlemelerle hedefe ulaşılması her geçen gün daha zorlaşmaktadır. Üstelik unutulmamalıdır ki, başlangıçta üye ülkelerin kalkınmışlık düzeyleri denkken, giderek bu denklem hem kalkınma düzeyi hem karara katılan ülke sayısı bakımından olumsuz yönde gelişmiştir. Avrupa Birliği halen pek çok yönden ciddi bir reform ihtiyacı içindedir. Anayasa'nın Fransa ve Hollanda'da referandumla reddedilmesinin ardından kabul edilen Lizbon Antlaşması, sorunların üstesinden gelmede yetersiz kalmaktadır. Karar mekanizmaları esnekleştirilecektir. Bu da başat ülkelerin ağırlıklarının iyice artması demektir. Euro Bölgesi krizinde Almanya'nın tutumu bunun habercisidir. Birlik çok vitesli hale gelecektir. Bu yolda zaten bazı adımlar atılmış durumdadır. "Güçlendirilmiş işbirliği" mekanizması bunun ilk adımıdır. Her üye ülke, daha ileri adımlara katılıp katılmama konusunda serbesttir. Ama işbirliğini derinleştirecek ülkelere mani de olamaz. Örneğin İngiltere Sosyal Şart'a ve mali alana dâhil olmamıştır. Tam üye statüsü bundan etkilenmemiştir. Avrupa'nın geleceğinin federal veya konfederal olması sorunu da gündemde öne çıkmaya adaydır. Zira atılacak yeni adımlar bu hedefin işlevi olarak düşünülmek zorundadır. Bu da üye ülkelerin sorumluluklarını kuşkusuz arttıracaktır. Bu bağlamda çözülmeler dahi beklenebilir. Öte yandan, krizdeki üye ülkelerden alacaklar makul düzeye indirilip, bu ülkeler de toparlanmakta zorlanmaya devam ederlerse, Avrupa Birliğinde geri planda bir üyelikle yetindirilip, Euro Bölgesinden çıkarılmaları dahi gündeme gelebilir.

Sonuçta, büyük zahmetlerle kurulup başarıyla bugünlere getirilen Avrupa Birliğinden vazgeçmek söz konusu olamaz. Geçmişte bütün savaşlar Avrupa'da veya Avrupalılar tarafından çıkarılmıştır. Avrupa Birliğinden bu yana yaşlı Kıtada savaştan söz eden yoktur. Birlik barışı geri dönülmez biçimde sağlamıştır. Avrupa Birliği uzlaşma (consensus) kültürünü de Kıtaya yerleştirmiştir. Kararlar belki geç ve asgari müşterekte alınabilmektedir ama herkesin onay vermiş olması nedeniyle, bütünde uygulamada aksaklık çıkmamaktadır. Avrupa Birliği dayanışma kültürüne de örnek oluşturmaktadır. Bunda ulusal çıkarların da rol oynadığı doğrudur. Ancak, sebebi ne olursa olsun, sonuçta dayanışılmaktadır. Yukarıda yer alan hususlar bunun göstergesidir. Bu arada örneğin Yunanistan için yapılan fedakârlığın boyutu hatırlanmalıdır. 1979'da ülkemiz için OECD Konsorsiyumunda 5 yıl için 5 milyar Dolar verilirken çekilen sıkıntılarla karşılaştırmalı düşünüldüğünde, dayanışmanın boyutunun anlamı daha net ortaya çıkmaktadır.

Özetle, Avrupa Birliği bu krizi de herhalde atlatacaktır. Bununla beraber, mevcut haliyle devam etmesi güçtür. Ciddi bir yapısal reforma tabi tutulmaya ihtiyacı vardır. Burada başat ülkelerin tutumları önem taşımaktadır. Bu meyanda, bizzat üye ülkelerin de yapısal reformlarını paralel biçimde hayata geçirmeleri şarttır. Aksi takdirde, Avrupa Birliği yoluna belki kararlı olarak devam edebilecek, ancak gelişen dünyada başat olma rolünü ve işlevini yitirecektir. Nitekim Avrupa Birliğinin uluslararası arenadaki ağırlığı ve etkinliği şimdiden sorgulanmaktadır. Birliğin sadece Almanya'nın katkısıyla ve önderliğinde devam edemeyecek kadar büyüdüğü gerçektir. Zaten Almanya da geçmişte Avrupa Birliği bütçesinin %40'nı tek başına karşılarken, şimdi bunun yarısının altına düşmüş bulunmaktadır. Uyguladığı disiplinli politikalarla en iyi olmayı sürdüren Almanya, artık kendi iradesini diğerlerine zorlamayla kabul ettirme politikasını dahi hayata geçirmiş durumdadır. Avrupa Birliğinin reform sürecini de herhalde dayatmaya adaydır. Sonuçta kazanan Avrupa Birliği olacaktır. ◘

Avrupa'nın geleceğinin federal veya konfederal olması sorunu da gündemde öne çıkmaya adaydır. Zira atılacak yeni adımlar bu hedefin işlevi olarak düşünülmek zorundadır. Bu da üye ülkelerin sorumluluklarını kuşkusuz arttıracaktır. Bu bağlamda çözülmeler dahi beklenebilir.

006-ULUC OZULKER 77.indd 11 02.10.2013 09:21

Elveda Avrupa*

Özdem Sanberk
Büyükelçi (E)
Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Başkanı

AB ile Türkiye arasında Taksim Gezi Parkı olayları nedeniyle baş gösteren yeni fasıl açılması krizinin giderilmesi şüphesiz büyük önem taşıyor. Ancak bu krizin aşılması Birlikle aramızda kökleri çok derinlere inen temel sorunu çözmüş değil.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında tam üyelik müzakerelerini başlatan 3 Ekim 2005 tarihli karar, hem Türkiye'nin hem Birliğin hem de bölgenin geleceğinde köklü değişiklere yol açacak ve aynı zamanda dünya dengelerini de yerinden oynatacak tarihi bir dönüm noktası oluşturuyordu. Bu kararla Müslüman nüfuslu İmparatorluk ardılı büyük bir ülke, Batı kamuoylarında yerleşik tarihi düşmanlıklara, ön yargılara ve etnik lobilerin tüm engelleme çabalarına rağmen, çok önemli bir kurumsal kazanım elde ediyor ve Avrupa siyasi ve diplomatik ya-

* *Bu yazı Analist dergisinin Temmuz 2013 sayısında yayımlanmıştır.*

007-OZDEM SANBERK.indd 2 02.10.2013 09:22

şamının merkezine bütün ağırlığı ile oturuyordu. 3 Ekim kararı ile birlikte, çok kısa süre içinde dünya liderlerinin birbiri ardından Ankara ziyaretlerinin yanı sıra, yalnız Avrupa'dan değil, tüm dünyadan ve bilhassa zengin Arap ülkelerinden yabancı sermaye Türkiye'ye aktı.

Ne var ki Türkiye, 2005 yılını Avrupa değil "Afrika yılı" ilan etti.

Aynı anda Türkiye'de muhalefet bu kararı "açık uçlu" olması nedeniyle iç siyaset sahnesinde olumsuzlaştırırken Avrupa'da Türkiye aleyhtarı güçlü lobiler de süratle harekete geçerek müzakerelerin akamete uğratılması için adeta seferberlik başattı. Böylece Avrupa tarihinde bin yıllık akışı değiştirecek büyük bir fırsat heba edilerek bugünlere gelindi.

Avrupa Birliği nedir?

Avrupa Birliği'nin ne olup ne olmadığı Türkiye'de hiçbir zaman doğru dürüst anlaşılamadı. AB aslında tamamlanmamış bir siyasi proje. Birlik bugünkü hali ile birbirinden tamamen farklı ülkelerin, bu farklılıklarını koruyarak oluşturdukları bir topluluk. Her bir üyenin ayrı bir kimliği, ayrı bir tarihi geçmişi, ayrı kültürel manzarası, ayrı özellikleri var. Bu ülkeler gönüllü iradeleri ve özgür tercihleri ile bazı politikaları uygulamak için bir kısım yetkilerini muhafaza edip, bir kısmını da paylaşmak üzere bir araya gelmiş bulunuyorlar. Avrupa Birliği kültürel bir blok değil. Finansal ve parasal bir blok da değil (her biri tek para ve tek merkez bankası sistemine dâhil değil) askeri bir blok hiç değil, hatta siyasi blok da değil (dış politikada egemenlik paylaşımı yok); Avrupa Birliği aslında şimdilik sadece kurumsal bir bloktan ibaret. Bu kurumların işleyişiyle belki ileride, muhtemelen Türkiye ile de birlikte, daha sıkı bir entegrasyona ve daha kompleks bir kimliğe doğru evrilecek veya evrilemeyecek.

Gönüllü irade ve sorgulama

Avrupa şu sırada mali kriz, işsizlik, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi içine kapanma eğilimleri ile boğuşuyor. Ama varlığına vücut veren temel felsefesinde bir değişiklik yok. Avrupa Birliği bir tarih ve coğrafya projesi... Vizyonu, tarihi ve coğrafyayı tehdit olmaktan çıkartan bir bakıştan kaynaklanıyor. Buna imkân veren güç, kendi kuruluş felsefesinde

Avrupa Birliği aslında şimdilik sadece kurumsal bir bloktan ibaret. Bu kurumların işleyişiyle belki ileride, muhtemelen Türkiye ile de birlikte, daha sıkı bir entegrasyona ve daha kompleks bir kimliğe doğru evrilecek veya evrilemeyecek.

yatan gönüllü irade. Bu iradenin yaşayabilmesi ise sürekli tazelenmesine bağlı. Birlik son 60 yılda kendi varoluş nedenini sürekli olarak kendisini sorgulamada buldu. Avrupa bütünleşme sürecinin meşruiyetini sağlayan şey de bu sürekli sorgulama.

Türkiye'nin katılımının yarattığı tartışma ise bu sorgulamanın doğal bir parçasını oluşturuyor. Bizim bu tartışmadan endişe duymamız gerekmiyor. Tersine bu tartışmaya kompleksiz katkımız, sorgulamanın zenginleşmesini ve Birliğin kuruluş felsefesinde yatan gönüllü iradenin yenilenmesini ve belki de bu siyasi projenin bizim sayemizde daha da ilerlemesini sağlayabilirdi. Eğer Türkiye müzakere sürecini bu anlayışla sürdürebilse, süreçte karşılaşmamız mukadder olan zorlukların üstesinden gelinmesi daha az gergin bir havada mümkün olabilirdi.

Avrupa'yı tartışmak ekâbirlere ait imtiyaz değil

Ancak bizzat üye ülkelerin kendileri bu tartışmayı sağlıklı bir şekilde sürdüremediler. Türkiye'nin de söz konusu tartışmaya etkili bir şekilde katıldığı söylenemez. Biz başlangıçtan beri ülkemizde Avrupa Birliği tartışmalarını imtiyazlı bir elit grubun düşünce alanı olarak gördük. Veya salt savunma veya salt saldırı hattında mevzilendik. Bugün de aynı çizgideyiz. Adaylığımıza ilişkin tartışmaları, paylaşma ve ortak seslendirmeyi arama zemini olarak göremedik.

Oysa yapılması gereken, Türkiye'nin Avrupa projesinin bugün vardığı aşamada hangi noktalarında güçlü, hangi noktalarında za-

007-OZDEM SANBERK.indd 3 02.10.2013 09:22

yıf göründüğünü ortaya koyabilmekti. Yanıt aramamız gereken pek çok soru da var: Neyi izliyoruz, neyi kaçırıyoruz? Özgün kimliğimiz hangi açıdan bugün daha değerli? Hangi tartışmaların içinde bugün Türkiye Avrupa'nın yönelimine güç katabilir? Üyelik sürecinin ara görünürlük noktalarını nerelerde sağlayabiliriz? Bu görünürlük neden önemlidir? Bunlar yalnızca birkaç soru. Daha birçok soru hatıra gelebilir. Aramızdaki sürecin temelinde karşılıklı suçlama, öfke ve sert tepkiler değil bu soruların zenginleştirdiği diyalog yer almalıydı.

Avrupa'dan uzaklaşıyoruz

Adaylık sürecinde karşılıklı ilgiyi gerginlikler değil, güncel bilgi, vizyon, pragmatizm ve katılım duygusu canlı tutar. 2005 yılından bu yana 8 yıllık süre maalesef böyle bir güven atmosferinden mahrum geçti. Buna rağmen bu süre zarfında Türkiye hem kendi ekonomik ve sosyal kalkınması ve demokratik gelişmesinde hem dış politika alanında hem de Avrupa ile ilişkilerinde çok ciddi mesafeler kat etti. Geldiğimiz aşama asla küçümsenemez. Ama Türkiye'nin üyelik sürecinin başarısı bir muciزeye bağlı değil. Başarı Avrupa Birliği projesinin özüne inanıp inanmadığımıza, eğer inanıyorsak iktidar, muhalefet ve halk olarak bu inancın gereği olan siyasi iradeye sahip olup olmamamıza bağlı. Bugün geldiğimiz aşamada böyle bir siyasi iradeye sahip bulunduğumuz söylenemez. Bu nedenledir ki Türkiye, 4 milyon vatandaş ve soydaşımızın ve 30 milyon Müslümanın yaşadığı Avrupa'dan her geçen gün biraz daha uzaklaşıyor.

Amerika-AB ortaklığı ve Türkiye

Birleşik bir Avrupa hedefinin ilk şekillenme aşaması, Avrupalı devlet adamları kadar, Amerikan hükümetlerinin de desteğini taşıdı. Bu gerçek bugün de hem siyasi hem ticari hem askeri ve hem de stratejik geçerliliğini koruyor. Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı 21. yüzyıl Avrupası için refah yollarının taşlarını döşeyecek. İki kıta arasındaki bu dev ticaret düzenlemesinin dışında kalmanın bedellerinin ağır olacağını biliyoruz.

Tampon bölge

Avrupa Birliği dün altı ülkeden ibaretken Birliğin dışında kalmak vahim değildi. On yıl içinde Makedonya, Arnavutluk, Bosna Her-

007-OZDEM SANBERK.indd 4 02.10.2013 09:22

Üye olmak istesek de istemesek de hukukun üstünlüğüne, ifade özgürlüğüne, kadın erkek eşitliğine, birey odaklı katılımcı demokratik mekanizmalara, azınlıktaki görüşe saygıya, sosyal haklara, işleyen pazar ekonomisi kurallarına dayalı, şeffaf ve denetlenebilir bir sisteme doğru evrilmek zorundayız. Avrupa Birliği bu hedefleri doğal bir sürece soktuğu için önem taşıyor.

sek, Kosova, Sırbistan ve Karadağ üye olacaklar. AB artık tüm kıtayı kapsamakta. Türkiye üyeliğe hangi sebeple olursa olsun sırt çevirirse yedi yüz yıllık Balkan politikasının da sona ermesine rıza göstermek durumunda kalacak. Avrupa ile Ortadoğu arasında bir tampon bölge anlamına gelecek bu sonuç ise Türkiye'nin dünyada yükselen nüfuzunu güçlendirmez.

Değişimler eş zamanlı olmuyor

21. yüzyıla giren dünya büyük bir değişim yaşıyor. Türkiye de süratle ve köklü şekilde değişiyor. Ama değişim hiçbir vakit eş zamanlı olmaz çünkü zihniyetle başlar. Zihniyetlerin evrimi ise son derece yavaş gerçekleşir. Bu nedenle değişim her yerde sancılıdır.

Şimdi bu sancılı dönemin bunalımlı bir aşamasındayız. İnişli çıkışlı süreçte zahmetli şekilde yol almaya devam ediyoruz. 90 yılda ve bilhassa son 10 yılda çok önemli yol kat ettik. Ama önünde kapatacağımız mesafeler var. Ancak değişen dünyanın koşullarını doğru kavrarsak süreci kolay atlatmamız mümkün.

Çağdaşlığa tam uyum sağlamadan Avrupa'dan uzaklaşmanın bedeli eski koşulların var olduğu yanılgısına saplanıp kalmak. Dünyadaki zihniyet değişimin temelinde otoriter yapıların modern dünyanın sorunlarını çözememesi gerçeğinin anlaşılması yatıyor.

Türkiye'nin önündeki alternatif

Aslında Türkiye'nin önündeki alternatif Avrupa Birliği değil çağdaşlığın içinde kalmak ve çağdaşlığı yaratacak dinamiğin parçası olmaktır. Üye olmak istesek de istemesek de hukukun üstünlüğüne, ifade özgürlüğüne, kadın erkek eşitliğine, birey odaklı katılımcı demokratik mekanizmalara, azınlıktaki görüşe saygıya, sosyal haklara, işleyen pazar ekonomisi kurallarına dayalı, şeffaf ve denetlenebilir bir sisteme doğru evrilmek zorundayız. Avrupa Birliği bu hedefleri doğal bir sürece soktuğu için önem taşıyor.

Türkiye ya çağdaş dünyanın normlarını paylaşan ülkelerin yanında yer alacak, ya da bunalımlı bir çevre ülkesi olarak kadim sorunlarıyla yaşamaya devam edecektir. Türkiye sözlerini tutmayan Avrupa Birliği ile de gergin ilişkiler içinde olabilir. Müzakere sürecinde tüm aday ülkeler bu gerginlikleri yaşadılar. Fakat hedeflerini Avrupa'nın temel felsefesini yaşatan gönüllü irade çizgisinden ayırmadılar. Eğer biz hedefimizi Avrupa'nın temel felsefesine ters düşen bir istikamete yerleştiriyorsak, o takdirde elveda Avrupa demekten başka çaremiz kalmıyor demektir. D

007-OZDEM SANBERK.indd 5 02.10.2013 09:22

Avrupa Birliği ve Krizler

Prof. Dr. Haluk Kabaalioğlu
İKV Başkanı

İçinde yaşadığımız küreselleşme çağı ülkeleri ve ekonomik aktörleri giderek daha sertleşen bir rekabet ile karşı karşıya getirmektedir. Batının önemli güçleri karşısında, dünün yoksul ülkeleri hızla gelişmekte, yeni teknolojilere uyum sağlamakta, dünya üretimi ve ticaretinden önemli paylar almaktadır. İletişimin anında olduğu, dünyanın uzak bir köşesindeki olaylardan herkesin birkaç saat içinde haberi olduğu, tüketim kalıpları ve yaşam tarzı tercihlerinin sınır aşan küresel dizgiler oluşturduğu günümüz dünyasında, kapalı ekonomik düzenler sürdürmek giderek imkânsız hale gelmektedir. Herhangi bir ürün üreten bir sanayicimizin sadece ulusal pazarı değil dünya pazarını bilerek ve onun koşullarına uyum sağlayarak faaliyetini devam ettirebilmesi mümkün olmaktadır.

Bilinen ifade ile dünyanın bir "küresel köy" haline geldiği bu değişen koşullarda, her türlü ekonomik faaliyet dünya ekonomisinin koşullarından etkilenmekte, ulusal hükümetlerin ekonomik koşulları belirleme imkânı da giderek kalmamaktadır. Bu durumu uçsuz bucaksız bir okyanusta seyreden gemilere benzetebiliriz. Kimi derme çatma bir yel-

008-HALUK KABAALIOGLU 77.indd 2 02.10.2013 09:23

Her ne kadar sıklıkla eleştirilse de, günümüzde AB hala türünün en gelişmiş örneği olarak dünya sahnesindeki özel yerini korumaktadır. Üye devletlerin AB'ye olan ihtiyacı da devam etmektedir.

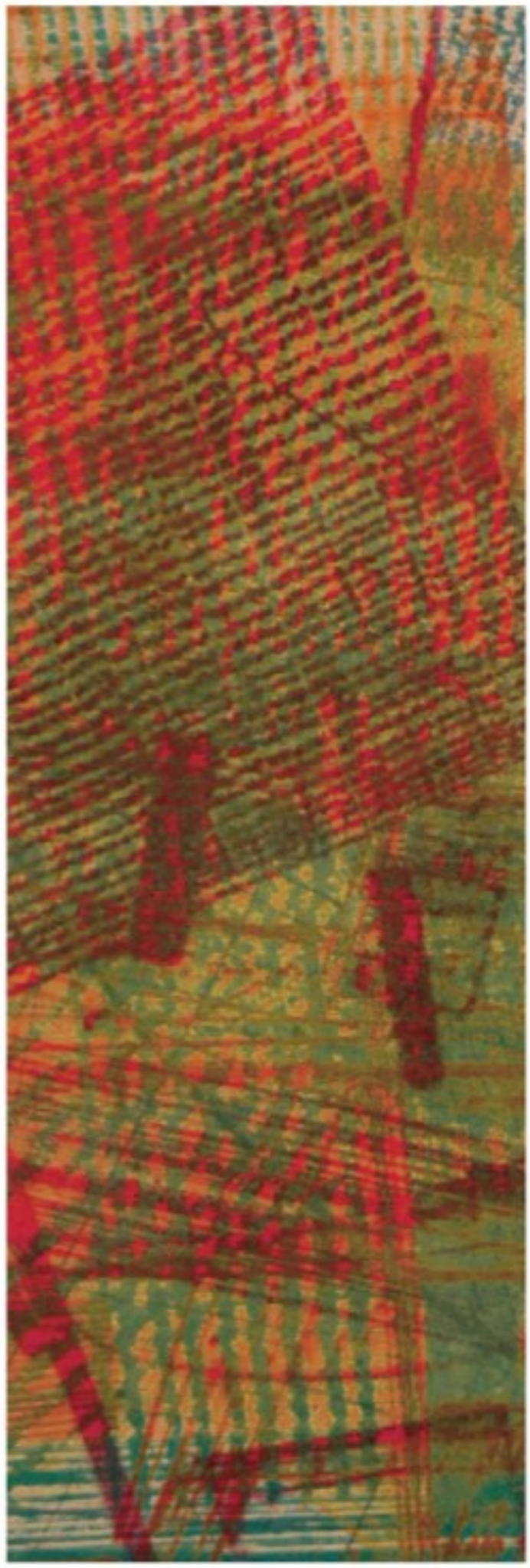
kenlide batmamaya çalışır ve yelkenini esen rüzgâra göre ayarlarken, diğerleri görkemli yatlar ve teknelerde dalgalardan sallansalar da hâkimiyetlerini kaybetmeden yolculuklarına devam etmektedir. Bu analojiden hareketle, Avrupa Birliği'ni (AB) de bu okyanustan seyreden irili ufaklı birbirinden ayrı ama birlikte hareket eden ve tek bir dümene bağlı olan 28 tekneden oluşan bir filo olarak tasvir edebiliriz. Bu filo kimi zaman düzgün bir şekilde toplu olarak ilerleyebilirken, kimi zaman da yalpalayabilmekte ve birlikte ileriye gitmekte zorlanabilmektedir.

Küreselleşmenin meydan okumasına karşı ülkeler sıklıkla, serbest ticaret anlaşmaları imzalamak gibi yollara başvurmaktadır. Bu tür anlaşmaların ötesinde, dünyanın farklı bölgelerinde ülkeler bölgesel entegrasyon hareketleri oluşturmayı hedefleyerek çeşitli birlik ve topluluklar oluşturmaktadır. Bu tür gruplaşmaların arasında AB en kapsamlı ve entegre hareket olarak öne çıkmaktadır. AB'nin dışında önemli ticari bloklar oluşturan Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü (APEC), Kuzey Amerika Serbest Ticaret Birliği (NAFTA), Güney Amerika Ortak Pazarı Mercosur gibi birçok örgüt AB'nin izinden giderek, serbest ticaret ve dolaşım alanları yaratmayı hedeflemekte, ancak AB'nin gerçekleştirdiği hedeflere ulaşamamaktadır. Her ne kadar sıklıkla eleştirilse de, günümüzde AB hala türünün en gelişmiş örneği olarak dünya sahnesindeki özel yerini korumaktadır. Üye devletlerin AB'ye olan ihtiyacı da devam etmektedir. İngiltere gibi bazı ülkelerde AB'den çıkmayı öne süren hareketler güç kazansa ve İngiltere'de olduğu gibi bizzat Başbakan AB'de kalmak veya çıkmak ile ilgili bir referandum yapılacağını söylese de, hiçbir üye devlet için AB'den

008-HALUK KABAALIOGLU 77.indd 3 02.10.2013 09:23

çıkmanın maliyet ve sonuçlarına katlanmak kolay değildir.

Bu haliyle AB, gerek üye devletler gerekse Türkiye gibi aday ülkeler için "ne seninle, ne sensiz" ifadesini anımsatan bir tablo çizmektedir. AB'nin üyesi olmak, üye devletlerin AB karar alma ve yönetişim sürecinde yer almasını sağlarken, ortak müktesebata uyum sağlama ve uygulama ile diğer üye devletlerle dayanışma yükümlülüğünü de gerektirmektedir. Özellikle Avro alanına dâhil olan AB üyesi devletler için ortak bir para politikası ve uyumlaştırılmış ekonomi politikaları uygulamak da bu gerekler içinde yer almaktadır. Öte yandan, verimlilikleri, üretimleri ve rekabet güçleri birbirinden farklı olan ülkelerin aynı para politikalarını ve ekonomi politikalarını uygulamaya çalışmaları özellikle kriz koşullarında içinden çıkılması zor durumlara da neden olabilmektedir. Tüm başarılarına rağmen, AB'nin önündeki en büyük meydan okumalardan biri iyi işleyen bir ekonomik ve parasal birlik yaratmak ve AB'nin büyüme hızını makul seviyelerde tutarak, dünya ekonomisindeki yerini korumasını sağlamaktır.

Ekonomik kriz

2008 Finansal krizi Avrupa ve AB'yi de derinden etkilemiş ve İrlanda, Yunanistan, Portekiz, İspanya gibi ülkelerin yanında, AB'nin merkezinde yer alan İtalya ve hatta Fransa gibi ülkeleri dahi ekonomik krize sürüklemiştir. Emlak piyasasından çıkarak bankaları tehdit eden kriz AB ülkelerinde de bankaları zor duruma düşürerek, kurtarma operasyonlarına yol açmıştır. İrlanda'da gördüğümüz kriz daha çok özel sektörün yüksek borç oranından kaynaklanırken, özellikle Yunanistan'da bir kamu borcu krizine yol açmış, 2010'da yüzde 129,7'yi bulan borcun GSMH'ye oranı, alınan kemer sıkma önlemlerine rağmen, 2012'de yüzde 156,9'a yükselmiştir. Krizin Yunan ekonomisinin yapısal sorunlarına bağlı olduğu ve Avro alanı içinde olmanın getirdiği kısıtlamalar nedeniyle krizden çıkışın kolay olmadığı görülmektedir. Paranın değerini düşürme, devalüasyon yapma, faiz oranlarını yükseltme veya indirme gibi para politikası araçlarına sahip olmayan Avro alanı ülkeleri ihracatı artırmak, talebi yükseltmek veya para arzını artırmak gibi önlemlerle ekonomiye şekil verememektedir. Ekonomik ve parasal birlik daha rekabetçi

008-HALUK KABAALIOGLU 77.indd 4 02.10.2013 09:23

Tüm başarılarına rağmen, AB'nin önündeki en büyük meydan okumalardan biri iyi işleyen bir ekonomik ve parasal birlik yaratmak ve AB'nin büyüme hızını makul seviyelerde tutarak, dünya ekonomisindeki yerini korumasını sağlamaktır.

ve verimli olan ekonomilerin yararına olmakta, zayıf ekonomiler ise uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Bütün bu zorlayıcı koşullara ve yapısal sorunlara bir de küresel kriz eklenince, giderek derinleşen bu süreçten çıkabilmek de güçleşmektedir.

AB'de Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB) deneyimi daha önce de 1970 Werner Raporu sonrasında yaşanmıştır. O zamanki 6 üye devlet – 1973'te İngiltere, Danimarka ve İrlanda'nın katılımı ile dokuzlar Avrupası olmuştu- aralarında giderek yakınlaşan ekonomik ve parasal politikalara, bir para fonu ve ortak bir kur sistemine dayalı bir EPB kurmak istemişlerdi. Ancak gerek Bretton Woods sabit kur sisteminin yıkılışı, gerekse 1973 petrol krizi ve Batı ekonomilerini etkileyen durgunluk ve enflasyon ortamı bu projenin sonunu getirmiş ve 1977'ye gelindiğinde EPB girişimi sessizce terk edilmiştir. Konu Komisyon tarafından 1979'de tekrar gündeme getirilmiş ve başta gelen iki üye devlet olan Fransa ve Federal Almanya'nın da desteği ile gelecekte yeni bir EPB girişiminin temelini oluşturmak üzere Avrupa Para Sistemi oluşturulmuştur.

Gerek Soğuk Savaş'ın bitimine doğru değişen dünya koşulları, gerekse Avrupa entegrasyon sürecinin 1986 Tek Avrupa Senedi ile ilerlemiş olması 1990'ların başında yeni bir EPB girişimini mümkün kılmıştır. Gerçek anlamada bir Ortak Pazarı büyük ölçüde gerçekleştiren zamanın AT üyeleri artık son aşama olan EPB'ye geçebileceklerdir. Ancak 1970'li yılların deneyimleri ve güçlü ekonomisi ve para birimi ile Almanya'nın etkisi ile bu girişimde daha ihtiyatlı hareket edilmiştir. EPB'ye dâhil olmak için üye devletlerin Maastricht kriterleri de denilen ve enflasyon, faiz oranı, kamu borcu oranı gibi göstergelerin belli sınırlar içinde tutulmasını gerektiren yakınsama kriterlerine uyum sağlamaları şart koşulmuştur. Bu kriterlere EPB'ye dâhil olduktan sonra da uyulmasını sağlamak için İstikrar ve Büyüme Paktı adı altında bir denetim ve yaptırım mekanizması oluşturulmuştur. 2002 itibarıyla yeni ortak para birimi avro, İngiltere, Danimarka ve İsveç dışında, o zamanki 15 üye devletin 12'sinde dolaşıma girmiş ve AB'nin en önde gelen kazanımlarından olarak göz doldurmuştur. Avro, dolar ve yen gibi güçlü para birimlerinin karşısından tüm dünya tarafından tercih edilen bir rezerv para birimi haline gelmiştir.

Bu başarıya rağmen, daha başından beri EPB'nin yeterince güçlü olmayan temeller üzerinde yükseldiği kısa zamanda ortaya çıkmıştır. Fransa ve Almanya dâhil olmak üzere üye devletlerden çoğu İstikrar ve Büyüme Paktı'nın ihlal etmiş ve bu ihlallere göz yumulmuştur. EPB ekonomik ve parasal olmak üzere iki ayağa oturmasına rağmen, ekonomik ayak yeterince güçlü bir biçimde şekillendirilmemiştir. Parasal birliği sağlamak üzere ortak bir para politikası yürütecek bir Avrupa Merkez Bankası oluşturulmuş ancak ortak paranın ortak bir ekonomik düzene dayanması gerektiği gerçeğine yeterince önem verilmemiştir. Ekonomi politikalarında üye devletlerin işbirliği yapması yeterli görülmüş, Ekonomi Bakanları Konseyi ekonomi politikalarını gözden geçirirken, tüm üye devletler için bağlayıcı olacak ekonomi politikası düsturları belirlemekten kaçınılmıştır. Yunanistan örneğinde, ekonomik göstergeler ile ilgili rakamların tahrif edildiği dahi sonradan ortaya çıkmıştır.

Almanya, Hollanda gibi güçlü ekonomilerin yanında Yunanistan gibi görece zayıf ekonomilerin aynı EPB içinde yer alması bazı dengesizliklere yol açmış ve daha verimli ve rekabetçi ekonomisi ile Almanya bu alanın tartışılmaz hâkimi konumuna gelmiştir. Diğer bazı üye devletler bu sisteme uyum sağlayamamış ve borçlanmaya ağırlık vermek suretiyle ekonomilerini döndürmeyi ve günü kurtarmayı seçmiş, belki de başka çare bulamamıştır. Sonuçta her şey basit bir gerçeğe dayanmaktadır. Üretmeden tüketmek her zaman tek bir yola çıkar: iflas.

ABD'de emlak balonunun patlaması, bankacılık sistemini uçurumun eşiğine getirirken, karşılıklı bağımlılığın sonucu AB bankaları da

008-HALUK KABAALIOGLU 77.indd 5 02.10.2013 09:23

zor durumda kalmıştır. Kredilerin geri çağrılması ve yeni kredilerin verilmemesi üretim faaliyetlerini de aksatmış ve giderek artan borçluluk ile birlikte finansal krizin derinleşerek bir genel ekonomik krize dönüşmesine yol açmıştır. AB ekonomisinin temeli Almanya, daha negatife dönüşen büyüme oranları karşısında önlemler almak durumunda kalmıştır. Yunanistan, İtalya, İspanya, İngiltere gibi birçok ülkede bu krizden tek çıkış yolu olarak kemer sıkma politikalarına gidilmiş, bu durum krizin maliyetinin orta sınıf ve çalışan kesime ödetildiği gerekçesi ile AB'nin birçok şehrinde milyonların sokaklara dökülmesine yol açmıştır. Dolayısıyla kriz siyasi bir krize, bir yönetme veya daha doğru ifade ile yönetememe krizine dönüşmüştür. Bütün bu olanların perde arkasında, küresel düzeyde bir gelir bölüşümü ve ekonomik eksenin Doğuya doğru kaymasını da not etmek gerekir.

Yönetim ve kimlik krizi

Ekonomik kriz aynı zamanda bir yönetim krizini de doğurmuş, ya da daha doğru bir ifade ile, zaten var olan sorunların su yüzüne çıkmasını ve daha da görünür hale gelmesini tetiklemiştir. Madrid'den Roma'ya, Atina'dan Londra'ya kadar, Avrupalılar meydanları doldururken, hükümetler kriz karşısında çaresiz kalmış ve halkın tepkilerini karşılayamamıştır.

Ulusal hükümetlerin çaresizliği ve siyasetin çözüm üretememesi durumuna AB'nin de uzun süre krizden çıkış için gerekli adımları atamaması ve birlik içinde bir tablo çizememesi de eklenmiştir. 1990'lardan beri AB ülkelerinde yükselişe geçen aşırı sağ ve radikal akımlar güçlenmiş, sistem karşıtı eğilimler hız kazanmıştır. Bu tabloyu genel olarak bir yönetim krizi olarak adlandırmak mümkündür.

Kriz karşısında Almanya'nın da başını çektiği kemer sıkma önlemlerinin alınması ve işsizliğin yaygınlaşması, memnuniyetsizliği ve halkın çoğunluğunun siyasetten duyduğu hayal kırıklığını artırmıştır.

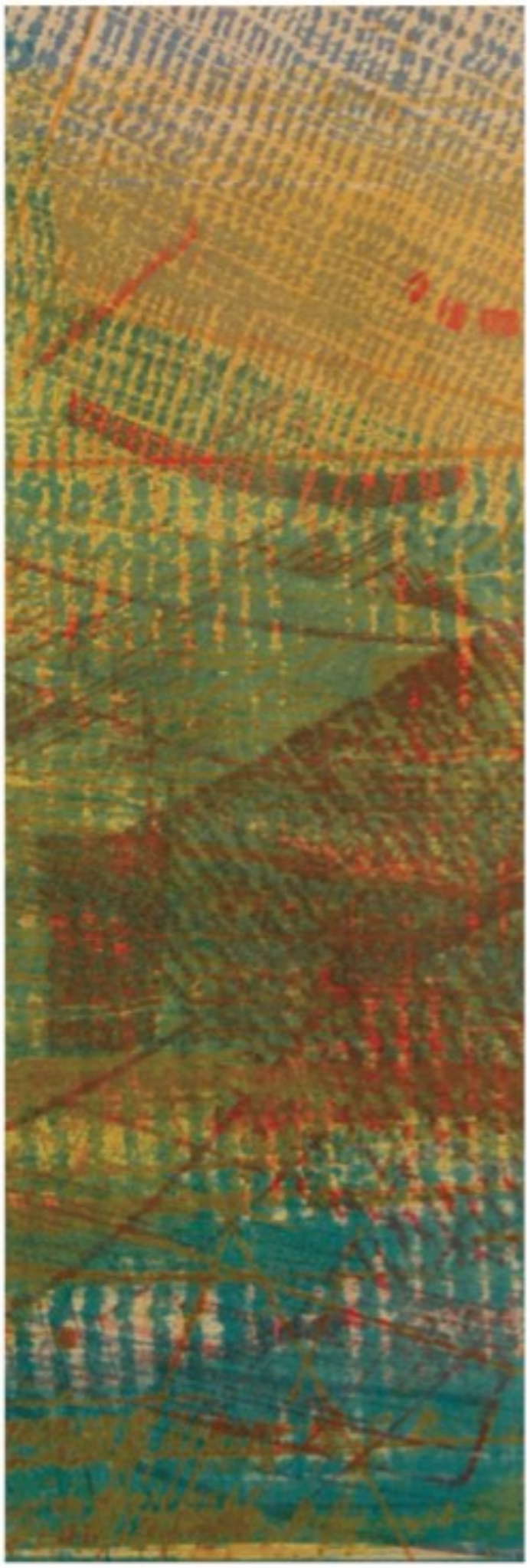
Ulusal hükümetlerin çaresizliği ve siyasetin çözüm üretememesi durumuna AB'nin de uzun süre krizden çıkış için gerekli adımları atamaması ve birlik içinde bir tablo çizememesi de eklenmiştir. 1990'lardan beri AB ülkelerinde yükselişe geçen aşırı sağ ve radikal akımlar güçlenmiş, sistem karşıtı eğilimler hız kazanmıştır. Bu tabloyu genel olarak bir yönetim krizi olarak adlandırmak mümkündür.

Bugün AB ve AB üyesi devletler kritik bir dönüm noktasından geçmektedir. Avrupa entegrasyon süreci sonrasında rekabetten, tarıma, iş güvenliğinden ulaştırmaya kadar birçok alanda politika yapım ve karar alma süreci ulusüstü düzeyde yani AB kurumsal çerçevesi içinde gerçekleştirilmektedir. Üye devletler egemenliklerini ortak olarak kullanmakta ve paylaşmaktadır. AB karar alma mekanizmaları içinde üye devlet temsilcileri arasında uzlaşma, karşılıklı al-ver süreçleri, pazarlıklar yapılırken, gerek ulusal hükümetler ve parlamentolar ve gerekse Avrupa Parlamentosu sistemin demokratik boyutunu sağlamaktadır.

Avrupa Toplulukları'nın ilk yıllarında entegrasyon sürecinin "izin verici bir konsensüs"e dayandığı söylenirdi. Kararlar üye devletlerin siyasi elitleri arasında alınır, halka sorulmazdı. Ancak AB süreci derinleştikçe, ulusal hükümetler halkın rızasını almak ve bu şekilde aldıkları kararların meşruiyetini güçlendirmek ihtiyacını duydular. 1992 Maastricht Antlaşması Danimarka'da düzenlenen referandumda reddedilmiş, daha sonra düzenlenen ikinci bir referandumda kabul edilmişti. Aynı akıbet İrlanda'da Nice ve Lizbon Antlaşmaları'nın da başına gelmişti.

Daha da vahim olan bir tablo AB'yi federal bir yapıya doğru taşıyacak "Avrupa için bir Anayasa Oluşturan Antlaşma"nın Fransa ve Hollanda'da 2005'te reddedilmesi ile ortaya çıktı. Fransa ve Hollanda gibi AB'nin merkezinde yer alan iki kurucu ülkedeki bu referandum sonuçları, AB'nin geleceğine dair soru işaretlerin belirmesine neden olmuştu. Halkın desteğini alamayan, sıradan vatandaş için bir şey ifade etmeyen bir AB'nin nasıl bir geleceği olabilirdi? Ve sosyal politikadan çevreye

008-HALUK KABAALIOGLU 77.indd 6 02.10.2013 09:23

kadar birçok kazanım getiren, yeni bir siyaset alanı oluşturan ve Avrupalıların yaşam standartlarını yükseltmeyi vadeden AB nasıl olur da böyle bir tepki ile karşılaşırdı?

Cevap daha demokratik, halka yakın ve insanlara dokunan bir AB yaratılmasında idi. Ancak bu çözüme ulaşmak kolay değildi. Her şeyden önce ulusal liderler demokratik tabanlarını AB ile paylaşmaya ve egemenliklerini giderek federalleşen bir AB'ye devretmeye hazır değillerdi. Tüm üye devletlerde doğrudan seçimlerle görev alacak bir Avrupa Komisyonu Başkanı ya da güçlü ve demokratik temsile dayan bir AB Konseyi Başkanlığı üye devlet liderlerinin iktidarını tehdit edecekti. AB üyesi devletlerin anti-federal tutumları ve ulusal egemenlik alanlarını korumak istemeleri demokratik temsile dayanan bir AB'nin oluşmasını engellemektedir.

Ulusüstü düzey ile ulusal düzey arasındaki rekabetin yanında, Avrupa halklarının da böyle bir geçişe hazır oldukları söylenemez. Federal bir Avrupa'nın ortaya çıkması Avrupalılık bilincinin yerleşmesine ve Avrupalı kimliğinin güçlenmesine bağlıdır. Oysa bugün Avrupa'da farklı Avrupa ve Avrupalılık anlayışları bulunmaktadır. Bir yanda liberal, hak ve özgürlüklere dayalı, hoşgörülü ve açık fikirli bir Avrupa anlayışı varken – ki bu Avrupa Türkiye'nin üyeliğine de olumlu yaklaşmaktadır-, öte yanda en radikal versiyonu Norveçli Breivik gibi akıl ve insanlık dışı ideolojiler ile temsil edilen içe kapanmacı, her türlü farklılığa kuşkuyla yaklaşan, dışlayıcı bir Avrupa anlayışı hüküm sürmektedir. Ancak bu ikinci Avrupa anlayışının tarihte her akıl ve insanlık dışı ideolojinin başına geldiği gibi yenilgiye uğratılması umulur ve beklenir. Avrupa'nın geleceği dışa açık, yenilik ve farklılıkları kabul eden, evrensel değerlere dayalı bir dünya görüşünde saklıdır.

1950'lerde Avrupa Topluluklarının kurulması, zamanın iki kutuplu dünya düzenine bir uyum ve adaptasyon çabasının yansıması idi. Bugün de tek kutuplu bir dünyadan çok kutuplu bir dünyaya doğru bir dönüşümü ve Batı dışı güçlerin yükselişte olduğu bir dünya düzeninin ortaya çıkışını gözlemliyoruz. AB'nin bu yeni dünyada eski önemini devam ettirmesi, değişimi doğru okuyabilmesi ve eski şartlanmalara saplanıp kalmak yerine kendine bu yeni dünya sisteminde konuşlandırabilmesine bağlıdır. Bugün olduğu gibi dünya ticaretinin

008-HALUK KABAALIOGLU 77.indd 7 02.10.2013 09:23

beşte birine hâkim bir ekonomik ve ticari güç olmanın yanında siyasi olarak da bağlı olduğu barış ve demokrasi değerlerinin dünyadaki sözcülüğü ve savunuculuğunu inandırıcı bir şekilde yapabilmelidir. Bu da AB'nin farklılıklarına rağmen ortak değerler ve ilkelerde birleşebilen, tartışsa da uzlaşabilen ve dünyanın geri kalanına tepeden bakmak yerine samimiyet ve empati ile yaklaşabilen bir Avrupa'nın ortaya çıkmasına bağlıdır.

AB'nin demokratik açığı olarak ifade edilen, yukarıda söz ettiğimiz halkın desteği sorunu AB'nin geleceğini tehdit etmektedir. AB yoluna devam edecekse, mutlaka AB ülkesi halklarının desteğini almalı, onların yaşamları için olumlu katkılarını hissedilir kılmalıdır. Bu da kurumsal demokratik temsil mekanizmalarının güçlendirilmesinin yanında, güçlü bir Avrupalılık bilincine dayanmaktadır. Üye devlet ulusal kimliklerinin yanında, Avrupa vatandaşları Avrupalılıklarının da bilincinde olmalı ve Avrupa'ya aidiyet hissetmelidir. Bu da ancak Avrupa'nın sıradan vatandaşlar tarafından da anlaşılabilen, açık seçik bir kavram ve fikir olarak belirginleşmesi ve halklara ilham verecek bir dünya görüşü ve vizyon sunması ile mümkün olabilir. Avrupa ancak insanların yalnızca akıllarına değil, kalplerine de hitap edebildiği ve geleceğin dünyasına dair olumlu ve umutlu bir esin verebildiği ölçüde var olacaktır.

AB'de Çözümler Tükenmez

Bugün Avro alanı 17 üye devletten oluşmaktadır. Letonya gibi bazı yeni üye devletlerin de yakın zamanda Avroya katılması söz konusudur. Öte yandan İngiltere ve İsveç gibi bazı üye devletler, kriterleri karşılamaları mümkün olsa da, EPB'ye mesafeli durmaktadır. AB bu krize karşı önlem almakta ve tek bir ortak noktada buluşmakta gecikmekle ve başka bir deyişle, çok konuşup az iş yapmakla eleştirilmiştir. Ancak geldiğimiz noktada, AB'nin gerek krizden çıkmak gerekse gelecekteki krizlere karşı dayanıklı olmak için önemli önlemler aldığını görüyoruz. Bunların arasında, bu yıl itibarıyla yürürlüğe giren ve "Mali Sözleşme" olarak adlandırılan "EPB'de İstikrar, Eşgüdüm ve Yönetişim Antlaşması"nı, üye devlet ekonomi politikalarının gözden geçirildiği bir mekanizma olan Avrupa sömestri uygulamasını, ikili paket, altılı paket gibi yeni ekonomi mevzuatını, bankacılık ve finans sektöründe

008-HALUK KABAALIOGLU 77.indd 8 02.10.2013 09:23

denetimi güçlendirmek için oluşturulan Avrupa Bankacılık Otoritesi gibi kurumları saymak doğru olacaktır. Tüm bu yeni önlem, sözleşme ve kurumların amacı EPB'yi güçlendirmek ve ortak politikalar üzerindeki denetimi Komisyon ve Adalet Divanı gibi supranasyonal kurumlar aracılığı ile arttırmaktır. Dolayısıyla, kriz AB'yi aslında daha federal bir hale getirmiş, Avrupa Merkez Bankası'nı ve supranasyonal kurumları güçlendirmiştir.

Ekonomik kriz sonrasında AB'nin karşı karşıya olduğu en önemli sorun üretim ve büyümedeki yavaşlamadır. Kriz karşısında alınan kemer sıkma önlemlerinin bir etkisi de ekonomideki büyümeyi yavaşlatmak olmuştur. Buna karşı özellikle Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande ve Avrupa Komisyonu Başkanı Jose Manuel Barroso gibi liderler büyümenin güçlendirilmesi hedefini ön plana çıkarmışlardır. Bu amaçla AB'nin gelecek on yıldaki büyüme stratejisini belirleyen "Avrupa 2020" projesi kabul edilmiş ve eğitim, araştırma ve inovasyona daha fazla yatırımı, düşük karbon ekonomisine geçişi ve yeni istihdam alanları yaratılmasını öngören akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir ekonomi vizyonu ortaya konulmuştur. Avrupa 2020'nin beş öncelikli hedefi şu şekilde belirlenmiştir:

1. İstihdam alanında 20-64 yaş arası çalışabilir nüfusun yüzde 75'inin istihdam edilmesi;
2. AB GSYH'sının yüzde 3'ünün Ar-Ge alanına yatırılması;
3. Sera gazı emisyonlarının 1990'daki düzeylerinin yüzde 20 ve hatta 30'u düzeyine indirilmesi, enerji ihtiyacının yüzde 20'sinin yenilenebilir kaynaklardan sağlanması ve enerji verimliğinde yüzde 20 artış gerçekleştirilmesi;
4. Erken okul terk oranlarının yüzde 10'un altına çekilmesi ve 30-34 yaş arası nüfusun en az yüzde 40'ının yüksek öğrenim görmesi;
5. Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski ile karşı karşıya olan nüfusun en az 20 milyon azaltılması.

Avrupa 2020 stratejisi geleceğin yeşil, inovatif, sosyal ve sürdürülebilir ekonomik düzenine dair tüm ipuçlarını barındırmaktadır. Bu haliyle Türkiye gibi hızla gelişmekte olan ve AB'ye aday ülkeler için de ilham kaynağı olabilir. AB'nin karşı karşıya olduğu mesele, doğru bir şekilde belirlenen hedeflerin hayata geçirilebilmesinde yatmaktadır. Bu hedeflere ulaşabilen, büyüyen ve dünyadaki teknolojik gelişmelere ayak uydurabilen bir AB'nin kendisini geliştirme ve dünyada söz sahibi olmaya devam etme şansı olacaktır. Ekonomik krize karşı alınan önlemleri tamamlamak üzere kabul edilen Avrupa 2020 doğru yönde atılmış bir adımdır.

"AB dağılıyor mu" diye soranlara, "hayır, bilakis daha da entegre hale geliyor" demek mümkündür. AB'nin bugüne kadarki tarihine baktığımızda, kendini tekrar eden bir döngü ile karşılaşırız. AB'nin yaşadığı krizler, üye devletler arasındaki birliği zorlamıştır. Ancak her seferinde AB eskisinden daha güçlü ve daha bütünleşmiş bir halde krizlerden çıkmıştır. AB'yi adım adım ilerleten tıpkı kuruluşunda olduğu gibi, zamanın ve küresel ortamın getirdiği zorlama ve dayatmalar olmuştur. AB gereksinimlerin sonucu doğmuştur ve varlığını zorluklara rağmen ve zorlukların dayattığı zorunluluklardan dolayı devam ettirmektedir. D

Avrupa 2020 stratejisi geleceğin yeşil, inovatif, sosyal ve sürdürülebilir ekonomik düzenine dair tüm ipuçlarını barındırmaktadır. Bu haliyle Türkiye gibi hızla gelişmekte olan ve AB'ye aday ülkeler için de ilham kaynağı olabilir. AB'nin karşı karşıya olduğu mesele, doğru bir şekilde belirlenen hedeflerin hayata geçirilebilmesinde yatmaktadır. Bu hedeflere ulaşabilen, büyüyen ve dünyadaki teknolojik gelişmelere ayak uydurabilen bir AB'nin kendisini geliştirme ve dünyada söz sahibi olmaya devam etme şansı olacaktır.

008-HALUK KABAALIOGLU 77.indd 9 02.10.2013 09:23

AB Tünelin Ucundaki Işığı Görmeye Ne kadar Yakın?

Prof. Dr. Sema Kalaycıoğlu

Son dört yılı aşkın bir zamandır dünyanın belli başlı refah ekonomileri varlık içinde yokluk ve zorluğun pençesinden kurtulmaya çabalamakta. Bu duruma ne ABD, ne Japonya, ne de AB istisna. Öyle ki, onların haykırışları, sadece gerçek fakir fukaranın seslerini bastırmakla kalmadı, görünür sefaleti adeta görmezden gelmemize de neden olmaya başladı. En yoksul Afrika, en düşkün Latin Amerika ve en umutsuz Asya ülkelerini hep birlikte bir kenara bıraktık. BRICS diye gruplandırılan o yeni zenginlere umut bağladık bağlamasına, ama ABD ve AB rahat bir soluk almazsa, tüm dünyanın boğulma noktasına gelebileceğini bir kere daha kabul ettik. Daha bütünleşmiş bir küresel ekonomik düzende, daha hızlı hareket eden para, mal, işgücü ve bilgi yanı sıra daha bilgili ve bilinçli insan yeni güç merkezlerini denemekten çekinmiyor. Ama son yılların gündeminde varsa

009-SEMA KALAYCI 77.indd 2 03.10.2013 09:22

AB ve Euro Bölgesi "Kışı", yoksa Arap "Baharı" başrolü oynamaya devam ediyor.

Bir refah ve standartlar coğrafyası

Kurulduğu 1950'li yıllardan bu yana üç kez isim değişikliği geçiren, beş kez genişleyip bütünleşen Avrupa'nın, refah yaratma ve yayma konusunda su katılmamış bir şampiyon olduğu muhakkak. En yalın istatistik göstergeler bile bunun kanıtı[1]. Ortalama kişi başına gelirin 30.000 Dolar civarında olduğu bir coğrafya, ne tür bir sorun yumağı ile boğuşursa boğuşsun bir refah odağıdır. Sadece yapısal dönüşümlerin yeniden tanımlanması ve sorunların baş gösterdiği noktaların yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir o kadar.

Yalın istatistiklere, toplumsal koşullar, genel olarak insan hak ve özgürlükleri, özel olarak vatandaş, göçmen ve mülteci hakları ve bunları güvence altına almak için uygulanan ölçüler, üstün çevre bilinci ile doğalı koruma içgüdüsünü de göstergelere ekleyecek olursak, AB bir uygarlık standardı olmaya devam etmektedir.

Refah alanının sürdürülmesi için konulan standartlara uymama üye ülkeler ile ilgili bir disiplin sorunudur. Bu uğurda, bütçe açıkları ve kamu borçları başını almış gitmişse[2], parasal ve mali politikalar kadar gelir politikaları da dengeleri yeniden yerine oturtacak etkin araçlara sahiptir. Ama refah coğrafyasının, yüksek tüketim standartlarından artık ödün vermek istemeyen insanlarını kemer sıkmaya ikna etmek politikanın sanat alanına girmekte ki, sanırım bugün genel olarak AB, özellikle de Euro Alanında ulusal politikacıların ve AB ve Euro Alanını yönetenlerin başarısı, bu sanatın icrasına, başarısızlıklarının kaynağını da ikna yeteneklerinin yokluğuna bağlamak yanlış olmaz.

AB ve Euro Alanı hala bir çekim merkezi

Uygarlık şemsiyesi altında hemen her konuda bir standart benimsemiş olmanın kolaylıkları kadar zorluklarını da yaşayan AB, zor

BRICS diye gruplandırılan o yeni zenginlere umut bağladık bağlamasına, ama ABD ve AB rahat bir soluk almazsa, tüm dünyanın boğulma noktasına gelebileceğini bir kere daha kabul ettik.

zamanlarda kendi içinde çıkan çatlak seslere rağmen bir çekim merkezi olmaya devam etmektedir. Zaten keyfiyet böyle olmasaydı, tüm yaşanan sıkıntılara rağmen, Batı Balkanların AB şemsiyesi dışında kalan beş ülkesi, geçmişin mahcup İzlanda'sı ile kırk yılın reddedilmişi Türkiye, hala üye adaylığı peşinde olur muydu?

Bu durum sadece AB değil, Euro Alanı için de geçerlidir. Alan dışında kalan bazı ülkeler, girme konusundaki isteksizliklerini sürdürür, hatta bazıları çıkmayı bile telaffuz etmekten çekinmezken, alan dışındaki AB üyelerinin ve üye adaylarının kendi para birimlerini kolaylıkla terk edebilecekleri ve ortak para birimini kabul edebilecekleri konusundaki istekliliklerı pek de şaşırtıcı değildir. Ne de olsa sözünü etmekte olduğumuz para birimi yürürlüğe girdiği 1999 yılından bu yana dünya rezerv para birimleri arasında hak ettiği yeri almış, ticari değerini kanıtlamış, Dolar, Yen, Sterling Pound ve İsviçre Frangı ile başa baş güreşecek haline gelmiş bir para birimidir.

Nasıl geçmişte Drahmi, Peseta ve Escudo için yok idiyse, Euro yanında, Çek Korunası'nın, Macar Forenti'nin, Polonya Zlotisi veya Estonya Kroonu'nun[3] hükm-ü harbiyesi olabilir mi ki? Nitekim 2014 yılından geçerli olmak üzere, Euro Alanı üyeliğine, 18. üye olarak kabul edilen Latvia, para birimi olan Lat'ı bırakarak, Euro'ya geçmenin, ülke için munzam bir refah ve güvenlik artışı yaratacağı konusunda uzlaşı içindedir. Bunun nedeni açıktır. 2004 yılında derin bir durgunluk ile boğuşurken AB üyesi olan ve 2009 yılında

(1) Bkrz Tablo 1.

(2) Bkrz Tablo 1 sütun 6

(3) Estonya Euro Alanına 1 Ocak 2011 de kabul edilmiş son üyeydi. Latvia ise 1 Ocak 2014 de fiilen Alanın üyesi olacaktır.

009-SEMA KALAYCI 77.indd 3 03.10.2013 09:22

hala %17,7 gibi bir rakamla küçülen bu zaten küçük Baltık ülkesi, 2010'dan itibaren büyümeye başlamış, AB ivmesi sayesinde, büyüme, %5,6 gibi bir ülke rekoruna ulaşmıştır[4]. İşte bu nedenledir ki Litvanya 2015 yılında Euro Alanına katılma ümidini hala kaybetmemekte, tarih boyunca kader birliği yaptığı iki küçük komşusundan daha uzun bir süre ayrı kalmayı pek istememektedir.

AB ve Euro Alanı rüyasını yaşatacak olan yeni üyeler

Baltık ülkeleri gibi küçük ülkeler, tüm yaşadığı zorluklara rağmen AB'nin bir Birlik ruhu olarak gerçek anlamını ve Euro'nun değerini korumak ve yüceltmekten menfaatleri olan ülkelerdir. Öyle ki, günün birinde "çift vitesli" hale gelebilecek bir AB için, yokuş yukarı vites küçülterek tırmanmayı kolaylaştıracak ülkeler bunlar olabilir. Bu da bugün Almanya gibi büyük bir ekonomi sayesinde, düzlüğe çıkmaya çalışan AB'nin, siyasi sorunlar olmadıkça 1. vitesi, küçük ülkelere güvenerek bırakması için yeterli bir nedendir.

Kendi başına pek bir şey yapamayacak olan küçük ülkelere, bir teknoloji gücü olarak tebarüz eden, ama Fin Kronası'ndan biran evvel kurtulmayı ivedilikle istemiş olan Finlandiya'yı da ekleyecek olursak, Birlik'ten doğan güç ve bu gücü temsil eden para birimi Euro, para alanı üyeleri için hala dünya ekonomisini etkileme gururu olmaktadır. Aynı zamanda, bu gurur, bugün zaman zaman hala tartışılan Euro'nun geleceği açısından en önemli sigortadır. Bu bağlamda, bir AB ve daha da önemlisi Euro Alanı rüyasını canlı tutma konusunda, Batı Balkanların hâlihazır AB üyesi ve adayı olan ülkelerle, Baltık Denizi'nin Doğu yakasındaki üç kız kardeşin rolü fevkalade önemlidir.

Gün olur harman döner de İskoçya Birleşik Krallık'tan ayrılırsa, AB üyeliği otomatik ola-

(4) "For Latvia Euro still Shines"(19.7.2013). The Guardian Weekly, s:14

009-SEMA KALAYCI 77.indd 4 03.10.2013 09:22

rak gerçekleşir mi? Yoksa zaten baştan beri kuşkucu olan ve 2017 yılında AB üyeliğini referanduma götürmeyi düşünecek kadar ileri giden Birleşik Krallığı üzüp, ürkütmemek için AB şimdiden İskoçya için bir müzakere süreci başlatabileceğini ima eder mi bilinmez. Ama İngiltere ve Galler'den bağımsız ve otomatik olarak AB üyesi olabilecek bir İskoçya bile, İskoç Poundu ile küçük bir balık olmaktansa, Euro Alanı üyesi olmayı tercih edecektir. Aynı keyfiyet, Batı Balkanların üyelik için sıra bekleyen ülkeleri için de geçerlidir.

Tablo 1: Basit bir İstatistiki Değerlendirme (2012)

Ülke	GSYİH/ Mil. Euro	Nominal Kişi Başı GSYİH	SGP ile Kişi Başı GSYİH	Nüfus (milyon)	Ekonomik Büyüme %	Kamu Borcu/ GYİH %
Almanya	2.643.900	32.299	30.300	80.2	0.3	81.2
Fransa	2.054.000	30.600	27.200	63.7	-0.3	91.9
İtalya	1.565.916	27.700	25.100	59.7	-1.8	130.3
İspanya	1.049.525	23.100	24.700	47.0	-1.7	88.2
Hollanda	600.638	35.900	32.900	16.8	-0.8	72.0
Belçika	376.840	34.100	29.900	11.1	-0.1	104.5
Luxemburg	44.425	83.600	68.100	0.5	0.3	22.4
Portekiz	165.409	15.600	19.500	10.6	-3.2	127.2
Yunanistan	193.749	17.200	20.100	10.8	-6.4	160.5
Finlandiya	194.469	35.900	28.800	5.4	-0.2	54.8
İrlanda	163.595	35.600	32.200	4.6	0.9	125.1
Avusturya	309.900	36.600	32.400	8.5	-0.8	74.2
Slovenya	35.466	17.200	21.000	2.0	-2.3	54.5
Slovakya	71.463	13.200	18.400	5.4	2.0	54.9
Estonya	16.998	12.700	16.900	1.3	3.2	10.0
Latvia	22.258	10.900	14.700	2.0	5.6	39.1
Kıbrıs Cum.	17.886	20.500	23.700	0.9	-2.4	86.9
Malta	6.755	16.100	21.500	0.4		75.4
Birleşik Krallık	2.054.000	30.100	27.300	63.2	1.0	88.2
İsveç	408.467	42.900	31.800	9.6	1.4	39.4
Danimarka	244.535	43.700	31.500	5.6	0.4	44.7
Polonya	381.213	9.900	16.200	38.5	1.9	57.3
Macaristan	97.756	9.800	16.500	9.9	0.4	82.4
Çek Cumhuriyeti	152.828	14.500	20.200	10.5	-1.3	47.8
Hırvatistan*	43.903	10.500	15.200	4.3		
Litvanya	32.781	11.000	16.600	3.0	3.7	40.8
Bulgaristan	39.667	5.400	11.600	7.3	0.8	18.0
Romanya	131.747	5.800	11.400	20.1	0.7	38.6

*Kaynak: Eurostat, * 2012 de henüz üye değil*

009-SEMA KALAYCI 77.indd 5 03.10.2013 09:22

Sorun teşhis edilmiş olmasına edilmiştir. Ama çare bulunamamıştır. Yaşlanan kıta, başka coğrafyalardaki teknoloji dinamizmini takip etmekte zorlanmış, reel sektörleri ve inovasyon (yenilik) girişimi güçlü olan Almanya, İsveç ve Finlandiya AB içinde görece olarak ekonomik istikrarı koruyabilen ülkeler olarak diğerlerinden farklılaşmışlardır. Bu durum tabii onları, hem müsrif, hem hesapsız, hem de yaratıcılığa nispeten uzak üyelerin sorumluluğunu da üstlenmek mükellefiyeti ile karşı karşıya bırakmıştır.

Ele ayağa dolaşan standartlar ve anlaşmalar

AB "Tek Pazar"ın oluşturulması, Birlik içinde, mal, hizmet, sermaye ve emek dolaşımının hızlı ve etkin olması için sürekli tanım ve standartlar geliştirmiştir. Bunların kalite, güvenlik, yeterlilik ve etkinlik ile ilgili olanlardan başka çevre ve enerji ile ilgili olanları, tüm dünya açısından da önemli ve değerli, üstelik kapsayıcıdır. Çünkü AB ile ticarete giren her ülkenin de bu standartları gözetmesi istenmektedir. Bu bakımdan standartlar AB için sadece yüksek bir refah düzeyi arayışının ölçüsü değil, aynı zamanda refah adına, AB pazarını rekabete karşı korumanın da ölçüsü olmuştur.

Buğdaydan, konserve ve dondurulmuş gıdaya, ambalaj üzerindeki içerik ve imalat/son kullanma tarihi bildirme zorunluluğundan, ses, gürültü ve egzoz atılım ölçülerine, trafik sinyalizasyon tipolojilerine ve sürücü belgelerine kadar standart vaaz edip bunların üye ve üye adaylarında icra edilmesini sağlamak elbette AB'nin başarısıdır. Hangi yürütme ve uygulamanın merkezi AB otoritesi, hangilerinin ulus devletler ve yerel yönetimler tarafından yapılacağı konusunda bile standart yaratmaya çalışan AB'nin elbette karşılaştığı en önemli zorlukların başında, onca bürokratik tanım ve takibi konusunda izlenmesi gereken süreçler gelmiştir.

Ayrıca, aradan geçen yıllar zarfında oluşturulan refah alanının temel sorunlardan bir diğeri, bazı standartların ve belki de imzalanan anlaşmaların üyeleri kıskıvrak bağlama iddiasına karşılık, aslında yeterince bağlayıcı olmaması, daha doğru bir deyimle, üyelerin aşırı bağlayıcı hüküm ve erişilmesi güç hedefler nedeni ile zaman içinde yan çizmeye başlamaları, yürütücü organ Komisyonun da bu durumları görmezden gelerek, laçkalaşmayı adeta zımnen teşvik etmesi olmuştur.

Aquis'ye vefalı görünen ama akde vefasız ortaklar

Evet, 20 yıllık "Tek Pazar"da, gıda güvenliği, kalitesi ve çevre standartları ile ilgili tereddütler kalmamıştır. Ama özellikle, ulusal - uluslar üstü kararları hükme bağlayan standartlar ve/veya anlaşmalar hep sorun odağı olmuştur. Hele zor zamanlarda! Her üye kuralları "nalıncı keseri gibi, kendisi için yontma" yoluna gitmeyi tercih etmekten çekinmemiştir. Örneğin, zor duruma düşen veya batmakta olan şirketlerini destekleme konusunda bir an dahi tereddüt etmeyen ulusal devletlerden hangileri meşhur "deminimis"[5] kuralının ihlalinden dolayı ciddi bir yaptırımla karşılaşmıştır ki? Üstelik bu kural Euro Alanından çok önce konulmuş olup, sadece Para Birliği üyelerini değil, tüm üyeleri ilgilendirmektedir. Belçika, şimdi yerinde yeller esen ulusal hava yolları SABENA'yı deminimis'e rağmen desteklemiş, AB'nin kalbinde hiç bir yaptırımla karşılaşmamış, ama sonunda desteğe rağ-

(5) Deminimis, üye ülkelerin, kamu veya özel şirketlere yapacağı yardımı belli hakli gerekçelere bağlayarak, AB tek pazarında serbest rekabetin ihlal edilmesini engelleyen bir kural olup, ilk defa 1996'da düşünülüp, 1998'de Komisyon hükmü haline getirilmiş, 2001'de uygulamaya konulup, 2007'de yeniden düzenlenerek destek tavanı yükseltilmiştir. Bu kurala göre 3 yıl boyunca 200.000 Euro'yu aşmayacak şekilde verilen yardımın kamu yardımı sayılmamasını esasa bağlamış olup, yine de bunun Komisyona bildirilmesi esasını getirmiştir.

009-SEMA KALAYCI 77.indd 6 03.10.2013 09:22

men kurtaramamıştır.

Anlaşmalara gelince, Birliğin her 6 ayda bir yapılan yeni dönem Başkanlık zirveleri, yeni dönem Başkan ülkenin, misyon belgesidir. Arada yapılan bazı zirveler ise Birliğin topluca izleyeceği politika uzlaşmalarının kanıtı olmuştur. Ayrıca her zirve, "Acquis Communautaire"[6] in oluşmasına katkı sağlamıştır. Yeni üye kabulü başta olmak üzere, birçok konuda ortak geleceğe yönelik birer plan niteliği taşıyan bu zirve toplantılarının son dört yıldır eshamesi pek okunmuyorsa bunda bir doğal tepki ve bir özeleştiri zemini aramak fena olmaz. Hep beraber hatırlayalım, 1992'den bu yana sırası ile Maastricht ve Kopenhag zirveleri, Avrupa bütünleşmesine ekonomik, siyasi ve toplumsal bir dönüşüm sağlamış, yeni ve vazgeçilmez olarak kabul edilen standartlar getirmiştir. Daha sonraları, Luxemburg, Laaken, Helsinki ve Nice zirveleri yeni üye kabulünü bir ilkeler çerçevesi içine oturtmuş ve adeta önerdiği standartlar ile muhatap adaylara kendilerine çeki düzen verme konusunda yol haritası çizmiştir. Ama buna karşılık dünya rekabetinin gerisinde kalmamak için aldıkları bir dizi kararı içeren Lizbon zirvesi ve benzerleri hiç bir işe yaramamış, çünkü AB hükmen, ABD ve Yeni Sanayileşen Ülkeler karşısında rekabet irtifaı kaybetmeye devam etmiştir.

Sorun teşhis edilmiş olmasına edilmiştir. Ama çare bulunamamıştır. Yaşlanan kıta, başka coğrafyalardaki teknoloji dinamizmini takip etmekte zorlanmış, reel sektörleri ve inovasyon (yenilik) girişimi güçlü olan Almanya, İsveç ve Finlandiya AB içinde görece olarak ekonomik istikrarı koruyabilen ülkeler olarak diğerlerinden farklılaşmışlardır. Bu durum tabii onları, hem müsrif, hem hesapsız, hem de yaratıcılığa nispeten uzak üyelerin sorumlulu-

(6) Dinamik bir özellikle taşıyan "Acquis Communataire", Fransızca bir terim olup, topluluğun amaçlarının, anlaşmalarının, politikalarının ve bunların içeriğine taalluk eden esasların oluşturduğu Topluluk yasal düzenlemelerinin tümüne verilen addır.

009-SEMA KALAYCI 77.indd 7 03.10.2013 09:22

ğunu da üstlenmek mükellefiyeti ile karşı karşıya bırakmıştır. İşte bu sorumluluk son yıllarda bir standardın daha ihlal edilmesine neden olmaktadır ki o da zor durumda kalan üyeleri, uluslararası kuruluşların ve AB Merkez Bankasının desteği ile kurtarma zorunluluğudur. Uzun bir süre ayak direyerek kemerlerin sıkılmasını temine çalışan Merkel'in sonunda pes edip Yunanistan'a yardım eli uzatmayı kabul etmesinde, Para Birliğinin dağılmasını ve Euro Alanından çıkılmasını engellemek amacı kadar, Topluluk ruhuna karşı duyulan sorumluluk olduğunu kabul etmek gerekir.

Az çalışarak çok kazanan ülkeler birliği

Dünyada petrol ve doğal gaz zenginliği ile yan gelip yatan rantiye ülkeler dışında, insana insan gibi yaşama fırsatı vermek için çalışma saatlerini azaltan AB'ye ne kadar gıpta etsek azdır. Hele bir yüksek verimlilik tezahürü olarak, az çalışılıp çok kazanılabiliyorsa bu çok çalışıp, daha çok kazanmaya tercih bile edilebilir. Ama gelin görün ki ne ABD, ne de Japonya AB'yi örnek aldı. Onlar zor zamanları daha az tatil, daha çok çalışma ile aşmaya çalışırken, AB, vatandaşına, bünyesinde hayli zorlanarak barındırdığı göçmen ve mültecilere standartlarla güvence altına aldığı "daha az çalışma, daha güzel yaşama" sözünü hala tutmaya gayret gösteriyor. Belki de bunu Keynes'in daha 1930'lu yıllarda parmak bastığı "artan refah, atıl zaman tercihini arttırır" saptaması ile uyumlu olarak yapıyor. Ama sonuç, önce zaten atıl zaman tercihi bol olan üyelerin tembelliğe teşviki oluyor. Sonra hala siyasi birlik konusunda yapamadıkları tercihin yarattığı kafa karışıklığı içinde ortaya çıkan ba-

009-SEMA KALAYCI 77.indd 8 03.10.2013 09:22

%9'un altına nadiren düşen işsizlik AB için oldum olası en önemli sorunların başında geliyor. Bugünlerde bu oran %12. %12 oranında ortalama işsizlik ise AB için hem önemli bir toplumsal yara, hem de refah coğrafyası ilkelerinden özveride bulunmayan bir düzende büyük bir mali külfet.

siretsiz ekonomi yönetimi, reform yorgunluğu ve isteksizliği ekonomik büyümeyi aksatıyor. Buna daha önce değindiğim rekabet gücü kaybı ve Yeni Sanayileşen ülkelerin cevvalliğini ekleyecek olursak, buyurun size AB'nin katmerli sorunu.

Evet, Keynes'i utandırmayan AB'de çalışma saatleri tedricen yıllık ortalama 1700-1800 saate inmiş gibi gözüküyor (Fransa'da 1400, Yunanistan'da 2030 saat)(7). Elbette Fransa'da yılda ortalama 1400 saat çalışanlar, Yunanistan'da 2030 saat çalışana göre daha verimli olabilirler. Ancak, daha az çalışma, daha uyumlu bir toplumsal ilişki ağı, daha sağlıklı ve mutlu bir yaşam koşulu sağlasa bile, verim farkları bir kenara bırakılarak, daha çok çalışmanın, ekonomilerde daha hızlı bir büyüme sağladığını söylemek yanlış olmaz.

Nitekim İsviçre'nin referandum ile ücretli tatilleri arttırma önerisini reddetmesi kadar, seçim arifesinde Merkel'in genç işsizliğini azalmak için erken emekliliği yeniden gündeme getirmesinin neden kabul görmediğini, çalışma ve hızlanan ekonomik büyüme bağlantısında aramak gerekir. Bununla birlikte, zorlukla elde edilen kazanımları kolay bırakmaya razı olmayacak olan AB iş dünyası, keskin dönemeçlerde, ekonomik büyümeyi mi, yoksa az çalışarak kazandığı ile yetinmeyi mi yeğlediğini gösterecektir.

İşsizlik kimin sorunu?

Ulaşılan refah düzeyinde, daha az çalışanlar, daha fazla harcamayınca, ekonomik durgunluk bir tehdit, hatta tehditten öte fiili bir durgunluk ortamı ortaya çıkıyor ve işsizlik gibi kronik bir sorunu tetikleyerek, onca refaha karşı kısmi yoksulluğa kucak açıyor. Yoksulluk genellikle gençleri, göçmen toplulukları ve savaştan, kargaşadan kaçıp bir AB üyesine kapak atanları vuruyor. Toplumsal içselleştirmenin (social inclusion) yine bir politika almaşığı olarak kabul gördüğü AB coğrafyasında, toplumsal huzur ve uyum bu durumdan olumsuz etkileniyor.

Evet, %9'un altına nadiren düşen işsizlik AB için oldum olası en önemli sorunların başında geliyor. Bugünlerde bu oran %12. %12 oranında ortalama işsizlik ise AB için hem önemli bir toplumsal yara, hem de refah coğrafyası ilkelerinden özveride bulunmayan bir düzende büyük bir mali külfet. Ama daha önemlisi, bu istatistiki ortalamanın arkasında bulunan üye ülke işsizlik tablosu. Tek Pazar tasarımı içinde serbest dolaşımı en önemli olan unsurlardan biri olan işgücü, bugün 28 üyesinin en az 22'si için kâğıt üzerinde hemen hiç bir kısıtlamaya tabi olmadan iş bulduğu kapıya post serme olanağına sahip. Ama gelin görün ki, emeğin serbest dolaşımı, dil, kültür ve alışkanlıklar gibi bazı doğal engellere takılabildiği için, İspanya'nın işsizi, bugün hala büyük ölçüde İspanya'nın sorunu olmaya devam etmektedir. O işsiz, İsveç, Finlandiya veya İrlanda'da aradığı iş olanağını bulsa bile, ya ülkesinde kalmakta veya örneğin bir Latin Amerika ülkesine gitmeyi tercih edebilmektedir.

Buna karşılık, daha yüksek bir ücret talep eden işsiz İtalyan yerine, kaçak Moldova, Rus veya Ukrayna göçmenlerine daha düşük ücret ödemek, İngiliz veya Fransız işverenin daha çok işine gelmektedir. Romanya ve Macaristan'dan gelen kaçak Roma halkları İtalya, Avusturya ve Fransa'da, üye adayı Arnavutluk'tan gelen göçmenler zaten işsizi bol Yunanistan'da geçici iş bulabilse bile, oluşan nefret kültürlerinde, aç karınlarını doyuracak 3-5 Euro kazanmak yerine canlarını kurtarmak için geldikleri ülkelere geri gitmeyi yeğlemektedirler.

(7) *"Vamos a la Playa" (August 3rd, 2013), Charlemagne, The Economist, s:26.*

009-SEMA KALAYCI 77.indd 9 03.10.2013 09:22

En büyük umut, en büyük düş kırıklığı

İşte AB tüm zorlukları aşsa bile gün be gün böyle derin sorunlarla yüzleşmek mecburiyetindedir. Düşük veya negatif ekonomik büyüme ile daralan mali olanaklar, yaygın genç işsiz ve işsizine sahip çıkamayan bir düzen, yaratılmasına büyük özen gösterilen refah alanı karşısındaki en büyük tehdittir. Oysa Tek Pazar'ın dört temel özgürlüklerinden olan serbest işgücü hareketleri, AB için ne kadar önemliydi? Yaşlı kıtanın genç ve diplomalı/diplomasız işsizi, ekonomik daralmadan kuşkusuz en fazla etkilenen kesim. Ya hiç iş bulamayan, ya niteliklerine karşılık gelmeyen işlere razı olmak mecburiyetinde kalan veya buldukları işleri kaybederek ekmekleri yerine umutlarını tüketen gençler[8], AB için, AB de o gençler için en büyük düş kırıklığı. Belki onların bir kısmı "ağaca çıksa pabucu yerde kalmayacak" durumda olduğu için, başka coğrafyalara yelken açmakta, örneğin atalarının izini süren Yunan gençleri, 2010'dan itibaren yine Avustralya ve Yeni Zelanda'nın kapılarını aşındırmakta. Ama sonuç bu mu olmalıydı?

Türkiye'de de ekmek kapısı bulan Yunan gençlerinin hatırı sayılır bir rakama ulaşmış olması da pek şaşırtıcı değil. Nihayetinde suyun öte yanına geçip, acı-tatlı bir geçmişi terennüm etmekten onlar kadar Türkiye insanı da hoşnut oluyor. Ama o yaşlı kıtanın gözbebeği genç insanların başka diyarlarda umut arayışına çıkması, Avrupa'nın gerçek bir düş kırıklığıdır.

Tablo 2: AB de İşsizlik Oranları (2012)

Ülke	Genel İşsizlik %	Genç İşsizlik %	Ülke	Genel İşsizlik %	Genç İşsizlik %
Almanya	5.5	8.1	Estonya	10.2	20.9
Fransa	10.2	24.3	Kıbrıs Cum.	11.9	27.8
İtalya	10.7	35.3	Malta	6.4	14.2
İspanya	25.0	53.2	Latvia	14.9	28.4
Hollanda	5.3	9.5	Litvanya	13.3	25.4
Belçika	7.6	19.8	Birleşik Krallık	7.9	21.0
Luxemburg	5.1	18.1	İsveç	8.1	23.7
Portekiz	15.9	37.7	Danimarka	7.5	14.1
Yunanistan	24.3	55.3	Polonya	10.1	26.5
Finlandiya	7.7	19.0	Macaristan	10.3	28.1
İrlanda		30.4	Çek Cum.	7.8	19.5
Avusturya	4.3	8.7	Bulgaristan	12.3	28.1
Slovenya	8.9	20.6	Romanya	7.0	22.7
Slovakya	14.0	34.0	Hırvatistan*	15.9	
AB ortalama	10.5	22.8	Euro Alanı Ortalama	11.4	

*Kaynak: Eurostat, * 2012 de henüz üye değil*

(8) Bkmz Tablo 2.

009-SEMA KALAYCI 77.indd 10 03.10.2013 09:22

Bir başka sorun:" Kim takar Yalova kaymakamını!" sendromu

Dört yılı aşkın bir süredir AB'de yaşanan sorunlar, 1970'li yıllardan beri atlattıkları badireler yanında bence pek hafif kalır. Düşünün bir kere, kocamış kıta, 1970'li yıllarda bir dünya para sistemi sorununu onun altında kalmadan atlattı. Akabinde kendi parasal sorunlarını göğüsleyerek nihai hedefi olan daha geniş ve daha derin bir ilişkiler ağı kurdu. Bu ağın gerektirdiği kurumsal yapılaşmayı başardı. Tam her şey yerli yerine oturdu derken bir de 1989'da önce Doğu Almanya'yı bağrına bastı. Sonra tüm Doğu Avrupa'yı kanatları altına alarak, arka bahçesini düzenlemeye koyuldu. Bunların hepsi başarıydı başarı olmasına. Ama maliyeti de az-buz değildi. Yine de ele güne muhtaç olmadan üstesinden geldiler. Üstesinden gelmekle kalmayıp, Orta ve Doğu Avrupa ile Balkanların nerede ise tüm ülkelerini kervana kattılar. Geride kalanlara üyelik umudu ve bu umudu destekleyecek mali imkân sağlandı. Ama bütün bunları yaparken, o hayata geçiremedikleri Lizbon Zirvesi kararları ve rekabet gücü yüksek bir AB yaratamamaları, onlar için bir özgüven kaybının ve hatta biraz da çözülmenin başlangıcı olmaya başladı.

Ve sorunun kaynağı: "Kendi söküğünü dikemeyen terzi"[9] Avrupa Komisyonu

AB'de ve özellikle Euro Alanında sorun adeta kalpteki ritm bozukluğundan, yetmezliğe dönüşmüş durumda. Brüksel'i mekân tutmuş olan AB komisyonu da bu sağlık sorununun canlı kanıtı. Bazı üye ülkelerin müsrif maliye örgütleri o çok büyük önem atfedilen "İstikrar ve Büyüme" anlaşmasının elini kolunu bağlarken, bu anlaşmayı ihlal etmenin cezasını bile kesmekte aciz kalan, hatta AB bürokrasisinin bile israfını denetleyemeyen Avrupa Komisyonu, AB içinde, kurumlara ve anlaşmalara duyulan güvenin azalmasında da önemli bir rol oynadı. Geçmiş yıllarda, çalışanlarının grev tehdidi altında kalan Komisyon kendisi için bile kemer sıkma önlemlerini uygulamakta zorlanmakta. Ama bir düşünün Komisyon AB'nin yürütücü organı. O kendini yürütemezse, sorun çözücü formül ve politikaları nasıl yürürlüğe koyacak ki? AB aynı zamanda kendi yarattığı bürokrasinin kurbanı. Ayrıca israf şimdi AB bütçesi için, üye ülkeler için olduğundan daha büyük bir tehdit. AB Komisyonu da israf sorunlarından malul olursa kimi kime şikâyet edilecek, kimden aman dilenecek?

(9) Sema, Kalaycıoğlu(24.11.2011), "Avrupa'nın Hasta Adamı Avrupa Birliği",tasam.org.

009-SEMA KALAYCI 77.indd 11 03.10.2013 09:22

Komisyonun sorunları, öyle görülüyor ki Başkanı Barroso'nun vatanı olan Portekiz'den daha az değil. Birliğin yürütücü organı olmaktan öte, muhtemel bir siyasi Birlik durumunda hükümet rolünü oynayabileceği düşünülecek olursa, bu gelişmenin, AB için ciddi bir güven bunalımı ve siyasi umutları hayal kırıklığına uğratabilecek idari bir zafiyet olduğunu söylemek yanlış olmaz. Dolayısı ile bence son yıllarda AB de ortaya çıkan sorunlarının başında da kurumlara duyulan güvenin zikredilmeyen aşınması gelmektedir.

"Gemisini kurtaran" ve "kurtaramayan" kaptanlar birliği

Bilindiği gibi AB Para Birliğine giriş ve Euro'ya geçiş de belli ekonomik, mali ve parasal standartlara bağlanmıştı. Nitekim kendi ulusal paralarını bırakmak için olağan üstü hazırlık, reklam ve eğitim faaliyeti yürüten üyeler 1999'da Euro'ya geçince onların her bakımdan "dört başı mamur" olduğunu düşündük. O tarihte göstergeleri uygun bulunmayan ve henüz sermaye denetimleri uygulayan Yunanistan'ın Euro alanına girmesini bir yıl erteleyen AB Komisyonuna doğrusu bizler bile pek güvendik.

Evdeki hesap ile çarşı arasında sorun ihtimali ortaya çıkınca bir de aralarında "İstikrar ve Büyüme" Anlaşması yaptılar. Ama gelin görün ki bu çifte katmerli anlaşmaya uymayı da zorunlu hale getiremediler. Daha da önemlisi, "İstikrar ve Büyüme" Anlaşmasını (Stability and Growth Pact) ihlal ederek, aşırı bütçe açığı yaratan Euro Alanı üyelerinden hangisi veya hangilerine karşı "uyarı" dışında ne gibi bir önlem uygulandığı pek belli olmadı. Zaten ne yapılabilirdi ki?

Açıkçası AB, Standartlar ve Anlaşmalar ile tahkim etmeye çalıştığı bütünlüğünü, uygulama ile destekleyemedi; bu yüzden de son yıllarda üyelerinden bazılarının öncülüğünde, bir "alamete" binerek, katı açılmadık sorunlarla boğuşmak zorunda kalmaktan kendini kurtaramadı.

Durum böyle olunca ne yapmaktalar? Açıkçası demokratik özgürlüklerin kalesi AB içinde genel inanç hala hepsinin "aynı gemi içinde" olduğu. Yani ya birlikte batarlar, ya birlikte su yüzünde kalırlar veya iyi bir rüzgâr ile yine yelkenleri şişirir ve duraksadıkları yerden yollarına devam ederler.

Tabii şunu unutmayalım, batan gemiyi ilk fareler terk eder. Şimdiye kadar, ayrılması serbest AB'den kimse ayrılmadı[10]. Euro Alanın-

(10) 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Anlaşmasının, 50. Maddesi, üye ülkelere, kendi isteklerine ve ulusal anayasal koşullarına uygun bir biçimde AB den ayrılabilme imkanı vermiştir.

009-SEMA KALAYCI 77.indd 12 03.10.2013 09:22

dan da kimse atılmadı veya kurusıkı verilen demeçlere karşı hiç bir Euro Alanı üyesi palamarı çözmedi. Ama yine de yakın geçmişin kara bulutları altında kalan AB ve özellikle Euro Alanında olanları hatırlayarak, AB'nin ve Euro Alanının geleceğini ile ilgili endişeleri beş açıdan değerlendirmek açıklayıcı olabilir:

1. Euro Alanı üyesi ülkeler arasındaki ilişkiler itibarıyla

AB'nin geleceği için en büyük bir tehlike, "açlık baş gösterince, aşk bacadan kaçar" misali zorluklar baş gösterince, her ülkenin kendi paçasını kurtarmaya kalkması ve böylece Birlik ruhunun sönmesidir. İşte bunun için ayak dirense, kaş kaldırılsa bile, "anca beraber, kanca beraber" mesajları veren AB büyükleri, hala Birlik ruhunu yaşatmak için bunu yapmakta ve düşene dost olmayı sürdürmektedir.

İşte hala hepimiz "aynı gemi içindeyiz" zihniyeti, bugüne kadar zor zamanlarda, üye ülkeleri birbirine düşmekten korumuştur. Kısmi zafiyet sinyalleri verse bile Birlik kurumları korunmuştur. Hatta zorunlu nedenler ile Avrupa Merkez Bankası (AMB) bence daha görünürlük kazanmış ve üye Merkez Bankaları ile ve siyasi otoritelerle uyumlu çalışmayı başarmıştır. Yine de gelinen noktada, AB'nin en gönüllü üyeleri veya Euro Alanına en fazla katılmak isteyen üye adayları, hala Avrupa projesini destekleseler bile, kendilerine göre bir hayli zengin olup da, basiretsizlik nedeni ile bir dar boğazdan diğerine savrulan İspanya ve Yunanistan gibi ülkeleri kurtarmak için pamuk ellerini cep-

Açıkçası AB, Standartlar ve Anlaşmalar ile tahkim etmeye çalıştığı bütünlüğünü, uygulama ile destekleyemedi; bu yüzden de son yıllarda üyelerinden bazılarının öncülüğünde, bir "alamete" binerek, katı açılmadık sorunlarla boğuşmak zorunda kalmaktan kendini kurtaramadı.

lerine sokmayı istememektedirler. Örneğin sadece Bulgaristan, Hırvatistan ve Macaristan'ı kendilerinden daha yoksul olarak kabul eden Baltık ülkeleri, bırakınız Portekiz ve İtalya'yı bir zamanlar, Varşova ve Visegrad Anlaşmaları ile birbirilerine göbekten bağlı oldukları bu ülkelere bile yardım eli uzatılması konusunda tereddüt göstermektedirler. Bu da AB içinde refah paylaşma konusunda bir hasislik ve kıskançlık olabileceği, daha da önemlisi kötü gün dostu olmak mecburiyetinin dayanılması zor ağırlığı olabileceğini göstermesi açısından önemlidir.

2. Üye ülkelerin ulusal sınırları içindeki gelişmeler itibarıyla

Ekonomik sıkıntılar AB'nin kendisini su yüzünde tutmayı başaran üyelerinde bile radikal siyasete soluk aldırmakta veya ılımlı siyasi partiler, daha radikal ve/veya ulusalcı politika almaşıklarını yeniden ısıtıp, sofraya koymayı denemektedirler.

Siyasi sermayelerini tüketen Euro Alanı üyesi ülkelerdeki liderlerin, para alanını terk edebilecekleri ile ilgili olarak yaptıkları meydan konuşmaları ile mali kurtarma desteği verilmezse aynı şeyi yapacaklarını, bir şantaj malzemesi olarak kullanan sığ görüşlü politikacıları kastetmiyorum. Avrupa entegrasyonuna hep kuşku ile bakan, Euro Alanına girmeyi mükerreren reddeden Birleşik Krallığın, AB üyeliğini referanduma götürmesini de, Birlik'ten çıkmak için değil, daha çok İskoçya'nın bağımsızlık hazırlıklarına karşı yapılan bir siyasi manevra olarak kabul ediyorum. Ama örneğin, Avrupa bütünleşmesinin banilerinden olan Hollanda'da son zamanlarda ortaya çıkan Avrupa karşıtı (Anti-Europe), blok, çok dilli, çok kültürlü, iyi eğitimli Hollandalının bile sınırlarını göstermesi bakımından önemlidir. Ekonomik açıdan Almanya, siyasi özgürlükler açısından Birleşik Krallığa daha yakın bir çizgide olan Hollanda, kültürel açıdan kendini özdeşleştirdiği Fransa'da hem de aşırı sağcı Ulusal Cephe'nin Marine Le Pen'i ile ittifak kurmaya heves ederse, Birlik ruhu için tehlike çanlarını çalıyor olabilir.

Bir zamanlar Avrupa'yı birleştiren Hollanda, şimdi, Birliği parçalama komplosu[11] içine girebilir mi? Hollanda, on yıllardır Birlik bütçesine

(11) "The Dutch and the EU:A Founding Member's Apostasy"(August, 3rd, 2013). The Economist, s.:24.

009-SEMA KALAYCI 77.indd 13 03.10.2013 09:22

net biçimde katkıda bulunmuş, ihtiyaç duyan üyeye, üyelik için ihtiyacı olan adaya verilmek üzere oluşturulan yardım programlarına, bölge politikalarının mali portföyüne itirazsız destek vermiştir. Şimdi acaba "neden biz çalışıyoruz, başkalarına veriyoruz" duyguları ile AB'nin geleceğine ipotek mi koyacaklar? Eğer AB'nin yaşadığı irili ufaklı tüm geçmiş sorunlarda, Birlik projesine sekte vurma, Birliği parçalama veya ondan ayrılma konusunu siyasi malzeme yapmayan Hollanda, son zorluklar karşısında havlu atacak hale geldiyse, AB kuşkuculuğu, bir bacayı sarmış olabilir. Buna da dikkat etmek gerekir.

3. Euro Alanı üyeleri ve alan dışında kalan AB üyeleri arasındaki ilişkiler itibarıyla

AB'nin 2004 yılında üyeliğe layık gördüğü ülkelerin hala Birlik ve geleceği konusunda fazla bir tereddütleri olduğunu sanmıyorum. Özellikle Euro Alanına ve ortaya çıkan sorunlara karşı, "iyi ki de girmemişiz" havasında bulunan üç ülke var: Bunlar, kuşkusuz, Birleşik Krallık (BK), Danimarka ve İsveç. Özellikle, ABD'deki ekonomik sıkıntılar dolayısı ile daralan BK ekonomisi, onca yıl kuzeyindeki dağlık ve adalık (Highlands and Islands) bölgeler için AB bölge fonlarından büyük yardımlar aldığını unutarak, daralma ve durgunluk faturasını önce Euro Alanına, sonra ise AB ye çıkarmaktadır.

2013 yılını sıkıntılı geçen dört yıla ilave olarak "hesaplanmayan kemer sıkma yılı" olarak ilan eden BK, AB'nin ve Euro Alanının sorunlarından çok kendi paçasını kurtarma gayreti içine girmiş gözüküyor. Dar gelirli BK vatandaşlarına verilen kamu hizmetlerinin ve genel olarak refah harcamalarının miktar ve kalitesini arttırmak konusunda iddialı reform programları hazırlanması, 2013 ve 2020 arasındaki 7 yılı kapsayan dönem içerisinde bu amaçla 300 milyar İngiliz Poundu ek sermaye harcaması öngörülmesi, AB bütçe dönemi normlarından henüz sapmayan bir idari yapının, daha çok ülke ile ilgili amaçlara odaklanmasını göstermesi açısından hayli ilginç. Yine de BK bir taraftan geleceğe yönelik reform programları hazırlarken, bütçe kesintilerini sürdürdüğü için, her darda olanı "kurtarma" girişimine "soğukkanlı" ve uzak durmakta, kendi paçasını kurtarmak durumunda olduğunu açık açık göstermektedir. Ama AB'nin ve özellikle Euro Alanının sorunlarına daha uzak durmak, Birleşik Krallığı diğerlerinden daha mı iyi bir duruma sokuyor. Yıllık %1 oranında büyüme, iyi-

009-SEMA KALAYCI 77.indd 14 03.10.2013 09:22

leşmeye doğru bir adım olarak kabul edilebilir mi? O halde Birleşik Krallığın, AB üyeliğini bir referanduma sunmasını (belki de 2015 veya 2017) kamuoyunda meşru hale getirecek bir uzlaşma zemini var mı? Bence Birleşik Krallığın siyasi liderleri, AB konusunu, Birlikten ayrılmaktan çok, "ulusal birliği" pekiştirmek ve ayrılıkçı sinyallere parazit yapmak için kullanmaktadırlar.

Danimarka'ya gelince, AB'nin ve özellikle Euro Alanının zor günlerinde BK gibi bir tutum sergilemeyen Danimarka, Avrupa Projesinin zorda kalma ihtimalinin arttığı bir dönemde, 1992 yılında Maastrich Anlaşması imzalanırken, dışında kaldığı dört alan olan, Ekonomik ve Parasal Birlik (EMU), Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (CSDP), Adalet ve İç İşleri (JHA) ve AB Vatandaşlığı konularını, referanduma sunabileceğini açıklayarak, projeyi yüreklendirme yoluna gitmeyi tercih etmiştir[12]. Özellikle nufusun %62'sinin hala Euro Alanı dışında kalmayı tercih ettiğinin bilindiği bu Nordik ülkesinde, Euro'ya geçişin gündeme gelmesi beklenmemekle birlikte, diğer üç alanda AB ile daha yakınlaşma konusunda gösterilen yaklaşım önemlidir.

İsveç, Euro alanının dışında olan bir başka ülke olarak, diğer ülkelere nazaran daha serinkanlı kalmayı başarmış bir AB üyesi. Ekonomi veya çıkmazdaki ekonomi yönetiminde bir Nordik Modeli'nden söz etmek mümkün müdür, değil midir pek emin değilim. Ama İsveç, Kuzey'den yaşlı kıtaya olan uzak bakışında, genellikle Birliğin mali yöneticilerinin geleceğe matuf dersler çıkarması gerektiği savını vurgulamaktadır[13]. Sözel eleştirlerinde dengeli ve ölçülü kalmasının nedeni, İsveç'in Euro Alanı sorunlarından doğruda etkilenmemesi olup, bunu sağlayan faktör, Almanya'nın borçlu ülkeler ile İsveç arasında bir kalkan rolü oynamasıdır. Yine de Euro Alanına olan ihracatında ortaya çıkan düşme, İsveç ekonomisini de olumsuz etkilemiştir. Daralmaya karşı para politikası önlemlerini başarı ile uygulayan İsveç, pozitif büyümede kalabilen AB ülkelerinin başında gelmekte olsa bile Mayıs 2013'den itibaren tüm kamuoyu yoklamaları, AB'ye ve muhtemel bir Euro Alanı üyeliğine verilen desteğin ciddi oranlarda düştüğünü göstermektedir[14].

4. Üçüncü ülkeler, uluslararası kuruluşlar ile olan ilişkiler itibarıyla

AB'nin dünyanın belli başlı ülkeleri ile aynı anda sorunlarla yaşıyor olması, onu küresel ekonomide yanlızlık korkusundan koruyor. Ayrıca hemen her G-10, G-20 veya Dünya Merkez Başkanları toplantısı, geçmişte olduğundan daha büyük bir dayanışma ve dertleşme ruhu ile yapılıyor. Piyasalar, birbirlerine karşı kur savaşı içinde gibi görülebilir. Ama kur hareketlerinin de ulusal ve uluslaraüstü otoriteler tarafından ortak bir bilinç ile izlenerek spekülasyona pek izin verilmemesi önemli. Son yıllarda kimse kimsenin zevalinden medet ummuyor.

Öte yandan, dünyanın mali polisi olan IMF Euro Alanının itfaiye eri haline geldi. Kendi ülkesi Fransa'nın da sorunların eşiğinde olup AAA notunu yitiren Madam Lagarde, sabır ve anlayışla, hem Brüksel, hem Frankfurt, hem de borç batağına batmış ulusal hükümetler ile yakın bir işbirliği yapıyor. Brüksel ve Frankfurt yardıma muhtaç ülkeleri kurtarma konusunda ayak direrken, IMF onları yüreklendiriyor ve yapılması gerekenin bir an önce yapılması konusunda öncü oluyor. Özellikle Yunanistan bu yaklaşımdan fevkalade yarar gördü.

5. İş dünyasının yaklaşımı itibarıyla: Umuda "tematik" yolculuk

Bir de tabii, küresel iş dünyası var[15]. Bu dünyanın yüzünü hepimiz en fazla yıllık Davos toplantılarında görüyoruz. Her yıl Davos ruhu-

(12) "Danish Opposition Agrees to quick EU Referandum" (12 August 2013), http://www.euobserver.com

(13) "Get on with it" (May 28, 2011), The Swedish view of the euro crisis, bknz: http://www.economist.com/blogs/freeexchange/2011/05/swedish_view_euro_crisis

14) "Support for euro hits all-time low in Sweden" (8 May, 2013), bknz: http://www.euractiv.com/future-eu/sweden-blames-politicians-low-eu-news-519582.

(15) Sema Kalaycıoğlu (31.1.2013) "Davos Ruhundan Geriye Kalan", tasam.org

009-SEMA KALAYCI 77.indd 15 03.10.2013 09:22

nu ifade eden temalar ile dünya gündemine düşen Davos toplantıları, 2012 yılında "Büyük Dönüşümler ve Yeni Modellerin Oluşturulması" gibi bir temayı benimsemişti. Açıkçası, bir yıl boyunca ne yeni dönüşümleri güvence altına alabildi, ne de sorunlara yeni modeller ile çözüm sunabildi. Ama 2012'de küresel iş dünyası, derin sorunlara göğüs gerebilen bir dinamizm gösterdi. Dünyanın altı üstüne gelirken 2012'de dünya ticareti hiç daralmadı. İş dünyası iyi kar etti. Bu yatırım karından çok ticari kardı. Ama 2013'e hazırlık yapılırken AB ve Euro Alanı için de iyi bir umut oldu.

Şimdi bir de 2013'ün Davos temasını hatırlayalım: "Esnek Dinamizm" (Resilient Dynamism) yani iş dünyası, krizlere göğüs gerebilen bir dinamizmle dinamik bir dünya yaratabileceğine inanıyor olmalı. Elbette herkes kuyruğu dik tutmaya çalışıyor. Ama kazanılan esnek yaklaşımlar, 2013 yılının başından beri daha umutlu bir yıl olacağının işaretlerini veriyordu.

Değerlendirme ve sonuç

Onları bir arada tutan nedir? Avrupa'lı olmak mı? Yoksa vaktiyle kurucularının İkinci Dünya Savaşı kâbusunu unutmak ve Sovyet tehdidinden korunmak için girdikleri sığınaktan artık çıkamamak mı? Kâbustan onları bir rüya kurtardı. Birbirleri ile uzlaşmayı başarıp farkları yakınlaştırdılar. Ortada bir geniş coğrafya var. Ortak hayal ve projeler, her zaman ahenkli olmasa bile, ortak bir ses ve soluk var. Ama yığın yığın sorun da var. Aydınlığa ne zaman kavuşacaklar? Ama geçmişte de sorunlar vardı ve hepsini aşmayı başardılar.

Hani "Tüneldeki Yılan"ı[16] elden kaçırmışlardı ya!

Ortaklıktan Birliğe uzanan yol her zaman düz gitmedi. 1970 ve 80'lerde epey vaveyla yaşadılar. Bir kısmı kendilerinin, büyük bir kısmı ise dünya konjonktürnün yarattığı baskıların hepsini atlatıp daha yakınlaştılar. Hatta Para Birliği'nin öncüsü ve habercisi olan "Avrupa Parasal İşbirliği" (European Monetary Cooperation), "yılan"ın izini sürerek bugüne kadar ulaştı. Denize düşüp "yılan"a sarılarak değil. Sorun ve dertleri bugünkünden az değildi. Ama o günkü refah düzeyleri bugünkünden çok daha düşüktü. Kaybedecekleri şey, bugünkünden daha azdı. Şimdi geldikleri noktada sorunlar yine yığın yığın. AB şimdi Avrupa'nın hasta adamı gibi gözükebilir. Ama o artık daha zengin ve daha şişman bir hasta adam.

Ama şu hastalıklı dünyada yeni hasta adam AB yeniden bölünerek sağlığına kavuşur mu? Hiç sanmıyorum. Devir başka devir. Onlar bölünerek düzelemezler. Bölünmenin yaratacağı psikolojik hasarı kolay onaramazlar. Zaten bunun ekonomik maliyeti de büyük olur. Çaresiz sorunlarını birlikte çözüp ayakta kalacaklar. Ama bunun bedelini birileri gık demeden ödeyecek. Bu Eurobond ihracı ile mi olur, başka ek yöntemlerle mi onu bilemem. Ama önlerinde sıtma nöbetinden kurtulup, nekahet dönemi yaşamak için bir vade var. Bazı üyeleri karantinada tutmaya devam edecekler; birbirlerinden kopmayıp, depresyona pabuç bırakmayıp, 2014 de düzlüğe çıkmanın yolunu arayacaklar. Bunu nasıl yapacaklar?

"Umut, dayanışma ve reformlarda"

Euro Alanı hala %1,1 ile büyüyor. 2013 beklentisi bir dalga daha küçülmeye işaret ediyor (-%0,6). Fiyat artışları %1,6, 2013'ü %1,5 ile kapayacakları düşünülüyor. İşsizlik AB genelinde hala %10 civarındayken Euro Alanında hala %12,1. İspanya, İtalya ve Yunanistan küçülmeye devam ediyor. Ayağı tökezleyenleri, ayakta kalanlar ile IMF'nin desteklemeye devam etmesi gerekiyor. Üstelik bu destek sade, Euro Alanı ortaklarından değil, bu alan dışında kalanlardan gelmeli. Yani İsveç, Polonya ve Baltık Denizinin üç güzeli, ağır giden katarların önüne lokomotif olmaya devam etmeli. Aynı zamanda, reformlarla idari ve mali mekanizmaların daha etkin çalışır hale gelmesi gerekiyor.

Reformların bir kısmı, istikrar önlemleri. Âleme uzun bir zamandır talkın olarak verdikleri ama kendilerinin salkım olarak yuttuğu is-

(16) Ulusal Para birimlerinin birbirlerine karşı dalgalanmasını sınırlandırmak amacı ile 1970 li yıllarda(6) AET nin yapmış olduğu parasal işbirliğine verilen ad olup. 1971 yılında müdahale sınırlarını merkezi dolar paritesi etrafında +/-4.25 olarak belirlemişti. 1973 yılında, Amerikan Doları serbest dalgalanmayı tercih edince, üye ülke paaları da bir bir serbet dalgalanmaya geçti. Buna "yılan tüneli terketti"(snake left the tunnel) dediler.

009-SEMA KALAYCI 77.indd 16 03.10.2013 09:22

tikrar önlemleri şimdi çar na çar daha ciddiye alınacak. Bir kısım reformlar ise kurumsal olacak. AB anlaşmasını nasıl değiştirirlerse değiştirsinler, kurumsal dönüşümleri yapmazlarsa sadece günleri laklak ile geçirmiş olurlar.

Avrupa Merkez Bankası ortadan kalkmayacak. Ama Euro Alanı, AB genelinden ayrı olarak kendisi için bir sistem tanımı getirirse (Federal), gücü artabilir. Böylece bölgesel merkez bankaları da daha fazla koordinasyon yeteneği geliştirerek bir tür Federal Rezerv sistemine geçilebilir. AB için telaffuz edilemeyen Federal sistem Euro Alanı için tanımlanırsa maliye politikalarının sarahat kazanması da sağlanabilir. Bunu düşünürken, gerekli dönüşümü tetikleyecek olan siyasi irade ihtiyacını hafife alıyor değilim. Ama sanırım Merkel'in adını koymasa bile "sorunların çözümü için daha sıkı bağlara gerek var" demesinin ardında bu düşünce var. Bunun ötesinde, daha fazla ve etkin üretim ve daha dikkatli harcama bilindik reçeteler. Ancak hasta adam hasta, çünkü para alanı üyeleri hastalıklı ve hastalık siyasi ve idari.

Elli eyaletli ABD para alanı karşısında 17 devletli bir para alanı oluşturma erki ortaya çıkabilir. ABD nasılsa Tennesee'yi veya Arkansas'ı Dolar alanından çıkarmayı düşünmüyorsa, Euro Alanından da hiçbir ülkenin çıkarılmasına gerek yok. Ama kendi isteği ile terketmeye kalkacak olursa, başvurulacak tek yöntem ikna ve uzlaşma.

Tünelin ucundaki ışık huzmesini yakalamak kolay değil

Ama imkânsız da değil. Eğer beklenmedik bölgesel siyasi çalkalanmalar olmaz, petrol fiyatları alıp başını gitmez ise, 2014 başta ABD omak üzere AB ve Euro Alanı için daha umutlu bir yıl olabilir. Nitekim G-20 toplantısı için Saint Petersburg'da biraraya gelen AB liderleri ekonominin gidişine duydukları güveni ifade etmekten çekinmemektedir. Artık daha aza razı olmaya alıştılar. Ufak şeylerle mutlu olmayı öğrendiler. Ağustos 2013 göstergeleri ile yılın 2. çeyreğindeki %0,3 lük büyüme performansını AB için ışığın habercisi olarak kabul etmeleri hiç fena değil. Durgunluğun sonuna gelindiğini ifade etmekten bile çekinmiyorlar[17].

Ama olumlu atmosferi iki konu bulutlandırabilir. ABD ve Euro sorunlarının geçikmeli etkisini yaşamaya başladıklarını görmeye başladığımız Yeni Sanayileşen Ülkeler biraz bozabilir. Hele AB ve müttefikleri, orada burada savaş naraları atarlarsa, o ışığı kendileri söndürebilir. D

(17) "G20 and Syria top the bill THIS WEEK"(01.09.2013), euroobserver.com/agenda 124212

009-SEMA KALAYCI 77.indd 17 03.10.2013 09:22

Türkiye'nin Transatlantik Ufku

Dr. Bahadır Kaleağası
Bopshorus Enstitüsü Başkanı
TÜSİAD Uluslararası Koordinatörü

Yirmi küsur yıl önce, "Transatlantik İlişkiler" konusu Avrupa ve Amerika'da üniversitelerde akademisyen olduğum yıllarda öncelikli bir alandı. Uluslararası ekonomik ilişkilere stratejik üçgen egemendi: ABD, Avrupa ve Japonya. Sovyetler dağılıyor, Batı rakipsiz bir şekilde tek kutuplu bir küresel düzeni şekillendirmeyi umuyordu. Aradan geçen zamanda çok şey değişti gezegende: İnternet, Çin, 11 Eylül, CO2, Putin, Arap mevsimleri, G20, kaya gazı, ...

"Yeni Batı"

Küresel krizin ötesine geçmeye çalışan Batı artık eski Batı değil. G20 dünya nüfusunun üçte ikisini, ekonomisinin yüzde 90'nını temsil ediyor. Fakat kendi içinde önemli öncelik ve yaklaşım farklılıkları olan bu grubun

010-BAHADIR KALEAGASI 77.indd 2 02.10.2013 09:24

Küresel krizin ötesine geçmeye çalışan Batı artık eski Batı değil. G20 dünya nüfusunun üçte ikisini, ekonomisinin yüzde 90'nını temsil ediyor. Fakat kendi içinde önemli öncelik ve yaklaşım farklılıkları olan bu grubun yeni bir küresel yönetime dönüşmesi zaman alacak.

yeni bir küresel yönetime dönüşmesi zaman alacak. Bu arada, ABD ve AB arasındaki derin ilişkiler son yıllarda Transatlantik Ekonomik Konsey (TEC) ile pekiştiler. Ticarette engellerin kaldırılması, mevzuatların yakınlaşması ve yatırım ortamı alanlarında çok önemli ilerlemeler başarıldı. Son olarak 2013'de Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) müzakereleri ile yeni bir aşamaya gelindi. Belki de ufukta bir Transatlantik Ortak Pazar var.

Dünyanın diğer ülkeleri bu derin ortaklıktan doğrudan etkileniyor. Hemen hemen tüm ülkelerin en önemli ticaret veya yatırım ortağı ya AB, ya da ABD. Bu nedenle uluslararası ticaret kuralları ve standartları esas olarak Washington-Brüksel ekseninde belirleniyor. Avrupa Birliği'ndeki ABD yatırımları, Asya'dakilerin üç katı. Belçika gibi küçük bir Avrupa ülkesinde bile Çin'dekinden daha fazla ABD yatırımı var. Aynı şekilde, ABD'deki AB yatırımları da muazzam: Çin ve Hindistan'daki AB yatırımlarının sekiz katı. Bu verilerin küresel izdüşümü ise konunun önemini daha da iyi vurguluyor. Dünya ekonomisi ölçeğinde, ABD artı AB eşittir:

- Küresel toplam GSİH'nin yaklaşık yarısı, ticaretinin üçte biri;
- Araştırma-geliştirmenin yüzde 58'i;
- Yılda 120 miyar dolar ile kalkınmakta olan ülkelere en önemli yardım kaynağı.

Transatlantik gelişmelerle eşzamanlı olarak bir dizi başka açılım da devrede. ABD önderliğinde Trans Pasifik Ortaklık (TPP) süreci de hızlandı. Buna Japonya da dâhil oldu. Tokyo aynı zamanda Brüksel ile de serbest ticaret anlaşması müzakereleri aşamasında. AB ay-

010-BAHADIR KALEAGASI 77.indd 3 02.10.2013 09:24

rıca Güney Kore, Hindistan'dan sonra Güney Doğu Asya ve Latin Amerika ülkeleri ile ticaret anlaşmalarını çoğaltmakta. Böylece, özellikle demokrasi ve piyasa ekonomisi niteliğine sahip ülkeler arasında bir nevi "Yeni Batı" şekilleniyor.

Bu yeni Batı için en önemli küresel konuşlanma ise Çin'e karşı olmakta. Yeni bir soğuk savaş değil elbette söz konusu olan. Çin'in AB, ABD ve Japonya gibi dev ekonomilerin ilişkileri bir kutuplaşmayı dışlayacak derecede derin. Fakat Çin'in uluslararası standartlara, rekabet koşullarına, devletin ekonomideki rolüne, temel özgürlük ortamına ve toplumsal açılım beklentilerine daha hızlı ve iyi uyum sağlaması 21. yüzyılın en önemli küresel bahisleri arasında. TTIP ve TTP bu yönde çok etkili olabilir.

Türkiye'nin Transatlantik ekseni

Türkiye Transatlantik ortaklık konusunda geç kaldı. Yıllardır bu sürece bir şekilde katılımı savunduk. AB ile Türkiye arasındaki gümrük birliği, ilerlemekte olan mevzuat uyumu, tam üyelik hedefi ve ABD'nin de Türkiye'nin AB üyeliğine olan siyasi desteği dikkate alındığında, Türkiye Transatlantik ortaklığın doğal bir üyesi olarak beliriyor. Şimdi TTIP müzakereleri ile gelinen aşama yeni bir fırsat penceresidir. Eşzamanlı olarak ABD ile bir serbest ticaret anlaşmasına başlarken, TÜSİAD Başkanı Muharrem Yılmaz'ın önerdiği üzere, TEC'e ve TTIP görüşmelerine Türkiye bir şekilde dâhil olmalıdır. Bu konu çok boyutlu:

1 - İkili ticaret: AB, ABD ve bu ülkelerin üçüncü ülke ortakları ile Türkiye arasındaki ticaretin sektörel etkileri Türkiye açısından olumsuzluklar içeriyor. Türkiye AB ile gümrük birliği uyarınca AB'nin dış ticaret politikasına uyumlu olmak zorunda. Ayrıca AB ile ekonomik mevzuat uyumunda da ileri bir noktada. Bu açıdan Meksika ve Kanada'nın ABD ile NAFTA ortaklığına simetrik bir durum söz konusu değil.

2 - Dünya ticareti: TTIP ve TPP ikili ticaret eksenlerini gelişirken, DTÖ nezdindeki çok taraflı süreç bir süre geri plana düşecektir. Bu iki ekonomik ittifak ile artık dünya ticaret ve yatırım standartları daha hızlı gelişebilir. Bunun Türkiye'nin uluslararası ekonomideki konumuna yansımaları önemli.

Türkiye Transatlantik ortaklık konusunda geç kaldı. Yıllardır bu sürece bir şekilde katılımı savunduk. AB ile Türkiye arasındaki gümrük birliği, ilerlemekte olan mevzuat uyumu, tam üyelik hedefi ve ABD'nin de Türkiye'nin AB üyeliğine olan siyasi desteği dikkate alındığında, Türkiye Transatlantik ortaklığın doğal bir üyesi olarak beliriyor.

3 - Türkiye'nin ekonomik çekim gücü ve marka değeri TTIP'in bir şekilde içinde yer almasından olumlu etkilenir:

- Uzun vadeli ihracat bağlantıları ve kâr payı,
- Yabancı sermaye yatırımları için istikrar ve cazibesi,
- Turizm sektöründe ürün olarak markası, pazarlama gücü, fiyatlandırma payları,
- Uluslararası şirketlerin teknoloji ağırlıklı üretim ve ar-ge birimleri için ülke seçimlerinde avantaj,
- Vize kolaylığı,
- 2020 İstanbul Olimpiyatları ve Expo 2020 İzmir gibi uluslararası girişimler,
- Türkiye'nin uluslararası markası: "Batılı, Transatlantik ortaklık içinde, AB üyeliği sürecinde, Avrupa standartlarında ve aynı zamanda Asyalı dinamizm ve girişimcilik sahibi ülke, Batı'nın Avrasya merkezi".

4 - Türkiye ve "Yeni Batı": ekonomiyi aşan, demokrasiden toplumsal kalkınmaya geniş bir yelpazede siyasi bir perspektif söz konusu. TTIP'den dışlanan bir Türkiye'nin ekonomik kayıpları sadece maddi değil aynı zamanda Türk toplumunun geleceğini Batı dünyası içinde tasarlaması açısından da olumsuz etkiler yaratacaktır. Brookings/TÜSİAD Kıdemli Araştırmacısı Kemal Kirişçi bu noktayı bir "Batı demokrasi değerlerinin Türkiye ve çevre ülkelerdeki etkisi bahsi" olarak vurguluyor.

010-BAHADIR KALEAGASI 77.indd 4 02.10.2013 09:24

Bu veriler ışığında, ideal seçeneklerden birinin ana unsurları şunlar olabilir:

- Türkiye mevcut TEC ve TTIP'e ortak veya gözlemci ülke olur.
- TTI anlaşmasının "AB ile gümrük birliği içindeki ve müzakere sürecindeki tüm ülkelere, onların tek taraflı iradesi ile açık olacağını" öngören bir madde olacağı ilan edilir (veya başka bir eşdeğer ifade).
- Bu durumun uluslararası iletişimine özen gösterilir. Türkiye'nin Transatlantik eksene dâhil olması ülkenin ekonomik çekim gücü açısından iyi değerlendirilir.
- Bu arada Türkiye ve AB tam üyelik müzakerelerine acil olarak ivme kazandırmayı ihmal etmezler.
- Paralel olarak ABD ile serbest ticaret anlaşması görüşmeleri de sürer.

TÜSİAD Washington Temsilcisi Barış Ornarlı, ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin Senato'da 2014 Dışişleri bütçesi konusunda düzenlenen oturumlardaki beyanlarının bu yönde güven verici bir yeşil ışık olduğuna dikkat çekiyor. Türkiye'nin Transatlantik Ortaklık içinde yer alması her tarafın yararına olacak.

Türkiye mevzuat uyumu ve dış ticaret politikası ile esas olarak Avrupa tek pazarına ait bir ekonomidir. Dünya ülkeleri de ticaret ve yatırımlarında Türkiye'ye bu çerçevede yaklaşıyorlar. Türkiye için ise, demokratik ve ekonomik kalkınmanın ana yörüngesinde Yeni Batı ufku giderek belirginleşiyor. D

TÜSİAD Washington Temsilcisi Barış Ornarlı, ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin Senato'da 2014 Dışişleri bütçesi konusunda düzenlenen oturumlardaki beyanlarının bu yönde güven verici bir yeşil ışık olduğuna dikkat çekiyor. Türkiye'nin Transatlantik Ortaklık içinde yer alması her tarafın yararına olacak.

010-BAHADIR KALEAGASI 77.indd 5 02.10.2013 09:24

Avrupa'nın Krizi

M.Haluk Özelçi
İTKİB Temsilcisi, Brüksel

Avrupa Birliği, Maastricht Kriterlerini uygulamaya koyarken, iki hedef belirlemişti; Ekonomik ve Parasal Birliğe (EMU) geçişin alt yapısını oluşturmak ve mali disiplini sağlama almak. AB liderleri, üye ülkelerdeki, enflasyonu ve bütçe açıklarını kontrol altına alıp, kamu borcu/GSH düzeyini dengede tutmakla, Topluluğun mali yapısını ve ekonomiyi istedikleri gibi yöneteceklerini düşünüyorlardı. Tek para Euro 1999 yılında İngiltere, İsveç ve Danimarka'nın dışındaki AB ülkelerinde uygulamaya girdiğinde dünyada görülmemiş bir likidite bolluğu yaşanıyordu. Faizler dibe vurmuş, kredi almak çok kolaylaşmıştı.

Adeta bir rüya alemini andıran bu süreçte, bazı AB ülkeleri, başlarına geleceği düşünmeden, hesapsız bir borçlanma ve harcama döngüsüne girmişti. İzlanda, açıldıkça açılıyor, altından kalkamayacağı düzeyde borçlanmaya devam ediyordu. İrlanda, ABD'de görülenden daha büyük ve ülke ekonomisinin %25'ine eşit düzeyde bir inşaat yatırımına girişmişti. Ülkede, konut talebi ve fiatları devamlı artıyor, bankalar kredi yetiştirmekte zorlanıyordu.

011-HALUK OZELCI 77.indd 2 02.10.2013 09:25

Yunanistan, 2001 yılında Euro Bölgesine girerken, borç/GSH oranı, olması gereken düzeyin (en fazla %60) üzerindeydi. O tarihte bunun çaresini, Goldman Sachs'in dahiyane buluşuyla, borcun önemli kısmını gizleyerek halletmişti.

Aslında, Avrupa Para Birliği hayata geçerken, üye ülkelerin kurallara uymaması halinde, yaptırımların ne olacağı, ne gibi cezai önlemler uygulanacağı belirlenmemişti. Avrupa Merkez Bankasının elinde neredeyse hiçbir yaptırım yoktu.

ABD'de, 2008 yılında patlayan konut balonunun etkileri uluslararası piyasalara yansıdığında, ilk darbeyi İzlanda yedi. Ülkenin dış borçları 2008 yılında 50 milyar Euroya erişerek, döndürülemeyecek düzeye geldi. Aynı dönemde İzlanda'nın GSH'si ise, 8,5 milyar Euro idi. Ülke iflas bayrağını çekti.

Hemen ardından 2009 yılında İrlanda'da, konut balonu patladı. Hükümet piyasaları sakinleştirmek için tüm bankaların zararlarının karşılanacağını ilan etti. Sonuç tam bir fiyasko oldu, insanlar bankalara hücum edince verilen sözler tutulamadı. Bazı bankalara Devlet el koymak zorunda kaldı.

Yunanistan'da, hükümetin düşmesiyle görevi devralan yeni kabine, ülkenin gerçek borcunun 269 milyar Euro, bütçe açığının ise %5'in çok üzerinde olduğunu açıkladı. Daha sonra AB Komisyonu bu rakamları bir kere daha revize etti ve borçların 299,7 milyar Euro (GSH'nın %130'u), bütçe açığının ise, %15,6 olduğunu ilan etti. Yunanistan resmen iflas noktasına gelmişti. Avrupa'da tam bir panik havası hakimdi. Ardından, Portekiz, İspanya derken, İtalya da bu kervana katıldı. Avrupa Birliği, kurulduğu günden bu yana görülen en büyük borç krizini yaşıyordu.

ABD'de, 2008 yılında patlayan konut balonunun etkileri uluslararası piyasalara yansıdığında, ilk darbeyi İzlanda yedi. Ülkenin dış borçları 2008 yılında 50 milyar Euroya erişerek, döndürülemeyecek düzeye geldi. Aynı dönemde İzlanda'nın GSH'si ise, 8,5 milyar Euro idi. Ülke iflas bayrağını çekti.

Euro'yu kurtarmak ve iflas konumuna gelen AB ülkelerine kaynak yaratmak amacıyla birbiri ardına devreye sokulan destek pa-

011-HALUK OZELCI 77.indd 3 02.10.2013 09:25

ketleri, geç açıklandığı ve yeterli büyüklükte olmadığı için uzun süre piyasalarda beklenen güveni yaratamadı. Aksine, sorunların daha da derinleşmesine neden oldu. Sonunda, krizden etkilenen Euro Bölgesi ülkelerine finansal yardım amacıyla, 780 milyar Euro garanti destekli Avrupa Finansal Denge Mekanizması (European Financial Stability Facility "EFSF") yürürlüğe kondu. Bu fon, bir çeşit yangın söndürme aleti gibi kullanılacak. Hangi Topluluk ülkesinde ekonominin ateşi yükselirse, orayı söndürmeye çalışacak.

Bu borç krizi nasıl çıktı, sorumluları kimdi, nerede yanlış yapıldı? AB liderleri mi? Bazı üye ülkeler mi? Olanı biteni görmekten aciz AB Komisyonu mu? Yoksa hepsi mi?

Liderlerin sorumluluğu

AB, Para Politikasının (EMU) yönetimini Avrupa Merkez Bankasına verirken, Mali Politikanın uygulanmasını üye ülkelere bırakmıştı. İşlerin elden kaçmasına neden olan sebeplerin başında bu eksik uygulama yer alıyor. Mali disiplini sağlayacak bir otorite olmaksızın, sadece tek para (EMU) uygulamasıyla sistemi yürütmek mümkün değildi. Nitekim öyle oldu.

Euronun uygulamaya geçmesinin ardından sıranın Mali Birliği sağlamaya geldiği tartışılmaya başlanmıştı. Doğru olan da buydu. Ama ne yazık ki AB liderleri önceliği, derinleşme (deepening) yerine genişlemeye (enlargement) verdiler. Halbuki bundan yaklaşık 60 yıl önce Birliği kuran liderler biraraya geldiklerinde, Avrupa Birliğini ve tam entegrasyonu aşama, aşama nasıl gerçekleştireceklerini planlamışlardı.

Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla beraber soğuk savaşın son kalıntıları da ortadan kalkınca AB liderleri, yangından mal kaçırır gibi, 2004 yılında önce Orta ve Doğu Avrupa'daki on ülkeyi, 2007 yılında, Romanya ile Bulgaristan'ı, son olarak da, Hırvatistan'ı Topluluğa üye yaptılar. Bu ülkeler Topluluğa katılırken, altyapılarının, ekonomilerinin, maliye, bankacılık ve hizmet sektörlerinin AB ile uyumlu olup olmadığı dikkate bile alınmadı. Önce içeri alalım, sonra çaresine bakarız dendi. Ne kadar yanlış yapıldığı şimdi anlaşılıyor.

Parasal Birliğin kurulması ve Euronun kullanıma başlanması, AB içindeki bazı küçük ülkelere başlangıçta çok cazip gelmişti. Bunlar, her yıl Topluluk bütçesinden aldıkları yardımlarla, fonlarla, ekonomilerini ayakta tuttuklarını düşünmeden büyük bir hevesle girivermişlerdi Euro Bölgesine. Uluslararası piyasalarda her şey güllük gülistanlık giderken hiç kimsenin şikayeti yoktu. Ne zaman mali piyasalar çöktü, problemler yaşanmaya başlandı, bu

011-HALUK OZELCI 77.indd 4 02.10.2013 09:25

Euronun uygulamaya geçmesinin ardından sıranın Mali Birliği sağlamaya geldiği tartışılmaya başlanmıştı. Doğru olan da buydu. Ama ne yazık ki AB liderleri önceliği, derinleşme (deepening) yerine genişlemeye (enlargement) verdiler.

kağıttan kaplanların yaldızları da dökülmeye başladı.

AB içinde iki blok var. Euro bölgesini oluşturan 17'ler ve diğerleri, yani 10'lar. İngiltere, İsveç ve Danimarka da bu 10'lar grubunda, hem ulusal paralarından vaz geçmediklerinden hem de parasal konularda daha rahat hareket edebilmek için Euro Bölgesinin dışında kalmayı tercih ediyorlar. Euro Bölgesi de, fiilen olmasa bile, ikiye ayrılmış durumda. Bir tarafta, Almanya, Fransa, Hollanda, Avusturya, Finladiya gibi güçlü ekonomiler, diğer yanda, İrlanda, Portekiz, Yunanistan, İspanya ve İtalya gibi sorunlu ülkeler. Birinci kategoride yer alan ülkeler, sistemin bu haliyle devam edemeyeceği görüşünde.

AB, sanki yol ayrımına gelmiş gibi bir görüntü veriyor. Topluluğu oluşturan ülkelerin ekonomilerindeki farklılık, maliye politikasında, altyapıda, sosyal hayatta kısaca, her alanda göze çarpıyor. Açıkça adı konmasa bile, Avrupa Birliği iki vitesli bir yapıya doğru yol almakta. Almanya'da Merkel, Fransa'da Hollande, Euro'nun çökmesi halinde Topluluğun dağılmasından, Avrupa'nın sonu belli olmayan bir kaosa sürüklenmesinden endişe ediyorlar. Bunun için, ne pahasına olursa olsun Euro'yu korumaya kararlılar.

Karşı görüşte olanlar da var. Almanya İçin Alternatif (Alternative for Germany) Partisi, ülkenin Euro'dan çıkması görüşünde. Bu yazının yayımlandığı tarihte Almanya'da genel seçimler yapılmış ve sonuçlar belirlenmiş olacak. Zayıf bir ihtimal ama, bu partinin yeterli oyu alıp parlamentoda temsil edilmesi de mümkün.

Fransa'daki aşırı sağ, Front National ve Hollanda'daki Party for Freedom, ülkelerinde daha büyük kitlelere hitap ediyor ve parlamentolarında temsil ediliyorlar. Bu partiler de temelde, AB'ne ve Euroya karşı.

Üye ülkeler

Yunanistan Hükümeti, Parasal Birliğin kurallarına uyuyormuş gibi görünmek için 2001'den 2009 yılına kadar, resmi istatistiklerde oynayarak, borç batağında olduğunu gizlemeyi başarmıştı. Bu sahtekarlığı kılıfına uydurmak için, Uluslararası Yatırım Bankaları Goldman Sachs ve J.P Morgan'a yüzmilyonlarca Dolar ödediği ortaya çıktı. Yunanistan'da hükümet düştü. Yeni kabinenin açıklamalarına göre, dış borçlar, tahminleri aşan boyutlara varmıştı (GSH'nın %130'u). Ülkede vergi toplanamıyordu, kamu sektöründe çalışanların ücretleri, özel sektördekilerin üç katına ulaşmıştı. Kısaca, Yunan ekonomisi iflas durumuna gelmişti.

Bu kabinede bir süre ekonomi bakanı olarak görev yapan bir politikacı, kendisiyle yapılan söyleşide akıl almaz bir örnek vermişti. "Yunanistan'daki demiryollarının yıllık geliri 100 milyon Euro. Çalışanlara ödenen maaş toplamı ise 400 milyon Euro. Ayrıca, 300 milyon Euro tutarında, diğer masraf kalemi var. Ortalama demiryolları çalışanı yılda 65.000 Euro kazanıyor. Bu durumda, trenle seyahat

011-HALUK OZELCI 77.indd 5 02.10.2013 09:25

eden herkesi, gidecekleri yere taksiyle götürsek işi daha ucuza mal ederiz."

AB, IMF'nin de katkısıyla, Yunanistan'ı iflastan ve borç batağından kurtarmak amacıyla, 110 ve 130 milyar Euroluk iki yardım paketiyle toplam, 240 milyar Euroluk bir mali destek programını yürürlüğe koydu. Yunan Hükümeti programda yer alan yükümlülükleri yerine getirdikçe yardım paketinin bir kısmı serbest bırakılıyor. Ama son günlerde, Yunanistan'ın üçüncü bir yardım paketine daha ihtiyacı olduğu tartışılmaya başlandı. Halen Yunanistan'ın toplam dış borcu 305 milyar Euro düzeyinde.

Yunanistan, Topluluğa 1981 yılında Fransa'nın büyük desteği ile katıldı. Bu politik bir karardı. AB, Yunanistan'a, üye olduktan sonra uzun bir süre, bütçe açıklarını kapatması için yılda 2,5-3 milyar Euro yardım yaptı. Ayrıca, tarım destekleri, yapısal ve bölgesel fonlar ve proje kredileri kapsamında yaklaşık 150 milyar Euro dolayında bir kaynak aktardı. Yani, 11 milyon nüfusu olan bir ülkeye, neredeyse 250 milyar Euro düzeyinde bir destek sözkonusu. Yunanistan'ın, AB'den yıllarca bu kadar büyük bir destek almasına rağmen son krizde içine düştüğü durumu ve hala aktarılmakta olan milyarlarca Euro tutarındaki yardımı anlamak gerçekten çok zor.

Yardımlardan, milyar Euro tutarındaki destek paketlerinden bahsederken, AB ile Türkiye arasında neredeyse krize dönüşen "Dördüncü Mali Protokolu" hatırlamamak imkansız. AB (o tarihte AET), Ankara Anlaşması ve Katma Protokol çerçevesinde, 1981 yılında Türkiye'ye, Dördüncü Mali Protokol adı altında 600.000 milyon Ecu tutarında bir yardım paketini onaylamıştı. Sözkonusu meblağ, Yunanistan'ın vetoları nedeniyle hiç bir zaman serbest bırakılmadı!

AB Komisyonunun hiç kabahati yok mu?

AB, Brüksel'deki Komisyon tarafından yönetiliyor. Yönetim kadrosu, Başkan ve 27 Üyeden (komiser) oluşmakta. Ayrıca üye ülke devlet veya hükümet başkanlarından meydana gelen Konsey ve sürekli olarak görev yapan bir Konsey Başkanı var. Komisyonda, 43 genel müdürlük ve değişik servislerde, 32600 kişi çalışıyor. Hesap kontrolörleri (audit) servisinde 110 üst düzey ekonomist, uzman ve yetkili görev yapıyor. Bu kadar büyük bir organizasyon içinde hiçbir görevli, yıllar boyunca, olan biteni görmedi mi? Bu işte bir gariplik olduğunu anlamadılar mı? Yoksa, görüp rapor ettiler de, amirleri dikkate mi almadı? Avrupa'da borç krizi patlak verdiğinde biraz eksik, biraz fazla tablo böyleydi.

011-HALUK OZELCI 77.indd 6 02.10.2013 09:25

Geç alınan kararlar

AB ülkelerinin liderleri ilk günlerde çok bocaladı, bir türlü karar alamadılar. Bir kesim, bu sorumsuz ülkeleri desteklemeye mecburmuyuz, bu yükü daha fazla kaldıramayız, bırakalım Yunanistan, hatta Portekiz ve İspanya bile Euro'dan çıksın diyor, diğerleri böyle bir karar, Euro'nun ve AB'nin sonu olur diye karşı çıkıyordu.

Almanya, çok ince eledi, sık dokudu ama sonuçta, darda olanlara yardım edilmeli ve Euro korunmalı diyerek, yardım paketlerini onayladı. Euronun güçlü para olarak devam edebilmesi için olmazsa olmaz koşulları da sıraladı. Euro Bölgesi ülkeleri, kamu borçlanması, vergi düzenlemesi, emeklilik yaşı ve hatta eğitim standartlarında uyum içinde olmak zorundalar. Almanya'nın Euro'ya desteğinin bir çok nedeni olabilir. Örneğin, Yunanistan'a en çok borç veren, yatırım yapanların başında Alman bankaları geliyor. Ama bence daha önemli bir neden var. Avrupa'daki en büyük pazar olan Almanya'nın, 2012 yılındaki toplam ihracatı 1 trilyon Euronun üzerinde. Bunun 469 milyar Eurosu 3. ülkelere, 625 milyar Eurosu ise AB ülkelerine yönelik, yani dahili ticaret (inner trade) kapsamında. Almanya, toplam 907 milyar Euro olan ithalatının 331 milyar Eurosunu 3. ülkelerden, 576 milyar Eurosunu ise, Topluluk ülkelerinden yapıyor. Nitekim, yaklaşık 2 trilyon Euroya ulaşan toplam dış ticaretin 1.2 trilyon Eurosu üye ülkelerle. Kısacası Almanya, AB ülkelerinden oluşan hemen yanıbaşındaki bu pazarın bozulmasını hiç bir zaman istemez.

Tünelin ucunda ışık göründü mü? AB, yoğun bakımdan çıkıyor mu?

Birlik üyesi ülkelerin ekonomilerinde, 2013 yılında kısmi bir iyileşme beklentisi var. Avrupa Birliğinde 2013 yılının ikinci çeyreğinde açıklanan veriler umut verici. GSH'nın, bir önceki üç aya kıyasla, hem Euro 17'ler ve hem de AB 27'lerde % 0,3 arttığı görülüyor. Bir önceki yılın aynı döneminde GSH, Euro bölgesinde % - 0,7 ve AB 27'lerde % - 0,2 küçülmüştü. 2013 yılının ilk üç ayında Topluluk ekonomisi Euro 17'lerde, %-0,3 ve AB 27'lerde % -0,1 düzeylerinde gerilemişti. Olumlu gelişme içinde başı çeken ülkeler, bir önceki çeyreğe göre % 0,7 artış gösteren Almanya ve % 0,5 artış gösteren Fransa.

Bazı ekonomistlere göre, sıkı para politikasıyla bir yere varılamaz. Sorunlarla mücadele eden ekonomiler ancak para musluklarının gevşetilmesiyle ayağa kalkabilirler.

Burada dikkat çeken konu, AB içindeki olumlu havanın üye ülkeler arasında eşit şekilde dağılmamış olması. İspanya ve İtalya hala resesyondan çıkmış değiller. Her iki ülke ekonomisi de, 2013'ün ikinci üç ayında sırasıyla, %-0,1 ve %- 0,2 gerilemiş durumda. Euro Bölgesinin güçlü ekonomisi Hollanda'da aynı dönemde % -0,2 daralma görülüyor. Ayrıca, Euro Bölgesinde hala yaklaşık 20 milyon (% 12,1), AB toplamında ise 26,4 milyon (%11) insan işsiz. İşsizliğin en yüksek olduğu ülkeler, % 26,9 ile Yunanistan ve % 26,3 ile İspanya.

Öte yandan 2013 yılının ikinci çeyreğinde, Japonya ve İngiltere ekonomilerinin, bir önceki üç aylık döneme kıyasla, % 0,6, ABD ekonomisinin ise, % 0,4 büyüme göstermesi iyi bir haber.

Euro Bölgesinde yaklaşık 18 aydır süregelen resesyonun ardından bu olumlu gelişmeyi, hemen herşey düzeldi şeklinde nitelemek fazla iyimserlik olur. Ama, ihracatçılarımız açısından hala en önemli pazar niteliğinde olan AB ülkelerinde, en kötü günlerin geride kaldığının habercisi olarak yorumlamak mümkün.

011-HALUK OZELCI 77.indd 7 02.10.2013 09:25

AB'nin Krizi Bitti Mi?

Can Baydarol

2009 yılında Yunanistan'ın ödeme krizine girmesiyle başlayan, ardından kısa devre bir domino etkisi ile bütün AB ülkelerini saran ekonomik kriz dalgası, yaz aylarına girilmesi ile birlikte önce gündemden düştü, ardından da ikinci çeyrek rakamlarında Almanya ve Fransa merkezli küçük de olsa büyümenin görülmesi ile yerini belirli bir iyimserliğe bıraktı.

Peki, gerçekten kriz bitti mi? Ya da krizi sadece ekonomik olarak değerlendirmek mümkün mü?

Dilerseniz öncelikle ikinci soruya yanıt arayalım.

Kriz başlangıçtan beri hiç değişmedi aslında...

Daha kurulduğu ilk günden günümüze, AB'yi (başlangıçta AKÇT'yi, AET'yi, ardından AT'yi, nihayet günümüzde AB'yi) gerçek anlamı ile tarif etmek isteyenler sürekli olarak aynı soru ile karşı karşıya geldiler. Kurulan sistem klasik anlamda bir uluslararası ilişkiler ve ona bağlı hukukun bir sistemi mi? Yoksa kendine özgülüğü içinde yeni oluşan bir federal devletin yapılanması mı?

Sistemi kurmak isteyenlerin önderlerinin yeğlemesi sınırlı bir federalizmden yana olsa da, daha ilk gününden dönemin Fransa Devlet Başkanı Charles de Gaule, "pişmiş katı yumurtalardan adına federalizm denilen bir omlet yapılamayacağını" öne sürerek belki de

012-CAN BAYDAROL 77.indd 2 02.10.2013 09:26

günümüzün Avrupa krizlerinin başlangıcına da damgasını vuruyordu.

1960'lı yılların başında devreye giren ATAD (Avrupa Toplulukları Adalet Divanı - günümüzde artık ABAD) 1962 ve 1964'te verdiği iki önemli kararla (Costa/E.N.E.L ve Van Gend en Loos davaları) Avrupa entegrasyonunu kısmen tarif etmişse de, kafa karışıklığının hala giderilmiş olabildiğini iddia etmek mümkün değil.

ATAD'a göre uluslararası hukukun yeni bir süjesi, uluslararası hukuktan farklı bir şekilde doğuyor, ancak kurucu antlaşmalarının niteliği, bu süjenin adı konmamış bir anayasal düzen içinde oluştuğunu da bildiriyordu. Adı ne tam bir federasyon, ne de konfederatif olarak konamayacak bu sistem, lafın tam anlamı ile "sui generis"di. Geçmişteki ifadesi ile "nev-i şahsına münhasır", daha günümüz Türkçesi ile "kendine özgü"... Bu kendine özgü durum, 1987 Tek Senet ile başlayan bütün kurucu antlaşma değişikliklerinde de kendisini gösterecekti. Her seferinde Brüksel merkezli yetkilerle, üye devlet egemenlik sahası arasındaki yetkilerin paylaşımı, sahne arkasında büyük kavgaların verildiği, sahneye ise AB'nin uzlaşması olarak yansıyan görüntülerle anlatılmaya çalışılacaktı.

1965 Haziran'ından - 1966 Şubatına kadar süren Fransa'nın karar alma sürecini bloke etme girişimi hala AB derslerinin ana teması olmaya devam ederken, Thatcher döneminin İngiliz bütçe savaşları, Fontaineblau sürecinin 1984 yılındaki getirdiği çözüm ve ileri hamleleri, aslında günümüze kadar uzanan krizlerin, kamuyu pek ilgilendirmese de, devlet seviyesinde çok iyi algılanan tohumlarını ekiyordu. Bu kriz dalgaları AB süreci ile yakından ilgilenenlerin bilgi dağarcığında fazlası ile yer etmiş olsa da, kamuoyunun bu kadar işin içine girmesine yol açan olgular, hiç kuşkusuz 1989 Kasım ayında Berlin Duvarının yıkılması ile ortaya tam olarak çıktı.

Bir paradigma değişikliği herkesi olduğu gibi AB'yi de hazırlıksız yakalayacak ve kafalarda yeterince olgunlaşmamış olan "Siyasi Birlik" ile "Ekonomik ve Parasal Birlik" projeleri Kasım 1993 itibarı ile AB'yi kuran Antlaşma'yı (Maastricht Antlaşması) bütün eksikliklerine rağmen, o gün için varılabilecek en iyi ortak nokta olarak yürürlüğe koyacaktı.

Bugünden düne bakıldığında bu antlaşmayı en harika antlaşma diye kutsamak her halde mantıkla bağdaşmaz. Siyasi Birlik cephesinde bir türlü birlik olmayı beceremeyen bir Avrupa'yı, 11 Eylül 2001 sonrasında ortaya çıkan yeni dünya düzeni (!) (bu satırların yazarına göre "kaosu" yakıştırması daha uygun düşmektedir) içinde sürekli bocalarken görmeye devam ettik. İdeallerle reel politiğin kesiştiği noktada optimizasyon hesabı yapılamadığı oranda, Avrupa idealizminin aldığı yaralara her geçen gün ne yazık ki tanık olmaya da devam edeceğiz korkusunu da satır arasında beyan etmiş olalım.

Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB) konusu ise herkesin ilgisini daha fazla çeken konu başlığı olmaya devam ediyor. Malum AB'yi kuran Antlaşmanın içinde yer alan EPB 1999-2001 dönemi arasında üye devletlerin çoğunun (opt-out alan İngiltere ve sonradan katılanlar hariç) ulusal paralarını terk edip, tek Avrupa Parası "Euro" ya geçmelerini öngörüyordu.

Başlangıçta bu sisteme ekonomik yapıları nedeniyle ayak uydurmaları imkânsız gözüken pek çok Avrupa ülkesi, sisteme girebilmek için ellerinden gelen her şeyi (kâğıt üstünde sahtekârlık dâhil) yaptılar. Sisteme girmek onlar için kredi derecelendirme kuruluşlarından meşhur AAA'yı almak, uluslararası finans sisteminden neredeyse bedava denilecek kredi-

Daha kurulduğu ilk günden günümüze, AB'yi (başlangıçta AKÇT'yi, AET'yi, ardından AT'yi, nihayet günümüzde AB'yi) gerçek anlamı ile tarif etmek isteyenler sürekli olarak aynı soru ile karşı karşıya geldiler. Kurulan sistem klasik anlamda bir uluslararası ilişkiler ve ona bağlı hukukun bir sistemi mi? Yoksa kendine özgülüğü içinde yeni oluşan bir federal devletin yapılanması mı?

012-CAN BAYDAROL 77.indd 3 02.10.2013 09:26

leri bulmak anlamına geliyordu. Ancak unutulan şey, hemen giriş bölümünde ifade etmeye çalıştığımız AB sisteminin tanımsızlığının günü geldiğinde neden olabileceği yol kazalarıydı. Maastricht Antlaşması, ekonomik değil, ancak ekonomik sonuçları olan siyasi bir para yaratmıştı. Bu anlamda Euro AB tipi federalizmin bir simgesi olarak karşımızdaydı. Hatta Maastricht Antlaşması'nın 1992'de değil de 3 Kasım 1993'de yürürlüğe girmesinin arkasında yatan gerçek, özellikle Alman ekonomistlerin Federal Alman Anayasa Mahkemesine açtıkları davaydı. Almanya başlangıçtan itibaren İtalya'nın, İspanya'nın, Yunanistan'ın, vb. yol açabileceği riskleri üstlenmek istemeyecek, ancak Anayasa Mahkemesi uzun bir süre sessiz kaldıktan sonra yeşil ışığı yakacaktı.

Doğal olarak ve öngörüldüğü şekli ile Euro 1999-2001 döneminde bir ters doğum ilişkisi olarak gün yüzüne çıktı. Avrupa Merkez Bankasının kuruluş ve işleyiş felsefesi her ne kadar eski Alman Merkez Bankası'nı hatırlatır görünümdeyse de, para harcayanların yapısı, hiç de eski Alman Merkez Bankası'nın hükmettiği yapıya benzemiyordu. Para harcayanlar egemen yetkinin paylaşımında "ulusal egemenlik" şemsiyesi altında kendi bütçelerini yapıyorlar, hatta Yunanistan örneğinde olduğu gibi, bütçenin denetlenebilmesini imkânsız hale getirecek şekilde yerel, alt yerel, daha daha alt yerel gibi tarifi pek de imkân dâhilinde olmayacak kontrol dışı yolları oluşturuyorlardı.

Euro tersten doğum ilişkisine benziyordu, çünkü eski kaydi para niteliğindeki ECU modelinin nakde dönüştürülmesi gibiydi. Bir devletin normal doğumunda önce devlet kurulup, ardından anayasası yapılıp, nakdi parası belirlendikten sonra kaydi paraya geçilirken; AB sisteminde önce anayasal karakteri olan kurucu antlaşmalar ortada bir devlet yokken ortaya çıkıyor, ardından da ters silsile ile nakdi paraya kadar gidiliyordu. Ama ortada hala bir devlet bulunmuyordu ve halen de bulunmuyor.

Doğal olarak bir paranın değeri onu basan Merkez Bankası'nın piyasaya sürdüğü para hacmi ile ilgili olsa da, bunun yanı sıra vergi toplama, bütçe kontrolü, piyasadaki bankaların denetimi, vb. gibi unsurların oluşturduğu mali politikalar halen tam olarak AB'nin kontrolüne geçmiş değil. Zaten bunlar gerçekleştiğinde, AB sistemi artık büyük oranda federalleşecek ve bir sonraki aşama olan siyasi Avrupa Projesine doğru adım atılabilecek.

Günümüz durumu biraz bizim hanenin durumuna benziyor. Federal Merkez Bankası olarak bendeniz gecemi gündüzüme katarak, Türkiye koşullarında pek fena sayılmayacak düzeyde 100 birim parayı eve getiriyorum. Ama evin gerçek egemeni olan eşim ve oğlum 150 birim para harcıyorlar. Yani bendeniz iyi kazanan iflas etmiş bir evin sahibiyim. Son dört yılda da kredi kartlarının taksitlerini ödeyemez hale geldiğimizden evimizin çeki düzen altına alınması için biraz insaf sınırlarını aşan düzenlemeleri eve uygulamak istiyorum. Eşimi boşamanın maliyetini ne ben, ne de o göze alamadığı için de kendisi bir köşeye sığınmış gibi gözüküyorsa da, içindeki isyan duygularını bazı arzulanmayan sokak gösterilerine katılarak dışa vuruyor.

Evet, bizim evin hali, şu anda Almanya'nın kemer sıkma politikasını dikte ettiği bütün AB ülkeleri için ciddi bir örneği oluşturuyor. AB'nin krizden çıkabilmesinin tek yolu, daha federal bir yapıya doğru gitmek. Bu anlatılanlar teknik olarak kabul edilebilir olsa da acaba siyasi olarak hazmı o kadar kolay olan şeyler mi?

Önce hemen şunu belirtelim, buraya kadar anlattığımız krizden çıkış yolunda geçtiğimiz dönemlerde epey yol kat edildi. Geçtiğimiz yılın Aralık ayı zirvesinde altın bütçe kuralı Almanya'nın tepeden bastırması ile gündeme geldi ve kabul edildi. Üye devletler artık kafalarına estiği gibi harcama yapamayacaklar. Keza AB Bankalar Birliği de Avrupalı Bankaların başına bizim BDDK benzeri bir oluşumu getirdi. Bol keseden bankacılık yapılamayacak, vs.

Ancak bu ekonomik olarak anlaşılabilir olguların arkasında özellikle ciddi bir başka soru

Maastricht Antlaşması, ekonomik değil, ancak ekonomik sonuçları olan siyasi bir para yaratmıştı. Bu anlamda Euro AB tipi federalizmin bir simgesi olarak karşımızdaydı.

012-CAN BAYDAROL 77.indd 4 02.10.2013 09:26

işareti geliyor. Bütün bu kuralları dikte eden, kemer sıkma konusunda son derecede ısrarlı olan Alman Şansölyesi Merkel. Merkel'e göre parayı basan Almanya ise, kuralı koyan da Almanya olacak. İster istemez insanın aklına geçtiğimiz yıllardan bir fotoğraf karesi geliyor. Hani Papandreu'nun Merkel karşısında aciz kaldığı o meşhur fotoğraf...

Dolayısı ile AB içindeki A harfinin kısmen sorgulandığı günleri yaşıyoruz. Daha federal bir Avrupa, aslında hâkimiyet alanı daha fazla genişlemiş bir Almanya'yı mı işaret edecek? Peki, bu siyasi büyük soru işareti yanıtlanmadan AB'nin krizi bitti diyebilir miyiz? Ya da hemen Alman seçimleri öncesi açıklanan rakamlar ne kadar gerçekleri yansıtıyor? Merkel'in oy kaybetmemek uğruna bazı rakamlarla oynattığı kuşkuları spekülatif beyinlerde geçmiyor mu acaba?

Hoş, aslında daha iyi bir tartışma konusu var, ama onu da başka bir yazıya bırakalım.

Dolayısı ile AB içindeki A harfinin kısmen sorgulandığı günleri yaşıyoruz. Daha federal bir Avrupa, aslında hâkimiyet alanı daha fazla genişlemiş bir Almanya'yı mı işaret edecek? Peki, bu siyasi büyük soru işareti yanıtlanmadan AB'nin krizi bitti diyebilir miyiz?

Eğer siz Yunanistan vatandaşı olsaydınız, çıkış yolu için kendi seçimlerinizle mi, yoksa Alman seçimleri ile mi daha fazla ilgilenirdiniz? Bu soruyu bir diğer yazıda, Alman seçimlerinin sonuçlarını gördükten sonra yanıtlamaya çaba göstereceğiz. D

012-CAN BAYDAROL 77.indd 5 02.10.2013 09:26

Avrupa'nın Krizi Bitiyor mu?

Mehmet Y. Aktuğan
Küresel Piyasalar Uzmanı

Büyük Depresyon'dan sonra tarihin en uzun ve en derin krizi olarak anılan 2008 Küresel Mali Krizi, kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına almış ve her ülke ya da bölgenin mevcut zafiyetlerini tetikleyerek beraberinde birçok yerel ekonomik / politik krize neden olmuştur. Serbest piyasa sisteminin özünde var olan krizler, esasen ekonomik yapılarda zamanla biriken hantallıkları, kırılganlıkları gidermek için bir imkân sağlar. Ancak popülist politikacıların var olduğu bir dünyada krizleri kendi haline bırakmak ve sonuçlarına katlanmak mümkün değildir. Krizler baş gösterdiğinde para ve maliye otoriteleri ellerindeki tüm araçları kullanarak krizleri durdurma veya erteleme yolunu seçerler.

Son Küresel Mali Kriz'de de farklı olmamış, başta Amerikan Merkez Bankası (FED) olmak üzere hemen hemen bütün merkez bankaları olağan ve olağandışı yöntemler kullanarak krize müdahale etmişlerdir. Özellikle ABD, Avrupa ve Japonya merkez bankalarının uyguladığı müdahalelerin bir bölümü ilk kez uygulanan önlemler olduğu için önümüzdeki yıllarda sonuçları itibariyle muhtemelen dünya ekonomi tarihi için önemli derslerle dolu olacaktır.

Bu kısa girişten sonra, küresel krizin Avrupa Birliği'ndeki hangi zafiyetleri tetiklediğine biraz daha yakından bakalım. Özellikle

013-YILDIRIM AKTUGAN 77.indd 2 03.10.2013 09:28

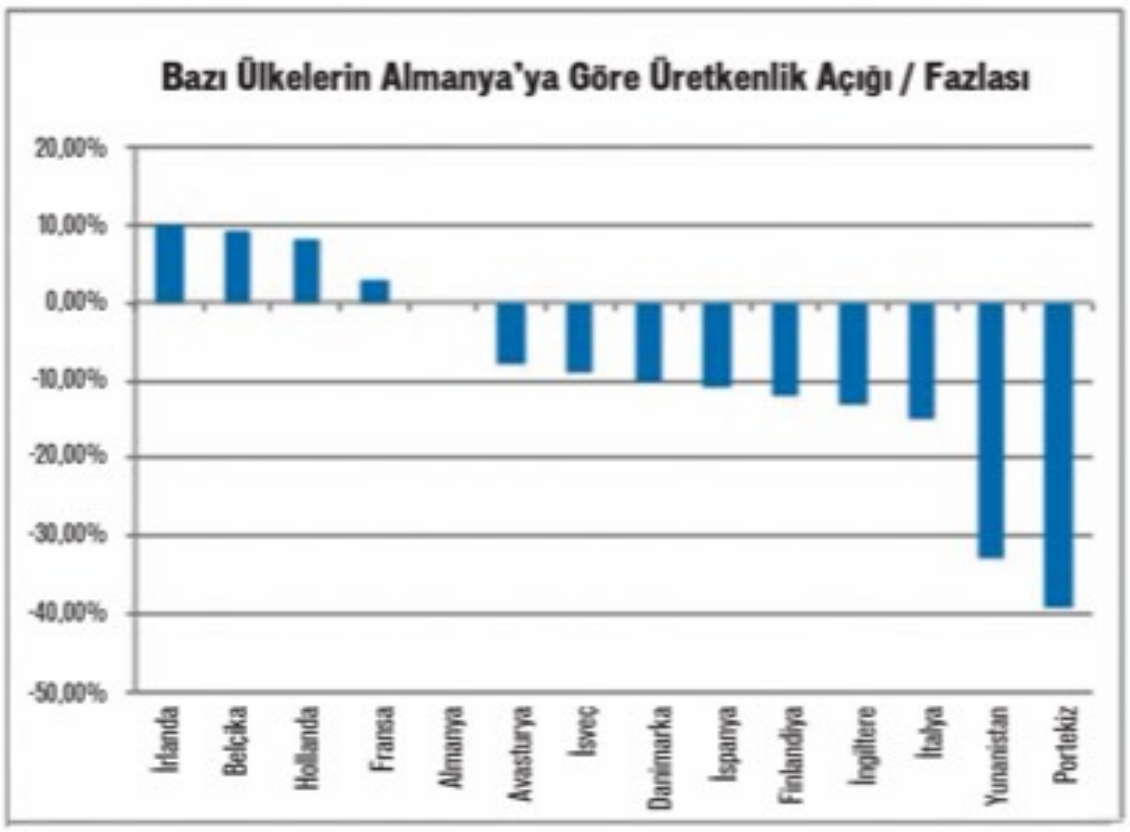
Avrupa'da krizden çıkışın başladığı yönünde gelen haberlerin yoğunlaştığı bir dönemde Avrupa Birliği ülkelerinin her birinde farklı etkileri olan krizin neden ve sonuçlarının iyi anlaşılması gerekiyor. Avrupa Birliğinde yaşanan kriz ile ilgili olarak ekonomi literatüründe en fazla işlenen ve yorumlanan sorun, bazı Avrupa ülkelerinde yaşanan banka / borç krizi ve Avrupa geneline yayılan büyüme sorunu olmuştur. Aslında birbirini tetikleyen bu sorunlar krizin nedeni değil sonucudur. Krizin nedeni ise daha derinlerde yatmaktadır.

Peki, Avrupa'da neden bazı ülkeler borç almak zorunda kalırken bazı ülkeler tasarruf fazlası vermektedir ve neden bu durum düzeltilememektedir? Çok genel ifadeyle, eğer bir ülke dış dünyaya sattığı mal ve hizmetlerden elde ettiği döviz geliri ile dış dünyadan aldığı mal ve hizmetlerin bedelini ödeyemiyorsa ya büyümeyi düşürmek, ya kuru yükseltmek, ya da borçlanmak zorundadır. İlk iki seçenek siyasi açıdan popüler seçenekler olmadığı için, borç almak en kolay ve en sık başvurulan yöntemdir. Özellikle kredi musluklarının açık olduğu dönemlerde neredeyse tek seçenek borç almak olur.

Borç almanın tek seçenek olduğu bir başka durum daha vardır; mal ve hizmet kalitesi

Bir ekonomik ve parasal birlik içinde ticaret açığı veren ve bu durumu kalıcı olan ülkeler, aynı para birimi cinsinden ticaret yapmaları nedeniyle kurun yükselmesine izin vererek rekabet açığını kapatma imkânları olmadığı için gelir açıklarını borç alarak kapatmak zorundadır.

rekabetçi olmayan ülkelerin bu konuda rekabet üstünlüğü olan ülkeler ile parasal birliğe dâhil olmaları. Bir ekonomik ve parasal birlik içinde ticaret açığı veren ve bu durumu kalıcı olan ülkeler, aynı para birimi cinsinden ticaret yapmaları nedeniyle kurun yükselmesine izin vererek rekabet açığını kapatma imkânları olmadığı için gelir açıklarını borç alarak kapatmak zorundadır. Aksi halde sürekli olarak küçülme ve fakirleşmeyi göze almaları gerekir ki ekonomik ve politik olarak bu yöntemin tercih edilmesi mümkün değildir.

Kaynak: IMF

013-YILDIRIM AKTUGAN 77.indd 3 03.10.2013 09:28

Parasal birlik içinde yer alan ülkeler her ne kadar aralarında ödemeler dengesi hesabı tutmasalar da, bu durum bu ülkeler arasında bir ödemeler dengesi sorununun olmadığı anlamına gelmez. Birlik içinde yer alan ülkeler arasında ticaret devam ettiğine göre, adına ne derseniz deyin, ülkeler arasında ticaret açığı, ya da fazlası olacaktır. Aradaki fark, ticaret açığı veren ülkelerin döviz ihtiyacı yerine kendi para birimi cinsinden finansman ihtiyacı duyacak olmasıdır. Parasal birlik sürecinde ticaret açığı veren ülkeler zamanla rekabet güçlerini artıramazlarsa açık vermeye devam edecekler ve eninde sonunda bir borç ödeme sorunu ile karşılaşacaklardır. Peki, rekabette eşit olmayan ülkelerin parasal birlik içinde yer almaları mümkün değil midir? Rekabette sorun yaşayan ülkelerde yapısal reformlar yapılmadan ve en önemlisi sürecin mali birlik aşaması ta-

Eğer, parasal birliğin hemen arkasından mali birlik ile ilgili adımlar atılabilseydi, bugün Avrupa Birliğinde bazı ülkelerin içine düştüğü borç krizi bu derece derinleşmeden mali disiplin tedbirleri ile daha hafif atlatılabilirdi. Zaten krizden sonra mali birlik tartışmalarının alevlenmesinin ve başta Almanya olmak üzere bazı Nordik Avrupa ülkelerinin mali birlik konusunda ısrarlı olmalarının nedeni budur.

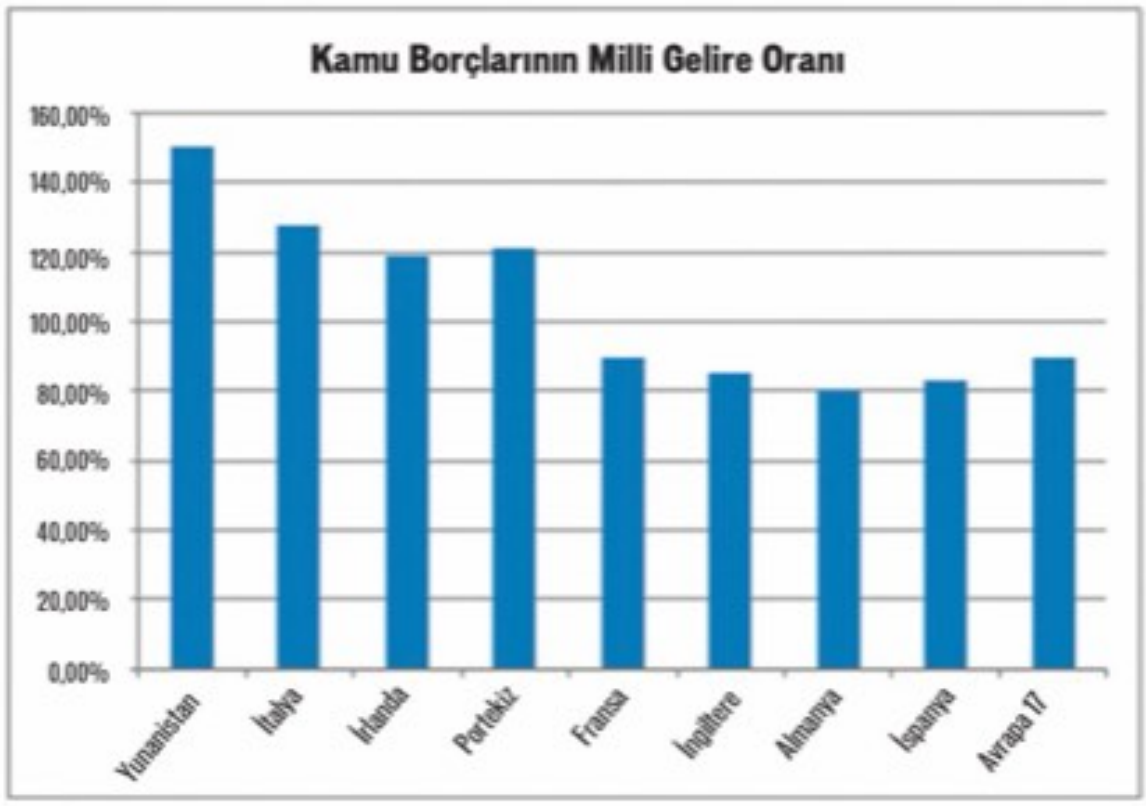
013-YILDIRIM AKTUGAN 77.indd 4 03.10.2013 09:28

Önümüzdeki dönemde küresel krizin emareleri Avrupa'da yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlasa bile, Avrupa Birliğinin mevcut yapısı yeni sorunlar üretmeye devam edecektir. Avrupa Birliği içinde rekabet üstünlüğü olan ülkeler giderek daha fazla zenginleşirken, nispeten rekabet sorunu yaşayan Doğu Avrupa ülkeleri ve Akdeniz kuşağı ülkelerinin gelirleri azalacaktır.

mamlamadan mümkün değildir.

Eğer, parasal birliğin hemen arkasından mali birlik ile ilgili adımlar atılabilseydi, bugün Avrupa Birliğinde bazı ülkelerin içine düştüğü borç krizi bu derece derinleşmeden mali disiplin tedbirleri ile daha hafif atlatılabilirdi. Zaten krizden sonra mali birlik tartışmalarının alevlenmesinin ve başta Almanya olmak üzere bazı Nordik Avrupa ülkelerinin mali birlik konusunda ısrarlı olmalarının nedeni budur. Ancak mali birlik, üye ülkelerin egemenlik haklarından vazgeçmeleri anlamına geldiği için hiç bir üye ülke parlamentosu bu konuda adım atma cesaretini gösterememektedir. Bugün gelinen noktada, Avrupa'da banka birliğinin sağlanması ve ülkemizdeki BDDK benzeri bir yapının kurulması yönünde hazırlanan öneriler görüşmeye açılmıştır. Ancak henüz bir uzlaşma olmadığı gibi, mali birliğin vergi ayağı tamamlanmadan yani vergi çıkarma yetkisi merkezi bir otoriteye (meclise) devredilmedikçe mali birlikten söz etmek mümkün değildir.

Önümüzdeki dönemde küresel krizin emareleri Avrupa'da yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlasa bile, Avrupa Birliğinin mevcut yapısı yeni sorunlar üretmeye devam edecektir. Avrupa Birliği içinde rekabet üstünlüğü olan ülkeler giderek daha fazla zenginleşirken, nispeten rekabet sorunu yaşayan Doğu Avrupa ülkeleri ve Akdeniz kuşağı ülkelerinin gelirleri azalacaktır. Mali ve siyasi birlik konusunda bir ilerleme olması ihtimali öngörülemiyorsa, Yunanistan gibi kronik rekabet sorunu olan ülkelerin parasal birlikten ayrılmaları bu ülkeler için en maliyetli ama en etkili çözüm olacaktır. Medyada yer alan haberler bir yana masaya konan seçenekler Avrupa krizinin çözümünün uzun ve sancılı olacağını gösteriyor.

Kaynak: Eurostat

013-YILDIRIM AKTUGAN 77.indd 5 03.10.2013 09:28

Avrupa Birliği'nin 2014 Takvimi

Kader Sevinç
CHP Avrupa Birliği Temsilcisi ve PES Yönetim Kurulu Üyesi

2014 yılı Avrupa'nın krizle geçen bir kaç yılının ardından liderlik ve uzak görüşlülük ile yola devam edebilmesi için kritik bir yıl olacak. Avrupa Parlamentosu seçimleri, AB Komisyonu ve AB Konseyi başkanlarının belirlenmesi Brüksel siyasetinin odak noktası olmaya başladı. Eşzamanlı olarak ekonomik büyüme göstergelerindeki olumlu eğilimler ile yeni bir hava oluşuyor. Krizin ve yeterli başarıyla uygulanamayan Avrupa politikalarının etkisiyle tetiklenen aşırı sağın güçlenmesi eğilimleri ise, Avrupa projesine inanan sol ve merkez sağdaki herkesi üzüyor.

2013 yılı içinde seçim atmosferi kendisini

014-KADER SEVINC 77.indd 2 02.10.2013 09:28

Avrupa Parlamentosu Milletvekili pozisyonunun algılanışı da ülkeden ülkeye değişiyor. AB'ye daha şüpheci yaklaşan ülkelerden olanlar seslerini duyuramamaktan, partilerinin kendilerini ve Brüksel'deki çabalarını yeterince takdir etmemesinden şikâyet ediyor.

hissettirmeye başlamıştı. Her ülkede o ülkenin seçim sistemine ve partilerine göre listelerin hazırlanması için farklı bir yöntem uygulanabiliyor. Bazı Avrupa Parlamentosu milletvekilleri şimdiden koltuklarını garantilerken, bazıları ise parti içinde ve bölgelerinde kampanyalarını sürdürüyor.

Avrupa Parlamentosu Milletvekili pozisyonunun algılanışı da ülkeden ülkeye değişiyor. AB'ye daha şüpheci yaklaşan ülkelerden olanlar seslerini duyuramamaktan, partilerinin kendilerini ve Brüksel'deki çabalarını yeterince takdir etmemesinden şikâyet ediyor. Diğer taraftan, AB konusunda daha bilinçli olan ülkelerdeki milletvekili adayları Avrupa gündemi ile ülkelerinin ulusal ve yerel gündemini birleştirme ve görevdeşlik yaratma imkânına sahip olabiliyor.

Avrupa Birliği'nin başarı öyküsünü güçlendirme ve ileriye taşıma çabaları son yıllarda zayıfladı. Roma'da 2004'te imzalanan, Avrupa Anayasası olarak da tanınan uluslararası antlaşma bazı üye ülkelerde referanduma sunularak reddi sonucunda yürürlüğe girememişti. Avrupa Anayasası yürürlüğe girmiş olsaydı Avrupa Birliği'nin bugüne dek yapmış olduğu tüm antlaşmalar tek bir metin haline gelecek ve anayasa taslağında yer alan Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi'ni uygulamaya koymuş olacaktı.

Popülizm seline kapılarak buna engel olan bazı ulusal siyasetçiler AB'nin ihtiyaç duyduğu yapısal reformları engellediler. Böylece bir kaç yıl içinde kapıyı çalacak olan ekonomik ve mali krize zamanın gereklerine göre

014-KADER SEVINC 77.indd 3 02.10.2013 09:28

Geç kalınmıştı. 2008'de ABD'den başlayarak 2009'dan itibaren Avrupa'yı da etkisine alan küresel ekonomik kriz günümüze kadar farklı etki dalgaları ile devam etti. Euro bir finansal sistem olarak ekonomik açıdan değil, esas olarak siyasi yönetim sistemi ve araçları açısından zayıf kaldı.

yenilenmemiş, güçlenmemiş bir siyasal sistemde yakalandılar.

Kamuoyu iletişimi başarısız biçimde yönetilen Avrupa Anayasası süreci rafa kalktı. Haziran 2007 AB bu anayasanın yerine geçecek bir antlaşma oluşturmak amacıyla görüşmelere başlanması kararını aldı. Süreç sonunda Ekim 2007'de Lizbon Antlaşması imzalandı, halkoylamasına sunuldu. Aralık 2009'da da yürürlüğe girdi. Geç kalınmıştı. 2008'de ABD'den başlayarak 2009'dan itibaren Avrupa'yı da etkisine alan küresel ekonomik kriz günümüze kadar farklı etki dalgaları ile devam etti. Euro bir finansal sistem olarak ekonomik açıdan değil, esas olarak siyasi yönetim sistemi ve araçları açısından zayıf kaldı.

Bu deneyim Avrupa Birliği projesinin Avrupa halklarına yönelik iletişimindeki başarısızlığı da gün yüzüne çıkardı. Siyasi maliyeti olan her kararda ulusal siyasetçilerin suçu Brüksel'in üzerine atarak sorumluluktan kurtulma, başarı öykülerinde krediyi kendilerine saklama alışkanlıkları bu kez kendilerini ayaklarından vurmuştu.

2009 yılında yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde %42,9'luk katılım oranı ile tarihinin en düşük katılımlı seçimini yaşayan Avrupa Parlamentosu için 2014 seçimleri önemli bir mesaj olacak. Katılım düzeyindeki bu düşüklük Avrupa Parlamentosu'nun demokratik meşruiyetinin sorgulanması sorununu da getirdi. Avrupa Parlamentosu milletvekilleri zor günler yaşadı. AB üyesi ülkeler, partiler Brüksel'i ve Avrupa projesini Avrupa haklarına anlatmak ve halkın taleplerini anlamak için bir kez daha önemli bir fırsat yakalayacaklar. Yurttaşlar da seslerini yükseltmek için yeni bir randevuya sahipler. Bu tarihi fırsatın iyi değerlendirilmesi sadece Avrupa için değil tüm bölge ve küresel dengeler için de önemli bir anlam taşıyor. Avrupa, halkı ile yeniden buluşmak üzere bir kez daha gün sayıyor.

Haziran 2014'de seçmenin karşısına çıkacak olan Avrupalı siyasi partilerin işi kolay değil. Germal Marshall Fund tarafından her yıl yayımlanan Transatlantik Eğilimler raporu bir dizi öncelikli iletişim ve liderlik alanına işaret ediyor:

- AB ülkeleri içinde AB'nin de dünyada güçlü bir liderlik sergilemesini arzulayanların oranı %70. AB, birliğe 2007 yılında katılan Bulgaristan (%88) ve Romanya (%84) tarafından en olumlu şekilde algılanıyor. Bu ülkeleri %75 ile Almanya takip ediyor. Diğer tüm AB üye ülkelerinde, üçte iki çoğunluk AB'yi olumlu buluyor.
- AB'nin, üye devletlerin ekonomi ve bütçe politikaları üzerinde daha fazla yetkisi olması konusu henüz ortada: tüm AB ülkelerinde yanıt verenlerin ortalama %57'si her üye devletin kendi ekonomi ve bütçe politikası üzerinde yetkisini korumasından yana. Tek istisna, %53'lük bir çoğunluğun AB'nin bu konularda daha fazla yetkisi olması gerektiğine inandığı Almanya.
- AB'ye karşı genel ekonomik güven ise çok güçlü. Avrupalıların neredeyse üçte ikisi, AB üyeliğini kendi ekonomileri için iyi görüyor. Ancak bu rakam 2011 yılındaki %67'ye göre 6 puan gerileyerek bu yıl %61 olmuş.
- Araştırmanın yapıldığı AB üyesi ülkelerde yanıt verenlerin yüzde elli altısı kendi ulusal hükümetlerinin ekonomik yaklaşımını beğenmediklerini belirtirken, %42'si onaylıyor.

2014 seçimleri Lizbon Antlaşması'nın uygulanacağı ilk Avrupa Parlamentosu seçimi olacak. Seçimlerin ardından da yenilenmiş bir AB düzeni yürürlüğe girecek. Bu yeni düzenin temel unsurları önemli demokratik atılımlar ve bazen eksik yenilikler getiriyor. Bazıları uygulamaya girdi, bazıları yolda:

014-KADER SEVINC 77.indd 4 02.10.2013 09:28

- 6 aylık dönüşümlü başkanlık sistemi yerine, 2,5 yıllık süre için üye ülkelerin oy birliğiyle atayacakları AB Konseyi Başkanı yeni bir siyasal aktör. AB Konseyi Başkanı yılda 4 kez toplanacak AB zirvelerine de başkanlık ediyor. Bu görev şu an Belçika eski Başbakanı Herman Von Rompuy tarafından yürütülmekte. Yeni Avrupa Parlamentosu seçimleri sonrasında, yeni bir başkan ile bu düzenlemeye alışma süresi de geride kalacak.
- Dış politikada ortak ses ve strateji yürütebilmek için AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi atanıyor artık. Dışişleri Bakanlarını buluşturan Dış İlişkiler Konseyi toplantılarına başkanlık etmek bu kişinin asli görevi. AB Komisyonu başkan yardımcılığı görevini de üstleniyor. Şu an Catherine Ashton bu görevi yürütüyor. Ashton'un ülkesi İngiltere'nin ısrarı üzerine başlangıçta öngörülen "AB Dışişleri Bakanı" sıfatı da AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi olarak değiştirilmişti. AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi'ne bağlı olarak kurulan Avrupa Dış Eylem Hizmeti (EEAS) de AB Dışişleri Bakanlığı diyebileceğimiz bir kapsamda çalışmalarını sürdürmekte.
- 2014 yılından itibaren AB Bakanı olarak tanımlayabileceğimiz AB komiserlerinin sayısının, üye ülke sayısının üçte ikisine düşürülmesi ve bazı ülkelerin Komisyon'a dönüşümlü üye göndermesi öngörülmekte. Hırvatistan'ın katılımı ile üye ülke sayı-

2014 seçimleri Lizbon Antlaşması'nın uygulanacağı ilk Avrupa Parlamentosu seçimi olacak. Seçimlerin ardından da yenilenmiş bir AB düzeni yürürlüğe girecek. Bu yeni düzenin temel unsurları önemli demokratik atılımlar ve bazen eksik yenilikler getiriyor.

014-KADER SEVINC 77.indd 5 02.10.2013 09:28

Lizbon Antlaşması'nın bunların dışında ve ötesinde getirdiği başka birçok değişiklik var. Hatta bu gecikmiş yenilenme süreci eskidi ve sorunlara yeterince yanıt veremiyor. Avrupa'nın geleceği senaryoları Brüksel ve AB başkentlerinde sürekli bir tartışma konusu. Avrupa düzeyinde daha verimli çalışan, küresel düzeyde daha etkili ve yurttaş odaklı bir model arayışı sürüyor.

sı 28'e çıkan AB'nin tüm ülkelerinin birer AB Komiseri göndermesi zamanla AB komiserlerinin görev ve yetki alanlarının belirlenmesinde çeşitli güçlükler yaratmaya başlamıştı. Göreve göre kişi yerine, kişiye göre görev algısı oluşmuştu. Yeni Avrupa Parlamentosu, yeni Komisyon Başkanı'nı seçecek, komiserleri onaylayacak. Ulusal düzeydekine benzer bir yasama-yürütme dengesi oluşacak; tabii üye ülke hükümetleri her zaman devrede olmaya devam edecek. Henüz ABD'ye benzer bir federal sistemden bahsetmiyoruz.

- AB karar alma sisteminde karmaşık bir düzen var. Uygulanacak "ikili çoğunluk sistemi" (nitelikli oylama yöntemi) ile karar alınabilmesi için ülke sayısı dikkate alındığında yüzde 55 ve ülke nüfusları dikkate alınarak yüzde 65 destek bulunmasını gerekli kılıyor. Her iki koşul da aynı anda gerekli.
- AB bütçesi, yeni üye ülkeler, dış politika ve vergi gibi hassas politika alanlarında kararlar "İkili çoğunluk sistemi" ile değil, üye ülkelerin oybirliği ile alınacak.
- AB üyesi ülkelerin ulusal meclisleri AB

014-KADER SEVINC 77.indd 6 02.10.2013 09:28

Komisyonu'nun hazırladığı yasa tasarılarını yeniden incelenmek üzere geri gönderme yetkisine bazı koşullarla sahip olacaklar.

- Lizbon Antlaşması ile Avrupa Parlamentosu'nun kanun yapma görevini AB Bakanlar Konseyi ile paylaşacağı alanların niceliği ve niteliği arttı. Örneğin AB bütçesinin onaylanmasında önemli bir rol alması ve özgürlük, güvenlik ve adalet gibi alanlardaki ilgili yetkiler genişletildi.
- Ülkeler Avrupa Parlamentosu'nda nüfusları oranında temsil edilmekteler. Lizbon Antlaşması'na uygun olarak Avrupa halklarının temsilcisi olarak 751 milletvekili seçilecek. Her ülkeden en az 6 milletvekili, en fazla 96 milletvekili seçilebilecek.

Bu yenilikler ışığında üç Avrupa düzeyinde siyasi parti, sosyal demokratlar (PES), merkez sağ ve muhafazakârlar (EPP) ve Yeşiller bir karar aldılar: AB Komisyonu Başkanlığı için her biri kendi siyasal grupları adına birer ortak aday belirleyeceklerini şimdiden açıkladılar. Liberaller de aynı eğilimdeler. Avrupa siyasi tarihinde bir ilk olacak bu uygulamayla Avrupa Birliği üyesi ülkelerin siyasi partileri ortak aday belirleyecekler. Partiler bağlı oldukları Avrupa düzeyindeki siyasi partinin düzenleyeceği büyük kongrede bir aday üzerinde karar kılacaklar. Eğer başarı ile uygulanan bir süreç olursa, yerelde siyasi olarak örgütlenmiş yurttaşların tercihlerinin AB karar mekanizmasındaki temsil düzeyine yansıması sağlanacak.

Lizbon Antlaşması'nın bunların dışında ve ötesinde getirdiği başka birçok değişiklik var. Hatta bu gecikmiş yenilenme süreci eskidi ve sorunlara yeterince yanıt veremiyor. Avrupa'nın geleceği senaryoları Brüksel ve AB başkentlerinde sürekli bir tartışma konusu. Avrupa düzeyinde daha verimli çalışan, küresel düzeyde daha etkili ve yurttaş odaklı bir model arayışı sürüyor.

Bu çerçevede, bazı politika alanlarında daha derin entegrasyon ve bazılarında esnek entegrasyonun bir bileşimi olarak tasarlanacak "çok vitesli Avrupa" ya da "çemberler Avrupası" fikri giderek Avrupa düşünce platformlarında olgunlaşıyor. Her ülkenin, siyasi hareketin ve sivil toplum grubunun farklı yaklaşım ve önerileri olabiliyor. Ortak para politikası, vize politikası gibi en derin entegrasyona sahip AB üyesi ülkelerin çekirdeğini oluşturacağı, Euro bölgesine dâhil olmak istemeyen, bazı politika alanlarında esnekliğinin daha yüksek olmasını isteyen İngiltere, İsveç, Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerin ikinci çemberi tercih edebileceği bir modelden bahsetmek mümkün. Sosyal devletin geleceği, Euro'nun gücü, istihdam, teknolojik yenilikçilik, çevre sorunları gibi dosyalar arasında ilerlemeye çalışan AB için kurumsal reform her zaman hem bir amaç, hem de araç olmakta.

Her ne kadar popüler bir konu olmasa da, AB'nin kurumsal reformu 2014 Avrupa Parlamentosu seçimleri ile kaçınılmaz olarak gündemin merkezine doğru ilerliyor. Üstelik konular sadece Lizbon Antlaşması ötesinde federal karar sistemi veya Euro bölgesinde daha disiplinli bir bankacılık birliği ile sınırlı değil. Bu konulardaki ilerlemeleri de içine alacak şekilde, bizzat AB'nin dünya sahnesindeki siyasal aktör kimliği yeni yönlere doğru bir evrim içinde.

Türkiye açısından, hem üyelik süreci içinde olduğu AB'nin değişmekte olması, hem de buna göre uluslararası rekabet dengelerinde kendine stratejiler belirlemesi boyutlarında 2014 Avrupa takvimi önemli. ◘

Her ne kadar popüler bir konu olmasa da, AB'nin kurumsal reformu 2014 Avrupa Parlamentosu seçimleri ile kaçınılmaz olarak gündemin merkezine doğru ilerliyor. Üstelik konular sadece Lizbon Antlaşması ötesinde federal karar sistemi veya Euro bölgesinde daha disiplinli bir bankacılık birliği ile sınırlı değil.

014-KADER SEVINC 77.indd 7 02.10.2013 09:28

Kapitalizmin Temel Dinamizmi Krizler Mi?

Aydın Sezer

Önce bir öykü: Helga'nın Barı

Helga bar sahibi bir hanımdır. Tüm müşterileri alkolik işsizler olduğu için yeni bir satış yöntemi geliştirmek zorunda kalır. Müşterilerine "şimdi iç, sonra öde" kampanyası sunar. İçilen içkilerin sayısını deftere yazarak müşterilerini kağıt üzerinde borçlandırmaya başlar. Helga'nın uygulamakta olduğu "şimdi iç, sonra öde" kampanyası çok tutulur ve bara eskisinden daha çok müşteri gelir. Zamanla kendi şehrinde en çok içki satan bar olma rekoruna sahip olur. Helga, en çok tüketilen içkiler olan bira ve şarapta düzenli aralıklarla fiyat artışları yaparken hiçbir dirençle karşılaşmaz. Sonuç olarak, Helga'nın toplam satışlarında ve kâğıt üzerindeki kârında ciddi bir artış olur. Bir yerel bankanın genç, zeki ve dinamik müdür yardımcısı, bu müşteri borçlarının gelecekte değerli varlık oluşturacağının farkına vararak, Helga'nın borçlanma limitini artırır. İşsiz alkoliklerin borçları teminat sayıldığından bunda kaygılanacak bir durum da yoktur.

015-AYDIN SEZER 77.indd 2 02.10.2013 09:29

Bankacı, amirleri tarafından ciddi bir miktar para ile ödüllendirilir. Bankanın genel müdürlüğünde, uzman "trader"lar büyük komisyonlar alabilmek amacıyla bu alacakları "drinkbond"a (içki tahvilleri) dönüştürerek müşterilerine satmak için çaba sarfederler. Amaçları bu menkul kıymetlerin daha sonra uluslararası menkul kıymet borsalarında işlem görmesidir. Saf ve tecrübesiz yatırımcılar, kendilerine satılan "AA dereceli tahviller"in, gerçekten işsiz alkolikle-rin borçları olduğunu bilmezler. Bu arada tahvillerin fiyatları devamlı yükselmeye başlar ve ilgili menkul kıymetler ülkenin bazı lider finans kurumlarında en çok işlem gören kâğıt olur. Bu sefer "trader"lar ödüllendirilir. Bir gün, yerel bankada çalışan risk yöneticisi, bono fiyatlarının tırmanmaya devam etmesine rağmen, artık Helga'nın barından tahsilat yapmanın zamanının geldiğini fark eder. Helga ile irtibata geçer. Helga da alkolik müşterilerinden borçlarını ödemelerini talep eder. Fakat müşteriler borçlarını geri ödeyemez. Helga, yükümlülüklerini yerine getiremediği için iflas eder ve bar kapanır, 11 işçisi işini kaybeder.

Ardından "drinkbond" fiyatları bir gecede yüzde 90 oranında düşer. Yerlerde sürünmekte olan varlık değerleri, bankanın likiditesine zarar verir ve yeni krediler verememesine neden olur. Böylece kredilerde donma ve ekonomik aktivitede bozulmalar meydana gelir. İlginçtir, Helga'nın barına bonkör ödeme olanakları sağlayan tedarik şirketleri kendi çalışanlarının bireysel emeklilik birikimlerini de bu tahvil piyasalarına yatırmışlardır. Şimdi onlar da bu tahvillerden yüzde 90 zarar yazmak durumuyla karşı karşıyadırlar. Helga'nın üç nesildir bu işi yapan şarap tedarikçisi iflas istemiş ve kapılarını kapatmış; biracısı ise rakibi tarafından satın alınmış ve fabrikası kapatıp 150 işçisini işten çıkarmıştır. Fakat büyük bir şans eseri banka, finans kurumları ve onların saygıdeğer yöneticileri, hükümet tarafından milyarlarca dolar nakit sağlanarak korunmuş ve kurtarılmıştır. Bu operasyonlar için gereken kaynaklar, Helga'nın barına hiç gitmemiş, işsiz, orta sınıf ve alkol kullanmayan insanlardan sağlanmıştır. (Bu öykü, Hakan Özyıldız'ın 21 Temmuz 2012 günlü Habertürk gazetesindeki köşesinden kısaltılarak alınmıştır.)

Helga bar sahibi bir hanımdır. Tüm müşterileri alkolik işsizler olduğu için yeni bir satış yöntemi geliştirmek zorunda kalır. Müşterilerine "şimdi iç, sonra öde" kampanyası sunar. İçilen içkilerin sayısını deftere yazarak müşterilerini kağıt üzerinde borçlandırmaya başlar. Helga'nın uygulamakta olduğu "şimdi iç, sonra öde" kampanyası çok tutulur ve bara eskisinden daha çok müşteri gelir.

☆☆☆

Bugünkü kapitalist sitemin krizlerini daha iyi ve kolayca anlayabilmek için, kapitalizm ilk ciddi krizi olan 1929 Ekonomik Bunalımının nedenleri ve sonuçlarını öğrenmek amacıyla yaptığım basit ve yüzeysel bir araştırmada, şu bilgilere ulaştım:

Büyük Kriz, Kuzey Amerika ve Avrupa'yı merkez almasına rağmen, dünyanın diğer ülkelerinde de yıkıcı etkiler yaratmıştır. (Tıpkı bugünkü krizler gibi, küresellik söz konusudur.)

1929 Bunalımı temelde Amerika'da borsanın çöküşüne ithaf edilse de; o yıllarda yeryüzündeki ekonomik koşullara, krizin büyüklüğü ve etkisine bakıldığında 'Büyük Dünya Bunalımı' adını almayı hakettiği açıkça görülmektedir. Bunalım dünyada 50 milyon insanın işsiz kalmasına, yeryüzündeki toplam üretimin yüzde 42 oranında ve dünya ticaretinin de yüzde 65 oranında azalmasına neden olmuştur.

ABD, Birinci Dünya savaşı sonrası dönemde edindiği ihracat fazlası ile dünyanın net kreditörü konumuna gelmişti. Bu esnada ülkede otomobil, inşaat, elektrikle çalışan makinalar gibi yeni endüstriler gelişmeye başladı. Yeni gelişen endüstrilere talebin yüksekliği borsanın spekülatif olmasına sebep oluyordu. Ücretler çok fazla yükselmiyordu ve fiyatlar istikrarlıydı. Birçok insan hala aşırı derecede fakirdi, ancak halkın büyük çoğunluğu

015-AYDIN SEZER 77.indd 3 02.10.2013 09:29

Finansal kapitalizmin henüz şekillenmediği, bilgi ekonomisinin henüz hayal bile edilemediği bir dönemde yaşanan bu kriz, bugün kapitalizmin krizlerine genel hatları ile 'neden' aranması konusunda bize yeterli düzeyde ışık tutuyor.

hiç olmadığı kadar rahat ve varlıklıydı. O yıllarda Amerikalılarda minimum fiziksel efor sarfederek zengin olma isteği hakimdi. İnsanların bu ruh hallerinin ve spekülasyonun ne derece hakim olduğunun kanıtı, 1926 yılında Florida'da meydana gelen gayri menkul patlamasıydı. Bu olay klasik bir spekülatif balonun tüm özelliklerini kendi içinde barındırıyordu.

Florida Gayrimenkul Spekülasyonu sürecinde Floridalılar, bölgede kış şartlarının kuzeydeki eyaletlere göre daha iyi ve taşımacılık problemlerinin çözülmüş olmasına dayanarak Florida'daki gayrimenkullerin değer kazanacağını düşündüler. Eyalette, Florida'nın bir tatil cennetine dönüşeceği inancı hakimdi. Bu durumda o gün aldıkları taşınmazların gelecekte birkaç kat değerleneceğini düşünenler hiç de az değildi. Halkın büyük çoğunluğu bu inançla gayrimenkule yatırım yaptı. Ancak 1928 yılının 18 Eylül'ünde hiç hesapta olmayan bir tropik kasırga 400 insanın ölümüne, binlerce evin hasar görmesine ve tonlarca deniz suyunun yatları parçalayıp sokaklara taşmasına neden oldu. Satın alınmış olan gayrimenkuller satılmaya çalışıldı, ancak değerinin çok altına bile satılamadı. Bu durum bir spekülatif balonun patlayışıydı.

Büyük Krizin diğer nedenlerden biri de, Amerika'daki şirketlerin mali güçleriydi. 1870'li yıllarda Amerika'da irili ufaklı pek çok şirket varken Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği zorluklar karşısında küçük şirketler birleşmek zorunda kalmış ve savaş sonrasında tekeller oluşturmuşlardı. Öyle ki, 1929 yılına gelindiğinde Amerikan ekonomisinin yüzde 50'si üzerinde söz sahibi olan holding sayısı 200 kadardı. Bu da tek bir holdingin bile iflasının ekonomiyi sarsmaya yeteceğini gösteriyordu.

Bir diğer neden, bankaların kötü yapılanmış olmasıydı. Bankaların sermaye esaslarını, rezerv ve kredi oranlarını belirleyen yasalar yoktu. Örneğin şirketlerin mali tablolarının güvenilirliğini sağlayan hukuki düzenlemeler yoktu. Bu yüzden yatırımcı, senedini aldığı firma hakkında yeterince bilgiye sahip olamıyordu. Ticari bankaları yatırım bankalarından ayıran yasalar da mevcut değildi.

Bir başka neden ise, Amerika'nın dünya üzerindeki net kreditör konumuydu. Bunun yanında Birinci Dünya Savaşı sonrası Almanya ve İngiltere'den istediği tazminatların altın olarak ödenmesini talep ediyordu. Ancak yeryüzündeki altın stoğu yetersizdi ve varolan stoğu da zaten Amerika kontrol ediyordu. Bu nedenle bahsedilen tazminatların ve kredilerin mal ve hizmet olarak ödenmesi denendi, ancak bu da Amerika'nın kendi mal ve hizmet sektörünü vurdu. Son çare olarak gümrük duvarları koyma yoluna gidildi, ancak bu da yalnızca dış ticareti daralttı. Sonuçta Amerika hesapsızca vermiş olduğu kredileri geri alamadı.

1929 Depresyonu yenerek tam istihdama ulaşan ilk ülke Almanya'dır. Almanya, enflasyonsuz orijinal finansman yöntemleriyle iç piyasayı canlandırmayı başarmıştı. Ancak dünya pazarları Almanya'nın ihracatına açık değildi. Alman fabrikalarına sürüm alanları temin etmek ve hammadde bulmak gerekiyordu. Almanya, doğrudan serbest döviz transferi olmaksızın malın malla mübadelesini gerçekleştirmek imkânını sağlayan bir karşılıklı ticaret (counter-trading) modelini benimseyerek, serbest döviz piyasalarında ihracat mallarına uygun fiyatla alıcı bulamayan ülkelerin müşterisi durumuna geçti. Tarım ekonomilerinin ihracat mallarını yüksek bedelle satın aldı ve onlara kendi sanayi ürünlerini sattı. Planlama ve benzeri yöntemlere başvuran ABD ile Fransa gibi demokrasiler ılımlı çözümlere yönelirken, Almanya'da işsizler nazi totalitarizminin çılgınlıklarına kapıldılar. Böylece bunalım, İkinci Dünya Savaşının başlıca nedeni olacaktı. (Kaynak; http://tr.wikipedia.org/wiki/1929_Dünya_Ekonomik_Bunalımı)

Yukarıda yer alan kriz öyküsü ve özellikle

015-AYDIN SEZER 77.indd 4 02.10.2013 09:29

bazı kelime ve kavramlar size de tanıdık geliyor değil mi? Finansal kapitalizmin henüz şekillenmediği, bilgi ekonomisinin henüz hayal bile edilemediği bir dönemde yaşanan bu kriz, bugün kapitalizmin krizlerine genel hatları ile 'neden' aranması konusunda bize yeterli düzeyde ışık tutuyor.

Finansal kapitalizm, ya da fon kapitalizminin doğuşu ve uluslararasılaşması:

Finans konusu 1950 ve 60'lı yıllara değin firmaların iç işlerinden birisiydi. Firmaların finans departmanları, firmanın asıl faaliyet alanı olan üretim için gerekli ve ucuz parayı bulmak konusunda ihtisaslaşmışlardı. Diğer bir ifadeyle, finans birimi, firmayı kredi kuruluşlarına karşı en iyi şekilde takdim edebilen ve en fazla krediyi en ucuz maliyetle temin eden birimdi. Özellikle, 1960'larla birlikte, finans sektörü giderek güçlendi ve ekonomik ve toplumsal yaşamın tüm dokularına nüfuz etmeye başladı. Nihayet, hanehalkının gelecekteki gelirlerinin bugüne indirgetilerek harcatılması kapasitesine ulaştı. Bireysel olarak, kredi kartları ve tüketici kredileriyle finasal kapitazmin konusu olmamızın yanı sıra, tasarruf fonu, yatırım fonu, varlık yönetim fonu, özel sağlık fonu, emeklilik fonu, A tipi fon, B tipi fon gibi kâğıt üzerinde karmaşık görünmekle birlikte son derece basit ürünler de gündelik hayatımızın bir parçası haline geldi. Dolayısıyla günümüz krizlerini değerlendirirken finansal kapitalizmin – konumuz olmamakla birlikte – örneğin ABD'deki yerini, hatırda tutmamız gerekiyor. Bugün, ABD'deki emekli fonlarında 30 milyon civarında, yatırım fonlarında ise 75 milyon civarında kişinin hesabı bulunuyor.

Sovyetler Birliği'nin dağılması:

SSCB dağılana dek, kapitalizm bir anlamda şanslı bir evre de geçirdi. Özellikle, İkinci Dünya Savaşından sonra hızla büyüyen ve gelişen kapitalizmin, anti tezi olan sosyalizm karşışında üstünlük ve gelişim sağladığına inanıldı. Ancak, SSCB'nin dağılmasıyla birlikte, kapitalizmin mevcut iç çelişkilerine yeni unsurlar da eklendi. Sosyalist ekonomilerin kontrolü altındaki milyonlarca kişiden oluşan işgücünün (2 milyar kişi) ve kaynakların kapi-

015-AYDIN SEZER 77.indd 5 02.10.2013 09:29

AB piyasasında görülen işsizlik oranlarındaki artış ve üretimin Çin'e kaydırılması AB krizinin bir başka nedeni olarak karşımıza çıkıyor. Çağdaş iktisatçıların çok basit konuları sanki karmaşık bir konuymuş gibi ambalajlayarak literatüre kazandırmasına da bu bağlamda "optimizasyon" adı veriliyor.

talist sisteme dâhil olması, beraberinde pazar büyümesini getirmiş olsa da, mevcut sisteme, özellikle de Avrupa Birliği'ne, ciddi bir yük de getirdi. Genişlemeyle birlikte 1990'larda ortaya çıkan bu yük, bugünkü AB krizinin nedenlerinden birisini oluşturmaktadır. Avrupalıların bir anlamda üçüncü yol olarak gösterdikleri "sosyal güvenlik devleti" de böylece geçerli bir alternatif olmaktan çıktı. Sosyal güvenlik devleti, sosyalizm gibi çökmediyse de, esasta iflas etme noktasına geldi. Bugün, Avrupa'da iktidardaki sol partilerin, sağ partilerle tıpa tıp aynı politikaları uyguluyor olmaları da bunun bir kanıtı. Yanılmıyorsam, 2005 yılında, bundan tam sekiz yıl önce, Radikal Gaztesinde Solmaz İlkorur imzasıyla çıkan bir yazıda, "liberal Avrupa'nın artık sosyal Avrupa'yı finanse edemediğinden" bahsediliyordu.

Nüfusun yaşlanması:

AB'nin olduğu gibi tüm gelişmiş ülkelerin en önemli sorunlarından biri de, üretkenliğini yitirmiş, yüksek emeklilik sigortası olan ve sayısı gitgide artan yaşlı nüfustur. Hiçbir toplum, nüfusunun gittikçe artan bir bölümünün giderek uzayan süre çalışmadan yaşamasının bedelini uzun süre karşılyamaz. Ortalama insan ömrü uzadıkça 65 yaşında emekli olmak, topluma ve ekonomiye yük yaratmaya başladı.

Çin'in vahşi kapitalizmi ve bilgi ekonomisi:

Bir tarafta teknolojinin gelişimine paralel olarak ortaya çıkan ve iletişim teknolojilerine dayalı bilgi toplumu gerçeği (bilginin en önemli üretim faktörü olması), diğer tarafta, kapitalizmin doğuş yıllarınının "vahşi kapitalizm"ini hatırlatan Çin gerçeği, bugün dünya ekonomisini, daha doğrusu küresel ekonomiyi, anlayabilmemizi hayli güçleştiriyor. Çin'de sergilenen "bir devlet, iki sistem" ekonomisi, gelişmekte olan ülkelerin ötesinde, batıda da ülkelerin reel sektörlerini tehdit eder noktaya ulaşmış bulunuyor. İşte böyle bir ortamda, bir anlamda köhne kapitalizmin katma değeri yüksek olmayan ürünlerinin kimi AB ülkelerinde üretimi anlamsız hale geliyor. AB piyasasında görülen işsizlik oranlarındaki artış ve üretimin Çin'e kaydırılması AB krizinin bir başka nedeni olarak karşımıza çıkıyor. Çağdaş iktisatçıların çok basit konuları sanki karmaşık bir konuymuş gibi ambalajlayarak literatüre kazandırmasına da bu bağlamda "optimizasyon" adı veriliyor. Kaliteden ödün vermeksizin üretimi daha düşük işçilik ve girdi maliyetiyle başka bir yerde gerçekleştirmeye odaklanmak, Business Process Outsourcing, yani, ürünün dışarıda üretme yöntemidir. AB'de işçi çıkarmak çok güç, işçilere verilen ücret ve sosyal haklar çok yüksek olduğundan, firmaların üretimlerini daha düşük maliyetli ülkelere taşıması, kapitalist mantık çerçevesinde son derece anlamlı bir çözüm olarak karşımıza çıkıyor.

19. ve 20. yüzyılda uluslar veya bölgeler/birlikler sahip oldukları doğal kaynaklara ve sermayeye bağlı olarak belli üretimlerde uzmanlaşıyor ve zenginleşiyorlardı. Buna mukayeseli üstünlük (comparative advantage) deniyordu. Artık, tüm dünyada mukayeseli üstünlüğün tek kaynağı bilgi, yenilikçilik ve yaratıcılık olarak karşımıza çıkıyor. Marx'a benzeyen bir iktisat profesörümüzün değimiyle "sanayi ötesi toplum" (aslında söylemek istediği resmen bilgi toplumu) yeryüzünde eşitsizliğin daha artmasını ve zenginlerle yoksullar arasındaki uçurumun büyümesini de beraberinde getiriyor. Bugünkü kapitalizmin toplumsal ideolojiden yoksun bireyci yapısı, elektronik medyanın da desteğiyle kişisel tüketimi ön plana çıkarmakta, bugünün harcamalarını karşılamak için geleceğe dönük yatırım kaynaklarını kullanmaktadır. Öte yandan, son yıllarda tüm dünyada gelir eşitsizliği hızla artmaktadır. Sonuçta bugün ortaya çıkan 'kazanan hepsini alır' toplumunda nüfusun yüz-

015-AYDIN SEZER 77.indd 6 02.10.2013 09:29

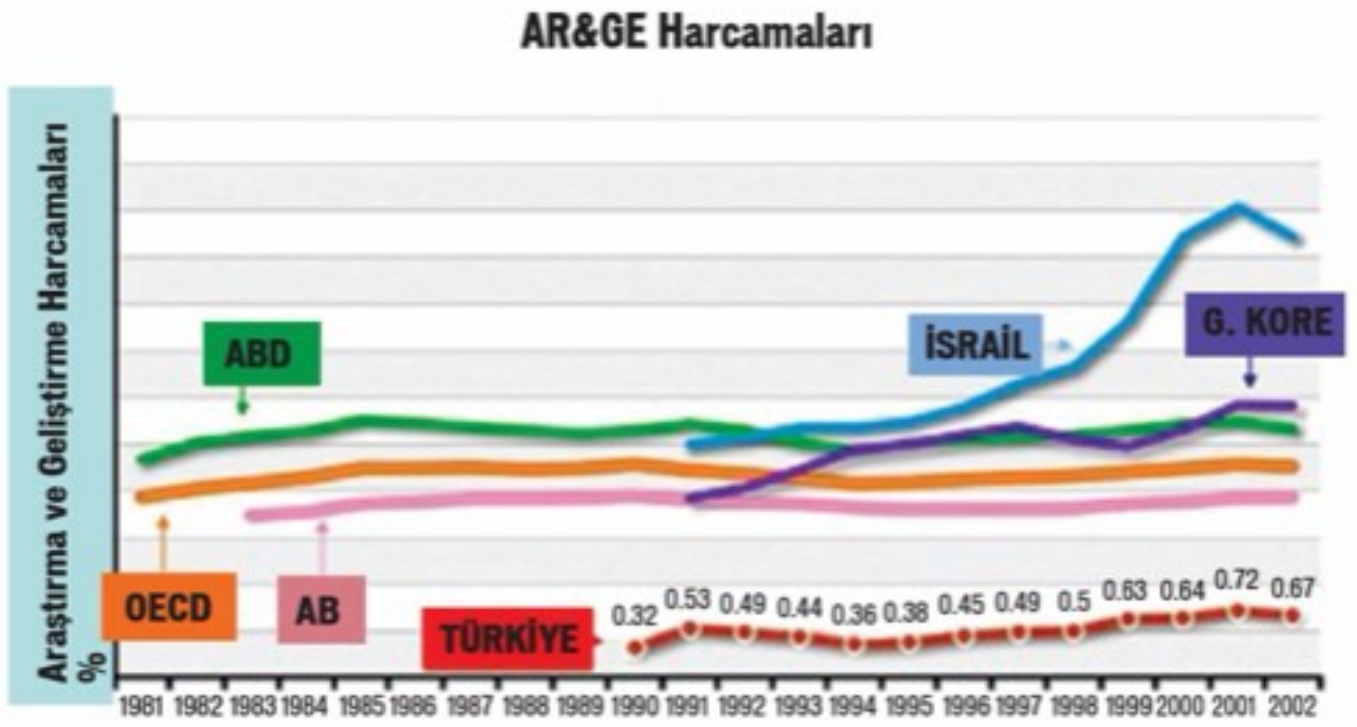
de 1'i tüm gelirlerin yüzde 40'ına sahip konuma gelmiştir. Orta sınıfın kendi evini alabilmesi için karşısına çıkan fırsat ancak, 20 - 30 yıllık kredilendirmedir. Orta sınıfın ekonomik güvencesi ortadan kalkmaktadır. Bugün sadece AB'de değil, tüm dünyada insanların taksitle yaşayıp, borçla öldükleri bir ekonomik sistem hüküm sürmektedir.

Avrupa Birliği'nin 'meşhur' Çerçeve Programları:

Avrupa Birliği'nde, ilki 1984 yılında başlayan Çerçeve Programları, çokuluslu araştırma ve teknoloji geliştirme projelerinin desteklendiği programlar olup, kapsamı, programa ayrılan bütçe miktarı ve süresi her bir programda değişiklik göstermektedir. Temel amacı, Avrupa'nın bilimsel ve teknolojik temelinin güçlendirilmesi, endüstriyel rekabetin desteklenmesi ve ülkeler arası işbirliğinin teşvik edilmesidir. Diğer bir ifadeyle, ya da daha basit bir anlatımla, özellikle yenilikçilik ve yaratıcılık sürecinde AB'nin, diğer ülkelerin Ar-Ge harcamaları seviyesine çıkartılması hedeflenmiştir. Akbank'a ait bir rapordan aldığım aşağıdaki tablo Ar-Ge harcamaları açısından AB'nin içerisinde bulunduğu durumu gözler önüne seriyor.

Tablonun tarihinin eski olması, AB'nin özellikle reel sektör krizine neden yakalandığı konusunda bize ip uçları veriyor. Bu arada, ülkemizin AB Çerçeve Programlarından yararlanarak, ve AB'yi örnek alarak yenilikçiğini geliştirme arzusu içerisinde olması da başka bir komediye işaret ediyor. Mart 2000'de yapılan Zirve Toplantısı'nda belirtilen ve Lizbon Stratejisi olarak adlandırılan strateji kapsamında, AB'nin "dünyanın en dinamik rekabetçi bilgi temelli ekonomisi" olması hedeflenmiş olmasına ragmen yaşanan kriz de gösteriyor ki, AB'yi iktisadi açıdan daha ileriye götürmek için AB'de de bilgi temelli ekonomiyi ve toplumu inşa etmekten başka çıkar yol kalmamıştır.

Sonuç olarak, kapitalizmde krizlerin yaşanması şaşırılacak bir olay olmadığı gibi, kapitalizmin kendisini yenileyebilmesi ve gelişebilmesi için krizlerin bir 'fırsat olduğu' da ifade edilebilir. Geçmişte olduğu gibi, kapitalizmin krizlerinin sermayeler arası rekabeti politik çatışmalara hatta savaşlara dönüştürme olasılığı, sistemin kendisini yeniden üretebilmesi açısından bir zorunluluk olarak da karşımıza çıkabilir. Dolayısıyla, kapitalizmin her krizini nesnel ve bilimsel temeller üzerinde tartışmak belki de bir beyhude çabadır.

015-AYDIN SEZER 77.indd 7 02.10.2013 09:29

Normatif Avrupa'nın Dış Politika Krizi: Suriye Sorunu

Ömer AK
Çankırı Karatekin Üniversitesi Araştırma Görevlisi

Avrupa Birliği (AB) kurulduğu günden bu yana, çatışmadan çok uzlaşıya vurgu yaparak kendisini evrensel birtakım değerler temelinde tanımlayan bir örgüt olmaya çalışıyor. Uluslararası hukukun üstünlüğüne verilen önem, çok taraflılık ilkesini yaygınlaştırma çabası, zorlayıcı değil uzlaşmacı bir müzakere yönteminin kullanılması ve bölgesel işbirliklerinin teşvik edilmesi yoluyla barış ve refah ortamının oluşturulmaya çalışılması, AB'nin temel aldığı evrensel değerlerin dış politikadaki uygulama yöntemleri arasında sayılabilir.

AB'nin çatışmayı dış politika araçlarının dışında tutan ve yumuşak güç unsurları vasıtasıyla ikili ve çok taraflı ilişkileri yürütmeyi amaçlayan bu yaklaşımı, uluslararası ilişkiler literatüründe AB'nin normatif bir güç ya da ak-

016-OMER AK 77.indd 2 02.10.2013 09:30

tör olarak değerlendirilmesini de beraberinde getirmiştir. Bu yaklaşıma göre AB'nin temel dış politika hedefleri, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları gibi ilkelerin korunması ve yaygınlaştırılması; temel dış politika araçları ise ekonomik ya da insani yardımlar, kurduğu ticari ve ekonomik ilişkiler, kullandığı diplomatik ve kültürel araçlardır.

AB Dış Politikası'nın bu karakterini şekillendiren iki temel faktör olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi, üye devletlerin dış politikada birbiriyle çatışan çıkarlarıdır. Farklı ikili ilişkilere ve farklı dış politika çıkar ve önceliklerine sahip olan üye devletlerin, bir uluslararası olay ya da krizde ortak bir karara varması çok zordur. Bu durum, Bosna (1993) ve Irak (2003) savaşlarında açık bir şekilde su yüzüne çıkmıştır. AB ortak bir karar alamayarak her iki krizde de uluslararası alanda etkin bir rol oynayamamıştır.

Faktörlerden ikincisi, özellikle dış politika kararları alınırken sağlanması gereken oybirliği ilkesidir. Üye devletler farklı pozisyonları gereği ortak bir noktada buluşamadığı gibi, oybirliği ilkesinden dolayı AB'nin ortak bir karar alarak tavır takınması da mümkün olamamıştır. Bu durum, 2007 yılında imzalanan ve İrlanda'nın referandumla reddetmesi nedeniyle iki yıl gecikmeli olarak yürürlüğe girerek AB'nin kurumsal yapısında ve karar alma süreçlerinde önemli değişiklikler getiren Lizbon Anlaşması'nda da korunmuştur.

Lizbon Anlaşması, 2004 yılı ve sonrasındaki genişlemelerle birlikte neredeyse iki katına çıkan üye devlet sayısının beraberinde getirdiği çeşitli zorlukları ortadan kaldırmayı amaçlayan bir çabanın sonucu olarak değerlendirilebilir. Genişleme, AB'de karar alma süreçlerinin ve kurumsal yapının gittikçe daha da karmaşıklaşmasına neden olmuştu. Lizbon Anlaşması sayesinde, Konsey ve Komisyon'un yapılarında değişikliklere gidildi; Konsey'in başkanlık yapısı 6 aylık dönüşümlü başkanlık sisteminden 2,5 yıllık daha uzun süreli bir başkanlık sistemine dönüştürülerek, sürekliliğin ve istikrarın sağlanması amaçlandı. Ayrıca ikili çoğunluk sistemi getirilerek (üye devlet sayısının %55'i ve üye devletlerin nüfuslarının %65'inin aynı anda sağlanması), karar alma mekanizmasının daha meşru olması sağlanmıştır.

Anlaşma, AB'nin dış politikada daha güçlü ve etkin olmasını sağlamayı hedefleyen değişiklikler de getirmiştir. Bunlardan en önemlisi, AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilciliği / Komisyon Başkan Yardımcısı makamının oluşturulmasıdır. Bu sayede Komisyon ve Konsey'in dış politika yetkileri tek bir kişide toplanarak, Birliğin dışarıda tek bir ağızdan konuşmasını sağlanmış; uluslararası alandaki temsil kabiliyeti artmıştır.

Lizbon Anlaşması ayrıca AB'nin dış politikasındaki öncelik alanlarını net bir şekilde belirleyerek, bu öncelikleri ve ilkeleri kabaca şöyle sıralamıştır: barış, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarının evrenselliği ve korunması, eşitliğin sağlanması. Kısacası AB'nin son yıllardaki en önemli dönüşümünü sağlayan Lizbon Anlaşması da bu değerlere vurgu yaparak Birliğin normatif tarafını güçlendirmiştir.

Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden iki yıl sonra baş gösteren Suriye sorunu, "Normatif Avrupa Birliği"nin kapasitesinin test edilmesi için yeni bir sınav olmuştur. Tarihin bir cilvesi olarak bu sınavlar, Avrupa Toplulukları'nın Avrupa Birliği'ne dönüştüğü 1992 Maastricht Anlaşmasından bu yana, on yıllık aralıklarla AB'nin karşısına çıkmaktadır (Bosna-1993, Irak-2003, Suriye-2013). Sivil bir güç olma-

AB Dış Politikası'nın bu karakterini şekillendiren iki temel faktör olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi, üye devletlerin dış politikada birbiriyle çatışan çıkarlarıdır. Farklı ikili ilişkilere ve farklı dış politika çıkar ve önceliklerine sahip olan üye devletlerin, bir uluslararası olay ya da krizde ortak bir karara varması çok zordur. Bu durum, Bosna (1993) ve Irak (2003) savaşlarında açık bir şekilde su yüzüne çıkmıştır.

016-OMER AK 77.indd 3 02.10.2013 09:30

nın gerektirdiği birtakım koşullar, söz konusu testte AB'nin başarısını ya da başarısızlığını ölçmemize yarayan kriterler olarak değerlendirilebilir: dış politikada ikna yöntemine verilen önem, uluslararası dayanışmanın sağlanmasına yönelik çabalar ve uluslararası aktörlerin diplomatik, ekonomik ve yasal yöntemlerle yönlendirilmeye çalışılması.

Avrupa Birliği'nin Suriye sorunu karşısındaki tutumunu değerlendirmek ve "Normatif Avrupa"nın bu testteki başarısını ele alabilmek için öncelikle sorunu tanımlamak, daha sonra üye devletlerin sorun karşısındaki tutumunu ele almak, son olarak da AB'nin yukarıda belirtilen koşulları ne kadar yerine getirmiş olduğunu incelemek faydalı olacaktır.

Detaylara girmeden kısaca özetlemek gerekirse Suriye sorunu başlangıçta Beşar Esad'ın baskıcı yönetimine karşı daha fazla özgürlük ve demokrasi talep eden bir iç siyasi mesele olarak ortaya çıktı. Ancak gerek ülke içinde farklı etnik ve mezhepsel grupların mevcut olması, gerekse de bölgedeki güç boşluğu ve uluslararası aktörlerin (ABD, Rusya, vb.) çatışan çıkarları (silah ticareti, petrol ticareti, mezhep dengeleri, etnik dengeler, vb.) nedeniyle uluslararası bir kimlik kazanarak çözülmesi gittikçe daha zor olan bir sorun haline geldi. Uluslararası alandaki çeşitli baskılar ve başta Türkiye olmak üzere üçüncü ülkeler tarafından muhaliflere verilen destek nedeniyle Esad yönetimi içerideki muhalefeti bastırmakta güçlük çekerek, giderek daha sert önlemler almaya başladı. Bu süreç en sonunda, Ağustos ayının sonlarında Esad yönetiminin muhaliflere karşı kimyasal silah kullanmasıyla bir uluslararası krize dönüştü ve başta ABD olmak üzere büyük devletler ve uluslararası örgütler, sarı olan alarm seviyesini kırmızı olarak değiştirdiler.

Rusya ve Çin'in BM Güvenlik Konseyi'nden Suriye'ye yönelik bir operasyon kararını veto edeceğini açıklaması nedeniyle ABD, hem Suriye'ye BM kararı olmadan müdahale etmenin yollarını aramaya devam ediyor, hem de kendi kamuoyunu buna ikna etmeye çalışıyor.

Bu süreçte AB'nin önde gelen üyeleri olan

016-OMER AK 77.indd 4 02.10.2013 09:30

İngiltere, Fransa ve Almanya'nın takındığı tutumlar ise şöyle özetlenebilir:

İngiliz Parlamentosu, Suriye'de kimyasal silah kullanıldığı kesinleşmeden İngiltere'nin bir askeri operasyona dâhil olması teklifini reddetmiştir. Bu doğrultuda hükümet de Suriye'ye yönelik bir askeri operasyona katılma konusunda daha temkinli bir pozisyon almıştır.

Almanya'da ise yaklaşan seçimler, hükümetin askeri müdahaleye destek kararı vermesinin önüne bir engel olarak durmaktadır. Seçim öncesinde kendisini muhalefet karşısında zora sokma riskini almaya yanaşmayan Başbakan Angela Merkel, Suriye'de ya da başka bir ülkede kimyasal silah kullanımının kabul edilemeyeceğini savunmuş, ancak aktif bir askeri müdahaleye katılım konusunda gönüllü olmamıştır.

Nicholas Sarkozy dönemi ile birlikte giderek artan ABD-Fransa yakınlaşması, Fransa'nın Suriye krizinde ABD ile daha paralel bir pozisyon almasını sağlamıştır. Bu doğrultuda Fransa, Suriye'de bir tampon bölgenin oluşturulması ve uçuşa yasak bölge ilan edilmesini savunmuş, hatta Suriye'ye askeri operasyon konusunda ABD'den bile daha istekli bir görüntü sergilemiştir. ABD ve İngiltere'de yaşanan parlamento süreçleri Fransa'yı frenlemiştir ancak Fransa Dışişleri Bakanı Laurent Fabius'un yaptığı son açıklamalarda, Fransa ve ABD'nin Suriye'ye olası müdahale için bütün Avrupa ülkelerinin askeri katkısına ihtiyacı olmadığını söylemesi, hem Fransa'nın Suriye'ye yönelik tutumunu, hem de AB'nin ortak bir dış politika oluşturmasının hala ikinci planda olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında görülüyor ki, Suriye krizinin başlangıcında AB'nin askeri müdahale dışındaki seçenekleri de değerlendirdiği söylenebilirse de, özellikle kimyasal silah kullanımından sonra ortaya çıkan askeri operasyon beklentisine karşı üye ülkelerin münferit olarak takındıkları tutum, özellikle Fransa'nın tutumu, normatif bir güç olarak AB'nin ilkesel duruşunun yıpranması ve inandırıcılığını kaybetmesi için yeterlidir.

Suriye sorununda, özellikle başlangıcında ikna yöntemine yeteri kadar başvurulmamış; muhaliflere verilen maddi ve manevi desteğe AB üyesi devletler de katılmıştır. Silah yardımına kadar varan bu destekler, sivil ve yumuşak güç olma iddiasındaki AB açısından tutarsız bir dış politika yöntemi olarak dikkat çekmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, normatif bir dış politika pozisyonu alabilmek için izlenmesi gereken dış politika stratejisi, yumuşak güç kullanımıdır. Bunun da en önemli araçlarından birisi, uluslararası aktörlerin diplomatik, ekonomik ve yasal yöntemlerle yönlendirilmeye çalışılmasıdır. AB üye devletlerinin bu yöntemleri kullanmaktansa, askeri yöntemleri kullanmaya öncelik vermesi, AB'nin normatif bir güç olma iddiasına gölge düşürmüştür.

Sonuç olarak Suriye sorunu, uluslararası ilişkilerinde normatif değerleri önceleyen ve Lizbon Anlaşması sonrasında da dış politika stratejisini yeniden ve daha kurumsal bir şekilde bu değerler üzerine oturtan AB için, bu yazının yazıldığı Eylül ayının ortalarına kadar ilkesel bağlamda başarısız bir sonuç ortaya koymuştur. Birlik hem ortak bir tutum sergilemek konusunda zayıf kalmış, hem de Fransa başta olmak üzere bazı üye devletler, birliğin ilkelerine bağlı kalmak konusunda tutarlılık gösterememiştir. Yıllık dış politika değerlendirmesi yapmak üzere Avrupa Parlamentosu'nda konuşan Yüksek Temsilci Catherine Ashton'un "güçlü bir uluslararası tepki"ye vurgu yapması, AB'nin en azından bir süre daha normatif değerleri realist dış politikaya feda etmek zorunda kalacağı şeklinde değerlendirilebilir. D

Yararlanılan Kaynaklar:
Derya Büyüktanır, "Dış İlişkiler Kapsamında Avrupa Birliği'nin Tüzel Kişiliği ve Lizbon Antlaşması", Uluslararası İlişkiler, Cilt 7, Sayı 27, ss 87-110.
Hatice Yazgan, Normatif Güç Kavramı ve Realpolitik arasında Avrupa Birliği'nin Orta Asya Ülkeleri ile ilişkileri", Çankaya University Journal of Humanities and Social Sciences, Cilt 7, Sayı 1, ss.143–162.
Ian Manners, "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?", Journal of Common Market Studies, Cilt 40, Sayı 2, ss. 235-358.
Sezgin Mercan, "Avrupa Birliği Suriye'de Ne Kaybediyor?", 21. Yy. Türkiye Enstitüsü, http://www.21yyte.org/arastirma/avrupa-birligi-arastirmalari-merkezi/2012/09/05/6728/avrupa-birligi-suriyede-ne-kaybediyor
Lizbon Anlaşması için El Kılavuzu, Avrupa Komisyonu İletişim Genel Müdürlüğü, Yayın No: B-1049.
Dış Politika Enstitüsü, Atilla Eralp ile Röportaj, Kasım-Aralık 2009, http://www.dispolitika.org.tr/dosyalar/aeralp_111209.html

016-OMER AK 77.indd 5 02.10.2013 09:30

AB, Gümrük Birliği ve Serbest Ticaret Anlaşmaları

Şevket Sürek

İlk müracaattan (1959) günümüze 54 yıl geçmiş. Ankara Anlaşmasından bu yana (1963) 50 yıl geçmiş. Gümrük Birliği imzalanmasından bu yana da 17 yıl geride kalmış. Hala tam üye değiliz! Olamadığımız gibi, onlar kabule hazır olmadıklarını her fırsatta ifade ediyorlar. Biz de her fırsatta istiyormuşuz gibi yapıyoruz. Sonuç, ucu açık bir süreç ve siyasetçilerin belli bir amaç için kullandıkları bulunmaz bir araç.

Tam üye olabilmek için önümüzde sözde 35 fasıl var. Sözde diyorum, çünkü bilinenler bunlar. Ya bilinmeyenler? Çevre faslı açılmış, müzakere edilmiş, ama tüm üyelerce imzalanmadığından henüz AB resmi gazetesinde yayınlanıp işlerlik kazanmamış. Yani, boş bir beklenti! Diğer 34 fasıldan son bir tanesi kısa süre önce açılır gibi yapıldı. Ama şimdilik müzakere söz konusu değil. Bir başka anlatımla kamuoyu siyaseten kandırıldı. Geri kalan 33 fasıl Güney Kıbrıs, Yunanistan ve Fransa'nın ambargosu altında açılacağı yok. Hükümette

017-SEVKET SUREK 77.indd 2 02.10.2013 09:30

bu konulardan sorumlu "Başmüzakereci" sıfatlı bir bakan var. O da AB hariç her konuyla ilgileniyor. Hâsılı gerek Türkiye için ve gerekse AB için Avrupa Birliğine tam üyelik ve içeriğindeki Gümrük Birliği gerçekleşecek gibi durmuyor.

Tam üye olabilmek için önümüzde sözde 35 fasıl var. Sözde diyorum, çünkü bilinenler bunlar. Ya bilinmeyenler?

Gümrük Birliği

Ankara Anlaşmasının birinci dönemi olan "Hazırlık Döneminden" sonraki ikinci dönem, "Geçiş Dönemi" olarak isimlendirilen 22 yıllık bir dönem. Kısaca taraflar arasındaki ticarette mevcut gümrük vergileri, eş etkili vergiler ve miktar kısıtlamalarıyla, her türlü eş etkili tedbirin kaldırıldığı ve ayrıca, birlik dışında kalan üçüncü ülkelere yönelik olarak da ortak gümrük tarifesinin uygulandığı bir ekonomik entegrasyon şekli olarak tanımlanabilir.

Bu tanım Türkiye ile AB arasında Roma Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinden bir yıl sonra 1959 yılında Türkiye'nin AB'ne katılmak üzere müracaatı ile resmiyet kazanmıştır. 1963'de imzalanıp 1964'de yürürlüğe giren Ankara Anlaşmasıyla üç safhalık bir uygulama başlamış ve böylece ilk olarak "Hazırlık Dönemi"nin sonrasında Katma Protokolün 1 Ocak 1973'de devreye girmesiyle "Geçiş Dönemi" yani Gümrük Birliği (GB) süreci başlamıştır.

Bu dönemin hemen sonrasında AB, 1971 yılı itibariyle Türk menşeli sanayi ürünlerinin ve bazı işlenmiş tarım ürünlerinin gümrük vergileri sıfırlanırken bazı ürünlerde de kotalar kaldırılmıştır. Türkiye'de AB menşeli sanayi ürünlerinde ve işlenmiş tarım ürünlerinde gümrük vergilerini kademeli olarak sıfırlamasını öngörmüş ve böylece 22 yıl sürecek bir yola çıkılmıştır.

Ancak 1974 yılında yaşanan petrol krizi ve Kıbrıs savaşı Türkiye'nin Katma Protokol şartlarını yerine getirmesini zorlaştırmış ve bir süre aksamıştır. Aksama süresi ağırlıklı olarak 1979-1983 yılları arasında yaşanmış 1983 yılından itibaren tekrar bir hareketlik kazanmıştır. Türkiye'nin 14 Haziran 1987'de yaptığı tam üyelik başvurusu akabinde taraflar ara-

017-SEVKET SUREK 77.indd 3 02.10.2013 09:30

sında yapılan görüşmeler sonrasında 6 Mart 1995'de 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK) ile ve "Gümrük Birliği Kararı" adı altında 1 Ocak 1996'da son döneme girilmiştir.

Aksayanlar ne?

Bilindiği gibi AB yetkilileri, başta, Fransa ve Almanya olmak üzere, Türkiye'nin tam üyeliğine sıcak bakmadıklarını açık açık söylemektedirler. Diğer üyeler de "şunları, bunları yap öyle gel" demekle beraber pek istekli değiller. "Gel" diyenlerin belli bir tarihi yok. Belli bir tarih veremediklerinde "ucu açık" ifadesini kullanıyorlar. Bu ifadenin açık anlamı "gelme" demek olsa da, istediklerinin tamamı yerine getirilse de, yeni istekler o ucu açık süreçte hep istenilecek. Bu süreçte "İmtiyazlı Ülke" terimi politikalarının gidişatına göre zaman zaman kullanılacak. "Avrupalı değilsiniz" cümlesini sıklıkla duyarken, Türkiye tarafından da "sizler Hıristiyan kulübüsünüz" diyerek iş dinsel ayrımcılığa getirilecek. Hâsılı ne AB tarafı ne de Türkiye'deki siyasi yönetim Türkiye'nin tam üye olmasını istemezlerken bunu açıkça söylemeyerek günün politikasına göre karşılıklı göndermelerle süreci uzatacaklar.

Bu kısa açıklamadan da tahmin ettiğiniz gibi AB ile Türkiye arasında tam üyelik anlamında doğru gitmeyen bazı şeyler var. Bu bir sır değil ve bazı aksamaların olduğu karşılıklı atışmalarla alenen ortada. O zaman gelin bu aksamalara göz atalım.

Aksamaları üç ana grupta toplayabiliriz.

- Serbest Dolaşımdaki aksamalar,
- Serbest Ticaret Anlaşmalarındaki aksamalar,
- Müzakerelerin devamındaki aksamalar.

Serbest Dolaşımdaki aksamalar

Halk arasında bilinen diliyle, vize. Türk vatandaşları ne amaçla olursa olsun AB ülkelerine gideceklerse AB ülkelerinde vize denilen dolaşım iznine tabiler. Bu izni alabilmek hem meşakkatli, hem parasal güç gerektirmekte, hem de aşağılanma içermektedir. Daha da ağırı bu izne tabi olsalar dahi gittikleri ülke kapısından hiçbir gerekçe gösterilmeden geri çevrilebilmekteler. İnsan haklarına aykırı, ırkçılık, dini ayrımcılık içeren bu kabul edilemez tavır maalesef hala en büyük sorun ve bu şekliyle devam edecek gibi görünüyor.

Vize denilen aşağılanmanın bir başka boyutu daha var. İhracata konu olan mallarımız serbest dolaşımda ama o malları satan ve satmak için pazarı dolaşmaya ihtiyaç duyan iş adamları değil. Onlar da vizeyle engellenirlerken ticari anlamda haksız rekabet yaratılmakta. Dahası, ihracat mallarımızı taşıyacak kamyonlarımızın sayıları hem geçiş ücretine hem de kotaya tabi. O kamyonları kullanacak şoförlerin çok sınırlı vizelerle dolaşımları engellenmekte. Kısa süreli şoför vizeleri nakli-

017-SEVKET SUREK 77.indd 4 02.10.2013 09:30

Şimdi gelelim zurnanın "zırt" dediği noktaya; AB bir ülkeyle STA imzaladığı anda anlaşma imzaladığı ülkenin malları Türkiye pazarında AB anlaşması şartlarında serbest dolaşıma girerken Türk mallarına o ülkede aynı hak tanınmamaktadır. Bu ciddi bir haksızlık ve haksız rekabet yaratan bir tuhaf uygulamadır.

ye şirketlerimize çok sayıda şoför istihdamı zorunluluğu ve maliyetini de yüklemekte. Kısacası, "malların dolaşımları serbest" ama iş adamlarının, şoförlerin ve kamyonların dolaşımları serbest değil. Bu kısıtlama ya da engel, iş adamlarımızın iş ilişkilerini, fuarlara katılımlarını, öğrencilerin dış eğitimlerini, akademisyenlerin akademik çalışmalarını, konferanslara katılmalarını, hastaların tedavilerini, turistlerimizin gezip görmelerini, sanatçılarımızın sanatsal faaliyetlerini insan hakkı anlamında olumsuz etkileyen bir yaptırımdır.

Serbest Ticaret Anlaşmaları

1996'dan bu yana GB, Türkiye'nin bu pazara olan ihracatının artması ve en büyük ihracat pazarı olması nedeniyle fayda sağlamıştır. Şüphesiz en büyük ithalat yaptığı ülke grubu da AB'dedir. Bu faydalı yanlarının yanı sıra aksayan ticari yanları da elbette vardır. Anlaşmanın yürürlüğe girdiği 1996 yılında AB ticaret politikası "Çok Taraflı Anlaşmalardan" yanaydı. Bu anlaşma sonrasında AB ekonomi politikası "İkili Anlaşmaları" (STA'ları) seçince Türkiye sorunlar yaşamaya başladı. Sorunlar yaşamaya başladı, çünkü OKK'nın 16. Maddesi şöyle demekteydi: "Türkiye AB'nin tüm ticari politikalarını ve ortak rekabet politikalarını üstlenmiştir". İşte bu madde değişen AB ticari politikasında Türkiye'nin elini, kolunu bağlayınca Serbest Ticaret Anlaşmaları bağlamında başımıza büyük dertler açtı. AB ticari politikası gereği karşılık bulduğu her ülkeyle "ikili anlaşmalar" yani Serbest Ticaret Anlaşmaları yapabilmekte. Şimdi gelelim zurnanın "zırt" dediği noktaya; AB bir ülkeyle STA imzaladığı anda anlaşma imzaladığı ülkenin malları Türkiye pazarında AB anlaşması şartlarında serbest dolaşıma girerken Türk mallarına o ülkede aynı hak tanınmamaktadır. Bu ciddi bir haksızlık ve haksız rekabet yaratan bir tuhaf uygulamadır.

GB anlaşması her ne kadar AB'nin bir ülkeyle STA müzakerelerine başladığı anda Türkiye'ye de aynı hakkı tanıyor olsa da, AB ile STA müzakerelerindeki ülke avantajı nedeniyle Türkiye ile STA müzakeresine oturmamaktadır. İşte AB ile imzalanan GB'nin ülkemizin başına açtığı en büyük ticari problem STA'larındaki bu tuhaf durumdur. Oysa GB süreci Türkiye'nin tam üyeliğe geçişteki hazırlık dönemidir. Bu dönemde Türkiye, AB standartlarında ekonomik güç sağlayacak tam üye olduğunda bir taraftan AB'ne yük olmazken diğer taraftan da ekonomik, sosyal ve kültürel oluşumunu AB standartlarına getirecektir. Gelin görün ki, STA'lar bu yapısıyla beklenilenin tam aksini yapar ve Türkiye'yi AB'den süratle uzaklaştıran, rekabet gücünü kıran bir yapıdadır.

Türkiye'nin STA imzaladığı bazı ülkeler vardır, bunlar: Arnavutluk, Bosna Hersek, EFTA Ülkeleri, Fas, Filistin, Gürcistan, İsrail, Karadağ, Makedonya, Mısır, Sırbistan, Suriye, Şili ve Tunus gibi çoğunluğu ekonomik

017-SEVKET SUREK 77.indd 5 02.10.2013 09:30

anlamda zayıf ülkelerdir. STA müzakereleri devam eden ülkeler: Ukrayna, Kolombiya, Ekvator, Malezya, Moldova, Kongo Cumhuriyeti, Gana, Kamerun, Seyşeller ve Libya'dır. Bu ülkelerin de ekonomik anlamda hallice oldukları söylenemez.

STA'na başlama girişiminde olunan ülkeler ise şunlardır: ABD, Kanada, Japonya, Hindistan, Endonezya, Vietnam, Orta Amerika Grubu ülkeleri, diğer Afrika ülkeleri, Karaip ülkeleri grubu, Pasifik ülkeleri, Cezayir, Meksika, Güney Afrika Cumhuriyeti'dir. AB'nin son STA imzaladığı Güney Kore Türkiye ile STA müzakerelerine, anlaşmayı AB ile imzalamadan yanaşmamıştır. Aynı sorun şu anda Hindistan ile yaşanmakta bu ülke bütün yaklaşımlarımıza şimdilik olumsuz cevap vermektedir. Hatırlanacağı üzere, AB ile ABD Serbest Ticaret Anlaşması görüşmeleri başlamak üzeredir. Başbakanın son ABD seyahatinde çantasındaki dosyada ABD ile STA müzakere talebi vardı. Görünen o ki, bu talep de öncekilerin akıbetine uğrayacak. İşte bu da hiç istemediğimiz bir sonuçtur. Zira AB ile STA imzalayan ülke malları ülkemizde gümrüksüz, engelsiz serbestçe dolaşıyorlarken Türk malları o ülkelere koruma kalkanları altında, gümrüklü ve her türlü engelle dolaşmaya çalışmaktadırlar. Bu engeller ülkemizi sadece 27 ülkeyle sınırlı AB pazarıyla ticaret yapmaya zorlamakta ve dünya pazarlarına açılmamızı engelleyen en büyük unsur olarak önümüzde durmaktadır.

Bu noktada önemli gördüğüm bir noktaya değinmekte fayda görmekteyim. AB'nin STA imzaladığı her ülkeyle aynı şartlarda STA imzalamak ne kadar işimize gelir?

STA'lar basit anlamda birer karşılıklı alış veriş sistemidir. Bu alış veriş sisteminde özellikle ekonomik değerlerde yakınlık veya eşitlik aranan önemli özelliktir. AB kendi gücünde eş anlamlı bir ülkeyle STA imzalarken bizim de aynısını imzalayacağız dememiz teknik açıdan aleyhimize bir durum yaratır. STA imzalayacağımız ülkeyle ekonomik anlamda, fiyat ve kalite bağlamında rekabet edebilir düzeyde değilsek o STA aleyhimize çalışabilir. Bu tür bir STA'nı hiçbir ülke istemez. O zaman dile getirilmesi gereken doğru cümle: "AB'nin STA imzaladığı ülke ile aynı zamanda fakat ülkemiz ekonomik dengelerini koruyan anlamda bir STA imzalamalıyız" olmalıdır. GB sonuçta Allah emri değildir. Yanlışları, aksayan

yerleri müzakere edilir ve düzeltilir. Tek eksik bu sorunlarımızı AB yetkilileriyle görüşüp halledebilecek siyasi görüşün olmayışıdır.

Müzakerelerin devamındaki aksamalar

9 Aralıkta 1991'de imzalanan ve 1 Ocak 1993'de yürürlüğe giren Maastricht Kriterleri AB'ne üye ülkelerin Ekonomik ve Para Birliğine katılabilmelerinin gerekli şartlarını düzenler. Kopenhag Kriterleri ise AB'ne tam üyelik koşullarının esaslarını belirler.

Maastricht Kriterleri

- Toplulukta en düşük enflasyona sahip üç ülkenin ortalaması ile aday ülkenin enflasyon oranı arasındaki fark 1,5 puanı geçmemelidir.
- Üye ülke devlet borçlarının GSYİH'sına oranı %60'ı geçmemelidir.
- Aday ülkenin bütçe açığı üye ülkelerin GSYİH'sına oranı %3'ü geçmemelidir.
- Uzun vadeli faiz oranları bir yıllık dönemde fiyat istikrarı anlamında en iyi sonucu gösteren üç ülkenin faiz oranını iki puandan fazla aşamaz.
- Aday ülke parası son iki yıl itibariyle her-

017-SEVKET SUREK 77.indd 6 02.10.2013 09:30

hangi bir üye ülke parasına karşı devalüe edilmemiş olmalıdır.

Bu beş ana kriterde basit bir hesap yapılırsa ne kadar zor bir müzakere aşamasının bizi beklediği çok açık. Ekonomik yapımız birçok AB ülkesinden çok daha iyi görünmesine rağmen, özellikle AB ülkelerinin birçoğunun yaşamakta oldukları ağır kriz şartları yukarıda gerçekleşen verilerde mukayese yapılmasını zora sokmaktadır.

Gelelim Kopenhag Kriterlerine

1993'de Kopenhag'da imzalanan kriterler Avrupa Birliğine üye olabilmek için yerine getirilmesi gereken kriterlerdir. Üç ana grupta şekillenmiştir.

- Siyasi kriterler: Demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıkların haklarını teminat altına alan kurumların istikrarlı biçimde işlemesi.
- Ekonomik kriterler: İşleyen bir pazar ekonomisine sahip olmanın yanı sıra AB içerisindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleriyle baş edebilme kapasitesi.
- Müktesebata uyum: Üyelikten kaynaklanan yükümlülükleri üstlenebilme yeteneği.

STA'lar basit anlamda birer karşılıklı alış veriş sistemidir. Bu alış veriş sisteminde özellikle ekonomik değerlerde yakınlık veya eşitlik aranan önemli özelliktir. AB kendi gücünde eş anlamlı bir ülkeyle STA imzalarken bizim de aynısını imzalayacağız dememiz teknik açıdan aleyhimize bir durum yaratır.

Üç ana başlık size hem basit görünebilir, hem de uzun ince bir yolda kaybolmak anlamına gelebilir. Bu üç ana başlık altındakilere tek, tek bakacak olursak "Müktesebat" denilen ve 35 maddede ifade elden fasıllar demeti karşımıza çıkar. Her faslın tek tek ele alınıp enine, boyuna müzakere edilip bir karara bağlanması, o kararın tüm ülkelerde imzalandıktan sonra Topluluk resmi gazetesinde yayınlanması o ülkeyi tam üye yapar.

017-SEVKET SUREK 77.indd 7 02.10.2013 09:30

AB ülkeleri için Türkiye problemli bölge olan Ortadoğu ile AB ülkeleri arasında çok önemli bir tampon. Türkiye'nin tam üye olması halinde AB sınırlarının problemli bölge ile sınırdaş (komşu) olacağı gerçeği Türkiye'yi AB'den uzak tutan bir başka önemli neden.

Gelin bu aşamada 3 Ekim 2005'de başlayan müzakere sürecinde müzakere edilecek 35 fasıl nelerdir onlara bakalım: Malların Serbest Dolaşımı – İşçilerin Serbest Dolaşımı – İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunum ve Serbestisi – Sermayenin Serbest Dolaşımı – Kamu Alımları – Şirketler Hukuku – Fikri Mülkiyet Hukuku – Rekabet Politikası – Mali Hizmetler – Bilgi Toplumu Medya – Tarım ve Kırsal Kalkınma – Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı – Balıkçılık – Taşıma Politikası – Enerji – Vergilendirme – Ekonomik ve Parasal Politika – İstatistik – Sosyal Politika ve İstihdam – İşletmeler ve Sanayi Politikası – Trans-Avrupa Şebekeleri - Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu – Yargı ve Temel Haklar – Adalet Özgürlük ve Güvenlik – Bilim ve Araştırma – Eğitim ve Kültür – Çevre – Tüketici Sağlığının Korunması – Gümrük Birliği – Dış İlişkiler – Dış Güvenlik ve Savunma Politikaları – Mali Kontrol – Mali ve Bütçesel Hükümler – Kurumlar ve Diğer Konular.

Bu 35 fasıldan Çevre faslının müzakereleri bitmiş ama henüz Topluluk resmi gazetesinde yayınlanacak hale gelmemiştir. Sekiz fasıl Kıbrıs blokesi nedeniyle askıdadır. Beş fasıla Fransa bloke koymuştur. Bilim ve Araştırma faslında müzakere açılması gündeme gelmiş ancak henüz müzakerelerin başlama kararı alınmamıştır. 35 faslın tamamı 27 ülkenin oy birliği ile kabul edilip, imzalanmak zorunda. Bir üyenin dahi olumsuz yaklaşımı tam üyeliği engelleme nedeni. Görülüyor ki, ülkemizi tam üye yapacak 35 faslın durumu hayli vahim. Vahim çünkü AB tarafından belli dönemlerde hazırlanan ilerleme raporları, o raporların içeriğindeki insan hakları, gazetecilerin hapsedilmeleri, polisin orantısız güç kullanması, eksik demokratik değerler, günlük yaşama müdahale gibi önemli faktörlere verilen notlar müzakerelerin başlamasına yeşil ışık yakar nitelikte değil.

Tam üyelik için 35 fasıldan geçer not almamız da kanımca yeterli değil. AB ülkelerinde yaşayan yaklaşık 6 milyon insanımızın kültürel ve sosyal yaşamları ortada. Avrupa'da yaşayan insanlarımızın gösterdikleri sosyal ve kültürel uyumsuzluğun yanı sıra yıllar öncesinden içlerine yerleştirilen "Milli Görüş" denilen şeriat eksenli yaşam tarzındaki ısrarları, çeşitli cemaatlerin bölünmüş, kutuplaşmış yapıları, camilerini dahi ayırmaları, tüm dünyada "İslamafobi"nin yaşandığı bu günlerde Türkiye'nin önünde büyük bir engel.

AB ülkeleri için Türkiye problemli bölge olan Ortadoğu ile AB ülkeleri arasında çok önemli bir tampon. Türkiye'nin tam üye olması halinde AB sınırlarının problemli bölge ile sınırdaş (komşu) olacağı gerçeği Türkiye'yi AB'den uzak tutan bir başka önemli neden.

Türkiye'nin son Irak, Suriye ve Mısır ile yaşadığı uzlaşmaz, "komşularla sıfır sorun" politikasından hayli uzak yaklaşımı ve giderek laik yapısından uzaklaşan tavrı diğer problemlerden bazıları. AB yöneticilerinin özellikle son yıllarda mevcut hükümetimizden gördüğü "is-

017-SEVKET SUREK 77.indd 8 02.10.2013 09:30

tiyormuş" şeklinde süslediği isteksiz tavır da bu nedenlere eklenince ucu açık olarak belirlenen süreç devam edecek gibi.

Hasta adam AB

Bu alt başlık ekonomimizin çok iyi olduğunu söyleyen siyasi iktidar ile "bizi AB'ne almıyorlar, oh olsun" diyenler için güzel bir başlık olmalı. Yıllardır "Hasta Adam" denilerek küçümsenen Türkiye'nin içinde bir "uhde " olarak kalan bu cümle, bugün Türkiye'ye o sözü kullananlar için kullanılıyor.

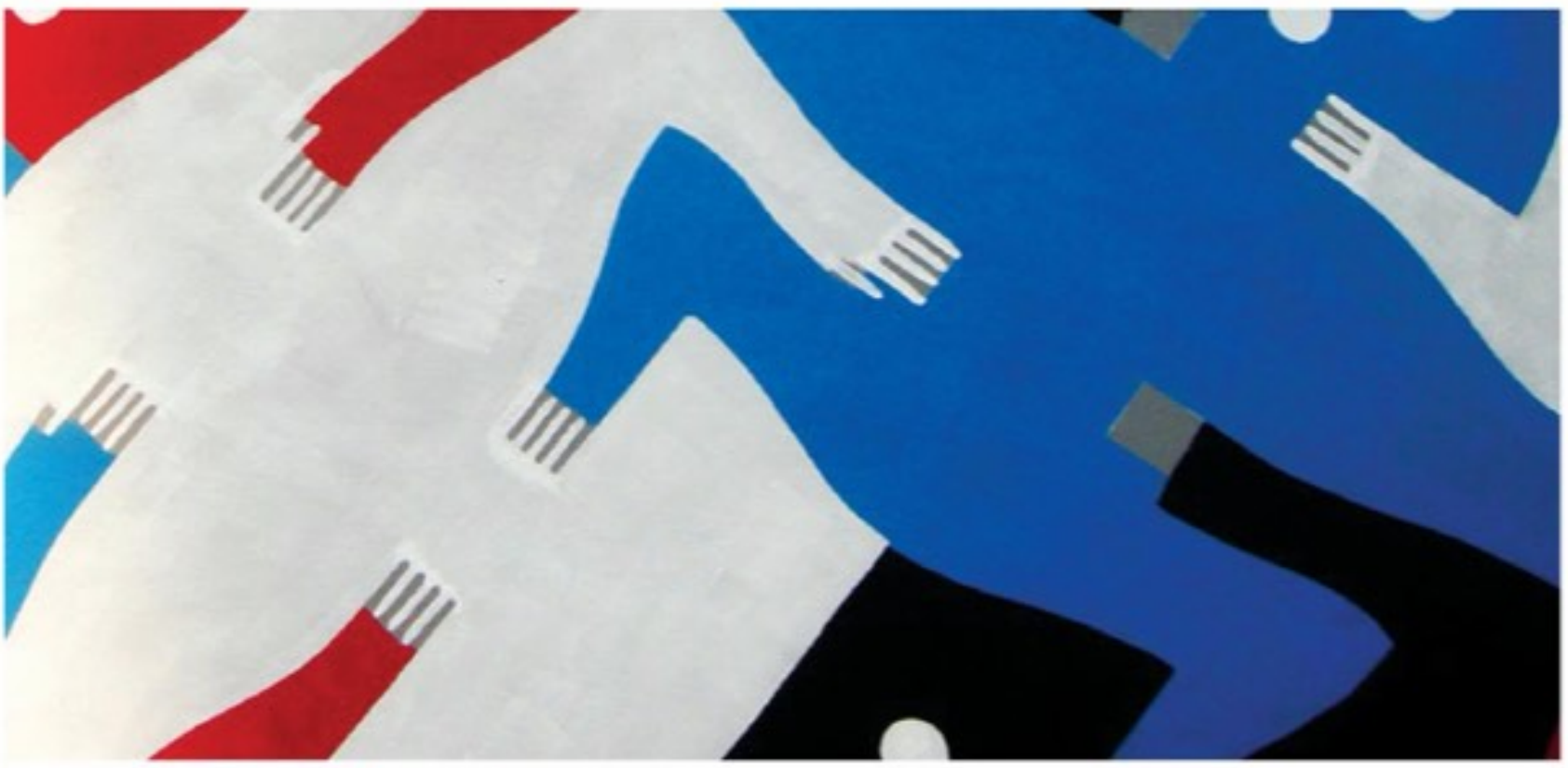
Ancak, AB en büyük ihracat pazarımız. Hasta olması bizi memnun etmemeli. Altı milyona yakın insanımız o ülkelerde ekmek yiyorlar, ekonomik sorun yaşayıp işsiz kalmaları bizi üzmeli. Dahası 170 bin yatırımcı vatandaşımızın yaklaşık 200 milyar Euro değerindeki ticari ve sınai yatırımlarının o pazarda olduğu unutulmamalı. Ülkemizdeki ciddi yatırımların en önemlileri ve çoğu AB yatırımcılarına ait.

Evet, Yunanistan, Güney Kıbrıs, İspanya, Portekiz, Macaristan, Bulgaristan, Romanya, hatta İtalya ve Fransa'nın ekonomik krizden hayli etkilendikleri bir sır değil. Ama AB yönetiminin ekonomik kriz yaşayan bu ülkelere yardımda cimri davrandığı da söylenemez. Başta Almanya olmak üzere, özellikle Yunanistan ve Güney Kıbrıs'a mali destekleri cidi boyutlarda. Bu destek, AB karizmasını kurtararak, birliği korumak anlamında zaruri. Ama nereye kadar?

AB pazarı krizlerden ne kadar etkilenirse etkilensin, Euro para birimi ne kadar hareketlenirse hareketlensin, bu pazar Türk sanayicisi, ihracatçısı, turizmcisi, orada yaşayan vatandaşlarımız ve yatırımcılarımız için hayati önemde bir pazar. O zaman, "Hasta Adam" betimlemesi yanlış. Unutulmamalı ki, AB pazarı hapşırırsa, biz yatak döşek yatacak derecede hastalanırız.

O zaman, müzakere ederek, uzlaşarak, tam üye olmakta sonsuz fayda var.

Evet, Yunanistan, Güney Kıbrıs, İspanya, Portekiz, Macaristan, Bulgaristan, Romanya, hatta İtalya ve Fransa'nın ekonomik krizden hayli etkilendikleri bir sır değil. Ama AB yönetiminin ekonomik kriz yaşayan bu ülkelere yardımda cimri davrandığı da söylenemez.

017-SEVKET SUREK 77.indd 9 02.10.2013 09:31

Evren Güldoğan
Promaya Danışmanlık

Av. Ramazan Arslan
Albayrak & Arslan Hukuk Bürosu

Türk Şirketleri Avrupa Birliği Makamları Nezdinde Haklarını Nasıl Arar?

Daha birkaç yıl öncesine kadar Türkiye'nin ekonomik ve siyasal gündemini adeta belirlemekte olan Avrupa Birliği'nin (AB) günümüzde kamu kesimi ve kamuoyu nezdinde gözden düşmüş olduğuna şüphe yok. Bu durum Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinin durma noktasına gelmemekle beraber anlamlılığını yitirmesinden olduğu kadar Brüksel'in dünya ekonomisindeki ağırlığının aşınmasından da kaynaklanıyor.

Optimal para sahası özelliği göstermeyen bir ekonomik alanda gerekli kurumsal yapılar olmadan girişilen Euro serüveni, uzun dönemli mali ve ekonomik planlamada görülen

018-EVREN-RAMAZAN 77.indd 2 02.10.2013 23:23

aksaklıklar ve BRIC/S grubunun uzun vadeli yükseliş eğilimi AB'yi ekonomik süper güç olma hayalinden uzaklaştırmış, sadece siyasal değil, ekonomik olarak da çok kutuplu bir dünyanın kapılarını açmış durumda.

Tüm bunlara rağmen AB dünya ekonomisinde gerek uluslararası ticaret gerekse de doğrudan yabancı yatırımlar açısından en geniş ölçekli ve derinlikli ekonomik alan olmaya devam ediyor. Dolayısıyla Brüksel gündemde olsun olmasın, Türk şirketlerinin AB pazarındaki ticari faaliyetleri ve menfaatlerine önem göstermesi gerekli. Bu yazımızın amacı Türk şirketlerinin bu çerçevede haklarını aramaları gereken durumlarda AB makamlarından nasıl faydalanabileceklerini ortaya koymak.

AB Labirentinde Yol Bulmak

Şirketlerin ticari hayatlarında birbirinden farklı nitelik arz eden birçok hukuksal sorunla karşılaşması muhtemel. Buna karşılık AB'nin uluslar üstü ve çok katmanlı siyasal, hukuksal ve idari yapısı, bizim deyişimizle "AB Labirenti" içerisinde, hak ve menfaatlerini korumak isteyen bir şirketin karşı karşıya kaldığı soruna ilişkin hangi makama başvurması gerektiğini tayin etmesi her zaman kolay olmayabilir.

AB'nin uluslar üstü ve çok katmanlı siyasal, hukuksal ve idari yapısı, bizim deyişimizle "AB Labirenti" içerisinde, hak ve menfaatlerini korumak isteyen bir şirketin karşı karşıya kaldığı soruna ilişkin hangi makama başvurması gerektiğini tayin etmesi her zaman kolay olmayabilir.

018-EVREN-RAMAZAN 77.indd 3 02.10.2013 23:23

Bu açıdan ilk olarak özel hukuk – kamu hukuku ayrımı doğrultusunda ortaya çıkan sorunun özel hukuk kişileri arasında mı olduğu, yoksa kamu kesiminin işlem ve eylemlerinden mi kaynaklandığını tespit etmek gerekmektedir. Örneğin ticari alacaklara ilişkin ihtilaflar kaynağını kişiler arasındaki özel hukuk ilişkilerinden alır, böyle bir ihtilafa ilişkin olarak uygulanacak hukuk ve yetkili mahkeme ya da tahkim heyeti genellikle taraflar arasındaki sözleşmede düzenlenir. Bu çerçevede bir Türk şirketinin AB Üye Devletleri'nden birinde mukim bir firmadan alacakları için pekâlâ Türk ya da İsviçre mahkemelerine başvurması mümkündür.

Ancak kamu kesiminin işlem ve eylemlerinden doğan ihtilaflar söz konusu olduğunda özel hukuk kişilerinin başvuru yolları sınırlıdır ve AB özelinde aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Üye Devletler'e karşı aynı Üye Devlet'in yetkili makamlarına başvuru,
- Doğrudan yabancı yatırımlara ilişkin ihtilaflarda Üye Devletler'e karşı tahkim başvurusu,
- Üye Devletler'in AB müktesebatına aykırı işlem ve eylemlerine ilişkin olarak AB makamlarına şikâyet,
- AB makamlarının AB müktesebatına aykırı işlem ve eylemlerine ilişkin olarak Avrupa Birliği Adalet Divanı'na (ABAD) başvuru,
- AB müktesebatına karşı ABAD'a başvuru.

Lizbon Antlaşması ile birlikte doğrudan yabancı yatırımlar konusunda yetki kazanan AB'nin Üye Devletler'in çift taraflı yatırımların anlaşmalarının yeknesaklaştırılması konusunda girişimleri olmakla beraber henüz bu alanda fazla bir ilerleme sağlanmamıştır. Dolayısıyla yatırım ihtilaflarına ilişkin tahkim başvuruları açısından AB makamlarının henüz belirgin bir rolü bulunmamaktadır. Bu çerçevede yazımızın geri kalanında sırasıyla Avrupa Komisyonu'na yönelik idari başvurular ve ABAD davaları incelenecektir.

Avrupa Komisyonu Nezdinde İdari Başvurular

AB Kurucu Antlaşmaları çerçevesinde Avrupa Birliği Komisyonu "Antlaşmaların Muhafızı" görevini üstlenmektedir. Bir başka

018-EVREN-RAMAZAN 77.indd 4 02.10.2013 23:23

Öte yandan şikâyetlerin Devlet yardımlarına, yani bir Üye Devlet'in AB içerisinde ticareti olumsuz şekilde etkileyen mali teşviklerine ilişkin olması durumunda farklı bir usul işletilmekte ve Komisyon'un Rekabet Genel Müdürlüğü'ne şikâyette bulunulması gerekmektedir.

deyişle Üye Devletler'in AB hukukuna göre hareket etmesinin temini, herkesten önce Komisyon'un görevidir. Komisyon bu amaçla muhtelif idari mekanizmalar işletmektedir.

Komisyon'a şikâyet başvurusu yapılması bu yolların en genel nitelikli ve etkin olanıdır. Aynı zamanda oldukça kolay ve masrafsız bir yöntemdir. Zira şikâyet başvuruları, yazılı olması ve gerekli iletişim bilgilerini içermesi haricinde herhangi bir şekil şartına tabi kılınmamıştır. Ayrıca başvuru sahiplerinin konuyla ilgili meşru menfaatleri olduğunu kanıtlamaları gerekli değildir. Komisyon'un Genel Sekreterlik makamına postayla veya elektronik olarak iletilmesi yeterli olan başvurulara iki aylık bir süre içerisinde yanıt verilmektedir.

Kuşkusuz ki bir şikâyet başvurusunun ses getirmesi için sağlam dayanakları olması, yani ihlal edilen AB hukuk kural ya da ilkesine ilişkin açıklamalar ortaya koyması gereklidir. Komisyon'un gelen her şikâyet üzerinde ilgili Üye Devlet hakkında ihlal soruşturması açması beklenemez. Ancak – Türkiye'deki BİMER misali – Komisyon'a yapılacak etkili bir şikâyet ilgili Üye Devlet'ten yanıt alınmasını ve çözüm sağlanmasını kolaylaştırmaktadır. Komisyon'un şikâyetleri gerektiği gibi dikkate almadığını değerlendirdiğiniz durumda ise Avrupa Ombudsman'ına başvuru imkânı bulunmaktadır.

Öte yandan şikâyetlerin Devlet yardımlarına, yani bir Üye Devlet'in AB içerisinde ticareti olumsuz şekilde etkileyen mali teşviklerine ilişkin olması durumunda farklı bir usul işletilmekte ve Komisyon'un Rekabet Genel Müdürlüğü'ne şikâyette bulunulması gerekmektedir. AB'nin mali kaynaklarını ilgilendiren bir sorun ortaya çıktığında ise OLAF'a, yani Avrupa Komisyonu'na bağlı olan Avrupa Yolsuzlukla Mücadele Ofisi'ne başvurulabilir.

Türk şirketleri, özellikle AB ile ticaret yaparken karşılaştıkları sorunlarda şikayet başvurularını işletebilirler. Bizzat dâhil olduğumuz dosyalardan bir örnek vermek gerekirse AB'ye ihracat yapan bir Türk şirketi adına Komisyon'a ve OLAF'a gönderdiğimiz dilekçeler, dampinge karşı vergi uygulanan rakip Çin menşeli ürünlerin üçüncü bir ülke üzerinden AB pazarına sokulmasının engellenmesine yardımcı olmuş ve Türk şirketinin ihracat kapasitesini arttırmıştır.

ABAD Nezdinde Yargısal Korunma

Türk şirketlerinin, diğer tüm gerçek ve tüzel kişiler gibi, AB mahkemelerinde dava açarak yargısal korunmadan faydalanma hakkı bulunmaktadır. Ancak idari başvuruların aksine yargısal korunmadan faydalanmak için menfaat ihlali koşulunun oluşması gerekmektedir.

Şirketlerimizin bu çerçevede açabileceği davalar iptal davası, hareketsizlik davası, tazminat davası, geçici tedbir davası ve kanun yollarına ilişkin davalardan oluşmaktadır. Uygulamada ise özellikle iptal davaları, yani şirketlerin kendilerine yöneltilen ya da kendilerini doğrudan ve şahsen ilgilendiren düzenleme ve tasarrufların iptaline yönelik davalar ağırlıktadır.

Yabancı şirketlerinin bugüne kadar ABAD nezdinde açtığı davalar gözden geçirildiğinde teşebbüs özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlükler, serbest dolaşım, rekabet hukuku, ticaret politikası savunma araçları (bilhassa anti-damping ve anti-sübvansiyon önlemleri), Devlet yardımları ve fikri ve sınai mülkiyet hakları (bilhassa markalar) konularının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu durum Türk şirketleri açısından da geçerlidir.

Ayrıca belirtilmesi gerekir ki şirketlerimizin ABAD'da açacağı davalarda Türkiye ile AB arasındaki ikili düzenlemelerden, yani Ankara Anlaşması, Katma Protokoller ve Ortaklık Konseyi Kararlarından faydalanması mümkündür. Bu durum Türk şirketlerine üçüncü

018-EVREN-RAMAZAN 77.indd 5 02.10.2013 23:23

ülkelerin teşebbüslerine göre önemli bir avantaj sağlamaktadır. Hatta ünlü sayılabilecek 26 Ekim 2006 tarih ve T-367/03 sayılı Yedaş kararında, ABAD bünyesinde yer alan Genel Mahkeme (o dönemki adıyla İlk Derece Mahkemesi) bir Türk şirketi olan Yedaş'ın gümrük birliğinden zarar gördüğü iddiasıyla tazminat talebini dahi ele almıştır.

ABAD nezdinde dava açılması, Komisyon'a idari başvuru yapılması gibi kolay ve masrafsız sayılmaz. Katı kurallara tabidir ve bu konuda uzman bir ekiple çalışılmasını gerektirmektedir. Ancak yargısal korunma ihlale maruz kalan menfaat ve hakların doğrudan korunmasını temin eden yegâne yöntemdir.

Sonuç Yerine

Birçok Türk şirketinin AB makamları nezdinde haklarını şahsen aramak konusunda çekingen olduğu, Türk makamlarının aracılığına ya da lobi çalışmalarına daha büyük önem verdiği bilinen bir gerçektir. Oysa AB makamları genellikle Üye Devletler'in kendi idari ve adli makamlarına nazaran daha etkin şekilde çalışmaktadır. Ayrıca Türk - AB ortaklık hukuku Türk şirketlerine haklarının aranması konusunda önemli imkânlar sunmaktadır. Bu nedenle söz konusu çekingenliğin üzerimizden atılması gerekmektedir.

Şirketlerimizin AB makamları nezdinde hak arama çalışmaları Türkiye ile AB arasındaki ekonomik ilişkilerin derinleşmesine de büyük katkı sağlayacaktır.

ABAD nezdinde dava açılması, Komisyon'a idari başvuru yapılması gibi kolay ve masrafsız sayılmaz. Katı kurallara tabidir ve bu konuda uzman bir ekiple çalışılmasını gerektirmektedir. Ancak yargısal korunma ihlale maruz kalan menfaat ve hakların doğrudan korunmasını temin eden yegâne yöntemdir.

018-EVREN-RAMAZAN 77.indd 6 02.10.2013 23:23

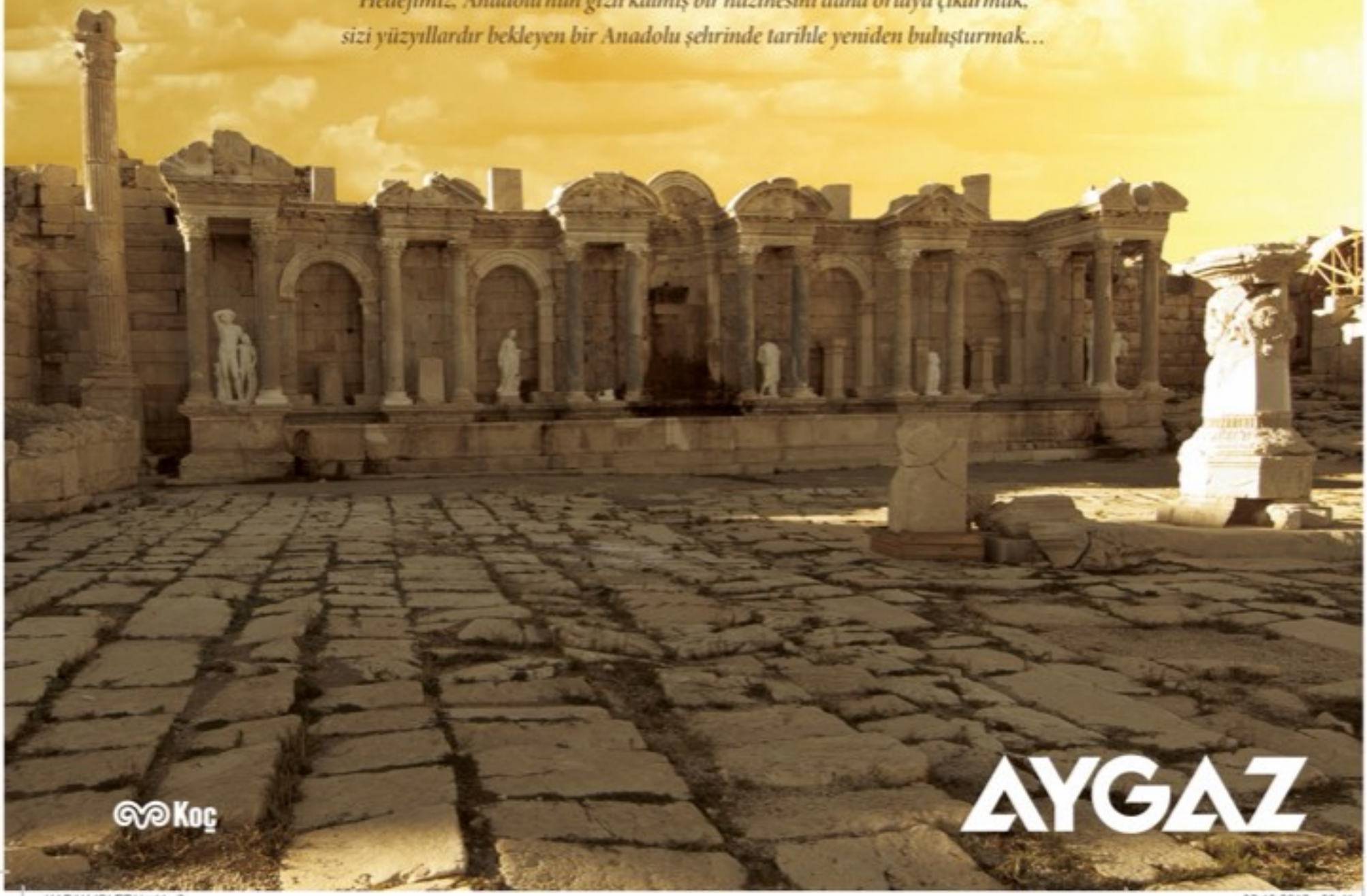

018-EVREN-RAMAZAN 77.indd 7 02.10.2013 23:23

BU ŞEHİR YÜZYILLARDIR SİZİ BEKLİYOR

Roma İmparatorluğu'nun en görkemli kentlerinden biridir Sagalassos…
Burdur'un Ağlasun ilçesinin 7 kilometre kuzeyinde yükselerek Toroslarla buluşur.
Antik kentin merkezine, restorasyonunu kısa süre önce tamamladığımız Antoninler Çeşmesi hayat verir.
Çeşmenin de bulunduğu Yukarı Agora, kentin kalbinin attığı ve hayatın da aktığı bir anıtsal meydandır.

Aygaz olarak, Antoninler Çeşmesi restorasyonunun ardından şimdi, yaklaşık 1400 yıllık bir aradan sonra,
Anadolu'nun en eski çarşılarından birini, Yukarı Agora'yı geleceğe kazandırmak için çalışıyoruz.
Hedefimiz, Anadolu'nun gizli kalmış bir hazinesini daha ortaya çıkarmak,
sizi yüzyıllardır bekleyen bir Anadolu şehrinde tarihle yeniden buluşturmak…

Koç

AYGAZ

KAPAK ICLERI.indd 2 02.10.2013 09:41